αντιτετράδια
της εκπαίδευσης

Τεύχος 142 | Τιμή 3 €

ΕΛΤΑ Hellenic Post
PRESS POST X+5 PRESS POST
ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ ΤΕΛΟΣ
Τοχ. Γραφείο Κ.Ε.Μ.Π.Αθ.
Αριθμός Άδειας 5388
ΚΩΔΙΚΟΣ 21 2664

ο ιμπεριαλισμός δεν είναι αήττητος

οι λαοί θα νικήσουν!

αντιτετράδια
ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ταυτότητα

Περιοδικό
για την εκπαίδευση
Διευθύνεται
από Επιτροπή
ΚΩΔΙΚΟΣ 01 2664

Μάιος - Αύγουστος 2026

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:
ΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία

Αριστοτέλους & Αβέρωφ 23
104 33 Αθήνα
Τηλ.: 210 8227992, 210 5125714

www.antitetradia.gr

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΥΛΗΣ:
Χρίστος Σόφης, Αγγελική Φατούρου

Παραγωγή:
Δ. ΓΑΒΑΛΑΣ
Θίσβης 7, Περιστέρι | 210 5722902
anagrafigavalas@gmail.com
www.anagrafi.gr

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ
Αγγελική Φατούρου

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
210 9705865

ΑΡ. ΛΟΓΑΡ. ALPHA BANK
432-002101-008070
IBAN: GR22 0140 4320
4320 0210 1008 070

Τα «αντιτετράδια»
διατίθενται δωρεάν
στις σχολικές βιβλιοθήκες

Ανανεώστε τη συνδρομή σας

Στηριζόμαστε ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ στις πωλήσεις του περιοδικού. Με τις τιμές να έχουν εκτοξευθεί, η συνεισφορά σας είναι εντελώς απαραίτητη για να συνεχιστεί η έκδοση των «α», που εκδίδονται ανελλιπώς από το 1988

Ανταποκριτές

ΑΙΓΙΝΑ: Νίκος Μελιγκώνης (6942283990)

ΑΙΤΩΛΟΚΑΡΝΑΝΙΑ: Σωκράτης Ζαραβίνας (Αγρίνιο, 6977663177)

ΑΡΚΑΔΙΑ: Λίλη Κουτσούκου (2710228012, 6978824432, Τρίπολη)

ΑΡΤΑ: Θανάσης Κρίκας (6932577623)

ΑΧΑΪΑ: Κ. Παπαπαναγιώτου (6932134455)
Χρήστος Τσουκαλάς (2610342244)

ΓΙΑΝΝΕΝΑ: Χρυσάνθη Αθανασίου (26510-41058),

ΔΡΑΜΑ: Παύλος Θεοδωρίδης (6945 597241)

ΕΒΡΟΣ: Γιώργος Δεμερδεσλής (Ορεστιάδα, 6937271637),

ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ: Κώστας Μαστροκώστας (Καρπενήσι 6972879173)

ΗΜΑΘΙΑ: Ευγενία Καβαλλάρη (6978163060)
Γιάννης Μελιόπουλος (6972220398)

ΗΡΑΚΛΕΙΟ: Λίζα Σκλάβου (6979775647)
Αρετή Σπαχή (6974493769)

ΘΕΣΠΡΩΤΙΑ: Γιάννης Μακρίδης (6974966131)

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Ορέστης Αλεξίου (6943072322)
Ειρήνη Σωπιάδου (6937 178496)

ΙΚΑΡΙΑ: Χρήστος Δάμαλος (6972690991)

ΚΑΛΥΜΝΟΣ: Νίνα Γεωργιάδου (6993036388)
Νίκος Χούλης (6979613138

ΚΑΡΔΙΤΣΑ: Λένα Γκαραγκάνη (6979697904)

ΚΕΡΚΥΡΑ: Θανάσης Τσιριγώτης (6944253743)
Μιχάλης Τσιριγώτης (6936077204)

ΛΕΣΒΟΣ: Έφη Γκίκα (6974284623)

ΛΗΜΝΟΣ: Φωτεινή Ρόιμπα (6973285919)

ΜΑΓΝΗΣΙΑ: Σοφία Κούτσια (Βόλος 6946669923)

ΜΥΚΟΝΟΣ: Δ. Παπαδημητρίου (6945987267)

ΡΕΘΥΜΝΟ: Πάνος Παπαμιχαήλ (6974885777)

ΦΘΙΩΤΙΔΑ: Νίκος Ζάρδας (Κ. Βούρλα, 2235042117)
Στέλιος Καραμήτσος (Λαμία, 6976787390)

ΧΑΛΚΙΔΑ: Όλγα Κολιού (6932969242)

Δημοσιογραφική ομάδα

Αργυράκης Παναγιώτης, Αλεξίου Βασίλης, Αλεξίου Ορέστης, Γαλάνης Νίκος, Γεωργιάδου Νίνα, Γιαννάτου Κική, Δάμαλος Χρίστος, Δανιήλ Μαρία, Δεμερδεσλής Γιώργος, Ζάρδας Νίκος, Καββαδίας Γιώργος, Καβαλλάρη Ευγενία, Κανδήλας Βάιος, Κάτσικας Χρίστος, Κούτσια Σοφία, Μακρίδης Γιάννης, Μελιόπουλος Γιάννης, Οικονόμου Δήμητρα, Πανοπούλου Φωτεινή, Παπαδάκη Ζαμπία, Παπαδόπουλος Γιάννης, Κώστας Παπαπαναγιώτου, Πετράκης Βασίλης, Πέττας Αντώνης, Σεμιτεκόλου Πηγή, Σκλάβου Λίζα, Σόφης Χρίστος, Σπαχή Αρετή, Σταυρόπουλος Σίμος, Σωπιάδου Ειρήνη, Τραγουδάρας Δημήτρης, Τσαφαρά Μαρία, Τσιριγώτης Θανάσης, Τσουκαλάς Χρήστος, Φατούρου Αγγελική, Φιλιππίδης Νίκος

ΛΟΝΔΙΝΟ: Χριστίνα Κωστούλα

ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ: Σαλαπάτας Βαγγέλης

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ: Κουφοβασίλη Τιτίκα

ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ:
Κώστας Εσναφίδης, Κώστας Σουλιώτης, Γιώργος Σόφης

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΕ ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ:
Γεωργία Μυλωνάκη

ΚΟΜΙΚ: Λευτέρης Παπαθανάσης

ΑΔΙΟΡΙΣΤΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ
Ιάσων Ανδριανός, Κώστας Παπαπαναγιώτου

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ
Σπύρος Παρίσσης

για συνεργασίες

agelikifatourou@gmail.com
6974438720

Πίνακας εξωφύλλου
Rania Amodi Art, Λάδι σε καμβά
Πίνακας οπισθοφύλλου
Maher Elhajj

ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ ΣΤΑ «α»:
Δήμητρα Κωσταρά
Δημήτρης Παπαδημητρίου
Γιάννης Παπαδόπουλος
Βασιλική Χρυσοστομίδου

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ
Κουφοβασίλης Δημήτρης, 6946174427

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑΣ
Λεωνίδας Σαλαπάτας, 6947567668
Χρίστος Σόφης, 6972527451

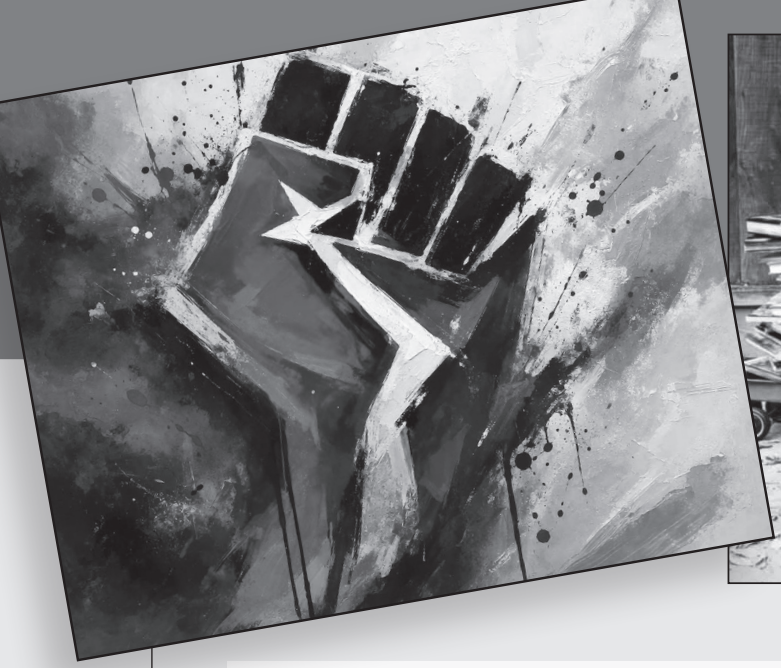
αντιτετράδια
ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

γραφτείτε συνδρομητές...

Εσωτερικού ετήσια 15€
Εσωτερικού διετής 28€
Εσωτερικού τριετής 40€

Αγγελική Φατούρου, agelikifatourou@gmail.com

Η ύλη έκλεισε στις 21/04/2026

περιεχόμενα

2 Αντί πρόλογου

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ & ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ

3 Ο ιμπεριαλισμός δεν είναι αήττητος **«α»**
4 Ήταν η Βηρυττός **Etel Adnan**
5 Το «βιβλικό δίκαιο» των αρίων **«α»**
7 Ελλάδα και Κύπρος με τη μεριά των επιτιθέμενων **Β. Πετράκης**
8 Ο ΝΑΤΟ διά την ειρήνην **Χ. Δάμαλος**
10 Το δόκανο **Ν. Γεωργιάδου**
11 Απειλή να γυρίσει το Ιράν στη «λίθινη εποχή» **«α»**
13 Η ένταση του γεωπολιτικού φόβου διαβρώνει το δολάριο **«α»**

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΝΕΑ ΑΠΟ ΟΛΟΝ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Μετάφραση - Επιμέλεια: Γεωργία Μυλωνάκη

15 Μια τάξη γεμάτη παιδιά σκοτώνονται καθημερινά στον Λίβανο

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΣΤΟΧΑΣΤΡΟ

16 Υψώνουμε τείχος στο εθνικό απολυτήριο **Παρεμβάσεις Δ.Ε.**
18 Η μεγάλη απάτη με το διεθνές απολυτήριο **Γ. Καββαδίας-Φ. Πανοπούλου**
20 Περί άρσης της μονιμότητας **Γ. Καββαδίας**
21 Άρση της μονιμότητας και απολύσεις **ΕΛΜΕ Περιστερίου**
22 Δήλωση της Σοφίας Καραμπά στα «α» 29/4 Ηχηρή εκπαιδευτική απάντηση **«α»**
23 Τα παιδιά της Ειδικής Αγωγής δεν είναι ενός «κατώτερου θεού» **Αγων. Παρέμβαση Νομού Ηρακλείου**
24 Συμμετοχή σχολείων στο νεοδημοκρατικό «Alitheia Forum» **Γ. Καββαδίας**
25 Επιμόρφωση ως «ατομική ευθύνη» **ΕΛΜΕ Εύβοιας**
25 Ο μύθος της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών **Χ. Τσουκαλάς**
26 Κροκοδίλεια δάκρυα για τον θάνατο της Σ.Χ. **Παρεμβάσεις Δ.Ε.**
28 «Επικίνδυνα» παιδιά - «Αναλώσιμα» παιδιά; **Γ. Νικολαΐδης**
30 Από την τιμωρητική παιδαγωγική, στην αξιολόγηση (αποειδίκευση) των εκπαιδευτικών **Θ. Αλεξίου**
40 Αν σας λείπει Νομοσύνη, βάλτε Τεχνητή Νομοσύνη **Δ. Λένης**
45 Τ.Ν.: Ανάμεσα στη γοητεία και την αυταπάτη **Δ. Παπαδημητρίου**

ΑΝΤΙΜΑΜΑΛΟ

Νίνα Γεωργιάδου

46 Από τις φωτογραφίες της λεβεντιάς, σ' εκείνες της ντροπής
47 Αχ! αυτό το πιτσιρίκι
Βιολάντα, όπως... Τέμπη
48 Απ' τον Μπελογιάννη στον Μοσαντέκ
49 Ο μεταφεμινισμός του μπότοξ

ΑΠΟΨΕΙΣ

50 Τρία χρόνια μετά τα Τέμπη, ο σιδηρόδρομος χωλαίνει **Γ. Βασιλείου**
52 Η ατομική ευθύνη της επιμόρφωσης **Κ. Παπαπαναγιώτου**
53 Για το αρχειακό υλικό εκτελεσμένων κομμουνιστών ΕΛΜΕ Περισερίου
54 Τυποποίηση της σχολικής γεωμετρίας στα φροντιστηριακά βιβλία και στα θέματα του PISA **Τ. Πατρώνης**
59 Αποχαιρετούμε τον Γιάννη Μπρούζο **Αγ. Παρεμβάσεις Ε΄ΕΛΜΕ Αθήνας**
60 Για ποιο σχολείο, για ποια κοινωνία **Σ. Σασσάνης**
62 Προσπάθεια επανεμφάνισης του φασισμού σε σχολεία της Δυτ. Αθήνας **ΕΛΜΕ Περιστερίου**

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Επιμέλεια - Κείμενα: Ευγενία Καβαλλάρη

63 Η επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στην Κούβα Σε πλάγιο φωτισμό

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

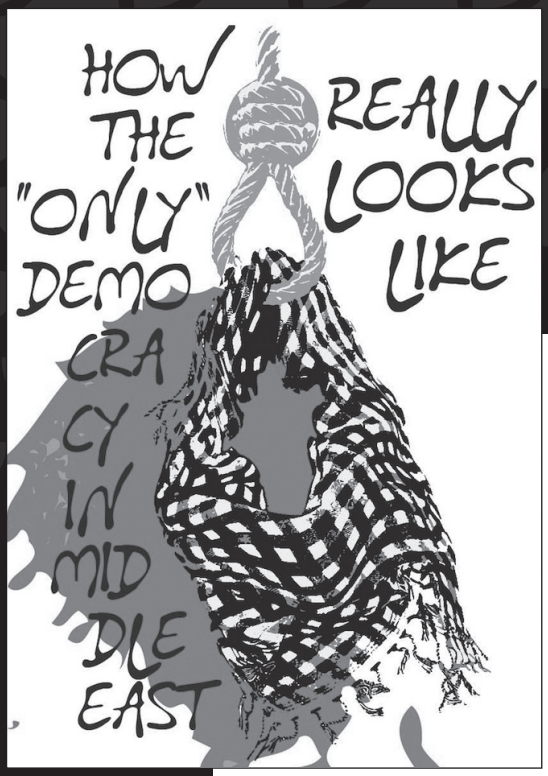
61 Meshes of the afternoon **Σ. Παρίσσης**

ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ στα «α»

68 Ο Άνθρωπος στη θήκη, Άντον Τσέχοφ **Μετάφραση: Γ. Παπαδόπουλος - Επιμέλεια: Π. Ανδριώτης**
73 Ο κλέφτης του ήλιου **Π. Πετρέας**
76 Αφιέρωμα στον Μ. Φωτόπουλο **Β. Χρυσοστομίδου**

Ο ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

78 Η κατάσταση του Σ.Κ. **Χ. Σόφης**
80 Σφοδρή επίθεση κατά του Σ.Κ., των αγώνων και των αγωνιστών **Γ. Μελιόπουλος - Π. Αργυράκης**
82 Το φιάσκο των ηλεκτρονικών εκλογών **Γ. Μελιόπουλος**
83 Διώξεων συνέχεια **Χ. Κάτσικας - Ν. Φιλιππίδης**
85 Οι ΣΣΕ στο στόχαστρο κυβέρνησης - εργοδοσίας **ΕΡΓ.ΑΣ.**

αντί προλόγου

Η κραυγή απόγνωσης ενός Ισραηλινού πολίτη

«Χρόνια μετά, όταν θα ρωτήσουν πώς μπόρεσαν να συμβούν όλα αυτά, πείτε τους πως μια ολόκληρη κοινωνία είχε απλώς τρελαθεί.

Γράφω αυτές τις γραμμές από το Ισραήλ, 10 Απριλίου 2026, 1:00 π.μ., από το σπίτι μου στη Γιάφα. Ζω στην καρδιά μιας ανεξέλεγκτης, μαινόμενης πολεμικής μηχανής που κάποτε ήταν, ίσως, κράτος. Εδώ κατοικώ, μέσα σε αυτή την κρεατομηχανή για ανθρώπινη σάρκα. Γεννήθηκα εδώ. Αυτό είναι το σπίτι μου.

Όταν ρωτήσουν πώς συνέβη, πείτε τους ότι εμείς θέλαμε αυτόν τον πόλεμο. Όσοι ζουν έξω από την κρεατομηχανή δεν μπορούν να καταλάβουν, αλλά εμείς τον περιμέναμε. Με μια κατάσταση εξυψωμένου τρόμου, περιμέναμε τον πόλεμο να ξεσπάσει και να τυλίξει τη Μέση Ανατολή στις φλόγες.

Ο πόλεμος με το Ιράν ήταν μια απαγορευμένη, μεθυστική φαντασίωση. Γενιές υπουργών Άμυνας υπόσχονταν να «στείλουν τον Λίβανο πίσω στην Εποχή του Λίθου»· ένα ολόκληρο έθνος ορκιζόταν ότι «η Γάζα πρέπει να ισοπεδωθεί». Τις νύχτες ονειρευόμασταν να αδειάσουμε τη Δυτική Όχθη και προσευχόμασταν να βρεθούμε επιτέλους στριμωγμένοι σε εκείνη την απελπιστική θέση, όπου θα μπορούσαμε να πούμε στους εαυτούς μας ότι δεν είχαμε άλλη επιλογή, ότι η Ώρα του Ατόμου είχε φτάσει. Μια ολόκληρη κοινωνία που έχασε το μυαλό της: οπλισμένη ως τα δόντια, να βρέχει φωτιά και θειάφι παντού, ενώ ταυτόχρονα διακηρύσσει το δικαίωμά της στην αυτοάμυνα και φιμώνει βίαια όποιον τολμά να υποδείξει τα εγκλήματα και τις αμαρτίες της. Απαγγέλλοντας μέρα και νύχτα, σαν δαιμονισμένη, ότι όλοι γύρω μας πασχίζουν αιώνια να μας σκοτώσουν όλους, χωρίς να έχουν άλλες επιθυμίες ή προσδοκίες και ότι, επομένως, δεν έχουμε άλλη επιλογή από το να τους σκοτώσουμε εμείς πρώτοι. Αυτοάμυνα. Μια ολόκληρη κοινωνία ειλικρινά και γνήσια πεπεισμένη ότι οποιαδήποτε κοντινή απειλή, μικρή ή μεγάλη, πραγματική ή φανταστική, επικείμενη ή δυνητική, αποτελεί λευκή επιταγή για την ολοκληρωτική εκμηδένιση των πάντων γύρω της: χωριών, πόλεων ή ολόκληρων κρατών, και των ανθρώπων που κατοικούν σε αυτά.

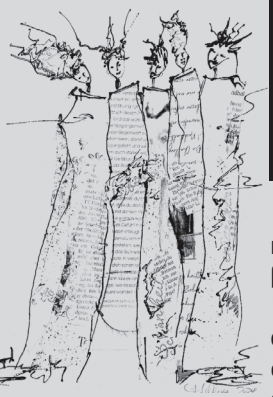
Δεν ήταν η 7η Οκτωβρίου, ούτε η Χεζμπολάχ στα σύνορα, ούτε το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Αυτά είναι ψέματα που χρησιμοποιούνται για να δικαιολογήσουν το ιερό δικαίωμα στην καταστροφή. Εμείς δεν «πολεμάμε». Ένας στρατός δεν πολεμά νοσοκομεία ή ασθενοφόρα, σχολεία ή δημοσιογράφους, ούτε τις υποδομές ενέργειας και νερού που συντηρούν εκατομμύρια ανθρώπους. Εμείς καταστρέφουμε και ισχυριζόμαστε πως αν η κρεατομηχανή σταματούσε ποτέ, έστω και για μια στιγμή, θα ήμασταν όλοι νεκροί. Όταν ρωτήσουν πώς συνέβη, πείτε τους ότι ζητωκραυγάζαμε για την πυρίτιδα. Συγκρουόμασταν ανελέητα για την ηγεσία μας, αλλά χειροκροτούσαμε σαν ένας άνθρωπος τα μαχητικά αεροσκάφη, τα τανκς, τα πολεμικά πλοία. Λατρεύαμε το σίδερο και το τσιμέντο και εξυψώναμε τους στρατιώτες σε βαθμό αγίων. Ο στρατός ήταν θεός. Ο πόλεμος έδινε τάξη στον κόσμο, σκοπό στα πράγματα, νόημα στη ζωή. Έδινε νόημα στον θάνατο. Πείτε τους ότι εμείς θέλαμε αυτόν τον πόλεμο. Τον περιμέναμε, και μόλις ξέσπασε, τον στηρίξαμε μέχρι τέλους. Ούτε μια φορά δεν τον αμφισβητήσαμε, δεν σταματήσαμε να κοιτάξουμε τι είχαμε κάνει, δεν αποστρέψαμε το βλέμμα από το αίμα στα χέρια μας, δεν αναλογιστήκαμε πού οδηγούσε αυτός ο δρόμος, ούτε αναρωτηθήκαμε αν υπήρχε ποτέ άλλο μονοπάτι. Η ζωή στο Ισραήλ γινόταν όλο και χειρότερη, όλο και πιο ανυπόφορη και το μάθημα που βγάλαμε ήταν ότι προφανώς δεν είχαμε ασκήσει αρκετή βία. Ότι ήμασταν πολύ μαλακοί, πολύ ευγενικοί, πολύ ελεήμονες. Ότι προφανώς δεν είχαμε καταστρέψει αρκετά, και ότι την επόμενη φορά, είθε να έρθει σύντομα, θα καταστρέφαμε στο επταπλάσιο.

Χάσαμε τη μάχη ενάντια στο Ιράν. Δεν έχει σημασία. Το κρέας αλέστηκε, και αυτό είναι που μετράει. Ξεσπάσαμε με εκδίκηση για εκείνη την ήττα πάνω στον λαό του Λιβάνου. Κι άλλο κρέας. Κομμάτια και κομμάτια από τη σάρκα της Δυτικής Όχθης, πλήρως αλεσμένα. Οι τροχοί της μηχανής ετοιμάζονται ξανά να καταπιούν τα ερείπια της Γάζας, που ακόμα καπνίζουν. Δεν έχουμε αλέσει ακόμα αρκετό κρέας. Ποτέ δεν είναι αρκετό.

Δεν ξέρω πώς τελειώνει αυτό. Δεν ξέρω αν και πότε θα έρθει ο λογαριασμός, και δεν ξέρω αν θα ξυπνήσουμε ποτέ από αυτή την παράνοια, για να δούμε τι κάναμε, γι' αυτό που πραγματικά ήταν. Δεν ξέρω αν θα αναρωτηθούμε ποτέ, πώς μπόρεσε να συμβεί, αλλά ξέρω ότι άλλοι θα το κάνουν και σε αυτούς λέω ότι αυτό συμβαίνει όταν μια ολόκληρη κοινωνία βυθίζεται στην τρέλα. Θα προσπαθήσω να αντέξω όσο περισσότερο μπορώ εδώ μέσα, στην καρδιά αυτής της μηχανής θανάτου, και να την κατονομάσω. Να περιγράψω τα πράγματα όπως φαίνονται από μέσα. Ίσως βοηθήσει στην πρόληψη παρόμοιων φρικαλεοτήτων στο μέλλον. Οι φρικαλεότητες του παρόντος είναι πλέον αδύνατον να σταματήσουν.

Για την ώρα, είμαι εδώ.»

Tom Zandman
ένας Ισραηλινός πολίτης

«Εκεχειρία» ο Ιμπεριαλισμός δεν είναι αήττητος

Η «εκεχειρία», η οποία –εν μέσω αμερικανικού αποκλεισμού και νέων απειλών, αλλά και των ανελέητων βομβαρδισμών στον Λίβανο (μέχρι το βράδυ της 16ης/4)– είναι υποτίθεται σε ισχύ και ίσως παραταθεί, την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές, δεν είναι παρά η ορατή αποτύπωση του αδιεξόδου στο οποίο οδηγήθηκε ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός. Η ύπουλη, εγκληματική επίθεση που (σε μια θετική στιγμή των προηγούμενων διαπραγματεύσεων) εξαπέλυσαν οι ΗΠΑ με το σιωνιστικό μαντρόσκυλό τους στον Λίβανο, όχι απλά δεν πέτυχε κανέναν από τους διακηρυγμένους στόχους των ΗΠΑ-Ισραήλ, αλλά μέχρι στιγμής καταγράφεται ως μια μεγάλη και ίσως καθοριστική ήττα για την αποδρομούσα υπερδύναμη.

Είναι πλέον φανερό, ότι η εξέλιξη αυτού του πολέμου θα αναδιαμορφώσει όχι απλά τις ισορροπίες και τον χάρτη της Μέσης Ανατολής, αλλά θα αποτελέσει το έναυσμα για συνολικότερες ανακατατάξεις.

Από αυτήν την άποψη, η απόφαση των κυρίαρχων αδίστακτων κύκλων των ΗΠΑ, όπως ενσαρκώνεται στο πρόσωπο του Τραμπ και των σιωνιστών δολοφόνων, για την εξαπόλυση καταστροφικών βομβαρδισμών στο Ιράν, αποδείχθηκε ότι δεν είχε μετρηθεί σωστά. Από όλα όσα διακήρυξαν, το μόνο που τους έχει μείνει επί της ουσίας στο τραπέζι των τελευταίων διαπραγματεύσεων είναι το... άνοιγμα των στενών του Ορμούζ, που πριν τον πόλεμο ήταν ανοιχτά, ενώ τώρα δικαιολογημένα βρίσκονται υπό τον ασφυκτικό έλεγχο του Ιράν, που τα χρησιμοποιεί σαν μια στρόφιγγα για την αποδυνάμωση των αντιπάλων του και την ενίσχυση των υποστηρικτών του.

Εκ του αποτελέσματος, όσα ανερμάτιστα αναρτά ο ανοϊκός πλανητάρχης στο διαδίκτυο περί «νίκης» και «αλλαγής του καθεστώτος», στο Ιράν κρίνονται αστεία. Η προσπάθεια των ΗΠΑ - Ισραήλ και των μυστικών τους υπηρεσιών όλο το προηγούμενο διάστημα, να εγκαταστήσουν μια κυβέρνηση ανδρείκελων που θα έφερνε το Ιράν στη σφαίρα επιρροής τους, δημιουργώντας σοβαρό ενεργειακό και γεωστρατηγικό πρόβλημα στην Κίνα, απαντήθηκε από έναν λαό που συσπειρώθηκε γύρω από την κυβέρνηση, έναν λαό που αψηφώντας τους βομβαρδισμούς πραγματοποίησε συγκεντρώσεις εκατομμυρίων και στάθηκε περήφανος πάνω σε γέφυρες και καίριες υποδομές για να μην βομβαρδιστούν, που στο άκουσμα και μόνο της χερσαίας εισβολής έσπευσε στα στρατολογικά γραφεία κατά εκατομμύρια, δίνοντας μια καθαρή απάντηση σε κάθε σχέδιο κατοχής και αποσταθεροποίησης.

Οι ανοησίες περί «αλλαγής του καθεστώτος» επειδή δολοφόνησαν τον Αγιατολάχ και δεκάδες ηγετικά στελέχη δεν βρίσκουν ακροατήριο ούτε στο εσωτερικό των ΗΠΑ, στο οποίο παρουσιάζονται ρωγμές. Το Ιράν, παρά τους καταστροφικούς βομβαρδισμούς, εμφανίζεται πιο ενισχυμένο πολιτικά και γεωστρατηγικά, ενώ στο εσωτερικό του είναι ακόμη πιο ισχυρή η αντιαμερικάνικη θέση. Η κουβέντα για τους νεκραναστημένους νενέκους πρίγκιπες Παχλαβί ανήκει ξανά στο παρελθόν και οι διαπραγματεύσεις στις οποίες σύρθηκαν επί της ουσίας οι ΗΠΑ, για την ώρα μόνο σε χειρότερη θέση μπορούν να τις φέρουν από ότι ήταν στις 28 Φεβρουαρίου. Και αυτές και τους σιωνιστές τύραννους συμμάχους τους.

Γι' αυτό, και αφού ο Τραμπ δεν κατάφερε να σύρει κανέναν σοβαρό σύμμαχο για στρατιωτική επέμβαση στο Ορμούζ για έλεγχο και άνοιγμα των στενών, ανακοίνωσε τον ολικό αποκλεισμό τους! Στόχος αυτής της αλλοπρόσαλης επιλογής που μπορεί να λειτουργήσει σαν νάρκη για την παγκόσμια οικονομία είναι πριν και πάνω απ' όλα η Κίνα, με δεδομένο ότι το Ορμούζ ήταν ανοιχτό επιλεκτικά για πλοία ιρανικών, κινεζικών, ινδικών, ρωσικών ή άλλων "σύμμαχων" συμφερόντων και κλειστό βέβαια για τις ΗΠΑ.

Έχοντας οδηγηθεί σε αδιέξοδο, με την ανακοίνωση του ολικού αποκλεισμού του Ορμούζ, ο Τραμπ επιχειρεί έναν ακόμη ύστατο εκβιασμό, ο οποίος επίσης από ό,τι φαίνεται δεν του βγαίνει. Η Κίνα έσπευσε –με σκληρή διπλωματική γλώσσα για πρώτη φορά– να στείλει το δικό της τελεσίγραφο για το ενδεχόμενο παρεμπόδισης πλοίων δικών της συμφερόντων. Ήδη έμφορτα πλοία κινεζικών συμφερόντων έχουν διασχίσει τα στενά, αψηφώντας τον αμερικανικό αποκλεισμό, ενώ διατυπώθηκε δημόσια ή βούληση για αποστολή κινεζικών πολεμικών πλοίων στην περιοχή. Ένα τέτοιο σενάριο αποτελεί προάγγελο διάχυσης και γενίκευσης της σύγκρουσης και των πολεμικών επιχειρήσεων, κάτι που στην παρούσα συνθήκη μάλλον δεν θα ευνοούσε ΗΠΑ και Ισραήλ, εκτός των συνολικότερων επικίνδυνων εξελίξεων που θα σηματοδοτούσε.

Απαντώντας στον νέο αμερικανικό επιθετικό παροξυσμό, το Ιράν δήλωσε ότι αν δεν αρθεί άμεσα ο αμερικανικός αποκλεισμός, θα αποκλείσει το Ορμούζ, τον Περσικό κόλπο και την Ερυθρά θάλασσα από κάθε εμπορική ροή. Οι ΗΠΑ, μετά και από αυτό και παρά τους λεκτικούς λεονταρισμούς, οδηγούνται νέο γύρο διαπραγματεύσεων, στις οποίες σε καμία περίπτωση δεν φαίνεται να συνδιαλέγονται από καλύτερη θέση. Ήδη η δεκαήμερη εκεχειρία στον Λίβανο, αποτελεί υποχώρηση για το Ισραήλ.

Ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός και το σιωνιστικό τέρας της Μέσης Ανατολής, μετά από έναν κύκλο ανείπωτων εγκλημάτων και πολέμων που εξαπέλυσαν στους λαούς της περιοχής, φαίνεται να έχουν περιέλθει σε αδιέξοδο. Γι' αυτό και σε αυτή την πολύ κρίσιμη στιγμή, καμία γεωπολιτική ανάλυση και καμία πρόβλεψη δεν μπορεί να είναι ασφαλής. Η αμερικάνικη υπερδύναμη μέσα σε 50 ημέρες έχασε πολύ από το πολιτικό κύρος και την γεωστρατηγική αξιοπιστία της. Και αυτό σίγουρα είναι ελπιδοφόρο αποτέλεσμα τού τεράστιου αιματηρού αγώνα του λαού του Ιράν, της Παλαιστίνης, του Λιβάνου, της Υεμένης και όλων των ηρωικών λαών της Μέσης Ανατολής. Ο βασιλιάς είναι γυμνός. Και ο τραμπούκος της περιοχής, σιωναζί Μπίμπη, έκθετος. Αυτό σίγουρα κάνει τον αμερικανικό ιμπεριαλισμό ακόμη πιο επιθετικό και απρόβλεπτο. Όμως η ιστορία του 21ου αιώνα έχει καταγράψει μια ακόμη σοβαρή αποτυχία και αδυναμία του. Οι εξελίξεις θα είναι πυκνές και σίγουρα επικίνδυνες.

Για τους λαούς του κόσμου η ελπίδα βρίσκεται μόνο στους αγώνες τους. Στην ανύψωση ενός μαζικού αντιιμπεριαλιστικού, αντιφασιστικού, αντιπολεμικού κινήματος. ■

εκπαιδευτική και πολιτική συγκυρία

Ήταν η Βηρυττός ξανά από την αρχή

(...)Ήταν η Βηρυτός, ξανά,
όταν νομίζαμε
ότι η Βηρυτός πήγε να ξεκουραστεί,
αλλά η Βηρυτός δεν θα κοιμηθεί

(...) στην Ανάσταση του οποίου θα πιστέψουμε
μόνο όταν
όλοι οι άνθρωποι σε αυτή τη Γη,
και όλα τα φυτά,
και όλα τα ζώα,
και όλα τα σύμπαντα,
αναστηθούν,
και η ανάσταση είναι αξιοπρέπεια,
εννοώ,
η ανάσταση είναι ελευθερία,
η ανάσταση είναι ψωμί και ένα σπίτι για τους φτωχούς,
η ανάσταση είναι ειρήνη,
για όλους,
για πάντα,
για πάντα.

Ήταν η Βηρυτός ξανά και ξανά
επειδή τα ορφανοτροφεία
μεγαλώνουν πιο γρήγορα από τα σχολεία στο Ελ Σαλβαδόρ,
τα ηλιοβασιλέματα δύουν πέρα από την εμβέλεια των ανθρώπων,
και δεν υπάρχει
άλλος ορίζοντας εκεί πέρα
από τον ορίζοντα του τρόμου.

Ήταν η Βηρυτός, ξανά και ξανά,
επειδή η θάλασσα σηκώθηκε στα πόδια της
και εξαπέλυσε μια λιτανεία λέξεων,
είναι η Βηρυτός, ξανά και ξανά,
επειδή οι ποιητές πεθαίνουν
αντί να παραδοθούν,
επειδή μιλούν για ελπίδα,
και δεν φορούν τα λόγια τους σαν κολιέ από μαργαριτάρια,
επειδή οι ποιητές αρνούνται να πεθάνουν,
και κουβαλούν ελπίδα στις πλάτες τους,
και πηγαίνουν από πόρτα σε πόρτα,
όπως κάνουν οι μέλισσες
από λουλούδι σε λουλούδι,
για να αφήσουν μηνύματα ανυπακοής
στις καρδιές των ανθρώπων.

Και είναι ξανά η Βηρυτός
με νερό στον ορίζοντα
νεκροταφεία που γεμίζουν ξενοδοχεία
αεροπλάνα που φέρνουν τα χειρότερα νέα
και άπειρες πομπές θλίψης

Και είναι ξανά η Βηρυτός
γιατί οι άνθρωποι τρέχουν
για να κρατήσουν την κοιλιά και το μυαλό τους σε τάξη,
κουβαλώντας την τιμή τους ως μοναδική τους αποσκευή
και μετρώντας τους νεκρούς μεταξύ τους
όπως μετράμε τις δεκάρες στις πόλεις της Δύναμης

Και είναι ξανά η Βηρυτός
γιατί οι άνθρωποι μουρμουρίζουν τις προσευχές τους
και περιμένουν από την Παναγία να τους ακούσει
και οι άνθρωποι ξέρουν ότι είναι παγιδευμένοι
και θυμούνται το τραπεζομάντιλο, πίσω στο σπίτι,
και το φαγητό,
πριν καταλήξουν στο νεκροτομείο

(...) και ήταν ξανά η Βηρυτός
όταν μόνο οι τράπεζες στέκονταν όρθιες
και το χρήμα αυξανόταν
με τον ρυθμό των τραυματιών

Etel Adnan
10 Ιανουαρίου 1990 (απόσπασμα)

Συγκλονιστικό: Μέσα σε δυόμισι χρόνια στη Γάζα έχουν σκοτωθεί περισσότεροι δημοσιογράφοι από το σύνολο όλων όσοι σκοτώθηκαν στον Αμερικανικό Εμφύλιο Πόλεμο, τον 1ο και 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο, τον Πόλεμο της Κορέας, τον Πόλεμο του Βιετνάμ και τον Πόλεμο της Βοσνίας μαζί!

- **Στη Γάζα από τον Οκτώβριο του 2023 έως τον Απρίλιο του 2026 έχουν καταγραφεί 262 – 276 (ίσως και περισσότεροι) νεκροί δημοσιογράφοι.**
- **Ιστορικό Σύνολο: 245 – 260 νεκροί δημοσιογράφοι.**

Το «βιβλικό δίκαιο» των αρίων, η στήριξη των «ευλογημένων» και οι τραυλισμοί των λακέδων

Αν μια αλήθεια θα μπορούσε να περιγράψει την εποχή, αυτή θα ήταν ότι «δεν φτάνουν πλέον οι λέξεις» για να μιλήσει κανείς γι' αυτήν. Οι φονιάδες του πλανήτη, σε κατάσταση παροξυσμού, εξαπέλυσαν μια απρόκλητη, πρόστυχη και εγκληματική επίθεση εναντίον του Ιράν και του λαού του. Αμέσως μετά ακολούθησαν οι καταστροφικοί βομβαρδισμοί στον Λίβανο. Γύρω από τους πρωτοπόρους «προστάτες» της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Τραμπ και Νετανιάχου, έχει συναχτεί μια δράκα από ύαινες και λακέδες, υπό τον εύηχο τίτλο των «νατοϊκών συμμάχων». Με πρόσχημα την προστασία της διαιρεμένης και κατεχόμενης –με τις ευλογίες ΝΑΤΟ και ΕΕ– Κύπρου, έχουν ενταχθεί στον στρατηγικό επιθετικό σχεδιασμό ενάντια στο Ιράν, το Λίβανο και όποιον άλλο λαό στοχοποιείται από τους παγκόσμιους τραμπούκους των ΗΠΑ και το σιωνιστικό τέρας της Μέσης Ανατολής. Από κοντά και τα κράτη του κόλπου. Μεσαιωνικά καθεστώτα, τυραννικές μοναρχίες, αλλά και ωμές στρατιωτικές χούντες. Πιστά σκυλιά της πλανηταρχίας, απολαμβάνουν και αυτές την «προστασία» και τη συμμαχία με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ.

Όλοι τους μηρυκάζουν την πιο πρόστυχη πολεμική προπαγάνδα, που κατασκευάζεται από τους πιο σκοτεινούς κύκλους της κυρίαρχης τάξης των ΗΠΑ και του σιωνιστικού τους μαντρόσκυλου. Αν και ο πόλεμος έχει μοναδικό στόχο την εξυπηρέτηση των πιο αδίστακτων οικονομικών και γεωστρατηγικών συμφερόντων των ΗΠΑ και του Ισραήλ, οι θλιβεροί παρατρεχάμενοί τους δεν διστάζουν να αναπαράγουν κάθε ψέμα και ανιστόρητη ανοησία που εκτοξεύουν οι κήρυκες του σκότους και του πολέμου.

Ζούμε στους καιρούς που για τον δυτικό κόσμο το «διεθνές δίκαιο» διαβάζεται και ερμηνεύεται σε βιβλικούς στίχους. Οι φονιάδες του σιωνισμού και του δυτικού ιμπεριαλισμού όλο και συχνότερα επικαλούνται κάποια θεϊκή εντολή ή υπόσχεση, για να υπνωτίσουν και να φανατίσουν. Απλώνουν το μεσαιωνικό σκοτάδι, τη θρησκοληψία και τον φονταμενταλισμό, την ίδια ώρα που ενοχλούνται από το θεοκρατικό καθεστώς και τους μουλάδες του Ιράν!

Το «βιβλικό δικαίωμα» του Ισραήλ...

Για τους σιωνιστές η αναφορά στη βίβλο και κυρίως η ερμηνεία της, ως εντολή και δικαίωμα του Ισραήλ να δολοφονεί τους λαούς της Μέσης Ανατολής, αποτελεί την πιο προσφιλή και πρόσφορη προπαγάνδα στο εσωτερικό τους. Το διάγγελμα Νετανιάχου για την επίθεση-κήρυξη πολέμου στο Ιράν, με αναφορές στα βιβλικά παραμύθια, ξεκίνησε από τον πόλεμο ενάντια στον Αμαλήκ πριν τρεις χιλιετίες, και ξεδιπλώνοντας ένα παραφρονικό «ιστορικό συνεχές» έφτασε να παρουσιάζει ως βιβλική εντολή την Νάκμπα του 1948, το 1967 και τελικά τον σημερινό κτηνώδη πόλεμο ενάντια στο Ιράν. Η αναφορά στους Αμαληκίτες δεν είναι καθόλου τυχαία. Αφορά στην ανάγνωση της βίβλου που δίνει το δικαίωμα στους σιωνιστές *«να σκοτώσουν χωρίς έλεος άνδρες, γυναίκες, παιδιά και βρέφη, βόδια και πρόβατα, καμήλες και γαϊδούρια»*, όπως αναφέρει το σχετικό εδάφιο. Γι' αυτό και η αναφορά στους Αμαληκίτες, περιέχεται σε κάθε κάλεσμα της κυβέρνησης Νετανιάχου στους «ήρωες» του IDF, για να διαπράξουν πολεμικά εγκλήματα εναντίον Παλαιστινίων στη Γάζα και τη Δυτική Όχθη ή στο Λίβανο ή στο Ιράν, όπως κάνουν σήμερα.

Αν για τους θεοκράτες σιωνιστές, η θρησκεία του μίσους, των φρικαλεοτήτων και του πολέμου –καθώς και η προπαγάνδα της– αποτελεί εδώ και δεκαετίες το χαρακτηριστικό γνώρισμα του Ισραήλ, η υιοθέτηση αυτής της προπαγάνδας από τους δυτικούς και πρώτα και κύρια από κυρίαρχους κύκλους των ΗΠΑ αποτελεί σίγουρα νέο στοιχείο. Πριν λίγο καιρό ο πρέσβης των ΗΠΑ στο Ισραήλ αναφέρθηκε σε αυτό ακριβώς το βιβλικό δικαίωμα, να καταλάβει το Ισραήλ τις χώρες και τους λαούς της Μέσης Ανατολής. Όταν ζητήθηκαν διευκρινήσεις από τους δημοσιογράφους, «υποχώρησε» κάνοντας λόγο για το «μεγαλύτερο τμήμα» της Μέσης Ανατολής! Αυτή η ακραία σοβινιστική, σκοταδιστική φράση δεν ειπώθηκε από κάποια παρανοϊκή ακροδεξιά σέχτα. Αλλά από την πιο επίσημη φωνή της αμερικάνικης διπλωματίας. Χωρίς ούτε μια στιγμή να απαιτηθεί ανάκληση ή να ανασκευαστεί αυτή η εμπρηστική πολεμική ιαχή.

...και «οι ευλογημένοι που στηρίζουν τους ευλογημένους»

Μία εβδομάδα μετά από αυτές τις δηλώσεις του Χάκαμπι, ΗΠΑ-Ισραήλ ξεκίνησαν την επίθεση ενάντια στο Ιράν. Οι «διώκτες των μουλάδων» στις ΗΠΑ πήραν φωτιά. Ένα μπαράζ γεγονότων και δηλώσεων, που ακροβατούν ανάμεσα στον ανοιχτό φασισμό και τον θρησκευτικό σκοταδισμό, πλημμύρισε τους δέκτες των χωρών της λεγόμενης «δημοκρατικής» Δύσης, δυσκολεύοντας κάποιες φορές στην αναμάσησή τους ακόμη και την απόλυτα παραδομένη, «πετσωμένη» δημοσιογραφία της. Ο Χέγκσεθ, αυτός ο βαθιά θρησκόληπτος «ταγός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων» –ορκισμένος εχθρός του δικαιώματος ψήφου στις γυναίκες– επαναλαμβάνοντας σχεδόν ατόφιο το διάγγελμα Νετανιάχου, μίλησε για την καταπίεση των γυναικών από το ιρανικό καθεστώς! Είναι ο ίδιος που χαρακτηρίζει τη γενοκτονία των Παλαιστινίων «θαύμα» και που εύχεται ως επόμενο θαύμα (μετά το 1948, το 1967 κλπ) την καταστροφή του ιερού για τους Παλαιστίνιους Αλ Άκσα, κάτι που ταυτίζεται με την επισφράγιση της κατοχής της Δυτικής όχθης και της Ιερουσαλήμ.

Ένας εσμός ευαγγελιστών ή «χριστιανών σιωνιστών», όπως αυτοαποκαλούνται, έχει βρει βήμα στα αμερικάνικα ΜΜΕ. Μετά την προσευχή των θρησκευτικών ηγετών και

παστόρων του αμερικάνικου έθνους, με την οποία ευλόγησαν μπροστά στις κάμερες τον Τραμπ ώστε να έχει τη σοφία του θεού στις αποφάσεις του, ξεχύθηκαν σε αναρίθμητες εκδηλώσεις και συνεντεύξεις να κοινωνήσουν την πολεμική προπαγάνδα! Αναπαράγοντας τη σιωνιστική μέθοδο, βλέπουν τον εαυτό τους σε φράσεις, παραφράσεις και ερμηνείες της βίβλου, με βάση τις οποίες *«θα ευλογηθούν όσοι στηρίξουν τους ευλογημένους»*, δηλαδή τους σιωνιστές. Υπάρχουν εκατοντάδες καταγγελίες για αξιωματικούς του στρατού που ισχυρίζονται ότι ο πόλεμος στο Ιράν είναι μέρος της αποκάλυψης. Ένας όχλος από φονταμενταλιστές ευαγγελιστές προελαύνει, ουρλιάζοντας για τον ιερό πόλεμο ενάντια στον εχθρό και τις «δυνάμεις του σκότους». Χαρακτηριστική μορφή του «θρησκευτικού» κινήματος, η πνευματικός του Τραμπ, τηλε-ευαγγελίστρια και ηγέτιδα, που στις ομιλίες της φτάνει σε κατάσταση έκστασης και σύνδεσης με τα... θεία. Όπως και ο πάστορας που βρήκε στην βίβλο την εντολή προς το αμερικάνικο έθνος(!) να πάρει τα πετρέλαια της Βενεζουέλας!

Πίσω από το φαιδρό και το παρανοϊκό όλων των παραπάνω, αυτό που έχει σημασία είναι ότι, εκτός των άλλων, **ο θρησκευτικός σκοταδισμός –και ό,τι αυτός συνεπάγεται– βρίσκεται στη μεριά των επιτιθέμενων ΗΠΑ-Ισραήλ και των συμμάχων τους. Αυτοί είναι πριν απ' όλους οι φορείς της ιδεολογίας του ρατσισμού και του μίσους.** Αυτοί είναι οι φονταμενταλιστές που επιτίθενται, με πρόσχημα την «ελευθερία», διατυμπανίζοντας το δικαίωμά τους στην κατοχή της Μέσης Ανατολής.

Αυτό αφορά τη μία βασική πλευρά της πολεμικής προπαγάνδας, που απευθύνεται κυρίως στο εσωτερικό των ΗΠΑ. Η άλλη έχει το αποκρουστικό πρόσωπο του κυνισμού που έχει εγκαινιάσει ο Τραμπ. Δεν υπάρχει κανένα διεθνές δίκαιο. Υπάρχει μόνο ο Τραμπ και τα κατ' αυτόν συμφέροντα των ΗΠΑ. Πίσω από τον ανερμάτιστο και ανοϊκό λόγο του, υπάρχει μόνο το δίκαιο και ο τσαμπουκάς της υπερδύναμης. Μπορεί στην ίδια πρόταση να πέσει τρεις φορές σε αντιφάσεις, ως προς τους λόγους, τις επιτυχίες και τους στόχους του πολέμου. Αυτό που πάντα είναι καθαρό είναι ένα: **δεν υπάρχει κανένα άλλο δίκαιο από αυτό του ισχυρού και καθόλου δεν τον ενδιαφέρει το αν χτυπήθηκε σχολείο ή νοσοκομείο**. Όπως ο ίδιος δήλωσε σε μια κρίση παροξυσμού *«μπορεί να βομβαρδίσουμε ξανά τη νήσο Χαργκ... ακόμη και για πλάκα»*. Με τον πόλεμο στο Ιράν να είναι σε εξέλιξη, ήδη εκτοξεύει απειλές για επέμβαση και κατοχή της Κούβας.

Η εποχή των «άλλοθι διεθνούς δικαίου» έχει παρέλθει. Είμαστε στην εποχή της τρομοκρατίας του ισχυρού.

Σύμμαχοι και λακέδες τραυλίζουν για ένα νεκρό «διεθνές δίκαιο»

Και ενώ συμβαίνουν αυτά, οι «σύμμαχοι» που σέρνονται στον βρόμικο πόλεμο εναντίον του Ιράν έχουν μείνει να παραμιλούν για τον «σεβασμό» του διεθνούς δικαίου. Ποιο ακριβώς δίκαιο υπερασπίζονται οι ευρωπαίοι και οι ντόπιοι λακέδες, σε έναν επιθετικό πόλεμο των ΗΠΑ-Ισραήλ, όταν οι ίδιοι που τον κάνουν μιλούν για βιβλικά δικαιώματα και παραμύθια 3.500 χρόνων; Όταν επικαλούνται μια βίβλο που προστάζει εξόντωση και γενοκτονίες; Όταν αυτός ο πόλεμος ξεκίνησε με την δολοφονία 162 δωδεκάχρονων κοριτσιών; Όταν οι επιτιθέμενοι ισχυρίζονται ότι μπορεί να βομβαρδίσουν ακόμα και «για πλάκα»;

Ο Μακρόν, την ίδια ώρα που ορκίζεται στο διεθνές δίκαιο και κρατάει αποστάσεις από την επίθεση των ΗΠΑ, καλούσε το Ιράν να σταματήσει τις επιθέσεις! Και να ανοίξει τα στενά του Ορμούζ. Την ώρα που το βομβάρδιζαν απρόκλητα οι πλανητικοί δολοφόνοι, το εγκαλούσε ως δύναμη αποσταθεροποίησης!

Σε ρόλο τραγικού φερέφωνου ο Μητσοτάκης από την Κύπρο επανέλαβε μαζί με τις παρόλες περί «διεθνούς δικαίου» την απαίτηση «να σταματήσει το Ιράν τις επιθέσεις». Ο Γεωργιάδης, ακραίος οπαδός και γλείφτης του σιωνισμού, επαναλαμβάνει τις καταγγελίες του Νετανιάχου για χρήση βομβών διασποράς(!) από το Ιράν. Αυτός που δεν βρήκε ούτε λέξη για την ισοπέδωση της Γάζας με βόμβες διασποράς ή τη χρήση λευκού φωσφόρου, για τις 70.000 και πλέον δολοφονημένων αμάχων γυναικών και παιδιών, για τα ανείπωτα εγκλήματα, ωρύεται για τη χρήση βομβών από το Ιράν, επειδή αυτό του είπαν οι σιωνιστές. Αυτοί που θεωρούν βιβλικό δικαίωμα τη δολοφονία παιδιών και βρεφών του Ιράν, του Λιβάνου της Παλαιστίνης και όποιου άλλου λαού αποφασίσουν. Οι ίδιοι θεωρούν έγκλημα πολέμου τον θάνατο ενός ισραηλινού... εκλεκτού του θεού.

Το μόνο δίκαιο που αναγνωρίζουν οι δυτικοί θιασώτες των «ανθρωπίνων δικαιωμάτων» είναι αυτό των συμφερόντων τους. Το δικαίωμά τους να βομβαρδίζουν το Ιράν και το «δίκαιο» της μη αντίστασής του. Αυτό το «δίκαιο» διεκδικούν οι πλανητικοί τύραννοι και οι δυτικοί σαλτιμπάγκοι. Το Ιράν να παραδοθεί και να υποδουλωθεί ήσυχα! Υπήρξαν όμως και άλλοι στην παγκόσμια ιστορία που το θέλησαν. Γνωστή η τύχη και αυτών, όπως θα είναι και των νεόκοπων αντιγράφων τους.

«α»

«Ξεχνούν» μια μικρή λεπτομέρεια οι σαλτιμπάγκοι:

Η Ελλάδα και η Κύπρος βρίσκονται με τη μεριά των επιτιθέμενων

γράφει ο Βασίλης Πετράκης

«Και η σημερινή αναχαίτιση αποτελούσε μία αυστηρά αμυντική δράση, η οποία εντάσσεται στα πλαίσια αυτής της συμφωνίας την οποία έχουμε κάνει με τη Σαουδική Αραβία [...].

[...] Τονίζω όμως, και πάλι, ότι ήταν μία αμιγώς αμυντική ενέργεια, στα πλαίσια μιας συμφωνίας η οποία έχει γίνει με τη Σαουδική Αραβία, η οποία εξάλλου αποτελεί και στρατηγικό εταίρο της χώρας μας εδώ και αρκετά χρόνια.

[...] Και σε αυτούς οι οποίοι αναρωτιούνται "καλά και πώς ωφελείται η Ελλάδα από μία τέτοια πρωτοβουλία;", θα πω μία κουβέντα μόνο: εάν τα διυλιστήρια αυτά, ένα κρίσιμο διυλιστήριο της Σαουδικής Αραβίας είχε πράγματι χτυπηθεί, τότε να ήσασταν απολύτως βέβαιοι ότι η τιμή του πετρελαίου σήμερα θα ήταν πολύ υψηλότερη από αυτή που τελικά είναι. Διότι η προστασία των κρίσιμων ενεργειακών υποδομών ένθεν και ένθεν θα πρέπει να αποτελεί αυτή τη στιγμή πρώτη προτεραιότητα» (Μητσοτάκης 20/3).

Είναι λακέδες και άρα επικίνδυνοι για τον λαό και τον τόπο. Είναι και σαλτιμπάγκοι, γιατί μόνο οι πολιτικοί σαλτιμπάγκοι μπορούν να χωρέσουν τόση φαιδρότητα, ψέματα και αντιφάσεις σε τρεις προτάσεις. Η καταιγιστική και ύπουλη προπαγάνδα τους συνιστά μια επιχείρηση μαζικής λοβοτομής του ελληνικού λαού. Όμως όσο και να προσπαθούν τα ενεργούμενα των ΗΠΑ και του σιωνισμού, οι αλήθειες σε έναν πόλεμο γίνονται πολύ σκληρές και χλευάζουν τους υποτελείς των ξένων εγκληματικών συμφερόντων.

Ο σημερινός πόλεμος, όσο και αν θέλουν οι απολογητές των ΗΠΑ και του σιωνισμού να το ξεχάσουμε, ξεκίνησε με την απρόκλητη επίθεση των ΗΠΑ-Ισραήλ στο Ιράν. Ο πόλεμος που εξαπέλυσαν οι πλανητικοί δολοφόνοι έχει διατυπωμένο στόχο την με κάθε τρόπο υποδούλωση του ιρανικού έθνους στα αδίστακτα συμφέροντά τους. Ο επιθετικός αυτός πόλεμος, στον οποίο σύρθηκαν από την αρχή με ενεργό ρόλο Ελλάδα και Κύπρος, είναι **άδικος και εγκληματικός**. Σε αυτόν τον πόλεμο το Ιράν αμύνεται για την υπεράσπιση της ελευθερίας και της εθνικής ανεξαρτησίας του. Ο λαός του Ιράν δίνει μια ηρωική μάχη ενάντια στην ιμπεριαλιστική επιθετικότητα και υποδούλωση. **Ο αμυντικός πόλεμος από την πλευρά του Ιράν είναι δίκαιος.** Και κάθε δημοκρατικός άνθρωπος δεν μπορεί παρά να συντάσσεται με τους λαούς που αγωνίζονται ενάντια στον ξένο ζυγό.

Ο χαρακτήρας του πολέμου, η πλευρά του επιτιθέμενου και του αμυνόμενου, του δίκιου και του άδικου, δεν αλλάζει ανάλογα με το ποιος πυροβολεί. Είναι πραγματικά αστεία και ταυτόχρονα εξοργιστική η προπαγάνδα της Δύσης να τοποθετήσει το Ιράν στην πλευρά του επιτιθέμενου. Το Ιράν, στη δίκαιη προσπάθειά του να αμυνθεί, όπως έχει ανακοινώσει και είναι λογικό, χτυπάει τους στρατιωτικούς στόχους και τις βάσεις από τις οποίες δέχεται επίθεση. Αυτό δεν σημαίνει ότι το Ιράν «επιτίθεται», όπως ισχυρίζονται τα ντόπια φερέφωνα. Το Ιράν αμύνεται απέναντι σε αυτούς που επιτίθενται.

Γι' αυτόν τον λόγο ο ρόλος της ελληνικής συστοιχίας patriot στην Σαουδική Αραβία δεν έχει καμία απολύτως σχέση με «αμυντική ενέργεια». Πρώτα απ' όλα γιατί δεν νοείται «αμυντική ενέργεια» για την Ελλάδα εκτός των συνόρων της και μάλιστα τόσο μακριά από αυτά. Και δεν νοείται «αμυντική ενέργεια» αν αυτός που χτυπάς δεν έχει επιτεθεί πριν στη χώρα σου. Οι patriot στη Σ. Αραβία και η επιχειρησιακή τους δράση, υπερασπίζονται, στηρίζουν, είναι μέρος του άδικου, εγκληματικού, επιθετικού πολέμου που κήρυξαν ΗΠΑ-Ισραήλ στο Ιράν. Δεν «συντάσσονται» με το διεθνές δίκαιο, αλλά υπηρετούν μια πλανηταρχία που το κάνει κουρέλι και με τον πόλεμο ενάντια στο Ιράν. Αυτό ακριβώς υπηρετεί η κυβέρνηση της ΝΔ, εμπλέκοντας τον λαό στην πιο επικίνδυνη πολεμική σύρραξη.

Όσο για την προσπάθεια του Μητσοτάκη να βρει στην εμπλοκή των patriot στην Σ. Αραβία την υπεράσπιση των συμφερόντων του ελληνικού λαού, ακόμη και αν προσπεράσουμε το γεγονός ότι μιλάμε για τα διυλιστήρια της Σαουδικής Αραβίας, είναι εξωφρενικά φαιδρή για να είναι πειστική. Είναι δυνατόν να ισχυρίζεται ότι έτσι μας προστατεύει από την άνοδο της τιμής των καυσίμων; Αυτός που έθεσε τη χώρα στο πλευρό των πλανητικών τυράννων για την επίθεση στο Ιράν και τους βομβαρδισμούς των ενεργειακών υποδομών του που ευθύνονται για την άνοδο της τιμής των καυσίμων; Η πολιτική της υποτέλειας και της πρόσδεσης στα αδίστακτα συμφέροντα των ΗΠΑ, η πολιτική που με ακραίο τρόπο υπηρετεί η ΝΔ, ευθύνεται για τον οικονομικό Αρμαγεδδώνα που θα πλήξει με δριμύτητα και το ελληνικό προτεκτοράτο. Το οποίο ο Μητσοτάκης φρόντισε να «απαλλάξει» πολύ νωρίτερα από την ενεργειακή αυτάρκεια που του πρόσφερε ο λιγνίτης του, να το κάνει έρμαιο της τιμής του φυσικού αερίου, της οποίας την άνοδο υπηρετεί επειδή το επιβάλλουν τα συμφέροντα των αφεντικών του.

Τέλος, αυτοί που έχουν «χύσει τόσα δάκρυα» για την καταπίεση των γυναικών, αυτοί που με την προπαγάνδα τους έπνιξαν σε ένα σκοτάδι από ψέματα και μύθους (και) τον λαό της Ελλάδας για το Ιράν και που υποτίθεται ότι ο δολοφονικός πόλεμος με τον οποίο συντάσσονται έχει στόχο την επιβολή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας, έχουν «στρατηγικό εταίρο το ισραηλινο απαρτχάιντ και τη Σαουδική Αραβία»! Σοβαρά τώρα; Έχουν patriot στη Σαουδική Αραβία για να την υπερασπίζονται και να χτυπάνε το Ιράν για... τα «δικαιώματα της γυναίκας»;!

Τόσο σαλτιμπάγκοι... και τόσο επικίνδυνοι...

Ο ΝΑΤΟ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗΝ

γράφει ο Χρήστος Δάμαλος

Λίγες μόλις ώρες πριν γραφτούν τούτες οι γραμμές ο Αμερικανός πρόεδρος Ντόναλντ (Ντακ) Τράμπ έχοντας βομβαρδίσει γέφυρα στο Ιράν, έχοντας δηλαδή διαπράξει έγκλημα πολέμου σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, την ισχύ του οποίου δήλωσε πως δεν αναγνωρίζει, εγκάλεσε τους συμμάχους του στο ΝΑΤΟ για την απροθυμία τους να εμπλακούν στον Αμερικανο-Ισραηλινό πόλεμο εναντίον του Ιράν και τους προειδοποίησε εν ολίγοις πως σκέφτεται να αποσύρει τις ΗΠΑ από το ΝΑΤΟ και να τους αφήσει μόνους, Ευρωπαίους, κι έρημους... Έτσι επισκίασε τα 77α γενέθλια του ειρηνοποιού αυτού –σύμφωνα με τις διακηρυκτικές του αρχές– οργανισμού, μιας και το ΝΑΤΟ «γεννήθηκε» την 4η Απριλίου του 1949. Κι αν σήμερα, μετά από οκτώ δεκαετίες αιματοβαμμένης δράσης του ΝΑΤΟ, έχουμε διαμορφώσει μια καλύτερη εικόνα για το σύμφωνο και τους σκοπούς του, ας δούμε πώς το περιέγραφε εγχειρίδιο που συντάχθηκε το 1957, οκτώ χρόνια μετά την ίδρυσή του. Το εγχειρίδιο αυτό επιμελήθηκε ο FREDERIC MEGRET, *«διακεκριμένος καθηγητής Διεθνούς Δικαίου στο Πανεπιστήμιο McGill του Καναδά, γνωστός για το έργο του στα ανθρώπινα δικαιώματα και το δίκαιο του πολέμου»*, σύμφωνα με τον παγκόσμιο παντογνώστη, την AI... Το αξιοσημείωτο είναι πως βρέθηκε σε σχολική βιβλιοθήκη, αν και είναι άγνωστο το αν χρησιμοποιούνταν στο πλαίσιο κάποιου μαθήματος, ή αν διανέμετο στους μαθητές, μιας και είναι και εικονογραφημένο με έγχρωμες εικόνες, κατάλληλο για διάβασμα από εφήβους.

Ξεκινώντας λοιπόν το εισαγωγικό του σημείωμα το εγχειρίδιο μάς προτρέπει *«...να εκτιμήσομε ως πολίτης έθνους ελευθέρου και βεβαίως ως πνεύμα ανεξάρτητον, που πιστεύομε εις τον πολιτισμόν των πατέρων μας, που προσηλωνόμαστε εις την αγωγήν και εις αυτόν τον τρόπον ζωής [...] το έργο που ο ΝΑΤΟ νομίζει πως έκαμε από επταετίας δια την Ατλαντικήν αυτήν Κοινότητα»*.

Από τις πρώτες σελίδες είναι σαφές ότι ο κόσμος είναι διαιρεμένος σε «ελεύθερον» (μπλε) και «κομμουνιστικόν» (κόκκινο), και μάλιστα με φταίξιμο των κομμουνιστών οι οποίοι *«... από σκοπού των, είτε θεωρούν τον πόλεμον αναπόφευκτον, είτε εξαγγέλλουν δυνατήν την συνύπαρξιν, προεξοφλώντας κατά βάθος την κατάρρευσιν του ελευθέρου κόσμου»*.

Εξ άλλου όπως σημειώνει παρακάτω ο κύριος καθηγητής, *«...εις όλα τα θέρετρα των επιχειρήσεων οι Δυτικοί αφήνουν το υλικό να σκουριάση εκεί όπου ευρέθη την ημέρα της Νίκης. Εις τας αποθήκας και τας βάσεις καταστρέφουν ευχαρίστως σωρούς υλικού, κυρίως δε αεροπλάνα»*. Σε αντιδιαστολή οι μπαμπέσηδες οι Σοβιετικοί τι κάνουν; *«...διατηρούν με 20.000 αεροπλάνα την αεροπορίαν των εις επίπεδον εποχής πολέμου»*. Άρα μονόδρομος η ανάπτυξη μιας συμμαχίας για την αντιμετώπιση του κομμουνιστικού κινδύνου που απειλεί τον ¨Ελεύθερον κόσμον¨ με τα αεροπλάνα!

Στη συνέχεια οι μαθητές και οι μαθήτριες ενημερώνονται πως *«...ενώ ο πόλεμος ετελείωσε το 1945, εις την Ελλάδαν το 1946 ο συμμοριτοπόλεμος, γίνεται πόλεμος πραγματικός λόγω του ότι οι αντάρται έχουν πλήρη υποστήριξιν των γειτονικών κομμουνιστικών χωρών. Ο Ελληνικός λαός αντιτίθεται εις την ύπουλον και άδικον προσπάθειαν υποδουλώσεώς του»*. Εξάλλου τα ίδια κάνουν οι Κομμουνιστές παγκοσμίως: *«...η ίδια τεχνική και εις την Κορέαν, όπου οι Βορεο-Κορεάται, εξοπλισμένοι από τους Σοβιετικούς και, αργότερον, Κινεζικαί δυνάμεις ωπλισμέναι με ρωσσικόν υλικόν αποπειρώνται να καταπνίξουν τη Νότιον Κορέαν»*. Κάτι σαν και τώρα δηλαδή, που οι Ρώσοι προσπαθούν να ρίξουν τη μόνη αυτοδύναμη κυβέρνηση στην Ευρώπη, με όχημα τη Ρουμάνα εισαγγελέα και εργαλείο τα σκάνδαλα... Γιατί μη νομίζετε πως οι Ευρωπαϊκοί θεσμοί, ή ακόμη και ο ΟΗΕ, τα λέει πάντα καλά. Μερικές φορές μπαίνει ο διάολος μέσα του και βγάζει αποφάσεις ενάντια στην Παγκόσμια Ειρήνη και το Δίκαιο, αφού σύμφωνα με τον καθηγητή FREDERIC MEGRET: *«...η πολιτική οργάνωσης της Ειρήνης σαμποτάρεται εις το Συμβούλιον Ασφαλείας του ΟΗΕ με τη συνεχή κατάχρησιν του βέτο, που δεν αποβλέπει παρά εις τη συνεχή παράλυσιν των δράσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας»*. Σας θυμίζει κάτι;

Έτσι, όλα οδηγούν μοιραία στη σύσταση του ΝΑΤΟ, όπου: *«...12 ελεύθερα Έθνη υπογράφουν μιαν συνθήκην, ήτις οργανώνει και προσδίδει βάρος και ισχύν εις την πολιτικήν ταύτην της στιβαρότητος»*. Με λίγα λόγια έχουμε ισχύ και δε χρειαζόμαστε κανέναν ΟΗΕ να βγάζει αποφάσεις, καθαρίζουμε μόνοι μας! Αυτό έγινε μόλις μια δεκαετία μετά την ίδρυση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ! Πόσο μοιάζει με τη θεωρία «του δικαίου της ισχύος» που ακούμε τελευταία!

Αφού το εγχειρίδιο καταναλώσει αρκετό χαρτί για να μας ενημερώσει για τη νεότερη Ιστορία και τον ρόλο της Αμερικής σε αυτήν, με μια «ιδιαίτερη» οπτική είναι η αλήθεια, καθώς και την πορεία ένταξης χωρών στο ΝΑΤΟ, αφιερώνει ένα κεφάλαιο για να περιγράψει τους σκοπούς της ίδρυσης της συμμαχίας υπό τον γενικό τίτλο «ΔΙΑ ΝΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΘΕΙ ΜΙΑ ΓΟΝΙΜΟΣ ΕΙΡΗΝΗ, ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ, ΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΧΥΝ». Μαθαίνουμε λοιπόν πως οι σκοποί ίδρυσης είναι οι ακόλουθοι: «***Η ΕΙΡΗΝΗ:*** *η ειρηνική συνύπαρξις μεταξύ όλων των Κρατών και υπό οιασδήποτε μορφάς κυβερνήσεων οι λαοί ήθελον ελευθέρως εκλέξει.* ***Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ:*** *εκτός της προστασίας της ελευθερίας των λαών και της κοινής*

κληρονομιάς των, η ενίσχυση της πίστεως εις την ελευθερίαν και το σεβασμόν του ατόμου, επί των οποίων εστηρίχθη η Ατλαντική Κοινότης. ***Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΟΔΟΣ:*** *η εξασφάλισης των καταλλήλων όρων προς παγίωσιν εντός της Ατλαντικής κοινότητος σταθερότητος και ευημερίας προκυπτούσης εκ της βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου, ούτως ώστε η Κοινότης αυτή να καταστεί υπόδειγμα δι' όλον τον κόσμον.* ***Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ:*** *η ενότης όλων των καλής και σταθεράς θελήσεως ανθρώπων, ίνα η συλλογική άμυνα αποβεί στερεά και αισθητή πραγματικότης. Πραγματικότης, ήτις ήθελε κάμει να διστάσει και να οπισθοχωρήση παν έθνος ή κόμμα, σχεδιάζον τον πόλεμον ως λύσιν των προβλημάτων του.»*

Και πως θα επιτευχθούν αυτοί οι θεάρεστοι σκοποί ώστε να ευημερήσουν όλοι οι ελεύθεροι άνθρωποι;

Αι ΜΕΘΟΔΟΙ: *Να διακανονίζουν δι' ειρηνικών μέσων πάσαν διεθνή διαφοράν εις την οποίαν θα ηδύνατο να εμπλακούν και να αποφεύγουν να προσφεύγουν εις την απειλήν ή την χρήσιν βίας που είναι εντελώς ασυμβίβαστοι προς τους σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών. (άρθρον 1)*

Να αναπτύσσουν τας μεταξύ των Εθνών ειρηνικάς και φιλικάς σχέσεις, να ενισχύουν τους παρ αυτοίς ελεύθερους θεσμούς, να αναπτύσσουν τους όρους οίτινες απαιτούνται δια την εξασφάλισιν σταθερότητος και ευημερίας (άρθρον 2).

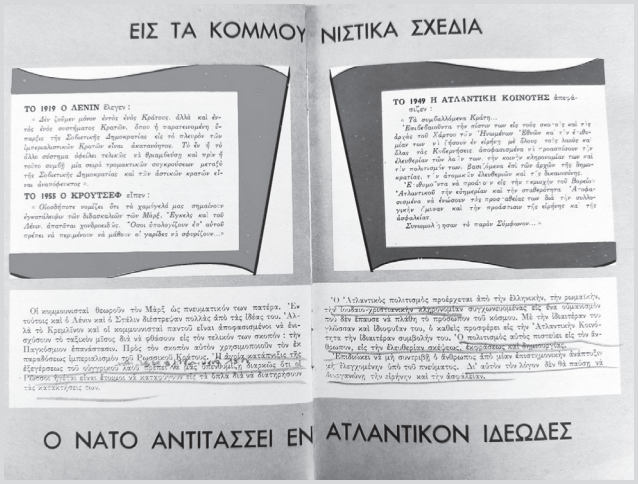
Να εξαλειφθή πάσα αντίθεσις εις την οικονομικήν πολιτικήν των και να ενθαρρυνθή η επ' αυτής συνεργασία. (άρθρον 2).

Πάσα ένοπλος επίθεσις κατά ενός ή περισσοτέρων κρατών ήτις ήθελεν επέλθει εις την ζώνην την περιλαμβανομένην εις το Σύμφωνον, ήθελε θεωρηθή ως επίθεσις εναντίον όλων (άρθρον 5).

Αφού στο κεφάλαιο 3 το εγχειρίδιο περιγράψει τον τρόπο λειτουργίας του ΝΑΤΟ, τον τρόπο στρατιωτικής και πολιτικής συνεργασίας, της Σχολής Άμυνας, καταλήγει στο 4ο και τελευταίο κεφάλαιο, όπου περιγράφει εκτενώς τα επιτεύγματα του ΝΑΤΟ, συνοδεύοντας την περιγραφή αυτή με εικόνες αγροτικής παραγωγής, τεχνολογικής ανάπτυξης και καθημερινής ηρεμίας. Επιγραμματικά, τα επιτεύγματα είναι, η ανάκτηση της εμπιστοσύνης του «ελεύθερου κόσμου» στην ιδέα πως «η επίθεση δεν αποφέρει κέρδος», η οικονομική πρόοδος μέσω της κατανομής σε όλους των αμυντικών δαπανών και η διαπραγματευτική δυνατότητα μέσω της στρατιωτικής ισχύος.

Και λίγο πριν αυτό το πόνημα μας αφήσει, παραθέτει , σαν κερασάκι στην τούρτα, μια αντιπαράθεση μεταξύ των «κομμουνιστικών σχεδίων» και του «Ατλαντικού ιδεώδους».

Αντί επιλόγου

Σήμερα, μετά από οκτώ δεκαετίες από την ίδρυση του ΝΑΤΟ και από αρκετές δεκάδες ωμές επεμβάσεις του σε κυρίαρχα κράτη, που όμως έπρεπε να γίνουν «ελεύθερα», επεμβάσεις που έχουν στοιχίσει ποταμούς αίματος, ξέρουμε τι είναι το ΝΑΤΟ και ποιο ρόλο παίζει. Ακόμη και σε αυτούς που καμώνονται πως δεν καταλαβαίνουν, σπεύδει ο «πλανητάρχης» και διαχρονικά γενικός κουμανταδόρος του ΝΑΤΟ να εξηγήσει, πως *«δεν αναγνωρίζει διεθνές δίκαιο, παρά μόνον την προσωπική του ηθική»*. Δεν είναι κάτι καινοφανές βέβαια αυτό, αφού το ΝΑΤΟ ήταν πάντα το εργαλείο για την επίτευξη των στόχων των ιμπερια-λιστών αυτού του κόσμου σε βάρος των λαών, μια μηχανή του κιμά, που ισοπέδωνε χωρίς ενδοιασμούς ζωές, χώρες, πολιτισμούς εάν δεν ήταν αρκετά «ελεύθεροι».

Κι αν τότε, αυτά που περιγράφει το εγχειρίδιο του Πανεπιστημιακού καθηγητή με τις τόσες περγαμηνές, φαίνονταν πιστευτά σε κάποιους επειδή δεν είχαν την ιστορική γνώση ή το θεωρητικό υπόβαθρο να τα αμφισβητήσουν, σήμερα δεν έχουμε καμία δικαιολογία για να πιστέψουμε αυτά που ακούμε από σύγχρονους περγαμηνοφόρους Πανεπιστημιακούς, που μας λένε τα ίδια και χειρότερα για τον ρόλο του ΝΑΤΟ και των ιμπεριαλιστικών κέντρων, που κάνουν κάθε μέρα τη ζωή μας να έρχεται όλο και πιο κοντά στην κόλαση του πολέμου! Μέχρι ένας Νατοϊκός «πατριώτης» (patriot) να μας «ελευθερώσει» μια και καλή...

ΤΟ ΔΟΚΑΝΟ

γράφει η Νίνα Γεωργιάδου

Μετά από τις εβδομάδες μέρες του απρόκλητου πολέμου των ΗΠΑ-σιωναζί εναντίον του Ιράν, μπορεί κανείς να κάνει έναν απολογισμό, στη βάση παράθεσης γεγονότων, που από μόνα τους οδηγούν σε συμπεράσματα.

- Ο πόλεμος ξεκίνησε όταν κόντευαν να ολοκληρωθούν οι διαπραγματεύσεις, για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν (όπως έγινε και τον Ιούνιο) πράγμα που μετατρέπει τη διπλωματία, σε ανέκδοτο.
- Αν σ' αυτό συνυπολογίσει κανείς τη συνδιάσκεψη της Κωνσταντινούπολης, που θα μπορούσε να είχε λήξει τον πόλεμο Ρωσίας- Ουκρανίας μέσα σε ένα μήνα από την έναρξή του και που τορπιλίστηκε από το Η.Β., όταν ο έτερος πορτοκαλής διαταραγμένος, Μπόρις Τζόνσον, επισκέφθηκε το Κίεβο και δήλωσε, "let's just fight", μετατρέπει τη διπλωματία σε κουρέλι.
- Η επίθεση στο Ιράν, από τους δύο παγκόσμιους τραμπούκους, χωρίς να έχει προκληθεί καμιά απειλή, με στόχους διαρκώς αναιρούμενους και χωρίς στρατηγική εξόδου, είναι μια ενέργεια που αντιβαίνει σε κάθε «λογική» πολέμου, οδηγώντας, κατά τον μαίτρ του πολέμου Κλαούζεβιτς, σε «τριβή», δηλαδή φθορά και αδιέξοδο.
- Η μαζική παραίτηση ή αποπομπή στελεχών του αμερικάνικου στρατού και των μυστικών υπηρεσιών του, που δήλωσαν αντίθετοι σ' αυτόν τον πόλεμο, είναι δηλωτική μιας διαταραγμένης επιλογής, στην οποία, ακόμη και οι κατά τεκμήριο στρατιωτικοί ψυχάκηδες, αρνήθηκαν να συμμετάσχουν.
- Η δολοφονία του Αλί Χαμενεΐ, σύμφωνα με τις Συμβάσεις της Χάγης, που απαγορεύουν τη θανάτωση αρχηγού κράτους, αποτελεί έγκλημα πολέμου.Ένα ακόμη που έρχεται να προστεθεί στον μακρύ κατάλογο που αφορούν στη Γενοκτονία στη Γάζα, στην Εθνοκάθαρση της Δυτικής Όχθης και στον τελευταίο φονικό νόμο των σιωναζί, για απαγχονισμό των κρατουμένων Παλαιστίνιων.
- Η δολοφονία του Αλί Χαμενεΐ, εκτός από έγκλημα πολέμου, συνιστά και πράξη απόλυτου κρετινισμού, ως προς τους υποτιθέμενους στόχους των επιτιθέμενων για αποπυρηνικοποίηση. Ο Αλί Χαμενεΐ, με φετβά, δηλαδή θρησκευτική εντολή, είχε απαγορεύσει την απόκτηση πυρηνικών όπλων, καθώς αντίκεινται στο σιιτικό νόμο για προστασία του περιβάλλοντος και αποφυγή μαζικών θανατων. Με δεδομένο ότι η φετβά δεν αποτελεί συνταγματική επιταγή, αλλά θρησκευτική εντολή, αυτή λήγει μαζί με αυτόν που την έχει εξαγγείλει.
- Το θάψιμο της φετβά στον τάφο του Χαμενεΐ, αφήνει όλα τα ενδεχόμενα ανοιχτά. Η δεύτερη αυτή και φονικότερη επίθεση στο Ιράν βάζει πια ζήτημα καθολικής υπαρξιακής άμυνάς του, στην οποία εύλογα και αναγκαία εντάσσεται η απόκτηση πυρηνικού οπλοστασίου.
- Μαζί με τον θρησκευτικό ηγέτη του Ιράν, δολοφονήθηκαν και μια σειρά αξιωματούχοι, ανάμεσα στους οποίους οι ΗΠΑ διατείνονταν πως είχαν «δικούς τους ανθρώπους» που, αν ισχύει, λογικά θα μπορούσαν να εξυπηρετήσουν τους στόχους της. Αυτό δεν συνιστά απλό κρετινισμό. Παραπέμπει σε αδυναμία κρίσης λόγω βαριάς ψυχοπαθολογίας.
- Ο νέος απρόκλητος πόλεμος συσπείρωσε, όχι μόνο τον λαό του Ιράν, που διακρίνεται για το πατριωτικό του φρόνημα, αλλά και όλες τις αντιστασιακές δυνάμεις της Μέσης Ανατολής –Χεζμπολαχ και Ανσαρ Αλλάχ– δημιουργώντας ένα ισχυρό μέτωπο αντίστασης σε όλη την περιοχή.
- Το φλνάφημα – δήθεν στόχος αυτού του ιμπεριαλιστικού πολέμου, περί καταπολέμησης της θεοκρατίας στο Ιράν, έφερε στο φως τον θρησκευτικό μεσαίωνα που επικρατεί πέραν του Ατλαντικού, με συλλογικές προσευχές στο οβάλ γραφείο, μαζικούς εξορκισμούς από την προσωπική πάστορα του πορτοκαλή φασίστα, παραλληλισμό του με τον Ιησού, τα φρικιαστικά σταυροφορικά τατουάζ του υπουργού πολέμου και τα 35 εκατ. ακραίων προτεσταντών ευαγγελιστών, που συγκροτούν μέρος της εκλογικής βάσης του διαταραγμένου και χρηματοδότες των εποίκων στην Παλαιστίνη.
- Ήδη από την αρχή της Γενοκτονίας, αλλά και με αφορμή αυτόν τον πόλεμο, ξεδιπλώθηκε και το μεσαιωνικό-μεσσιανικό σανό που ταΐζει τους σιωναζί, περί Άμαλεκ, υπεσχεμένης γης κλπ, με τον αμερικάνο πρέσβη στο καρκίνωμα της Μέσης Ανατολής να δηλώνει υπέρ της Αβρααμικής «εντολής» για το μεγάλο Ισραήλ.
- Η αθλιότητα του βομβαρδισμού σχολείων, νοσοκομείων, αμάχων, γεφυρών και ενεργειακών υποδομών, πέρα από το ότι αποτελούν εγκλήματα πολέμου, απογυμνώνουν το επίσης φλνάφημα-στόχο, περί «απελευθέρωσης» του λαού του Ιράν από τους serial killers. Η τελευταία απειλή του MAGA διαταραγμένου, για επιστροφή του λαού του Ιράν "πίσω στην εποχή του λίθου", είναι επίσης δηλωτική της "απελευθερωτικής" του πρόθεσης και της βαθιάς αμορφωσιάς του τζογαδόρου.
- Το κλείσιμο των στενών του Ορμούζ και η συνεπαγόμενη παύση ή τουλάχιστον μείωση της ροής πετρελαίου και φυσικού αερίου, μαζί με την επιβολή διοδίων, προκαλούν παγκόσμια υπερτιμολόγηση, που θα οδηγήσει σε ανεξέλεγκτο οικονομικό κραχ. Στις ΗΠΑ που επαίρονται για ενεργειακή αυτάρκεια, οι τιμές των καυσίμων έχουν εκτοξευτεί, καθώς αποτελούν αντικείμενο χρηματιστηριακού τζόγου, προκαλώντας ακόμη μεγαλύτερο πλούτο στο 1% της αμερικάνικης ελίτ και ακόμη μεγαλύτερη φτώχεια, εκτός από τα 30 εκατ. ήδη λιμοκτονούντων, κάνοντας το "Make America Great Again", ένα γκροτέσκο φιάσκο.
- Τέλος, και ενώ πολλά ακόμη μπορούν να αναφερθούν στον πρώτο απολογισμό, οι δημοσκοπήσεις σε όλο των κόσμο δίνουν ένα εξαιρετικά ενθαρρυντικό αποτέλεσμα, με το 65% του παγκόσμιου πληθυσμού να είναι ενάντια στον νέο βρώμικο πόλεμο, ακόμη και μέσα στην καρδιά του κτήνους και 75% στο δικό μας –όλο και πιο βαθιά χωμένο στον πόλεμο– προτεκτοράτο.

Είμαστε ακόμη στην αρχή μιας εξαιρετικά κρίσιμης κατάστασης, που πυροδότησαν «οι φονιάδες των λαών» μαζί με τους γενοκτόνους σιωναζί, που έχει όλα τα σημάδια μιας αυτοπαγίδευσης, ενός δόκανου, που ελπίζουμε να δαγκώσει αμετάκλητα τη σαπίλα τους. Όποια κι αν είναι η κατάληξη, το σίγουρο είναι, πως η ιμπεριαλιστική αδηφαγία των ΗΠΑ, που καθορίζεται από τα γεράκια του πολέμου και τους επιστημονικούς παιδοβιαστές, μας φέρνει, περισσότερο από ποτέ, στο χείλος ενός πυρηνικού ολέθρου. Το σίγουρο επίσης είναι πως ο λαός του Ιράν, μαζί με την Αντίσταση στη Μέση Ανατολή, σηκώνουν τη χαμένη αξιοπρέπεια όλων μας.

ΝΙΚΗ ΣΤΟ ΙΡΑΝ - ΝΙΚΗ ΣΤΟΝ ΛΙΒΑΝΟ!
ΛΕΥΤΕΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ!

(το άρθρο έχει γραφτεί πριν την «εκεχειρία»)

Μπροστά στο ενδεχόμενο να χάσουν οι ΗΠΑ τον πόλεμο...

ο ηγέτης της «πολιτισμένης» Δύσης απειλεί να γυρίσει το Ιράν στη «λίθινη εποχή»

Ο πρώτος μήνας του πολέμου που εξαπέλυσαν ΗΠΑ και Ισραήλ κατά του Ιράν δείχνει ότι δεν επιβεβαιώνει όσα καλλιεργούσε η δυτική προπαγάνδα για γρήγορη νίκη. Δεν έγινε αλλαγή καθεστώτος και ξεσηκωμός του λαού, ο ιρανικός στρατός παρά τα χτυπήματα είναι ιδιαίτερα αξιόμαχος, ενώ ο περιβόητος «Σιδερένιος Θόλος» του κράτους-δολοφόνου του Ισραήλ δεν είναι και τόσο άτρωτος. Στο στόχαστρο βρέθηκε και το ισραηλινό «απόρρητο» στρατιωτικό πυρηνικό πρόγραμμα στην Ντιμόνα, που βλήθηκε από το Ιράν, σε αντίποινα για τις επικίνδυνες επιθέσεις ΗΠΑ και Ισραήλ σε ιρανικές πυρηνικές εγκαταστάσεις.

«Δεν θα υπάρξει συμφωνία με το Ιράν, εκτός από την άνευ όρων παράδοση». Ήταν 6 Μάρτη, μια βδομάδα μετά την έναρξη της επέμβασης, και αυτή ήταν μια ανάρτηση του προέδρου των ΗΠΑ. Ένα και μήνα μετά, όλα δείχνουν ότι ο πόλεμος στη Μέση Ανατολή δεν εξελίσσεται όπως προέβλεπαν οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους, που μιλούσαν για μια «γρήγορη» και «αποτελεσματική» επέμβαση. Όλα αυτά οξύνουν τις εσωτερικές διαμάχες σε ΗΠΑ και Ισραήλ και κλιμακώνουν τις πιέσεις σε Τράμπ και Νετανιάχου, παρά τις διθυραμβικές τους δηλώσεις για την πορεία του πολέμου.

Με δεδομένες τις δυσκολίες που έχει συναντήσει ο βρόμικος πόλεμος των ΗΠΑ και Ισραήλ κατά του Ιράν, κλιμακώνονται οι λεκτικές επιθέσεις, οι απειλές και οι εκκλήσεις για διαπραγματεύσεις, με καθημερινό μπαράζ αντικρουόμενων δηλώσεων του Τραμπ. Ο οποίος τράβηξε την κουρτίνα των προσχημάτων, με το γνωστό κυνισμό του, λέγοντας: *«Για να είμαι ειλικρινής, το αγαπημένο μου πράγμα είναι να πάρουμε το πετρέλαιο του Ιράν. Ίσως πάρουμε το νησί Χαργκ, ίσως όχι. Έχουμε πολλές επιλογές. Αυτό θα σήμαινε επίσης ότι θα έπρεπε να παραμείνουμε εκεί για κάποιο διάστημα».*

Στο επίκεντρο βρίσκεται και η απειλή για χερσαία επίθεση, κάτι που ωστόσο σταθμίζεται από τα επιτελεία ΗΠΑ-Ισραήλ, γιατί είναι υψηλού ρίσκου, καθώς το Ιράν είναι προετοιμασμένο, δηλώνοντας ότι έχει έτοιμους πάνω από ένα εκατομμύριο στρατιώτες, άντρες και γυναίκες, ενώ η ιρανική ηγεσία μιλάει για την «επόμενη μέρα» στα Στενά του Ορμούζ, προβλέποντας επιβολή διοδίων, απαγόρευση της διέλευσης αμερικανικών και ισραηλινών πλοίων, επιβεβαίωση της ιρανικής κυριαρχίας στα Στενά και απαγόρευση διέλευσης σκαφών κάθε χώρας που επιβάλλει μονομερείς κυρώσεις κατά του Ιράν.

Οι μοναρχίες του Περσικού Κόλπου επίσης ανησυχούν, καθώς βλέπουν ζωντανή την προοπτική ανατροπής των συσχετισμών στην περιοχή. Πρώτα ξεσπάθωσαν δηλώνοντας συμμετοχή στον στόλο που προσπάθησαν να συγκροτήσουν οι ΗΠΑ με απρόθυμους ή πρόθυμους «συμμάχους», ωστόσο επικράτησε συγκράτηση και ρήγμα στο καθεστώς προστασίας τους από τις αμερικανικές βάσεις, που σχεδόν όλες έχουν χτυπηθεί από το Ιράν. Η Σαουδική Αραβία εμφανίστηκε πρόθυμη να επωφεληθεί από ένα αποδυναμωμένο Ιράν, παραχωρώντας στις ΗΠΑ εναέριο χώρο, χερσαίες και θαλάσσιες εκτάσεις για τη διευκόλυνση των πολεμικών επιχειρήσεων.

Επιπλέον, όχι μόνο «δεν ελέγχθηκαν» τα Στενά του Ορμούζ, αλλά απειλείται με «κλείσιμο» και άλλο στρατηγικό πέρασμα: Τα Στενά Μπαμπ αλ Μαντάμπ ανάμεσα στην Αραβική Χερσόνησο και το ανατολικό άκρο της Αφρικής, γνωστό και ως «Κέρας της Αφρικής», καθώς οι Χούθι ήδη μπήκαν στον πόλεμο και απειλούν να κλείσουν αυτό το στρατηγικό ναυτικό πέρασμα όταν το κρίνουν απαραίτητο.

Στο μεταξύ έγιναν γνωστές πληροφορίες για το περιβόητο αμερικανικό σχέδιο 15 σημείων που ουσιαστικά υιοθετεί όλη την προπολεμική ατζέντα απαιτήσεων σε βάρος του ιρανικού βαλλιστικού και πυρηνικού προγράμματος, σε βάρος της γεωπολιτικής επιρροής της Τεχεράνης και των στενών σχέσεών της με οργανώσεις στην περιοχή. Μεταξύ των 15 σημείων είναι αυτά που απαιτούν από το Ιράν να διαλύσει τις υπάρχουσες πυρηνικές υποδομές σε Νατάνζ, Ισφαχάν και Φορντό (τις οποίες υποτίθεται είχαν διαλύσει οι ΗΠΑ με τον πόλεμο των 12 ημερών τον Ιούνη 2025), και να δεχτεί αμερικανική «βοήθεια» για την ανάπτυξη ειρηνικού πυρηνικού προγράμματος στον σταθμό της Μπουσέρ, τον οποίο έχει αναλάβει η Ρωσία και παραμένουν εκεί εκατοντάδες Ρώσοι επιστήμονες και άλλοι εργαζόμενοι, παρά τον πόλεμο. Απαιτείται από το Ιράν να δεσμευτεί ότι δεν θα αποκτήσει ποτέ πυρηνικά όπλα, ότι θα απαγορεύσει τον εμπλουτισμό ουρανίου στο έδαφός του και ότι θα παραδώσει τα περίπου 400 κιλά εμπλουτισμένου ουρανίου στη Διεθνή Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ), βάσει συμφωνημένου χρονοδιαγράμματος. Ζητείται δε από την ΙΑΕΑ να έχει «πλήρη πρόσβαση» και εποπτεία στο Ιράν και να σταματήσει η Τεχεράνη το λεγόμενο μοντέλο υποστήριξης «πληρεξούσιων οργανώσεων», με ανάσχεση χρηματοδότησης, καθοδήγησης και εξοπλισμού τους. Επιπλέον, προτείνονται δραστικοί περιορισμοί στις ποσότητες παραγωγής πυραύλων, όσο και στο βεληνεκές τους.

Από την άλλη, οι όροι που θέτει το Ιράν είναι: **Πλήρης παύση «της επιθετικότητας και των δολοφονιών από τον εχθρό». Καθιέρωση συγκεκριμένων μηχανισμών για να διασφαλιστεί ότι δεν θα υπάρξει ξανά πόλεμος. Εγγυημένη και σαφώς καθορισμένη καταβολή πολεμικών αποζημιώσεων και επανορθώσεων. Ολοκλήρωση του πολέμου σε όλα τα μέτωπα και για όλες τις εμπλεκόμενες ομάδες αντίστασης στην περιοχή. Διεθνής αναγνώριση και εγγυήσεις σχετικά με το κυριαρχικό δικαίωμα του Ιράν να ασκεί εξουσία στα Στενά του Ορμούζ μαζί με το Ομάν.**

Ταυτόχρονα στο Πεκίνο οι ΥΠΕΞ Κίνας και Πακιστάν κατέληξαν από κοινού σε ένα σχέδιο πέντε σημείων με στόχο την εξασφάλιση του ρόλου τους στις εξελίξεις στην περιοχή και την αποκλιμάκωση των συγκρούσεων. Προτείνουν να ξεκινήσει άμεση εκεχειρία και να εξασφαλιστεί πρόσβαση

ανθρωπιστικών οργανώσεων σε όλες τις πληγείσες περιοχές, να αρχίσουν το συντομότερο ειρηνευτικές συνομιλίες ***«με σεβασμό στα κυριαρχικά δικαιώματα του Ιράν και χωρών του Κόλπου»***, να σταματήσουν οι επιθέσεις σε αμάχους και μη στρατιωτικούς στόχους, να εξασφαλιστεί η ασφαλής διέλευση πλοίων στα Στενά του Ορμούζ και να διαμορφωθεί ένα γενικό πλαίσιο ειρήνης στη βάση των αρχών της Χάρτας του ΟΗΕ. (σημ.: Αυτό αποτέλεσε και τη συμφωνία εκεχειρίας).

Σημάδι της κρίσης στο ευρωατλαντικό στρατόπεδο είναι το γεγονός ότι κλιμακώνεται η αντιπαράθεση μεταξύ των ΗΠΑ και των ευρωπαϊκών μελών του ΝΑΤΟ, που κρατούν αποστάσεις από τον πόλεμο των ΗΠΑ-Ισραήλ στο Ιράν, λόγω αντικρουόμενων συμφερόντων, ποντάροντας σε έναν αναβαθμισμένο γεωπολιτικό ρόλο την «επόμενη μέρα». Ο Αμερικανός ΥΠΕΞ Μάρκο Ρούμπιο κατηγόρησε την Ισπανία και άλλους «συμμάχους» του ΝΑΤΟ για περιορισμένη υποστήριξη στον πόλεμο με το Ιράν, προειδοποιώντας ότι η Ουάσιγκτον μπορεί να επανεξετάσει τη συμμετοχή της μετά το πέρας της σύγκρουσης. Σε μία ακόμη κυνική «επίθεση» προς τους Ευρωπαίους προχώρησε ο Τραμπ, λέγοντας σε *«όλες αυτές τις χώρες που δεν μπορούν να προμηθευτούν καύσιμα αεροσκαφών λόγω των Στενών του Ορμούζ»*, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίο αρνήθηκε να εμπλακεί στην «εξουδετέρωση» του Ιράν: *«Πηγαίνετε στη διώρυγα και απλώς πάρτε το. Θα πρέπει να αρχίσετε να μαθαίνετε να υπερασπίζεστε τον εαυτό σας· οι ΗΠΑ δεν θα είναι πια εκεί για να σας βοηθούν, όπως δεν ήσασταν και εσείς για εμάς»*.

Η Γαλλία, για πρώτη φορά, δεν επέτρεψε στο Ισραήλ να χρησιμοποιήσει τον εναέριο χώρο της για τη μεταφορά αμερικανικών όπλων που θα χρησιμοποιηθούν στον πόλεμο κατά του Ιράν. Η Ισπανία, επίσης, έχει κλείσει τον εναέριο χώρο της για αμερικανικές πτήσεις που συμμετέχουν στις στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Ιράν. Η Ιταλία αρνήθηκε στα αμερικανικά στρατιωτικά αεροσκάφη που κατευθύνονταν προς τη Μέση Ανατολή την άδεια προσγείωσης σε βάση της στη Σικελία. Η Γερμανία θα συμβάλει στην ασφάλεια των Στενών του Ορμούζ μόνο μετά το τέλος του πολέμου στο Ιράν, επανέλαβε ο Γερμανός καγκελάριος και πρόσθεσε ότι η καλύτερη λύση είναι να τελειώσει το συντομότερο η ένοπλη σύγκρουση.

Το Ιράν γνωρίζει βέβαια τον βαθμό εμπλοκής των Ευρωπαίων στον πόλεμο. Είναι φανερό, όμως, ότι διαφοροποιεί τη στάση του στο θέμα του Ορμούζ, επειδή ξέρει τη σημαντική επίδραση που έχει το ενεργειακό ντόμινο στις εύθραυστες ευρωπαϊκές οικονομίες και προσπάθησε να διευρύνει τις ρωγμές και τις αντιθέσεις στο ευρωατλαντικό στρατόπεδο. Είναι φανερό ότι η ΕΕ, κυρίως οι μεγαλύτερες οικονομίες της, διαπραγματεύονται πίσω από τους καπνούς και τα ερείπια του πολέμου, τη θέση τους στην περιοχή την επόμενη μέρα.

Χαρακτηριστικό των ευρωπαϊκών εκτιμήσεων για τις εξελίξεις είναι άρθρο της βρετανικής εφημερίδα «Financial Times» που αναφέρει ότι το Ιράν μπορεί τελικά να βγει «ενισχυμένο και πιο επικίνδυνο» από τον πόλεμο. Επισημαίνει τις προσπάθειες «κεφαλαιοποίησης» των Στενών του Ορμούζ μέσω και της επιβολής τελών διέλευσης, αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι ο πρόεδρος των ΗΠΑ Τραμπ έχει «ένα παράδοξο και αντίστροφο ταλέντο» να ωθεί τους εχθρούς των ΗΠΑ να ανακαλύπτουν νέα μέσα πίεσης κατά της Αμερικής: Για παράδειγμα, ο εμπορικός πόλεμος που κήρυξε απέναντι στην Κίνα έπεισε το Πεκίνο να εκμεταλλευτεί την κυριαρχία του στις σπάνιες γαίες και στα κρίσιμα ορυκτά, αναγκάζοντας τις ΗΠΑ να μειώσουν τους δασμούς. Δεν αποκλείει έτσι το ενδεχόμενο να εξέλθει το Ιράν από τον πόλεμο με ενισχυμένη διεθνή θέση, επισημαίνοντας πως αν και έχει υποστεί σημαντικά πλήγματα, όχι μόνο συνεχίζει να πολεμά, αλλά προκαλεί και σημαντικές ζημιές στα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή του Κόλπου, όπως στη Σαουδική Αραβία και στα ΗΑΕ, θέτοντας ερωτήματα μακροπρόθεσμα. Αναδεικνύει επίσης ως κρίσιμο ζήτημα το γεγονός ότι τα Στενά του Ορμούζ μπορούν να προσφέρουν στο Ιράν «μια σημαντική και δυνητική ροή εσόδων» στο μέλλον. ■

Οι δολοφονικοί βομβαρδισμοί του Ισραήλ στον Λίβανο, την Τετάρτη 8/4, οι μεγαλύτεροι από την αρχή του πολέμου, στα πρότυπα της ισοπέδωσης της Γάζας, είχαν ένα και **μοναδικό στόχο. Να τινάξουν στον αέρα την προσωρινή εκεχειρία και τις διαπραγματεύσεις ΗΠΑ – Ιράν, να πιέσουν την Ουάσιγκτον για συνέχιση και κλιμάκωση του πολέμου**. Αυτό επιδιώκει να πετύχει ο Νετανιάχου στο διάστημα των δύο εβδομάδων διαπραγματεύσεων για να πάρει τη ρεβάνς από τη μεγάλη ήττα του Ισραήλ στον πόλεμο των 40 ημερών, καθώς χρεοκόπησαν όλοι οι στόχοι που είχε θέσει (ανατροπή του ιρανικού καθεστώτος, διαμελισμός του Ιράν, όπως έγινε στη Λιβύη, καταστροφή του πυρηνικού του προγράμματος και η ανάδειξη του «μεγάλου Ισραήλ» ως κυρίαρχης περιφερειακής δύναμης της Μ. Ανατολής). Οι στόχοι του έγιναν κομμάτια και θρύψαλα, επιπλέον η αντιπολίτευση στο εσωτερικό του Ισραήλ εξαπολύει πυρά εναντίον του Νετανιάχου για την καταστροφή που προκάλεσε και προετοιμάζεται για δίκη, καθαίρεση και φυλάκιση. Υπό την παγκόσμια κατακραυγή και απομόνωση, ο σφαγέας Νετανιάχου υποχρεώθηκε προσωρινά να σταματήσει την ισοπέδωση της Βηρυτού και να ξεκινήσει διαπραγματεύσεις με τον Λίβανο στην Ουάσιγκτον. Με τις διαπραγματεύσεις αυτές ο Νετανιάχου επιδιώκει να ανατρέψει τη συμφωνία ΗΠΑ – Ιράν που αφορά στην προσωρινή κατάπαυση του πυρός σε όλα τα μέτωπα της Μέσης Ανατολής και συγκεκριμένα στον Λίβανο, ανάμεσα στη Χεζμπολάχ και το Ισραήλ. Βέβαια την ίδια στιγμή ο χιτλερίσκος Κατς δήλωσε «δεν έχουμε σταματήσει τίποτα – ο πόλεμος δεν θα σταματήσει». Τυφλή και πανικόβλητη η ηγεσία του Ισραήλ αδυνατεί να χωνέψει την έκβαση του πολέμου σε αυτή τη φάση και ξιφουλκεί τυχοδιωκτικά για συνέχιση του πολέμου και αιματοχυσία. Εξ άλλου μόνο με πόλεμο και αίμα μπορεί να κρατηθεί στην εξουσία.

Η ένταση του γεωπολιτικού φόβου και των ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών διαβρώνει την ισχύ του δολαρίου

Τα φιλοπόλεμα γεράκια των ΗΠΑ κατανοούν ότι αβέβαιο μέλλον τούς επιφυλάσσει ο διεθνής ιμπεριαλιστικός ανταγωνισμός. Η ένταση της πολυεπίπεδης επιθετικής τους πολιτικής αυτό ακριβώς δείχνει. Εξάλλου έχουν περάσει πάνω από 100 χρόνια που *«Ο ιμπεριαλισμός ή η κυριαρχία του χρηματιστικού κεφαλαίου είναι η ανώτατη εκείνη βαθμίδα του καπιταλισμού, όπου ο χωρισμός αυτός παίρνει πελώριες διαστάσεις. Η υπεροχή του χρηματιστικού κεφαλαίου πάνω σ' όλες τις υπόλοιπες μορφές του κεφαλαίου, σημαίνει κυρίαρχη θέση του εισοδηματία και της χρηματιστικής ολιγαρχίας, σημαίνει ξεχώρισμα μερικών κρατών που κατέχουν τη χρηματιστική "δύναμη" απ' όλα τα υπόλοιπα»* (Λένιν, Ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού).

Αυτήν ακριβώς τη δύναμη εκφράζει το χρηματιστικό κεφάλαιο των ΗΠΑ και το νόμισμά τους, το δολάριο. Μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, συνεχίζει να λεπλατεί πλούτο σε παγκόσμια κλίμακα μέσω των πολυεθνικών μονοπωλίων και του χρηματιστικού κεφαλαίου, σαν αποτέλεσμα της παγκόσμιας ιμπεριαλιστικής ηγεμονίας. Στη διεθνή σκηνή, η κεντρική θέση των ΗΠΑ δεν βασίζεται αποκλειστικά στην αναπτυγμένη παραγωγική βάση, αλλά στη διαμόρφωση και εκμετάλλευση ενός πλέγματος εξαρτημένων χωρών, στη νομή ενός μεγάλου κομματιού της παγκόσμιας αγοράς, στα τεχνολογικά πλεονεκτήματα, αλλά και –το πιο σημαντικό– στη στήριξη της πολιτικής των κανονιοφόρων και επεμβάσεων. Υπό τον οικονομικό, πολιτικό, στρατιωτικό εξαναγκασμό και τις επεμβάσεις του αμερικανικού ιμπεριαλιστικού στρατού, το δολάριο ΗΠΑ έχει εγγυηθεί τη θέση του ως το κύριο νόμισμα στο παγκόσμιο εμπορικό και τραπεζικό σύστημα.

Τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται νομισματική διεύρυνση και αλλαγές στα πεδία δράσης του παγκόσμιου χρηματιστικού κεφαλαίου με τη λεγόμενη αποδολαριοποίηση, η οποία συνεπάγεται σημαντική μείωση της χρήσης του δολαρίου στο εμπόριο και στις χρηματοοικονομικές συναλλαγές, μειώνοντας την εθνική, θεσμική και εταιρική ζήτηση. Πιο συγκεκριμένα, αν το δολάριο ιδωθεί σε επίπεδο παγκόσμιου αποθεματικού και επενδύσεων στη βάση των παραπάνω εξελίξεων, η παγκόσμια ζήτηση για δολάρια και αμερικανικά ομόλογα θα μειωθεί (καθώς οι κεντρικές τράπεζες διαφοροποιούν τα αποθέματά τους), οι ΗΠΑ ενδέχεται να αναγκαστούν να αυξήσουν τα επιτόκια για να προσελκύσουν αγοραστές για το τεράστιο κρατικό χρέος τους. Ένα υποτιμημένο δολάριο καθιστά τις εισαγωγές πιο ακριβές για τους αμερικάνους καταναλωτές, αυξάνοντας τον πληθωρισμό.

Παράλληλα, οι ΗΠΑ απολαμβάνουν τη δυνατότητα να τυπώνουν δολάρια (και ως παγκόσμιο αποθεματικό νόμισμα), γεγονός που τους επιτρέπει να χρηματοδοτούν τα μεγάλα ελλείμματα και να ξεπερνούν έτσι τον πληθωρισμό. Το δολάριο λειτουργεί ως εργαλείο της ιμπεριαλιστικής τους πολιτικής, την εξαγωγή κεφαλαίου για επενδύσεις, τις κυρώσεις και τον τοκογλυφικό δανεισμό άλλων κρατών. Η αποδολαριοποίηση, που ήδη έχει ξεκινήσει με την έκδοση του ευρώ, μειώνει αυτό το προνομιακό καθεστώς, αν οι χώρες μπορούν και συναλλάσσονται σε άλλα νομίσματα (πχ ευρώ, γιουάν, ρούβλια).

Στη διεθνή σκηνή δυσμενή γεγονότα υπονομεύουν την «ασφάλεια» και σταθερότητα του δολαρίου, όπως η συνολική θέση των ΗΠΑ ως ηγετικής οικονομικής, πολιτικής και στρατιωτικής δύναμης στον κόσμο. Ακόμη, η ένταση της ταξικής πάλης στο εσωτερικό των ΗΠΑ θα μπορούσε να υπονομεύσει τη σταθερότητα της διακυβέρνησής τους, η οποία στηρίζει τον ρόλο ως παγκόσμιου ασφαλούς καταφυγίου. Επίσης, η συνεχιζόμενη δασμολογική πολιτική θα μπορούσε επίσης να προκαλέσει την απώλεια της εμπιστοσύνης των επενδυτών στα αμερικανικά περιουσιακά στοιχεία.

Πλάι σε αυτά, αποτυπώνονται εξελίξεις εκτός των ΗΠΑ που ενισχύουν την αξιοπιστία εναλλακτικών νομισμάτων, οικονομικές εξελίξεις και πολιτικές στην Κίνα και στους BRICS. Η τάση αποδολαριοποίησης, στο εμπόριο πχ, είναι ένα πλεονέκτημα για χώρες όπως η Κίνα, η Ινδία, η Βραζιλία, η Ταϊλάνδη και η Ινδονησία, οι οποίες μπορούν πλέον όχι μόνο να αγοράζουν πετρέλαιο με έκπτωση, αλλά και να το πληρώνουν με τα δικά τους τοπικά νομίσματα. Στη Λατινική Αμερική, επίσης, γίνονται συζητήσεις εντός των χωρών του Mercosur για τη δημιουργία και εκεί ενός κοινού νομίσματος.

Ουσιαστικά, η διαδικασία αποδολαριοποίησης θα μπορούσε να μετατοπίσει την ισορροπία δυνάμεων μεταξύ των χωρών και αυτό θα μπορούσε, με τη σειρά του, να αναδιαμορφώσει την παγκόσμια οικονομία και τις αγορές. Ο αντίκτυπος θα γινόταν πιο αισθητός στις ΗΠΑ, όπου η αποδολαριοποίηση πιθανότατα θα οδηγούσε σε υποτίμηση και υποαπόδοση των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων τους σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο.

Τα ιμπεριαλιστικά γεράκια των ΗΠΑ βλέπουν ότι το μερίδιο των ΗΠΑ στις παγκόσμιες εξαγωγές και την παραγωγή έχει μειωθεί τις τελευταίες δεκαετίες, ενώ της Κίνας έχει αυξηθεί σημαντικά. Παρ' όλα αυτά, η συναλλακτική κυριαρχία του δολαρίου εξακολουθεί να είναι εμφανής στον όγκο των συναλλαγματικών ισοτιμιών, στην τιμολόγηση συναλλαγών, στην ονομαστική αξία των διασυνοριακών υποχρεώσεων και στην έκδοση χρέους σε ξένο νόμισμα. Σύμφωνα με στοιχεία του ΔΝΤ, η σύνθεση των προσδιορισμένων παγκόσμιων συναλλαγματικών αποθεμάτων και με βάση τις αναφορές των κεντρικών τραπεζών: το μερίδιο του δολαρίου στα παγκόσμια αποθέματα μειώνεται (από ~70% το 1999, σε 65,5% το 2003, σε κάτω από 57% το 2025 και με πρόβλεψη το 2030 σε ~50%).

Τα προηγούμενα χρόνια η δυναμική του, μετά την «αποχρυσοποίηση» των νομισμάτων, επέτρεψε στο ιμπεριαλιστικό χρηματιστικό κεφάλαιο των ΗΠΑ να μεγιστοποιεί τα κέρδη του με θύματα όλες τις υπόλοιπες οικονομίες. Στις σύγχρονες συνθήκες, η αντίστροφη μέτρηση για τις ΗΠΑ έχει ήδη αρχίσει. Τα «μηνύματα» καταδεικνύουν ότι δύσκολα θα αναστραφεί αυτή η πορεία.

Τα τελευταία χρόνια, στα πλαίσια του γεωπολιτικού φόβου και των οικονομικών ανταγωνισμών, παρατηρούνται αυξα-

νόμενες οι τιμές που κινούνται τα πολύτιμα μέταλλα και ειδικότερα ο χρυσός και το ασήμι. Ο ρυθμός ανόδου της τιμής τους θα αυξάνει όσο η εμπιστοσύνη των καπιταλιστών επενδυτών στο νομισματικό σύστημα και ειδικότερα στο δολάριο θα αμφισβητείται. Και ένα ερώτημα θα έρχεται αμείλικτο στην επιφάνεια, κατά πόσο το ιμπεριαλιστικό χρηματιστικό κεφάλαιο και οι κυβερνήσεις των ΗΠΑ θα έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν χρήμα, είτε με τους ελλειμματικούς προϋπολογισμούς και με κάθε νέα έκδοση δανείου, είτε με το να τυπώνουν χαρτονομίσματα όποτε χρειάζονται λεφτά για να πληρώσουν τα χρέη τους, διαδικασίες που συντηρούνται όπως αναφέραμε εξαιτίας της αποθεματικής δύναμης του δολαρίου.

Κανείς δεν μπορεί να ξεφύγει από μια κρίση τυπώνοντας χρήμα. Δηλαδή οι ΗΠΑ θα δυσκολεύονται με την υποτίμηση του δολαρίου όλο και περισσότερο και, στη συνέχεια, αν θα βρίσκουν τους απαραίτητους ξένους θεσμικούς αγοραστές για το χρέος, οπότε και η χρεοκοπία και ο πόλεμος να είναι υπαρκτά σενάρια. Βέβαια η αμερικάνικη στρατιωτική ηγεμονία και η συνεπακόλουθη διευρυμένη επιθετικότητα παρέχει σήμερα τη δυνατότητα να τα αμφισβητεί όλα. Συμφωνίες ανατρέπονται και μονόπλευρες επιθετικές διεκδικήσεις αναδεικνύονται. Όσο μάλιστα η ραγδαία άνοδος της Κίνας σε όλους τους τομείς, (οικονομικό, πολιτικό, στρατιωτικό, τεχνολογικό), την έχει καταστήσει, από καιρό, κύριο στρατηγικό αντίπαλο και ανταγωνιστή των ΗΠΑ. Αυτό υπαγορεύει στην αμερικάνικη ηγεσία να μετατοπίσει το επίκεντρο του ανταγωνισμού της στην Ασία, όπου κατευθύνει εκεί τις κύριες δυνάμεις των ΗΠΑ για να αντιμετωπίσει (με τους συμμάχους της) τον κινέζικο ιμπεριαλισμό σε μια μεγάλη αντιπαράθεση για την παγκόσμια ηγεμονία. Όσο η Ρωσία θα υπερασπίζεται και αυτή τα ιμπεριαλιστικά της συμφέροντα, τόσο οι επιθετικές στρατιωτικές απειλές, οι επεμβάσεις και η πολεμική τρομοκρατία θα αποτελούν το βασικό όπλο του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού (Βενεζουέλα, Ιράν, Συρία, Λιβύη, Κούβα, κ.λπ.).

Παρ' όλο τον πολεμικό παροξυσμό και την αμερικάνικη επιθετικότητα, πολλά κράτη αντικαθιστούν τα περιουσιακά τους στοιχεία, πωλούν κρατικά ομόλογα ΗΠΑ και αγοράζουν χρυσό και ασήμι, για να μετριάσουν τους κινδύνους της αβέβαιης οικονομικής πραγματικότητας και από τα επίπεδα χρέους των ΗΠΑ (38,5 τρισεκατομμύρια δολάρια).

Εδώ και πολλά χρόνια η «αποχρυσοποίηση» των νομισμάτων επέτρεψε στους μεγαλοτοκογλύφους τραπεζίτες να μεγιστοποιήσουν κέρδη, με θύματα όλες τις υπόλοιπες οικονομίες, και αυτός είναι ο λόγος της μεγάλης ανάπτυξης του παγκόσμιου τραπεζικού τομέα και περισσότερο των ΗΠΑ και της Αγγλίας. Γι' αυτό πολλοί καπιταλιστές επενδυτές έχουν παρατήσει τις επενδύσεις σε νομίσματα και μετατρέπουν τις «περιουσίες» τους (τα κλοπιμαία από την υπεραξία) σε χρυσό. Οι κεντρικές τράπεζες (Κίνα, Ινδία, Ρωσία, Πολωνία, Τουρκία κ.ά.) έχουν πουλήσει τμήματα των αμερικανικών ομολόγων τα τελευταία χρόνια και έχουν ανακατανείμει ορισμένα από αυτά τα κεφάλαια σε φυσικά αποθέματα χρυσού και αργύρου. Αυτή η τάση θα ενισχύεται όσο ο συνδυασμός γεωπολιτικών κινδύνων και η επιθυμία για διαφοροποίηση μακριά από περιουσιακά στοιχεία σε δολάρια και οι πληθωριστικές πιέσεις θα εξελίσσονται εν μέσω παγκόσμιας πολυεπίπεδης αβεβαιότητας (πχ δασμοί, κυρώσεις των ΗΠΑ, πολεμικές συγκρούσεις). Την «κίνηση» αυτή δεν την κάνουν όλα τα κράτη ομοιόμορφα. Ορισμένοι Ευρωπαίοι μεγαλοεπενδυτές αύξησαν τις θέσεις τους στα κρατικά ομόλογα ΗΠΑ το 2025, στηρίζοντας τον «Αμερικανό φίλο».

Όμως το μοτίβο είναι σαφές μεταξύ των βασικών μελών των BRICS και των κεντρικών τραπεζών τους, όπως περιγράφεται λεπτομερώς σε πρόσφατα δεδομένα. Η Κίνα και η Ινδία ηγούνται της τάσης. Η Κίνα, ο τρίτος μεγαλύτερος ξένος κάτοχος ομολόγων ΗΠΑ (μετά την Ιαπωνία και το Η.Β.), έχει πουλήσει δισεκατομμύρια εν μέσω κλιμάκωσης των αμερικανικών δασμών και μιας ώθησης για αποδολαριοποίηση. Η Ινδία ακολούθησε το παράδειγμά της. Αυτά τα κράτη «πετάνε» ομόλογα για να αντισταθμιστούν από την αστάθεια της πολιτικής των ΗΠΑ. Η προσπάθεια του Τραμπ να «προλάβει» τις εξελίξεις και να «ανοικοδομήσει» τη βιομηχανική βάση των ΗΠΑ χρησιμοποιώντας δασμούς δεν φέρνει τα αποτελέσματα και θα επιταχύνει κινήσεις ορισμένων χωρών των BRICS, ιδιαίτερα της Κίνας, προς εναλλακτικές χρηματοοικονομικές υποδομές που δεν θα εξαρτώνται από το δολάριο. Η ίδια η αποδολαριοποίηση από τον εκτός των ΗΠΑ, ΕΕ και λοιπούς εταίρους ιμπεριαλιστικό-καπιταλιστικό κόσμο έχει βαρύ το αποτύπωμα για τους λαούς, που θα βιώσουν στο πετσί τους πολεμικούς σχεδιασμούς και επεμβάσεις, οικονομικούς εκβιασμούς, απειλές και ό,τι άλλο μπορεί να περιέχει η δολοφονική ιμπεριαλιστική φαρέτρα. ■

LEON FERRARI (1920-2013), «Western and Christian Civilization»

ΛΙΒΑΝΟΣ

UNICEF: Μια τάξη γεμάτη παιδιά σκοτώνονται ή τραυματίζονται καθημερινά στον Λίβανο από την έναρξη του πολέμου

Επιμέλεια-Μετάφραση: Γεωργία Μυλωνάκη

Βαρύς είναι ο φόρος του αίματος που πληρώνουν τα γυναικόπαιδα στον Λίβανο, από τον πόλεμο που εξαπέλυσε το Ισραήλ στις 2 Μαρτίου. Καθημερινά σκοτώνονται ή τραυματίζονται σχεδόν 30 παιδιά, σύμφωνα με τη UNICEF.

Όπως ανακοίνωσε το υπουργείο Υγείας του Λιβάνου, τουλάχιστον 124 παιδιά έχουν σκοτωθεί (στοιχεία 29/3) και περισσότερα από 334 έχουν τραυματιστεί από τα ισραηλινά πλήγματα εναντίον της χώρας από τις 2 Μαρτίου, μετά τη δολοφονία του ανώτατου ηγέτη του Ιράν αγιατολάχ Αλί Χαμενεΐ σε ισραηλινή επίθεση, που δρομολόγησε την είσοδο της Χεζμπολάχ στο πεδίο της μάχης αρχίζοντας να πλήττει στόχους στο Ισραήλ. Αυτό σημαίνει ότι σχεδόν 30 παιδιά σκοτώνονται ή τραυματίζονται καθημερινά.

«Μία τάξη γεμάτη παιδιά σκοτώνονται ή τραυματίζονται καθημερινά στον Λίβανο από την έναρξη του πολέμου», δήλωσε ο αναπληρωτής εκτελεστικός διευθυντής της UNICEF Τεντ Σάιμπαν σε συνέντευξη που έδωσε στις 18 Μαρτίου.

Συνολικά στη Μέση Ανατολή, από την έναρξη του πολέμου και περίπου μέχρι τα μέσα Μαρτίου, είχαν σκοτωθεί 1.200 παιδιά, ανάμεσά τους 200 στο Ιράν, τέσσερα στο Ισραήλ και ένα στο Κουβέιτ.

Τα ισραηλινά αεροπορικά πλήγματα στον Λίβανο έχουν δολοφονήσει 1.238 ανθρώπους από την έναρξη του πολέμου, ανακοίνωσε στις 29 Μαρτίου το υπουργείο Υγείας. Μόνο το Σάββατο 28 και την Κυριακή 29/3 σκοτώθηκαν 49 άνθρωποι. Μεταξύ αυτών, δέκα διασώστες και τρεις δημοσιογράφοι. Περισσότεροι από ένα εκατομμύριο άνθρωποι έχουν επίσης εκτοπιστεί λόγω των βομβαρδισμών και των εντολών εκκένωσης περιοχών του ισραηλινού στρατού. Το Ισραήλ δηλώνει ότι δεν στοχοθετεί σκοπίμως αμάχους, αλλά οι προειδοποιήσεις του για επικείμενους βομβαρδισμούς δίνουν ελάχιστο χρόνο στους πολίτες να απομακρυνθούν πριν από την έναρξη της επίθεσης.

Μαθητές χάνουν σχολείο

Από τα ισραηλινά πλήγματα πάνω από ένα εκατομμύριο έχουν εκτοπιστεί, μεταξύ των οποίων 350.000 παιδιά.

«Αναστατώνει εντελώς τις ζωές των παιδιών. Δεν έχουν σπίτι, σχολείο, καμία αίσθηση κανονικότητας», καταγγέλλει ο Σάιμπαν. Κάποια παιδιά αναζήτησαν καταφύγιο μαζί με τις οικογένειές τους στα ίδια σχολεία στα οποία είχαν στεγαστεί το 2024, στη διάρκεια του προηγούμενου πολέμου που ξεκίνησε το Ισραήλ. Τα παιδιά που φοιτούν σε σχολείο περισσότερα από πέντε χρόνια είδαν ήδη τη σχολική τους ζωή να διαταράσσεται από την οικονομική κατάρρευση του Λιβάνου το 2019 και την έκρηξη στο λιμάνι της Βηρυτού, καθώς και από την πανδημία covid-19 την επόμενη χρονιά. Ο Σάιμπαν δήλωσε ότι είναι κρίσιμο να βρεθεί ένας τρόπος οι μαθητές –τόσο οι εκτοπισμένοι όσο και όσων τα σχολεία έχουν μετατραπεί σε καταφύγια– να συνεχίσουν τα μαθήματά τους.

Στο μεταξύ πολλές οικογένειες εκτοπισμένων με τις οποίες συνομίλησε το Reuters δήλωσαν ότι τα καταφύγια έχουν περιορισμένη ηλεκτροδότηση, δεν διαθέτουν θέρμανση, αλλά ούτε αρκετές τουαλέτες και τρεχούμενο νερό. Ο Σάιμπαν επεσήμανε ότι η UNICEF προσφέρει νερό, κιτ υγιεινής, ζεστά ρούχα και κουβέρτες στις οικογένειες. Επίσης έχει στείλει βοήθεια στις οικογένειες που παρέμειναν στον νότιο Λίβανο, μια περιοχή που ο ισραηλινός στρατός βομβαρδίζει σφοδρά και έχει ζητήσει την εκκένωσή της.

Ο αξιωματούχος της UNICEF κάλεσε τις αντιμαχόμενες πλευρές να μην στοχοθετούν πολιτικές υποδομές και δήλωσε ότι το σύστημα ανθρωπιστικής ειδοποίησης, μέσω του οποίου οι οργανώσεις αρωγής προσδιορίζουν τις τοποθεσίες όπου βρίσκεται το προσωπικό τους και όπου δραστηριοποιούνται ώστε να μην γίνονται στόχος, είναι απαραίτητο.

Τουλάχιστον 48 υγειονομικοί έχουν σκοτωθεί σε ισραηλινά πλήγματα από τις 2 Μαρτίου, σύμφωνα με το λιβανέζικο υπουργείο Υγείας, ενώ στα μέσα Μαρτίου ο ισραηλινός στρατός στοχοθέτησε γέφυρα στον νότιο Λίβανο. «Δεν υπάρχει θέση για τις επιθέσεις εναντίον υγειονομικών υποδομών, υποδομών υδροδότησης και σχολείων. Όλα αυτά τα μέρη θα πρέπει να προστατεύονται», υπογράμμισε ο Σάιμπαν.

(Η φονική Τετάρτη 8/4 και τα θύματά της, δεν περιλαμβάνονται σ' αυτά τα στοιχεία).

ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΤΑΞΙΚΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΥΨΩΝΟΥΜΕ ΤΕΙΧΟΣ

Στο Εθνικό Απολυτήριο, στο Λύκειο εξεταστικό κάτεργο, την έξωση των μαθητών από το Λύκειο

Καμία νομιμοποίηση στον προσχηματικό «εθνικό διάλογο», να αποσυρθούν τώρα ΟΛΜΕ και ΔΟΕ

Λίγο μετά τη δημοσιοποίηση της έκθεσης του ΟΟΣΑ για τα μαθησιακά αποτελέσματα στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και τις δηλώσεις του πρωθυπουργού για την συνταγματική αναθεώρηση του άρθρου 16 και την άρση της μονιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων, η κυβέρνηση και το ΥΠΑΙΘΑ, με εξαγγελίες Μητσοτάκη στις 3/2/2026, φέρνει το εθνικό απολυτήριο, ένα ακόμα παραδοτέο της ατζέντας των ΟΟΣΑ, ΕΕ, Παγκόσμιας Τράπεζας και επιχειρηματικών-εργοδοτικών φορέων.

Πρόκειται για τη δεύτερη σοβαρή προσπάθεια συρρίκνωσης του Λυκείου μετά το σύστημα Αρσένη το 1997, με Πανελλαδικές εξετάσεις σε όλα τα μαθήματα της Β΄ και Γ΄ Λυκείου, που ξεσήκωσε τότε θύελλα αντιδράσεων, με μαζικές καταλήψεις, και ακυρώθηκε μετά από δύο χρόνια. Παρά την υποχώρηση υπό την πίεση του κινήματος, η στρατηγική επιλογή κεφαλαίου και κυβερνήσεων για εξώθηση των μαθητών προς την τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση με στόχο την ευέλικτη ελαστική εργασία δεν έπαψε, με συνεχή βήματα μπρος – πίσω, με εφαρμογή της τράπεζας θεμάτων, της βάσης του 10 και της ελάχιστης βάσης εισαγωγής, την ιδιωτικοποίηση των Πανεπιστημίων και την κατάργηση του άρθρου 16.

Το κυβερνητικό επιτελείο, έχοντας την εμπειρία του παρελθόντος και των συντριπτικών συνεπειών των μεταρρυθμίσεων, οι οποίες θα συμπαρασύρουν όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, εκκινεί τον λεγόμενο εθνικό διάλογο, με έμφαση στην ανάγκη υπερκομματικής και κοινωνικής συναίνεσης για την ελαχιστοποίηση των αντιδράσεων.

Λύκειο εξεταστικό κάτεργο, ταξικός αποκλεισμός μαθητών από το Λύκειο

Η λογική του Λυκείου γίνεται ακόμα πιο εξετασιοκεντρική. Το απολυτήριο του λυκείου θα διαμορφώνεται με ποσόστωση, από την βαθμολογία και στις τρεις τάξεις του, (πιθανά 20% στην Α΄ 30% στη Β΄ 50% στη Γ΄). Μέσω ενός εξεταστικού μαραθώνιου, με το 100% των θεμάτων να προέρχονται από τράπεζα θεμάτων (και όχι τα μισά όπως συμβαίνει σήμερα) με 1000 και πλέον θέματα ανά μάθημα με αυξημένο επίπεδο δυσκολίας, διαμορφωμένων από Πανεπιστήμια, όχι μόνο δεν καταργούνται οι Πανελλαδικές εξετάσεις, αλλά αντίθετα και οι τρεις τάξεις του Λυκείου «Πανελλαδικοποιούνται».

Η εποπτεία των εξετάσεων ανατίθεται σε ειδικό εξωτερικό σώμα αξιολογητών. Στο όνομα της αντικειμενικότητας και της αξιοπιστίας των εξετάσεων, στήνονται μηχανισμοί δειγματοληπτικού ελέγχου των γραπτών, για τον εντοπισμό πιθανών αποκλίσεων ανάμεσα στην προφορική και την γραπτή βαθμολογία. Με ψηφιοποίηση των γραπτών και δημιουργία ηλεκτρονικού φακέλου που θα συνοδεύει τον μαθητή/ρια, επιδιώκεται η παντελής μετατροπή της εκπαιδευτικής μορφωτικής παιδαγωγικής διαδικασίας σε έναν αποστεωμένο, άτεγκτο μηχανισμό εξεταστικής αξιολόγησης – αποκλεισμού των ταξικά πιο αδύναμων.

Αυτοί που με τις πολιτικές τους δημιουργούν τους όρους για την σχολική αποτυχία είναι οι ίδιοι που φτιάχνουν τους εξεταστικούς κόφτες για να κρίνουν «αντικειμενικά» τα μαθησιακά αποτελέσματα. Οι πολιτικές της υποχρηματοδότησης της εκπαίδευσης, τα δεκάδες χιλιάδες κενά μέχρι το τέλος της χρονιάς, η έλλειψη μόνιμων εκπαιδευτικών, (το 1/3 είναι αναπληρωτές), τα 27άρια τμήματα, οι συγχωνεύσεις και το κλείσιμο τμημάτων ακόμα και στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, η έλλειψη πρόσθετης διδακτικής στήριξης, ενισχυτικής διδασκαλίας, παράλληλης στήριξης, η υποστελέχωση των τμημάτων ένταξης και οι ελλείψεις σε ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς και νοσηλευτές, αλλά και η οικονομική εξαθλίωση των οικογενειών, που παίζουν καθοριστικό ρόλο και είναι υπεύθυνες για τις επιδόσεις και την πορεία των μαθητών, εξαιρούνται από το portfolio τους.

Σύνδεση του Εθνικού απολυτηρίου με την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, πολυτυπία στο σύστημα εισαγωγής

Το σπάσιμο του ενιαίου τρόπου πρόσβασης στα πανεπιστήμια που έχει ήδη αρχίσει να υλοποιείται με τη θεσμοθέτηση του ΙΒ, είτε αποκλειστικά με το Εθνικό Απολυτήριο για πρόσβαση μόνο σε χαμηλής ζήτησης σχολές, είτε με Πανελλαδικές σε 4 μαθήματα για σχολές υψηλής ζήτησης, είτε με ΙΒ (που θα αναγνωρίζεται ως διεθνές απολυτήριο, αλλά και ως εθνικό απολυτήριο) χωρίς τελικές εξετάσεις για πρόσβαση σε ιδιωτικά αλλά και δημόσια πανεπιστήμια της Ελλάδας ή και του εξωτερικού, ή με υβριδικό σύστημα Πανελλαδικών και απολυτηρίου, οδηγεί σε νέες κατηγοριοποιήσεις σχολείων και μαθητών, ένταση των ταξικών φραγμών και των κοινωνικών ανισοτήτων.

Η θεσμοθέτηση της βάσης του 10 ως ελάχιστου ορίου για την απόκτηση του Εθνικού απολυτηρίου, αλλά και ως προϋπόθεσης για συμμετοχή στις πανελλαδικές εξετάσεις, θα είναι ένας ακόμα «κόφτης» που επανέρχεται, στη θέση της ΕΒΕ που οδήγησε χιλιάδες μαθητών εκτός δημοσίων σχολών και εξώθησε ένα μέρος τους σε ιδιωτικά κολλέγια και ιδιωτικές σχολές. Παρ' όλα αυτά με δεδομένο τον αναβαθμισμένο ρόλο των Πανεπιστημίων στο σύστημα εισαγωγής, θεωρείται βέβαιο ότι αυτά θα ορίζουν και συντελεστές βαρύτητας σε επιλεγμένα μαθήματα.

Εξώθηση στα Φροντιστήρια και στις ιδιωτικές σχολές

Τουλάχιστον προκλητική είναι η αναφορά από την Ζαχαράκη ότι η θέσπιση πλέγματος εξετάσεων αυξημένης δυσκολίας, στις τρεις τάξεις του Λυκείου από τις οποίες θα καθορίζεται όχι μόνο η

πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, αλλά και η απλή εξασφάλιση του απολυτηρίου του λυκείου, θα μειώσει την οικονομική επιβάρυνση των οικογενειών! Ανέκαθεν οι εξετασιοκεντρικές μεταρρυθμίσεις είχαν στον πυρήνα τους την αύξηση των φροντιστηρίων, σε συνδυασμό πάντα με την έλλειψη ενισχυτικών δομών στο δημόσιο σχολείο.

Πόση κοροϊδία πια από κυβέρνηση και υπουργείο, που έχουν αναθέσει ακόμα και την συγγραφή των πολλαπλών βιβλίων σε φροντιστηριακούς οργανισμούς, δίνοντάς τους την δικαιοδοσία στο τι και πώς θα διδάσκεται στο δημόσιο σχολείο επί παχυλών κονδυλίων, αλλά και την πρόσβαση στη διαμόρφωση των βοηθημάτων πάνω σε αυτά, να προσποιούνται ότι νοιάζονται για την τσέπη της ελληνικής οικογένειας!

Συρρίκνωση των λυκείων, στροφή μαθητών προς την ελαστική αναλώσιμη εργασία και την μαθητεία

Από την έκθεση Πισσαρίδη το 2020 μέχρι τις εκθέσεις του ΟΟΣΑ και της ΕΕ για την εκπαίδευση, υπήρξαν ιδιαίτερες επισημάνσεις - υποδείξεις για την ανάγκη στροφής των μαθητών από την τριτοβάθμια εκπαίδευση προς τις μεταγυμνασιακές επαγγελματικές σχολές και τη μαθητεία. Χαρακτηριστικές είναι οι δηλώσεις Μητσοτάκη για τον «ψυκτικό από το Περιστέρι», αλλά και οι πιο πρόσφατες με την ανακοίνωση της έναρξης του Εθνικού διαλόγου *«[...] Οι μεταβολές που γίνονται στον χώρο της μάθησης είναι πραγματικά συγκλονιστικές, συνδέονται άμεσα με τις εξελίξεις στον χώρο της εργασίας [...] δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι δεν καταλήγουν όλα τα παιδιά του Λυκείου στην ανώτατη εκπαίδευση. Η κυβέρνηση έχει επενδύσει πολύ στην ενίσχυση και της τεχνικής εκπαίδευσης».*

Στα 4 σοβαρά νομοθετήματα, στα οποία ο Μητσοτάκης αναφέρεται ως επένδυση στην τεχνική εκπαίδευση [Ν. 4386/2016 (Φίλη) για την μεταλυκειακή μαθητεία, Ν.4763/20 (Κεραμέως) για τις Επαγγελματικές Σχολές Κατάρτισης και την μαθητεία στα 15 έτη μετά το Γυμνάσιο, Ν.5082/24 (Πιερρακάκη) για την ίδρυση ΣΑΕΚ και Campus που βάζει τους ιδιώτες στην διοίκηση και στα προγράμματα σπουδών στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Ν. 5237/2025 (Ζαχαράκη) για τις Ακαδημίες Επαγγελματικής Κατάρτισης], προστίθεται το Εθνικό απολυτήριο, μέσω των οποίων θέλουν να στρέψουν τα πιο φτωχά κοινωνικά στρώματα προς την τεχνική εκπαίδευση και συγχρόνως, αφενός να δημιουργήσουν το πλαίσιο για την αύξηση της εκμετάλλευσης της φτηνής ελαστικής εργασίας μέσω μαθητείας, αφετέρου την ανάληψη από το δημόσιο του κόστους εκπαίδευσης εργαζόμενων χαμηλής και ευμετάβλητης εξειδίκευσης, προσαρμοσμένης ακριβώς στις εκάστοτε ανάγκες των εργοδοτών. Όλα στην υπηρεσία της αύξησης των κερδών τους.

Τυποποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας Αξιολόγηση εκπαιδευτικών και άρση μονιμότητας

Η τυποποίηση και προσαρμογή της διδασκαλίας στις εξετάσεις στη λογική του «αξίζει να διδάσκεται ό,τι εξετάζεται με τον τρόπο που εξετάζεται» προάγει την απόλυτη εργαλειοποίηση του εκπαιδευτικού. Η μηχανοποίηση της διδασκαλίας, η αποστέρηση του δικαιώματος να εκφέρει λόγο και άποψη στο τι και στο πώς διδάσκει, η λογοδοσία που δεν επιτρέπει να ξεφεύγει από την εγκεκριμένη ύλη, τα εγκεκριμένα πρότυπα μαθήματος και τα χρονοδιαγράμματα όπως ήδη συμβαίνει στα πανελλαδικώς εξεταζόμενα μαθήματα και σε όσα μαθήματα εξετάζονται με τράπεζα θεμάτων, θέλουν τον εκπαιδευτικό μέρος ενός αυταρχικού εκπαιδευτικού συστήματος.

Οι αναφορές της Ζαχαράκη και του Μητσοτάκη στο άνοιγμα του εθνικού διαλόγου, για τη συνεχή επιμόρφωση και αξιολόγηση των εκπαιδευτικών, την αντιμετώπιση της υπερβαθμολόγησης των μαθητών, και το ενιαίο σύστημα επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών, συνδέονται με την επικράτηση των αρχών του ανταγωνισμού και την υπονόμευση του μόνιμου χαρακτήρα της εργασίας.

Ο Εθνικός διάλογος είναι απάτη: Ειλημμένες αποφάσεις με ζητούμενη την κοινωνική συναίνεση

Ντροπή των πλειοψηφιών της υποτέλειας των ΔΑΚΕ, ΣΥΝΕΚ (ΔΙΚΤΥΟ), ΠΕΚ (ΔΗΣΥ) σε ΟΛΜΕ και ΔΟΕ, των ομοσπονδιών με τα 2.500 πειθαρχικά, να κάθονται στο ίδιο τραπέζι με τους διώκτες! Η κυβέρνηση που διώκει 2.500 εκπαιδευτικούς για το δικαίωμά τους να απεργούν και να έχουν συνδικαλιστική δράση, επειδή τολμάνε να της ασκούν δημόσια κριτική, η κυβέρνηση που υποδέχεται με χημικά και ξύλο μαθητές γονείς και εκπαιδευτικούς που αντιδρούν στις συγχωνεύσεις τμημάτων, που βγάζει παράνομες τις απεργίες, που εκχωρεί στο ίδρυμα Ωνάση δημόσια σχολεία, που διέγραψε 300.000 φοιτητές με ένα κλικ, αυτή η κυβέρνηση που συνδιαλέγεται με τον Schleicher τον διευθυντή του PISA σε επίπεδο ΟΟΣΑ και διώκει εκπαιδευτικούς που αντιτάσσονται σε αυτόν, που επιβάλλει με καταστολή την ταξικότερη μεταρρύθμιση των μεταπολιτευτικών χρόνων στην εκπαίδευση, δεν επιθυμεί διάλογο. Η ατζέντα με τις αποφάσεις είναι δεδομένη.

Με τον μανδύα της επιστημονικής εγκυρότητας, η αυθαίρετα διορισμένη τεχνοκρατική, υπερκομματική επιτροπή των 106 «σοφών» του εθνικού διαλόγου δεν είναι τυχαία. Πρόκειται για την κορυφή του διοικητικού μηχανισμού του κράτους, πρόσωπα που ήδη έχουν συμμετάσχει στη λήψη και υλοποίηση αποφάσεων για το ξεπούλημα του δημόσιου σχολείου, που έχουν δώσει πειθαρχικά και εντολές για καταστολή, είναι αυτοί που εφαρμόζουν την αντιεκπαιδευτική πολιτική, είναι υφιστάμενοι και εξαρτημένοι από την υπουργό στην οποία θα καταθέσουν το πόρισμα. Ανάμεσα στους 106 και εκπαιδευτικοί χωρίς κάποια ιδιαίτερη επιστημονική ή θεσμική ιδιότητα, εκτός ίσως από τη συνάφειά τους με τους κυβερνητικούς κύκλους. Αλήθεια και η συμπερίληψη στους 106, εκπροσώπων του συνδέσμου των ιδιωτικών σχολείων και της Ομοσπονδίας Φροντιστηρίων αποσκοπεί στη μείωση ή την αύξηση των φροντιστηρίων και της ιδιωτικής παιδείας;

Η υπερκομματικότητα δε της επιτροπής είναι ανέκδοτο, αφού οι εκπρόσωποι των κομμάτων δεν συμμετέχουν με ψήφο.

600.000 ευρώ θα δοθούν απλόχερα για τον διάλογο και το όλο εγχείρημα που σκάβει τον λάκκο στο δημόσιο σχολείο, από τα οποία τα 106.000 ευρώ θα πάνε στους 106 «σοφούς» (1000 ευρώ σε κάθε μέλος για 20 συνεδριάσεις). Λεφτά δεν υπάρχουν για μισθούς, για υποδομές. Οι επιλογές είναι σαφείς...

Η συμμετοχή των ΟΛΜΕ και ΔΟΕ στον προσχηματικό διάλογο που έσπευσαν να δηλώσουν εκπροσώπους της κυβερνητικής παράταξης ΔΑΚΕ, με την συναίνεση των συνδικαλιστικών παρατάξεων που έχουν αναφορά στο ΠΑΣΟΚ, τον ΣΥΡΙΖΑ και τη Νέα Αριστερά, αποτελεί την ντροπή της ιστορίας. Δέχτηκαν να μπουν σε ομάδες και να νομιμοποιήσουν τον υποτιθέμενο «διάλογο», ακυρώνοντας τα χιλιάδες διωκόμενα μέλη απεργούς των ομοσπονδιών που υποτίθεται ότι εκπροσωπούν, τα εκατοντάδες μέλη τους που έχασαν τις οργανικές τους, τους χιλιάδες εκπαιδευτικούς που εξουθενώνονται εργασιακά καθημερινά, με μισθούς πείνας.

Απαιτούμε να αποσυρθούν έστω και τώρα! ■

Η μεγάλη απάτη με το Διεθνές Απολυτήριο και η ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης

γράφουν οι Γιώργος Καββαδίας - Φωτεινή Πανοπούλου

«Για πρώτη φορά περνάμε από τη θεωρητική πρόβλεψη στην πράξη, εντάσσοντας το International Baccalaureate στο δημόσιο σχολείο με σαφείς όρους και συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα. Η πιστοποίηση των πρώτων 13 σχολείων αναμένεται έως τον Μάιο και ο στόχος είναι η έναρξη του προγράμματος τον Σεπτέμβριο του 2026. Θεωρώ ότι είναι σημαντικό βήμα για ένα ακόμη πιο εξωστρεφές, σύγχρονο και ποιοτικό δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα. Και βεβαίως, καμία συζήτηση δεν γίνεται για ένταξη στο δημόσιο πανεπιστήμιο μέσω ΙΒ. Στα δημόσια πανεπιστήμια της χώρας η εισαγωγή γίνεται μόνο μέσω των Πανελλαδικών Εξετάσεων, και αυτό το γνωρίζετε πολύ καλά».

Τα παραπάνω ανέφερε η Ζαχαράκη, μιλώντας στην αρμόδια επιτροπή της Βουλής στη συζήτηση του νομοσχεδίου για τη δημιουργία της Ανώτατης Σχολής Παραστατικών Τεχνών, στο οποίο περιλαμβάνεται και σχετική με το ΙΒ ρύθμιση. Ως γνωστόν έχουν ήδη επιλεγεί δεκατρία υποψήφια σχολεία (7 Πρότυπα, 4 Μουσικά, 1 Πειραματικό και 1 Καλλιτεχνικό) σε Αθήνα (8), Θεσσαλονίκη (3), Βόλο (1) και Ηράκλειο (1).

Η κυβέρνηση και το υπουργείο παιδείας –αντιμετωπίζοντας και την εκπαίδευση ως ένα ακόμη επιχειρηματικό πεδίο– επιλέγουν την εισαγωγή επιχειρηματικών πρακτικών και τη διόγκωση των ταξικών ανισοτήτων. Το Διεθνές Απολυτήριο θα λειτουργήσει ως ένας ακόμα μηχανισμός διεύρυνσης αυτών των ανισοτήτων, πλήττοντας τον δημόσιο και δωρεάν χαρακτήρα του δημόσιου σχολείου. Γιατί γίνεται πλέον το χρυσό εισιτήριο για την εισαγωγή στα ιδιωτικά πανεπιστήμια, προσπερνώντας τις διαδικασίες που δεσμεύουν χιλιάδες μαθητές των δημόσιων σχολείων. Ήδη το ποσοστό επιτυχίας στο ΙΒ ξεπερνά το 90%! Στόχος η συρρίκνωση της δημόσιας εκπαίδευσης και η ανάπτυξη της ιδιωτικής, κυρίως, τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά παράβαση του άρθρου 16 του Συντάγματος. Πώς επιτυγχάνει αυτόν τον στόχο; Πρώτα με την ισοτιμία των πτυχίων Δημόσιων και ιδιωτικών πανεπιστημίων με τον νόμο 5094/2024 από τον Πιερρακάκη. Ο νόμος για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια αποτέλεσε το βασικό κίνητρο των funds να επενδύσουν στην ιδιωτική εκπαίδευση. Ήδη 6 μεγάλα ιδιωτικά σχολεία πέρασαν στον έλεγχο ξένων επενδυτών. Να σημειωθεί ότι ήδη, όπως ορίζει το άρθρο 147 του νόμου 5094 για την θεσμοθέτηση μη κρατικών ΑΕΙ, οι κάτοχοι ΙΒ μπορούν να εγγραφούν σε μη κρατικό ΑΕΙ, χωρίς να έχουν δώσει πανελλαδικές εξετάσεις και χωρίς να έχουν ξεπεράσει την ελάχιστη βάση εισαγωγής των ελληνικών Α.Ε.Ι., με την οποία κόβονται από αυτά περί τους 20.000 φοιτητές ετησίως. Η «μεταρρύθμιση Πιερρακάκη» δίνει στους κατόχους του αυτοδικαίως «δικαίωμα εγγραφής» στα ιδιωτικά πανεπιστήμια – δικαίωμα που φυσικά στερεί από τους χιλιάδες «κανονικούς» μαθητές. Το ΙΒ γίνεται το υπέρτατο κίνητρο για όσους έχουν τα χρήματα να το αγοράσουν.

Παράλληλα ενισχύονται οι εξεταστικοί - ταξικοί φραγμοί στο «νέο λύκειο» με το «Εθνικό απολυτήριο». Περισσότερες εξεταστικές δοκιμασίες, από νωρίτερα, σε περισσότερα μαθήματα. Ένα σύστημα που οδηγεί σε ένα σιωπηλό «ξεκαθάρισμα» του μαθητικού πληθυσμού. Βασικό εργαλείο η Τράπεζα Θεμάτων, που άσχετα με τις αγιογραφικές διακηρύξεις έχει ξεκάθαρο στόχο: τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου και θωρακισμένου συστήματος αναχαίτισης. Πρώτα όσων πλησιάζουν τις πόρτες του Λυκείου. Ύστερα όσων θα επιχειρήσουν να χτυπήσουν τις πόρτες των Πανεπιστημίων. Ένας από τους βασικούς μηχανισμούς είναι η καθιέρωση τής ελάχιστης βάσης εισαγωγής στα δημόσια πανεπιστήμια. Στο διάστημα 2021–2025 έμειναν περίπου 60.000 κενές θέσεις, μια μεγάλη δεξαμενή πελατείας για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Με απλά λόγια: μέσα σε πέντε χρόνια «χάθηκε», αθέατα προς το παρόν, σε δυναμικό φοιτητών ένα μέγεθος που αντιστοιχεί σε πάνω από τρία Πανεπιστήμια, του μεγέθους του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, του Πανεπιστημίου Αιγαίου και του Ιονίου Πανεπιστημίου! Είναι η αρχή μιας «χρυσής εποχής» για τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια. Γιατί είναι φανερό ότι μετά την εκκένωση... έρχεται για τα δημόσια Πανεπιστήμια η συρρίκνωση και για τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια (και όχι μόνο) η ...πελατεία!

«Στα δημόσια πανεπιστήμια της χώρας η εισαγωγή γίνεται μόνο μέσω των Πανελλαδικών Εξετάσεων, και αυτό το γνωρίζετε πολύ καλά». (Ζαχαράκη). Ας προσέξουμε την παραπάνω διατύπωση της υπουργού. Η «εισαγωγή γίνεται μέσω Πανελλαδικών Εξετάσεων». «Γίνεται» τώρα! Δεν είναι δύ-

σκολο να υποθέσει κανείς, χωρίς ίχνος καχυποψίας, ότι δε θα γίνεται στο μέλλον με την επέκταση του Διεθνούς Απολυτηρίου στα Δημόσια Σχολεία. Μια απλή νομοθετική ρύθμιση, όπως άφηνε να εννοηθεί εξ αρχής ο Πιερρακάκης και όλα τακτοποιούνται προς όφελος των funds που επενδύουν στην ιδιωτική εκπαίδευση και των σχολαρχών. Αυτός είναι ο στόχος τους: Όποιος πληρώνει θα βρίσκει ανοιχτές και τις πύλες των δημοσίων πανεπιστημίων.

Η υπουργός παιδείας, εφαρμόζοντας την κυβερνητική πολιτική αποδόμησης της δημόσιας εκπαίδευσης, επιδιώκει την κατηγοριοποίηση σχολείων και μαθητών με καθαρά κοινωνικο-οικονομικά κριτήρια. «Ποιοτική εκπαίδευση» για λίγους, βασικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες για τους πολλούς. Αποτέλεσμα μιας τέτοιας αντίληψης είναι η γιγάντωση των εκπαιδευτικών και κοινωνικών ανισοτήτων. Κι αυτό γιατί ως γνωστόν ο κάθε μαθητής στα ιδιωτικά σχολεία μόνο για την εγγραφή στο ΙΒ καλείται να πληρώσει από 8.000 έως 15.000 ευρώ, η κάθε τάξη φτάνει τις 20.000 ευρώ, σύνολο 40.000 ευρώ. Στα δημόσια πρότυπα δεν έχει κοινοποιήσει τιμοκατάλογο ακόμα το υπουργείο παιδείας!

Η «μεταρρύθμιση» της κυβέρνησης διαμορφώνει μια εκπαίδευση δύο ταχυτήτων. Όσοι έχουν τη δυνατότητα να πληρώσουν και να αγοράσουν το ΙΒ, θα διαλέξουν τη λεωφόρο της επιτυχίας, χωρίς περιορισμούς. Οι υπόλοιποι θα βαδίσουν το μετ΄ εμποδίων μονοπάτι των πανελλήνιων εξετάσεων. Οι μαθητές που προέρχονται από τις ασθενέστερες κοινωνικές τάξεις και στρώματα και τις απομακρυσμένες περιοχές της χώρας μαθαίνουν από μικροί ότι το σύστημα δεν τους αντιμετωπίζει με ίσους όρους. Το μήνυμα της ατομικής ευθύνης είναι σαφές: Ή έχει ο μαθητής τις οικονομικές δυνατότητες να σπουδάσει ή δεν τις έχει, οπότε δεν χρειάζεται «να προχωρήσει στα γράμματα».

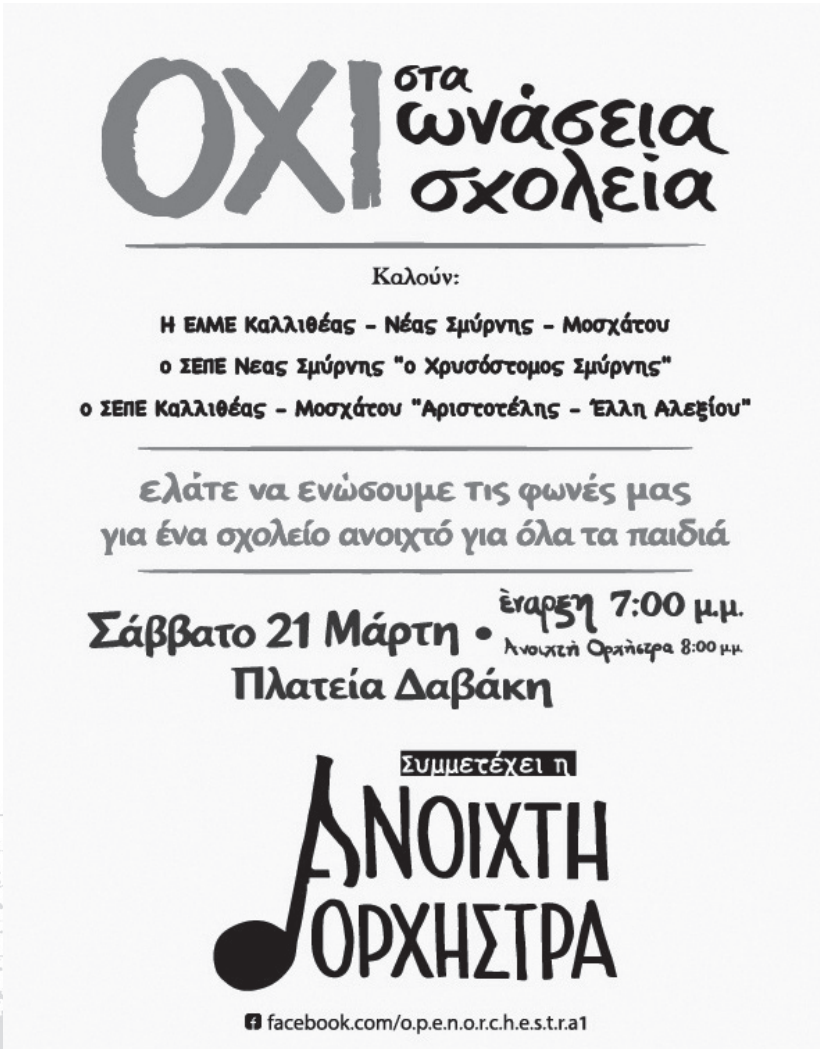
Επιπλέον, το ΙΒ ανοίγει τον δρόμο για διαφοροποιημένα προγράμματα σπουδών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, που θα οδηγούν και σε διαφοροποιημένη πρόσβαση στα πανεπιστήμια. Τα σχολεία που θα προσφέρουν το Διεθνές Απολυτήριο –αρχικά τα «πρότυπα» σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη– θα λειτουργήσουν ως μοχλός πίεσης για τη διάδοση αυτών των προγραμμάτων και σε άλλες περιοχές, δημιουργώντας ένα εκπαιδευτικό τοπίο δύο ταχυτήτων. Στην πραγματικότητα το διπλό σχολικό δίκτυο (ΓΕΛ - ΕΠΑΛ) θα γίνει τριπλό, μια και θα υπάρξουν και τα σχολεία «αριστείας» για λίγους που θα οδηγούν στο ΙΒ και τα σχολεία για τους πολλούς, όπου οι μαθητές θα συνεχίσουν να περνούν από τη δοκιμασία των πανελλαδικών.

Ιστορία – αμαρτία του Ι.Β.

«Δεν φέρνουμε τώρα το ΙΒ στο δημόσιο σχολείο ως άγνωστο ή νέο τίτλο. Το International Baccalaureate προβλέπεται ήδη από τον ν. 2327/1995 ως τίτλος ισότιμος προς το απολυτήριο λυκείου. Αυτό που κάνουμε σήμερα είναι κάτι διαφορετικό και πολύ πιο ουσιαστικό. Φέρνουμε στην πράξη τη δυνατότητα υλοποίησης αυτού του πλαισίου μέσα στη δημόσια εκπαίδευση, με συγκεκριμένους όρους οργάνωσης, στελέχωσης και πιστοποίησης» (Ζαχαράκη, 18/3/2026).

Το ΙΒ θεσμοθετήθηκε πρώτη φορά το 1995 επί υπουργίας Γιώργου Παπανδρέου, όμως δεν εφαρμόστηκε ποτέ στα δημόσια σχολεία λόγω των αντιστάσεων της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Να θυμίσουμε ότι τον Ιούλιο του 2009 ξέσπασε το σκάνδαλο με τη διαρροή στην Ελλάδα θεμάτων του Διεθνούς Απολυτηρίου (με την εμπλοκή μαθητών μερικών από τα μεγαλύτερα ελληνικά ιδιωτικά σχολεία), προκαλώντας σοβαρό πλήγμα στην αξιοπιστία του. Οι γονείς είχαν αγοράσει τα θέματα κάθε εξεταζόμενου μαθήματος έναντι 75.000 ευρώ, σύμφωνα με το τότε ρεπορτάζ της Καθημερινής. Παρόλο που δεν δημοσιεύτηκαν ονόματα κατηγορούμενων, το ίδιο ρεπορτάζ υποστήριζε ότι στο πλαίσιο διερεύνησης της υπόθεσης *«εξετάστηκε ενδεχόμενη εμπλοκή επιχειρηματιών, αλλά και υψηλόβαθμων πολιτικών προσώπων»,* ενώ οι «πωλητές των θεμάτων» κατάφεραν να βάλουν στην τσέπη τους περί το 1,5 εκατ. ευρώ. Η πολιτική ηγεσία του υπουργείου Παιδείας διέταξε ΕΔΕ η οποία ολοκληρώθηκε τον Αύγουστο του 2009, όμως το πόρισμά της αρχειοθετήθηκε. Το πόρισμα διαβιβάστηκε στην Εισαγγελία Αθηνών τον Οκτώβριο του 2009, η οποία στη συνέχεια άσκησε ποινική δίωξη κατά 21 ατόμων για τη διαρροή θεμάτων στις εξετάσεις του ΙΒ την περίοδο 2008 -2009. Δύο καθηγητές και ένας ιδιώτης κατηγορούνταν για κακουργηματική παθητική δωροδοκία στον ιδιωτικό τομέα, ενώ 18 μαθητές και γονείς για ενεργητική δωροδοκία στον ιδιωτικό τομέα. Ο ΙΒΟ αφαίρεσε την άδεια από τη Σχολή Ζηρίδη. Δεκαέξι χρόνια μετά το σκάνδαλο του Διεθνούς Απολυτηρίου, ιδιωτικά σχολεία διαφημίζουν ποσοστά επιτυχίας που αγγίζουν το 100% επιτυχίας στην πρόσβαση στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ευρώπης και της Αμερικής μέσω του Διεθνούς Απολυτηρίου! ■

Περί άρσης της μονιμότητας

γράφει ο Γιώργος Καββαδίας

Η εξαγγελία για αναθεώρηση του άρθρου 103 του Συντάγματος και άρση της μονιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων δεν είναι μια «τεχνική» μεταρρύθμιση. Είναι μια βαθιά πολιτική επιλογή, που αν υλοποιηθεί, θα σηματοδοτήσει μια ιστορική οπισθοδρόμηση: επιστροφή σε εποχές όπου η δημόσια διοίκηση λειτουργούσε ως λάφυρο της εκάστοτε κυβέρνησης.

Η μονιμότητα δεν γεννήθηκε από συντεχνιακή απληστία. Κατοχυρώθηκε το 1911 από τον Ελευθέριο Βενιζέλο για να μπει τέλος στο κομματικό όργιο του 19ου αιώνα. Μέχρι τότε, κάθε αλλαγή κυβέρνησης σήμαινε μαζικές απολύσεις και προσλήψεις «ημετέρων». Οι απολυμένοι υπάλληλοι –οι περιβόητοι «Παυσανίες»– συγκεντρώνονταν στην Πλατεία Κλαυθμώνος, απαιτώντας την επαναπρόσληψή τους «μετά κλαυθμών και οδυρμών». Η ίδια η ονομασία της πλατείας είναι μνημείο κρατικής αυθαιρεσίας.

Το Άρθρο 103 είναι τρόπον τινα θεσμική θωράκιση απέναντι στην κομματική αυθαιρεσία και στον αυταρχισμό. Σήμερα, η κυβέρνηση επιχειρεί να παρουσιάσει την άρση της μονιμότητας ως εκσυγχρονισμό. Τη συνδέει με τη συνταγματική κατοχύρωση τής «αξιολόγησης», υποστηρίζοντας ότι έτσι θα ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα του Δημοσίου. Το επιχείρημα είναι βολικό και παραπλανητικό. Πρώτον, γιατί η μονιμότητα δε σημαίνει ασυλία. Το ισχύον πλαίσιο προβλέπει ρητά απολύσεις για διάφορους λόγους, όπως σοβαρά πειθαρχικά παραπτώματα, αμετάκλητες ποινικές καταδίκες κ.λπ.. Η συνταγματική προστασία δεν καλύπτει την παραβατικότητα, καλύπτει την πολιτική αυθαιρεσία. Δεύτερον, γιατί η ίδια κυβέρνηση που καταγγέλλει τη «μονιμότητα» ως πρόβλημα, διπλασίασε τους μετακλητούς υπαλλήλους. Δηλαδή, ενίσχυσε ακριβώς τον μηχανισμό κομματικού ελέγχου, που υποτίθεται ότι θέλει να περιορίσει. Η αντίφαση είναι κραυγαλέα: οι πολιτικά διορισμένοι πολλαπλασιάζονται, ενώ οι μόνιμοι στοχοποιούνται.

Η πραγματική στόχευση δεν είναι η αξιοκρατία. Είναι η πειθάρχηση. Ένας δημόσιος υπάλληλος που γνωρίζει ότι η θέση του εξαρτάται από μια αξιολόγηση διαμορφωμένη από την εκάστοτε πολιτική ηγεσία, δύσκολα θα αντισταθεί σε πιέσεις, δύσκολα θα επιμείνει σε θεσμικές διαδικασίες, όταν αυτές συγκρούονται με πολιτικές σκοπιμότητες. Η εμπειρία της μνημονιακής περιόδου είναι αποκαλυπτική. Το 2013, το κλείσιμο της ΕΡΤ απέδειξε πόσο εύκολα μπορεί να καταργηθεί μια δημόσια υπηρεσία και να βρεθούν στον δρόμο χιλιάδες εργαζόμενοι, στο όνομα της «μεταρρύθμισης». Και επειδή η ιστορία συνηθίζει να επαναλαμβάνεται, εν έτει 2013 οι απολύσεις (15.000 συγκεκριμένα) δημοσίων υπαλλήλων ήρθαν να συμπεριληφθούν στις «δεσμεύσεις» της κυβέρνησης απέναντι στους δανειστές της. Ο σημερινός πρωθυπουργός έβαζε τότε φαρδιά πλατιά την υπογραφή του ως Υπουργός Διοικητικής Μεταρρύθμισης.

Παράλληλα, το πειθαρχικό δίκαιο έχει ήδη διευρυνθεί σε βαθμό που επιτρέπει ευρείες ερμηνείες. Όροι όπως «ανάρμοστη συμπεριφορά» εντός και εκτός υπηρεσίας ή η δημόσια κριτική με «απρεπείς εκφράσεις» μπορούν να λειτουργήσουν ως εργαλείο φίμωσης. Όταν η πολιτική και συνδικαλιστική δράση βαφτίζεται πειθαρχικό ζήτημα, η διοίκηση μετατρέπεται σε χώρο επιτήρησης και φόβου. Στόχος τους είναι να διαμορφώσουν μια άκρως ελεγχόμενη διοίκηση, με κομματικές εντολές, πιέσεις από την πολιτική ηγεσία στους υπηρεσιακούς υφισταμένους, διώξεις με τον μανδύα του πειθαρχικού χαρακτήρα, ένα κράτος ασφυκτικά ελεγχόμενο από την κυβέρνηση για να επιτελεί την ταξική του λειτουργία. Η κυβέρνηση ξεκαθαρίζει και στους πιο δύσπιστους, ότι η αξιολόγηση είναι εργαλείο καταστρατήγησης του δικαιώματος στη μόνιμη σταθερή δουλειά και στοχεύει σε απολύσεις.

Η αξιολόγηση δεν είναι μια ουδέτερη διαδικασία, αλλά συνδέεται με τον χαρακτήρα του κράτους, του αστικού κράτους, που υπηρετεί τις ανάγκες του μεγάλου κεφαλαίου και αποτελεί εργαλείο θωράκισής του. Είναι ο κεντρικός μηχανισμός για ανατροπή εργασιακών δικαιωμάτων, για την υπονόμευση της μονιμότητας, την τρομοκράτηση και τις μαζικές απολύσεις. Φροντίζει για την ανέλιξη των «ημετέρων» που ακολουθούν υπάκουα, με σκοπό τη χειραγώγηση και πειθάρχηση των υπολοίπων.

Το φαινόμενο μαζικών ή μεμονωμένων διώξεων εκπαιδευτικών «διότι δεν συνεμορφώθησαν προς τα υποδείξεις» ή για διατύπωση άποψης και κυρίως για πολιτική και συνδικαλιστική δράση έχει πάρει πρωτόγνωρες για τα μεταπολιτευτικά χρόνια διαστάσεις, με αποτέλεσμα ένα σπιράλ αυταρχισμού, φόβου και τρομοκρατίας να θέτει την όποια (παιδαγωγική) ελευθερία σε αναστολή. Σε αυτή την κατεύθυνση εντείνονται οι διαδικασίες και οι μηχανισμοί ελέγχου ακόμα και της προσωπικής ζωής. Η πολιτική της κυβέρνησης με το δίπολο διώξεις–αυταρχισμός–«αξιολόγηση» θέλει τους εργαζόμενους και τους εκπαιδευτικούς άβουλους και μοιραίους», «yes men», υπαλλήλους που ευθυγραμμίζονται και υποτάσσονται στην αντιεκπαιδευτική πολιτική τους.

Το άρθρο 103 δεν είναι απολίθωμα. Είναι γραμμή άμυνας απέναντι στον κομματισμό, που σημάδεψε την ελληνική διοίκηση για δεκαετίες. Η Αριστερά της αντίστασης και της ανατροπής οφείλει να υπερασπιστεί τα δικαιώματα και τις κατακτήσεις ολόκληρου αιώνα. Η υπεράσπιση της μονιμότητας στο δημόσιο συνδέεται άρρηκτα με το δικαίωμα της μόνιμης και σταθερής εργασίας για όλους.

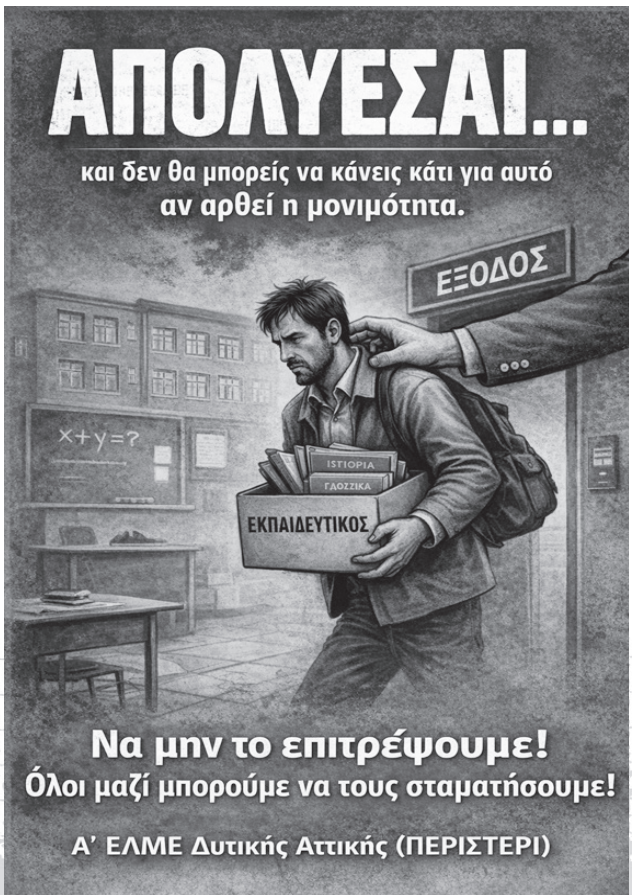
Φέρνουν άρση της μονιμότητας και απολύσεις!

ΝΑ ΜΑΣ ΒΡΟΥΝ ΜΠΡΟΣΤΆ ΤΟΥΣ! Ή ΑΥΤΟΙ Ή ΕΜΕΙΣ!

Οι κυβερνητικές εξαγγελίες για Συνταγματική Αναθεώρηση, καλώντας μάλιστα σε «συναινέσεις» τα υπόλοιπα κόμματα, στην ουσία τους δεν κρύβουν καμία «θεσμική μεταρρύθμιση» ή «μεγάλες τομές», όπως ισχυρίζεται η κυβέρνηση, αλλά μια συνολική στρατηγική αναδιάρθρωσης του κράτους στα μέτρα της αγοράς και των επιχειρηματικών ομίλων, σε πλήρη εναρμόνιση με τις απαιτήσεις της δημοσιονομικής πειθαρχίας, με άλλα λόγια των ματωμένων πλεονασμάτων και την προετοιμασία για την πολεμική οικονομία. Η πρόθεση της κυβέρνησης είναι να προχωρήσει σε μια συνταγματική αναθεώρηση που κυρίαρχα περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την άρση της μονιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων, τη σύνδεσή της με την αξιολόγηση των εργαζομένων, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο για απολύσεις και γενίκευση της εργασιακής ανασφάλειας, καθώς και την αναθεώρηση του άρθρου 16, ώστε να κατοχυρωθεί συνταγματικά η λειτουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων και να βαθύνει η εμπορευματοποίηση της Παιδείας. Πρέπει να σημάνουν συναγερμό για τον κλάδο και όλο τον δημοσιοϋπαλληλικό κόσμο:

- Η άρση της μονιμότητας θα ανοίξει τον δρόμο σε απολύσεις και στη γενίκευση της εργασιακής ανασφάλειας, του ρουσφετιού και των πελατειακών σχέσεων, με τον πλήρη κομματικό έλεγχο του κράτους. Αλήθεια, αυτή θα είναι η προοπτική για τους μάχιμους εκπαιδευτικούς της τάξης, που διορίστηκαν με το σπαθί τους, σύρθηκαν μετά την κατάργηση της επετηρίδας σε αλλεπάλληλους διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ και πέρασαν από τις συμπληγάδες του προσοντολογίου για μισθό νεοδιόριστου 795 ευρώ;
- Η επίθεση αυτή δεν αφορά μόνο τους δημοσίους υπαλλήλους, αλλά συνολικά τη λειτουργία των δημόσιων υπηρεσιών και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών προς την κοινωνία Η άρση της μονιμότητας θα βαθύνει και θα γενικεύσει την πολιτική της χρόνιας υποχρηματοδότησης και υποστελέχωσης. Για τα ράντζα στα νοσοκομεία, την τραγική υποστελέχωση και την εξουθένωση των γιατρών και των νοσηλευτών ευθύνεται άραγε η μονιμότητα; Ντρέπεται και η ντροπή!
- Την ίδια στιγμή, θα διαλυθούν ολοκληρωτικά και οι εργασιακές σχέσεις στον ιδιωτικό τομέα, για τον οποίο έχουν ψηφιστεί ήδη η 13ωρη σκλαβιά και οι αναιτιολόγητες απολύσεις.
- Η κυβέρνηση των αιματηρών περικοπών στο κοινωνικό κράτος και του ΟΠΕΚΕΠΕ σχεδιάζει έναν δημόσιο τομέα ακόμη πιο υποχρηματοδοτημένο, υποστελεχωμένο και εμπορευματοποιημένο, όπου θα αλωνίζουν ανεμπόδιστα οι μεγαλοεπιχειρηματίες και οι εργολάβοι, χωρίς δεκάρα τσακιστή για τις κοινωνικές ανάγκες. Σε ένα τέτοιο ακόμη «λιγότερο δημόσιο» θέλουν υπαλλήλους με ανύπαρκτα εργασιακά δικαιώματα και αξιοπρέπεια, κλαρίνο μπροστά σε προϊσταμένους-φόβητρο, με σιγή νεκροταφείου ως προς τις διεκδικήσεις τους και διαφοροποιημένους μισθούς με τον «βούρδουλα» της αξιολόγησης. Θέλουν υπαλλήλους που θα είναι πλήρως υποταγμένοι σε ένα κράτος στα μέτρα της αγοράς, βαθιά εχθρικό στα λαϊκά δικαιώματα, το οποίο μοιράζει πακτωλούς δις σε μεγαλοεπιχειρηματίες-τραπεζίτες-εφοπλιστές και καναλάρχες. Καθόλου τυχαία, η συνταγματική αναθεώρηση προωθείται σε μία περίοδο πολεμικής οικονομίας και προετοιμασίας για τη συνταγματική κατοχύρωση αιματηρών πλεονασμάτων και των εξωφρενικών εξοπλιστικών δαπανών, από τη λεηλασία του εισοδήματος των εργαζόμενων, τις ιδιωτικοποιήσεις των κοινωνικών αγαθών, τη μισθολογική καθήλωση και τον αχαλίνωτο πληθωρισμό, αφήνοντας ανέγγιχτα τα υπερκέρδη των λίγων.
- Στην πραγματικότητα, η άρση της μονιμότητας αποτελεί παραπέρα χτύπημα στο δικαίωμα στη μόνιμη και σταθερή δουλειά. Η κυβέρνηση έχει αποδείξει επανειλημμένα ποιους θεωρεί «ανεπαρκείς»: τους αγωνιζόμενους εργαζομένους ή και ολόκληρους κλάδους, με το κρεσέντο διώξεων, αλλά και την προκλητική αντιμετώπιση σκανδάλων, διώκοντας τούς υπαλλήλους που τα αποκαλύπτουν, επιβραβεύοντας τη συγκάλυψή τους. Γι' αυτό πασχίζει, παρά την τιτάνια αντίσταση και απόρριψη από τον κλάδο με το ισχυρό όπλο της απεργίας-αποχής, να επιβάλει την αξιολόγηση-κατηγοριοποίηση-ιδιωτικοποίηση σχολείων-μαθητών-εκπαιδευτικών. Γι' αυτό ψήφισε το νέο Πειθαρχικό «Δίκαιο» των δρακόντειων προστίμων και της απειλής της απόλυσης. Ο εμπαιγμός και ο κοινωνικός αυτοματισμός ξεπερνούν κάθε όριο προκλητικότητας, όταν σε όλες τις μεγάλες υποθέσεις διαφθοράς στο δημόσιο υπαίτιοι ήταν ημέτεροι, διευθυντικά στελέχη και κάτοχοι θέσεων ευθύνης, δηλαδή αξιολογητές με βάση τα συστήματα αξιολόγησης! [...]

ΝΟ PASARAN! ΟΥΤΕ ΒΗΜΑ ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ, ΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΑΣ!

Δήλωση της Σοφίας Καραμπά, Προέδρου του ΣΕΠΕ Ν. Σμύρνης στα «α»

Υπό τη σκιά ειδήσεων διαφθοράς, σκανδάλων, πολέμου και βίας, στο πλαίσιο μιας τραυματισμένης δημοκρατίας, οι συνθήκες εργασίας στο δημόσιο σχολείο αλλάζουν δραματικά προς το χειρότερο.

Οι εκπαιδευτικοί καλούμαστε να κρατήσουμε ζωντανό ένα σχολείο του οποίου ο δημόσιος χαρακτήρας βάλλεται συντονισμένα: πολυπληθή τμήματα, ανεπαρκής στελέχωση σε εκπαιδευτικούς όλων των ειδικοτήτων, σε νοσηλευτές, ψυχολόγους, βοηθητικό προσωπικό, κτιριακές υποδομές που όχι μόνο δεν ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες αλλά δεν είναι καν ασφαλείς. Σε αυτά τα, διαχρονικά, προβλήματα της εκπαίδευσης που ζητάνε επιτακτικά τη λύση τους, έρχονται να προστεθούν και τα νέα: το σχολείο πρέπει να φαίνεται καλύτερο από τα υπόλοιπα, πρέπει να έχει φαντεζί ιστοσελίδα, πρέπει να συμμετέχει σε πολλές «δράσεις», πρέπει να διαφημίζει τα επιτεύγματά του όπου και όπως μπορεί. Νέα ήθη και ατελείωτη γραφειοκρατία στο πλαίσιο δράσεων, οι οποίες, παρά τα όσα ευαγγελίζονται θεωρητικά, ανακοινώνονται μεν, αλλά ούτε η υλοποίησή τους διευκολύνεται, ούτε υπάρχει καμιά ουσιαστική έγνοια για την παιδαγωγική τους χρησιμότητα.

Στο νέο αυτό πλαίσιο, οι εκπαιδευτικοί καλούνται διαρκώς να προμοτάρουν το φαίνεσθαι, με ενδεικτικό παράδειγμα, ανάμεσα σε πολλά, τη λειτουργία της τηλεκπαίδευσης για πάσα νόσο και υπό οιεσδήποτε συνθήκες.

Ταυτόχρονα, νεοδιόριστοι με εμπειρία δεκαετιών στις τάξεις **σέρνονται μαζικά στα πειθαρχικά γιατί τολμούν να συμμετέχουν σε απεργία, εκπαιδευτικοί διώκονται γιατί τολμούν να εκφράσουν γνώμη και άποψη, συνδικαλιστές διώκονται με μανία για κάθε λογής λόγο.**

Η Νέα Σμύρνη δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση. Τον τελευταίο καιρό η συνδικαλιστική παρέμβαση σε σχολείο της περιοχής απέκτησε διαστάσεις όχι απλά δυσανάλογες, όχι απλά αναντίστοιχες με τα γεγονότα, αλλά έγινε αντικείμενο διερεύνησης μέσω ΕΔΕ. Παρότι η συνδικαλιστική ενημέρωση των εκπαιδευτικών από τους Συλλόγους Εκπαιδευτικών, τα σωματεία τους δηλαδή, αποτελεί αναφαίρετο και θεσμοθετημένο δικαίωμα, για την πληροφόρηση σχετικά με εργασιακά, ασφαλιστικά, παιδαγωγικά ζητήματα, παρότι η παρεμπόδιση της συνδικαλιστικής δράσης έχει καταγγελθεί και στο παρελθόν, παρότι κάθε ρανίδα λογικής λέει ότι οι συνδικαλιστικές διαφωνίες δεν αποτελούν προσωπικές διαφορές, **οι εκπρόσωποι της διοίκησης διαλέγουν να «λύσουν» τα θέματά τους με επίδειξη δύναμης και επιβολής.**

Στο πρόσωπο όμως των συνδικαλιστών που διώκονται, διώκεται και η δυνατότητα να παρεμβαίνει το σωματείο προς υπεράσπιση κάθε συναδέλφου που έχει ανάγκη και το ζητά, διώκεται το δικαίωμα αλλά ταυτόχρονα και η υποχρέωση κάθε σωματείου να στηλιτεύει τα κακώς κείμενα, **διώκεται εν τέλει η ίδια η φύση της συνδικαλιστικής δράσης.** Όταν οι εκπαιδευτικοί παύουν να αισθάνονται ασφαλείς να οργανώνονται και να εκφράζονται συλλογικά, το αποτέλεσμα είναι η διάλυση των ίδιων των θεμελίων της δημοκρατίας στους χώρους εργασίας. Οι συνδικαλιστές δεν ενεργούν ατομικά, αλλά ως εκφραστές συλλογικών αποφάσεων και ανησυχιών. Η επίθεση εναντίον τους είναι, στην πραγματικότητα, επίθεση ενάντια στην κοινή φωνή των εργαζομένων και **αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης πολιτικής προσπάθειας περιορισμού και αποδυνάμωσης των συλλογικών διαδικασιών.**

Αν αυτά χρειάζεται να τα ξαναλέμε με τόσο απλά λόγια εν έτει 2026, κάτι σάπιο υπάρχει στο βασίλειο της Δανιμαρκίας. Το σχολείο θα έπρεπε να είναι ένας χώρος όπου κάθε εκπαιδευτικός θα μπορεί να εργάζεται σε πλαίσιο παιδαγωγικής ελευθερίας και σεβασμού των ατομικών, εργασιακών και συνδικαλιστικών του δικαιωμάτων.

Η δίωξη του συλλόγου μας στη Νέα Σμύρνη δεν είναι μια απλή "υπηρεσιακή υπόθεση". Είναι ένα πολιτικό μήνυμα εκφοβισμού που επιχειρεί να επιβάλει σιωπή και υποταγή. Η απάντηση ωστόσο είναι ηχηρή και δίνεται από το κύμα συμπαράστασης που ένωσε γονείς και εκπαιδευτικούς. Με αλληλεγγύη, ενότητα και αποφασιστικότητα στο πλευρό όσων διώκονται όχι μόνο στη Νέα Σμύρνη, αλλά πανελλαδικά, για ένα σχολείο δημοκρατικό, το σχολείο που αξίζει σε μαθητές και εκπαιδευτικούς.

Καταγγέλλουμε την εκ νέου παραπομπή της συναδέλφισσας **Χρύσας Χοτζόγλου** στο Πειθαρχικό Συμβούλιο στις 29/4, με σκοπό τη συνέχιση της δυνητικής αργίας για έναν ακόμη χρόνο. Πρόκειται για μια απαράδεκτη και εκδικητική ενέργεια, που στόχο έχει να εμπεδώσει το κλίμα φόβου και τρομοκρατίας στον εκπαιδευτικό κλάδο. Η δυνητική αργία, πριν καν ολοκληρωθεί η πειθαρχική διαδικασία, παρουσιάζει τη Χ.Χ. ως «επικίνδυνη» για το δημόσιο σχολείο, έναν ισχυρισμό που έχει ήδη καταρριφθεί από τη μαζική στήριξη συναδέλφων, μαθητών και γονέων.

Το «παράπτωμα» της συναδέλφισσας ήταν η συνδικαλιστική δράση και η έκφραση των συλλογικών αποφάσεων του κλάδου ενάντια στην αξιολόγηση, μια πολιτική που κατηγοριοποιεί σχολεία και εκπαιδευτικούς και πλήττει τα μορφωτικά δικαιώματα των μαθητών.

Η υπόθεση αυτή εντάσσεται σε ένα γενικευμένο κύμα διώξεων στην εκπαίδευση, με συνεχείς πειθαρχικές διαδικασίες ενάντια σε εκπαιδευτικούς που συμμετέχουν στην απεργία-αποχή και διώξεις συνδικαλιστών που επιβεβαιώνουν την κλιμάκωση του αυταρχισμού. Η κυβέρνηση και το ΥΠΑΙΘ επιχειρούν να επιβάλουν την πολιτική τους μέσω καταστολής, καθώς αδυνατούν να πείσουν. Δεν θα το επιτρέψουμε!

- Στεκόμαστε αλληλέγγυοι στη Χρύσα Χοτζόγλου και σε κάθε διωκόμενο συνάδελφο.
- Υπερασπιζόμαστε το δικαίωμα στη συνδικαλιστική δράση, την απεργία και τη συλλογική οργάνωση. Δεν θα επιτρέψουμε την ποινικοποίηση των αγώνων μας.

Απαιτούμε:

- Να παρθεί πίσω η δυνητική αργία της Χ. Χ. Να επιστρέψει αμέσως στο σχολείο της.
- Να σταματήσουν όλες οι διώξεις εκπαιδευτικών.

Απεργιακή Συγκέντρωση έξω από το Πρωτοβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο (Ξενίας 24, Αθήνα) 29/4.

Καλούμε την ΟΛΜΕ, τη ΔΟΕ και την ΑΔΕΔΥ να προχωρήσουν σε πανελλαδική απεργία, ώστε να δώσουμε μαζική απάντηση στις διώξεις και στην τρομοκρατία!

Όλοι μαζί, κανένας και καμιά μόνος-η! Συνεχίζουμε!

Όταν έκλεινε η ύλη των «α» πληροφορηθήκαμε ότι και ο συναγωνιστής Δημήτρης Χαρτζουλάκης, παραπέμπεται στο Πειθαρχικό, με την ίδια κατηγορία, την ίδια μέρα! Η κυβερνητική επίθεση εντείνεται, η εκπαιδευτική απάντηση στις 29/4 πρέπει να είναι ηχηρή!

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ

ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Τα παιδιά της Ειδικής Αγωγής δεν είναι **«ενός κατώτερου θεού»**

- Να Καλυφθούν Αμεσα οι Κτιριακές Ανάγκες του ΕΕΕΕΚ - ΕΝΕΓΥΛ. Να Βρεθεί Οικόπεδο για το ΕΕΕΕΚ και να αποδεσμευθεί το οικόπεδο που προορίζεται για το ΕΝΕΓΥΛ.
- Όχι στη Συγκάλυψη των Οξυμμένων Προβλημάτων Στέγασης των Σχολείων της Ειδικής Αγωγής.
- Η Μόνη Λύση είναι η Ανέγερση Νέων, Ασφαλών και Σύγχρονων Σχολικών Κτιρίων.

Ενώ τα παιδιά της ειδικής αγωγής χρήζουν αυξημένης μέριμνας από το κράτος και η κάλυψη των αναγκών της εκπαίδευσής τους πρέπει να αποτελεί ύψιστη μέριμνα της εκάστοτε κυβέρνησης, ωστόσο η πραγματικότητα επιβεβαιώνει, με δραματικό τρόπο, το αντίθετο.

Τα παιδιά των ειδικών αναγκών (που βιώνουν προβλήματα κίνησης, αισθητηριακής αντίληψης, επικοινωνίας κλπ) στην πραγματικότητα αντιμετωπίζονται σταθερά και από την κυβέρνηση της ΝΔ, αλλά και από τις προκάτοχές της, ως «παιδιά ενός κατώτερου θεού», αφού όχι μόνο δεν στεγάζονται σε κατάλληλα και ασφαλή κτίρια, αλλά αντιθέτως στοιβάζονται σε επισφαλή, ακατάλληλα και άκρως επικίνδυνα κτίρια, όπως έδειξε η κατολίσθηση του πρανούς στον χώρο που στεγάζονταν το ΕΕΕΕΚ και ΕΝΕΓΥΛ πριν σχεδόν δύο χρόνια στην περιοχή του Αϊ-Γιάννη του Χωστού. Και ενώ η κατολίσθηση όχι μόνο έδειξε, αλλά κατέδειξε την πλήρη εγκατάλειψη των παιδιών –των οποίων η αγωγή πρέπει να αποτελεί ύψιστη προτεραιότητα του ΥΠΑΙΘΑ, αλλά και της Δημοτικής Αρχής, που έχει την ευθύνη της ανέγερσης, συντήρησης και επίβλεψης των κτιρίων– καμία απόφαση δεν έχει ληφθεί μέχρι τώρα σε κεντρικό ή τοπικό επίπεδο για την επίλυση βασικών προβλημάτων που καθιστούν εντελώς προβληματική τη λειτουργία των δύο σχολείων.

Η αντιεκπαιδευτική πολιτική της πλήρους απαξίωσης των παιδιών των ειδικών αναγκών, δυστυχώς συνεχίζεται, επιβεβαιώνοντας στην πράξη ότι η Τ. Αυτοδιοίκηση εναρμονίζεται πλήρως με την αντιλαϊκή πολιτική της Κεντρικής Διοίκησης, που είναι πολιτική υποχρηματοδότησης, αδιοριστίας, υποβάθμισης της ειδικής αγωγής, με σωρεία αντιλαϊκών μέτρων, επίτασης των ταξικών φραγμών στη μόρφωση και αντιδραστικών αναδιαρθρώσεων.

Συγκεκριμένα, μετά την κατάρρευση τού επισφαλούς κτιρίου του ΕΕΕΕΚ και του ΕΝΕΓΥΛ στον Αϊ-Γιάννη τον Χωστό, τα σχολεία αυτά, με απόφαση του Δήμου, εγκαταστάθηκαν τάχα προσωρινά στο κλειστό Γυμναστήριο της Αλικαρνασσού και στο 2ο ΣΜΑΕ των Γουβών αντιστοίχως. Μετά μεταφέρθηκαν στις παλιές αποθήκες του ΟΤΕ στη Νέα Αλικαρνασσό, όπου παραμένουν μέχρι σήμερα. Όλη αυτήν την περίοδο τα παιδιά των δύο σχολείων βρίσκονται αντιμέτωπα με ακόμη πιο δύσκολες και πιο επικίνδυνες καταστάσεις. Γιατί αυτά τα ειδικά σχολεία «στεγάζονται» σε κτίρια προκάτ και τα παιδιά στοιβάζονται, στην κυριολεξία, στις αίθουσες που βρίσκονται η μία δίπλα στην άλλη και αντιμετωπίζουν το ψύχος ή τον καύσωνα με το air condition, ενώ σε κάθε αίθουσα λειτουργούν δύο τμήματα!

Συγχρόνως, σε περίπτωση βροχής, τα παιδιά είναι εκτεθειμένα σε ακόμη μεγαλύτερο κίνδυνο, αφού δεν υπάρχει ΣΚΕΠΑΣΤΡΟ στην αυλή και δεν μπορούν να προαυλιστούν. Η Δημοτική Αρχή όχι μόνο δεν έλαβε μέριμνα για την ασφαλή στέγαση αυτών των παιδιών, όχι μόνο δεν μερίμνησε να διασφαλιστούν κάποιες συνθήκες πιο ομαλής παιδαγωγικής και εκπαιδευτικής πράξης για τα παιδιά που έχουν ήδη επιβεβαρυμένη σωματική και ψυχική υγεία, αλλά επιπλέον δείχνει προκλητική αδιαφορία ακόμη και για το στέγαστρο, που θα επιτρέψει σε αυτά τα παιδιά να αξιοποιήσουν λίγο δημιουργικά τον πολύτιμο χρόνο του διαλείμματος.

Για την κατασκευή αυτού του αναγκαίου στεγάστρου, αλλά και για τη συνολικότερη λύση του στεγαστικού προβλήματος έχουμε δώσει τη μάχη στον σύλλογο του ΕΕΕΕΚ, ο οποίος πήρε απόφαση διεκδίκησης τόσο του στεγάστρου, όσο και της ανέγερσης νέου κτιρίου, ενώ με δική μας πρωτοβουλία η απόφαση αυτή κοινοποιήθηκε στο ΔΣ της ΕΛΜΕ, που στήριξε το αίτημα του συλλόγου και το κατέθεσε και στον προϊστάμενο της ΔΙΔΕ.

Παρά ταύτα, στον ορίζοντα δεν φαίνεται λύση ακόμη και γι' αυτό το ζήτημα του στεγάστρου. Λόγω της έλλειψης στοιχειωδών υλικοτεχνικών συνθηκών, την εκπαιδευτική πράξη απειλούν καθημερινά τα έντονα καιρικά φαινόμενα, όπως είναι οι βροχοπτώσεις, που πρόσφατα απείλησαν το προκάτ κτίριο του ΕΕΕΕΚ, λόγω πλημμύρας.

Στην αλυσίδα των προβλημάτων που επιδεινώνουν τη ζωή των παιδιών με ειδικές ανάγκες, αλλά και το παιδαγωγικό έργο των εκπαιδευτικών εντάσσεται και το γεγονός ότι οι τουαλέτες βρίσκονται στον εξωτερικό χώρο(!), με ό,τι αυτό συνεπάγεται για παιδιά με αναπηρίες.

Επιπλέον και τα δύο ειδικά σχολεία βρίσκονται σε απόσταση ελάχιστων μέτρων από τον θορυβώδη αεροδιάδρομο του Διεθνούς Αερολιμένα Ηρακλείου «Νίκος Καζαντζάκης», ενώ τα παιδιά αυτά έχουν μεγάλη ανάγκη ηρεμίας. Έτσι, η αρνητική επίδραση της ηχορύπανσης έρχεται να συμπληρώσει ένα πολυεπίπεδο καμβά δυσλειτουργίας των σχολείων στον νομό μας, που μάλλον έχει την... πρωτιά στην κούρσα της υποβάθμισης της ειδικής αγωγής, με δεδομένο ότι δεν έχει αναφερθεί κανένα σχολείο ειδικής αγωγής στην επικράτεια που λειτουργεί δίπλα σε αεροδρόμιο!

Τα σχολεία όμως που φιλοξενούν μαθητές με αναπηρίες πρέπει να έχουν συγκεκριμένες προδιαγραφές. Να είναι κατασκευασμένα με κατάλληλα υλικά και να διαθέτουν σύγχρονες αίθουσες και μέσα, για να διευκολύνουν την παιδαγωγική πράξη, την πρακτική δραστηριότητα, την επικοινωνία και τη δημιουργική έκφραση των παιδιών που πρέπει να αναπτύξουν πολλές δεξιότητες σε ένα λειτουργικό περιβάλλον. Αντί αυτών των μέτρων, η Δημοτική Αρχή επιλέγει την τακτική της κωλυσιεργίας, της αναβλητικότητας, της αδάπανης υποσχεσιολογίας και γενικώς της ΑΡΝΗΣΗΣ λύσης του επιδεινούμενου κτιριακού προβλήματος, με αποτέλεσμα τα παιδιά της Ειδικής Αγωγής να αντιμετωπίζονται όντως ως «δεύτερης κατηγορίας», για τις ανάγκες των οποίων δεν διατίθενται κονδύλια ούτε για αυτό το τόσο απαραίτητο σκέπαστρο της αυλής.

Για τον ίδιο λόγο, δεν υπάρχει καμία μέριμνα από τον Δήμο για την ουσιαστική λύση του ζητήματος που είναι η ανέγερση νέων κτιρίων. Λύση που προϋποθέτει την εύρεση του κατάλληλου οικοπέδου που θα στεγάσει μόνιμα το ΕΕΕΕΚ, την απαλλοτρίωση του οικοπέδου στα Δειλινά για το ΕΝΕΓΥΛ και την τήρηση ενός συγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος εφαρμογής της απόφασης.

Από τον χώρο της ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ δηλώνουμε ότι η υπεράσπιση των αναγκών των παιδιών με αναπηρίες ήταν και θα παραμείνει για εμάς ζήτημα ύψιστης παιδαγωγικής, συνδικαλιστικής, ηθικής και πολιτικής προτεραιότητας.

Απέναντι στις τακτικές της κωλυσιεργίας και της απαξίωσης των αναγκών των παιδιών που χρήζουν, όσο γίνεται, μεγαλύτερης φροντίδας, απέναντι στην αντιλαϊκή πολιτική της Υποχρηματοδότησης και της μορφωτικής περιθωριοποίησης των αδύναμων και φτωχών, ο Μόνος Δρόμος είναι η ασίγαστη, ενωτική και ανυποχώρητη συλλογική πάλη μας.

- Αμεση Επίλυση του Κτιριακού Προβλήματος των Ειδικών Σχολείων.
- Να τοποθετηθεί τώρα το Στέγαστρο στην Αυλή.
- Να Καλυφθούν όλα τα Κενά στο εκπαιδευτικό-ιατρικό και βοηθητικό προσωπικό και στα τρία σχολεία της Ειδικής Αγωγής (ΕΕΕΕΚ-ΕΝΕΓΥΛ-Ειδικό Γυμνάσιο) και συνολικότερα στην εκπαίδευση.
- Καμία Ανοχή στην αντιλαϊκή Πολιτική της Υποχρηματοδότησης και της Αδιοριστίας.

Οι Ενωτικοί Λαϊκοί Αγώνες μπορούν να Νικήσουν!

Αντιδράσεις για τη συμμετοχή σχολείων και μαθητών στο Νεοδημοκρατικό «Athens Alitheia Forum»

γράφει ο Γιώργος Καββαδίας

«Και την ειωθείαν αξίωσιν των ονομάτων ες τα έργα αντήλλαξαν τη δικαιώσει». *Θουκυδίδης (Ιστορίαι, Γ 82, 4) αναφέρεται στην «παθολογία του πολέμου». (Μετάφραση: Και τη συνηθισμένη σημασία των λέξεων την άλλαξαν για να δικαιολογήσουν τις (αποτρόπαιες) πράξεις τους).* Η φράση αυτή αποτελεί κλασική αναφορά στη διαστρέβλωση της γλώσσας από την εξουσία προκειμένου να ελεγχθεί η σκέψη.

Σοβαρές αντιδράσεις έχει προκαλέσει η συμμετοχή σχολείων και μαθητών στο Athens Alitheia Forum. Ένα συνέδριο κομματικά οργανωμένο από τη Ν.Δ., τη Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας και Ενημέρωσης, χωρίς καμία αντίθετη άποψη, χωρίς κανένα πρόσχημα πλουραλισμού, που έχει προκαλέσει πολιτικές αντιδράσεις σε κεντρικό επίπεδο, με στόχο να παρουσιαστεί ως «προστασία της αλήθειας» η συστηματική χειραγώγηση της ενημέρωσης και η κυβερνητική προπαγάνδα. Σύμφωνα με την επίσημη ανάρτηση του σχολείου, μαθητές του 4ου ΓΕΛ Μυτιλήνης, αλλά και μαθητές από άλλα σχολεία, όχι μόνο παρακολούθησαν το συνέδριο, αλλά συμμετείχαν ενεργά, παρουσιάζοντας δράσεις για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, ενώ προχώρησαν και σε συνέντευξη με την Υπουργό Παιδείας. Το πρόγραμμα ολοκληρώθηκε με την ομιλία του Μητσοτάκη, ο οποίος συνεχάρη τους μαθητές για τη συμμετοχή τους!

Το Athens Alitheia Forum οργανώθηκε ως συνέδριο με έντονα κομματικά χαρακτηριστικά και συνδέεται άμεσα με τους μηχανισμούς προπαγάνδας. Ένα συνέδριο τοξικού λόγου και παραπληροφόρησης. Ένα καλοστημένο κυβερνητικό σόου, όπου οι ομιλητές αποτελούνται σχεδόν αποκλειστικά από πρόσωπα ευθυγραμμισμένα με την εξουσία: τον ίδιο τον Πρωθυπουργό, τον Πρόεδρο της Βουλής Ν. Κακλαμάνη, «γαλάζιους» δημοσιογράφους (Γ. Πρετεντέρης, Μ. Ζαχαρέα), στελέχη της «Ομάδας Αλήθειας» και άλλα γνωστά φιλικά προς την κυβέρνηση πρόσωπα. Ούτε ένας δημοσιογράφος που έχει τολμήσει να αμφισβητήσει έστω και κατ' ελάχιστον την κυβερνητική πολιτική και προπαγάνδα. Και εδώ η «αλήθεια» που υποτίθεται ότι υπερασπίζονται κοστίζει ακριβά, το συνολικό κόστος ξεπερνά τις 180.000 ευρώ, από δημόσιο χρήμα.

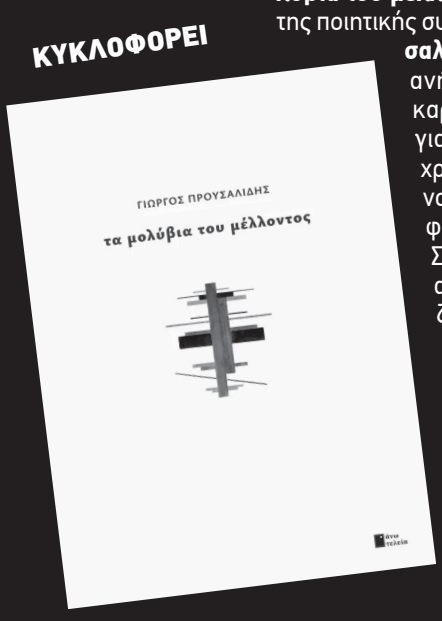
Η κυβέρνηση που οργάνωσε το Athens Alitheia Forum είναι αυτή που παράγει ψευδείς ειδήσεις και είναι υπεύθυνη για την κρίση ελευθερίας του Τύπου στην Ελλάδα, διαμορφώνοντας ένα εχθρικό περιβάλλον για τα ανεξάρτητα ΜΜΕ, με παρενοχλήσεις, εκφοβισμό, παρακολουθήσεις, καταχρηστικές αγωγές, καθώς και χρήση κρατικών πόρων για επηρεασμό της ειδησεογραφίας (σύμφωνα και με έκθεση της Human Rights Watch (HRW) με τίτλο «From Bad to Worse» τον Μάιο 2025). Στην έκθεση των «Δημοσιογράφων χωρίς Σύνορα» (Reporters Without Borders, RSF–2025) η Ελλάδα κατατάσσεται 89η ανάμεσα σε 180 χώρες στον Παγκόσμιο Δείκτη Ελευθερίας Τύπου 2025. Αυτή είναι η χειρότερη επίδοση στην ΕΕ για τέταρτο συνεχόμενο χρόνο. Τον Φεβρουάριο του 2024 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε ψήφισμα όπου εκφράζονται σοβαρές ανησυχίες για την ελευθερία του Τύπου και το κράτος δικαίου στην Ελλάδα και επεσήμανε απειλές κατά της ελευθερίας του Τύπου. Ο Μητσοτάκης απέρριψε τις κατηγορίες αυτές, λέγοντας ότι πρόκειται για «συκοφαντία» (δηλαδή fake news)!

Σύμφωνα με έκθεση του Centre for Media Pluralism and Media Freedom (EUI/Φλωρεντία), το 2024, ο πολιτικός έλεγχος των ΜΜΕ στην Ελλάδα παραμένει σοβαρό ζήτημα, καθώς πολλά μέσα ανήκουν σε εκδοτικούς ομίλους με στενές σχέσεις με τη ΝΔ, οδηγώντας στην εξυπηρέτηση πολιτικών (και οικονομικών) συμφερόντων. Από παράδειγμα εξάρτησης είναι η «Λίστα Πέτσα» και η κρατική διαφήμιση. Το 2020 η κυβέρνηση διέθεσε 20 εκατ. ευρώ μέσω αδιαφανών διαδικασιών για την καμπάνια «Μένουμε Σπίτι», χρηματοδοτώντας περίπου 1.200 ΜΜΕ. Τα ΜΜΕ που αντιπολιτεύονται την κυβέρνηση έλαβαν μόλις το 1,2% του ποσού. (Η Alitheia και τα fake news της κυβέρνησης, ARTI news). Και όλα αυτά, ενώ η ίδια κυβέρνηση έχει χτίσει ένα πρωτοφανές μηχανισμό προπαγάνδας, με τα ΜΜΕ σε μεγάλο βαθμό ελεγχόμενα ή εξαρτημένα, με την ΕΡΤ σε ρόλο κομματικού καναλιού και με δεκάδες υποθέσεις σκανδάλων να «θάβονται» συστηματικά.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η συμμετοχή δημόσιων σχολείων και μαθητών είναι αποτέλεσμα της κυβερνητικής προπαγάνδας, που αντιλαμβάνεται τα σχολεία και τους μαθητές ως χώρους ιδεολογικής και κομματικής χειραγώγησης. Κάνοντας το άσπρο μαύρο η Υπουργός Παιδείας, υπογράμμισε ότι βασική προτεραιότητα είναι να ενισχυθούν οι μαθητές ώστε να μπορούν να εκφράζουν τεκμηριωμένες απόψεις, να επιχειρηματολογούν και να συμμετέχουν ενεργά στον δημόσιο διάλογο! *«Μέσα από προγράμματα και δράσεις που ενισχύουν τις δεξιότητες ζωής και την ενεργό πολιτειότητα, το σχολείο μπορεί να συμβάλει στη διαμόρφωση υπεύθυνων και ενημερωμένων πολιτών.»* Ναι, έτσι επί λέξει! Λες και δεν ξέρουμε πως η εκπαίδευση προσανατολισμένη στους νόμους της καπιταλιστικής αγοράς προετοιμάζει τους μαθητές ως παραγωγικές μονάδες με τον εξεταστικό Μινώταυρο να καταπίνουν κάθε έννοια κριτικής σκέψης, ενώ το σχολείο λειτουργεί συνολικά ως μηχανισμός αναπαραγωγής της κυρίαρχης ιδεολογίας, επιδιώκοντας τη διαμόρφωση πειθήνιων «πολιτών».

Άραγε υπάρχουν κάποιες απαντήσεις απ' όσους σέρνουν σχολεία και μαθητές σε τέτοια κομματικά και προπαγανδιστικά σόου;

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

"Μονοπατάκια λιθόστρωτα που στο βάδισμα στράτες γίνονται.»
Σε αυτά τα μονοπατάκια μας καλούν **«τα μολύβια του μέλλοντος»,** η πρόσφατη έκδοση της ποιητικής συλλογής του **Γιώργου Προυσαλίδη**, να τα σεργιανίσουμε, με ανήσυχο νου κι ασυμβίβαστη καρδιά, με διάθεση αγωνιστική για να τα καλιγώσουμε με την χρεία της ζωής μας, ώστε να ξανοιχτούν μπροστά μας ως λεωφόροι
Σε αυτούς τους δρόμους τής ανάγκης να ονειρευτούμε, να ζυμώσουμε συντροφικά το πιο γλυκό ψωμάκι, να νιώσουμε με τη φρεσκοφουρνισμένη μυρωδιά του, τα ομορφότερα συναισθήματα.
Να περπατήσουμε αλήτικα στα σαλόνια της εξουσίας, ως να αγγίξουμε του ουρανού τις αλάνες ελευθερίας.

Εσύ, επιμορφώθηκες;

Η Επιμόρφωση ως «Ατομική Ευθύνη», μια παρωδία εις βάρος του Εκπαιδευτικού

Η εικόνα είναι πλέον γνώριμη σε κάθε εκπαιδευτικό: ένας καθημερινός καταιγισμός από emails, εγκυκλίους και ανακοινώσεις για επιμορφώσεις. Το κοινό τους χαρακτηριστικό; Πραγματοποιούνται σχεδόν πάντα εκτός εργασιακού ωραρίου, ακόμη και 14:15 το μεσημέρι ταυτόχρονα με το χτύπημα του κουδουνιού για τη λήξη του 7ωρου, τα απογεύματα ή τα Σαββατοκύριακα, απαιτώντας από τον εκπαιδευτικό να θυσιάσει τον χρόνο ανάπαυσης και την προσωπική του ζωή. Fast-track δια ζώσης ή εξ αποστάσεως εκπαίδευση μπροστά σε μια οθόνη, εν είδει ψηφιακής γαλέρας.

Πρόκειται για μια επικοινωνιακή – γραφειοκρατική παρωδία που:

- Αγνοεί τις πραγματικές ανάγκες της τάξης
- Είναι προσβολή για την επαγγελματική μας αξιοπρέπεια, σε σχέση με το τι δικαιούμαστε ως επιστήμονες και παιδαγωγοί.
- Αφορά στην προσπάθεια σύνδεσης της επιμόρφωσης με την ατομική αξιολόγηση των εκπαιδευτικών.
- Καταστρατηγεί κάθε έννοια εργασιακού δικαιώματος.
- Εμπεδώνει την κουλτούρα ότι ο εκπαιδευτικός οφείλει να είναι διαθέσιμος όλη μέρα, θυσιάζοντας τον ελεύθερο χρόνο, την ξεκούραση και την οικογενειακή του ζωή.
- Οδηγεί σε ένα ατομικό κυνήγι πιστοποιητικών.
- Παρέχεται με όρους εξουθένωσης.

Η στόχευση είναι σαφής: Η «ατομική ευθύνη» ως προκάλυμμα της υποχρηματοδότησης. Και είναι πολύ πιο φτηνό να στείλεις ένα link για μια τηλεδιάσκεψη στις 6 το απόγευμα, παρά να οργανώσεις μια σοβαρή δια ζώσης επιμόρφωση εντός του σχολικού προγράμματος. Η κυβέρνηση, αρνούμενη πεισματικά να διαθέσει τα απαραίτητα κονδύλια για ουσιαστική, δια ζώσης επιμόρφωση, επιλέγει τη «φτηνή» λύση των οθονών. «Πετούν το μπαλάκι» στον εκπαιδευτικό, μετατρέποντας μια κρατική υποχρέωση σε ατομικό του βάρος. Με αυτόν τον τρόπο, το Υπουργείο φορτώνει τη δική του αποτυχία στον ίδιο τον εκπαιδευτικό. Αν ο εκπαιδευτικός δεν παρακολουθήσει τις δεκάδες ώρες σεμιναρίων, θεωρείται «ανεπαρκής» ή «αρνητικός στην εξέλιξη». Αν τις παρακολουθήσει, το κάνει με κόστος την εξουθένωσή του (burnout).

Δεν είμαστε αναλώσιμοι, ούτε κυνηγοί πιστοποιητικών. Αυτή η βιομηχανία «γρήγορης γνώσης» δεν στοχεύει στη βελτίωση του σχολείου, αλλά στην οικοδόμηση ενός μηχανισμού ελέγχου και χειραγώγησης μέσω της αξιολόγησης. Είναι πρόκληση να μιλούν για «αναβάθμιση» όταν η μόνη τους μέριμνα είναι η παραγωγή στατιστικών και η μετακύλιση του κόστους στους ώμους μας. Ο ελεύθερος χρόνος μας είναι αδιαπραγμάτευτος.

Καταγγέλλουμε τη συνεχιζόμενη τακτική του Υπουργείου Παιδείας και όλων όσοι την εφαρμόζουν και την υπηρετούν, μετατρέποντάς τη σοβαρή υπόθεση της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε μια αποσπασματική, κατά περίπτωση, προσχηματική και ατελέσφορη διαδικασία.

Μια σοβαρή επιμόρφωση απαιτεί:

- Θεσμοθέτηση επιμόρφωσης εντός εργασιακού ωραρίου.
- Απαλλαγή από τα εκπαιδευτικά καθήκοντα για μακρόχρονη επιμόρφωση.
- Αντικατάσταση του εκπαιδευτικού στην τάξη από συναδέλφους του –χωρίς να υπερβαίνει φυσικά το υποχρεωτικό διδακτικό τους ωράριο– και πλήρη κάλυψη των αναγκών στα σχολεία.
- Κάλυψη εξόδων μετακίνησης και διαμονής.

Μπορεί η κυβέρνηση να επιχειρεί να διαλύσει το δημόσιο σχολείο. Και μπορεί τα παραπάνω αιτήματα να μοιάζουν μαξιμαλιστικά μέσα στον κυκεώνα των αντιδραστικών αλλαγών που επιχειρούνται. Όμως τα μορφωτικά δικαιώματά μας ως εκπαιδευτικών και συνακόλουθα των μαθητών μας είναι αδιαπραγμάτευτα. Η διεκδίκησή τους είναι μονόδρομος. Η ουσιαστική επιμόρφωσή μας είναι δικό μας δικαίωμα και δική τους υποχρέωση.

ΕΛΜΕ ΕΥΒΟΙΑΣ

Ο μύθος της «αξιολόγησης των εκπαιδευτικών»

γράφει ο Χρήστος Τσουκαλάς

Από την ασφαλή (;) θέση του συνταξιούχου εκπαιδευτικού μπορώ να δηλώσω την αντίθεσή μου στην «Αξιολόγηση», χωρίς να χρειάζεται να μπει στον κόπο να με τιμωρήσει η ηγεσία του κρατικού μηχανισμού εκπαίδευσης!

Η "Αξιολόγηση" είναι απαραίτητη και αναγκαία κατά την κρίση των κυβερνώντων και των ΜΜΕ που τους υποστηρίζουν. Η ίδια παρουσιάζεται ως κυβέρνηση της αριστείας. Απαρτίζεται και συγκροτείται από αρίστους. Άριστοι με ονοματεπώνυμο Κυριάκος Μητσοτάκης, Άδωνις (Σπύρος) Γεωργιάδης, Κεραμέως, Μενδώνη, Βορίδης... Με άριστους δημάρχους όπως του Βόλου, τον πρώην δήμαρχο Αθήνας (πρωθυπουργικός ανιψιός) με τις ανασκαφές για την Πολιτεία του Πλάτωνα... Με άριστους προέδρους μπασκετικών ομάδων που τους απολαμβάνουμε στα γήπεδα (Γιαννακόπουλοι, Αγγελόπουλοι κλπ). Γι' αυτό έχει πετύχει άριστα αποτελέσματα (Τέμπη, ΟΠΕΚΕΠΕ, Παρακολουθήσεις, Πύλος, ρεκόρ ΕΞΕΡΧΟΜΕΝΗΣ μετανάστευσης, αρνητικό ρεκόρ γεννήσεων, ρεκόρ μείωσης πληθυσμού, με τη μεσολάβηση της ΕΕ τα σύνορα στο Αιγαίο θα τα φυλάει ο τούρκικος στρατός, πρωτιά της χώρας πανευρωπαϊκή στα αναξιοποίητα προσόντα των νέων, ρεκόρ πλεονάσματος στον Προϋπολογισμό με ρεκόρ φόρων μισθωτών, συνταξιούχων, αυτοαπασχολούμενων κλπ.

Οι άριστοι ξέρουν πως αν δεν βρίσκουμε δουλειά, φταίει η τεμπελιά μας, αν δε βρίσκουμε γιατρό φταίμε που δεν έχουμε ιδιωτική ασφάλιση υγείας, και για το σπίτι που κάπκε ή πνίγηκε στις λάσπες φταίμε που δεν το ασφαλίσαμε. Αν δεν έχουμε κατανοήσει την προσωπική μας ευθύνη, τη ζημιά την έχουμε πάθει από την αριστερά, τον αριστερισμό και τον λαϊκισμό, που διαφθείρει την κοινωνία ισχυριζόμενη πως για τα χάλια μας φταίει το σύστημα.

Να γιατί πιστεύω πως ο μύθος της «αξιολόγησης» είναι ιδεολογικό όπλο για την αλλοτρίωση, την ψευδή συνείδηση των εκπαιδευτικών και την τρομοκράτησή τους.

Κροκοδείλια δάκρυα και υποκρισία από διοίκηση και ΥΠΑΙΘΑ, για τον θάνατο της Σ. Χρηστίδου

Η πολιτική της διάλυσης και ιδιωτικοποίησης του δημόσιου σχολείου, της αποδόμησης του παιδαγωγικού του ρόλου, της τρομοκρατίας και των διώξεων, είναι η αιτία της στοχοποίησης και της εργασιακής εξουθένωσης των εκπαιδευτικών.

Ο θάνατος της συναδέλφισσας Σ. Χρηστίδου και κυρίως τα όσα έγιναν γνωστά για τις συνθήκες και την αντιμετώπιση που είχε από τη διοίκηση όλο το τελευταίο διάστημα, δικαιολογημένα έχουν προκαλέσει αναστάτωση στην εκπαιδευτική κοινότητα. Και η αναστάτωση αυτή δεν οφείλεται στο γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί είδαν σε αυτά τα γεγονότα κάποια τραγική εξαίρεση της κατάστασης που έχει διαμορφωθεί στο δημόσιο σχολείο. Ίσα-ίσα. Είδαν να αποτυπώνεται η σκληρή και πολλές φορές εξοντωτική καθημερινότητα και να αποκαλύπτονται τα αδιέξοδα στα οποία μπορεί να οδηγεί όλους τους συναδέλφους.

Είναι πολλά αυτά που γράφτηκαν. Και σίγουρα σε αυτή την τρικυμία άνθισαν και οι γνωστές αντιλήψεις για την «ανάγκη» νέων κατασταλτικών θεσμών και τιμωρητικών μέτρων, με στόχο τους μαθητές ή τους εκπαιδευτικούς κατά περίπτωση. Άλλοι πάλι, ζητούν επίμονα νομικούς παραστάτες και προστασία απέναντι στο bullying που υφίστανται οι εκπαιδευτικοί από γονείς και μαθητές, αποδίδοντας στους τελευταίους την αιτία του προβλήματος και άρα τις «λύσεις». Άλλωστε η εναλλαγή στον ρόλο του θύτη και του θύματος (των εκπαιδευτικών, των μαθητών και των γονέων) βγάζει εντέχνως από το κάδρο την κυβερνητική πολιτική και το ΥΠΑΙΘΑ. Αντί να έχουν εκπαιδευτικούς, γονείς, μαθητές ενωμένους απέναντι στην υποχρηματοδότηση, τις συγχωνεύσεις, τα κενά –όπως συνέβη πρόσφατα στη ΔΠΕ Α΄ Αθήνας όπου τους περίμεναν με χημικά και ΜΑΤ– προσπαθούν να διχάσουν όλους όσοι δέχονται τις συνέπειες από την πολιτική τους.

Ξεχωριστή σε υποκρισία υπήρξε για μια ακόμη φορά η σχετική ανακοίνωση που εξέδωσε το ΥΠΑΙΘΑ. Όπου ως συνήθως εκφράζει την θλίψη του, πιστοποιεί την επάρκεια των ενεργειών του και τη μέριμνά του για τους εκπαιδευτικούς και συνιστά *«σοβαρότητα, μέτρο και σεβασμό»,* ενώ κλείνει με τη διαβεβαίωση ότι *«κάθε πτυχή της υπόθεσης θα εξεταστεί με τη σοβαρότητα, τη θεσμική ευθύνη και τον οφειλόμενο σεβασμό προς την εκλιπούσα, αλλά και προς τη σχολική κοινότητα».* Όμως για όλα όσα συνέβαιναν, το υπουργείο και η ΔΔΕ Θεσσαλονίκης είχαν λάβει εδώ και μήνες επίσημα έγγραφα από την ίδια την εκπαιδευτικό. Απέναντι σε αυτή την επίσημη ενημέρωση, το ΥΠΑΙΘΑ και η διοίκηση όχι απλά δεν έκαναν τίποτε απολύτως ώστε *«…η υπόθεση να αποτιμηθεί με πληρότητα, νηφαλιότητα και θεσμική αξιοπιστία»*, αλλά απέναντι σε έναν άνθρωπο που με κάθε τρόπο τούς δήλωνε την κατάσταση και τους κινδύνους που αντιμετώπιζε, αυτό που έκαναν ήταν να συνεχίσουν την ανάλγητη πολιτική της στοχοποίησης και τελικά εξόντωσής της, διώκοντάς την με ΕΔΕ, την οποία δεν είχαν καν την ευαισθησία να σταματήσουν ακόμα κι όταν κινδύνευε η ζωή της. Και αυτό ακριβώς είναι το κύριο ζήτημα και το βασικό συμπέρασμα που το ΥΠΑΙΘΑ και με την ανακοίνωσή του επιχειρεί να αποσιωπήσει. Ότι αυτή η πολιτική με την οποία αντιμετωπίζει τους εκπαιδευτικούς –και την οποία εφάρμοσε μέχρι τέλους και στην περίπτωση τής Σ.Χ.– είναι που διαμορφώνει το πλαίσιο του θεσμικού και κοινωνικού κανιβαλισμού με τον οποίο βρίσκεται αντιμέτωπος ο κλάδος.

Κυβέρνηση και ΥΠΑΙΘΑ έχουν την απόλυτη ευθύνη

Ακόμα και λίγο πριν το τέλος της χρονιάς, τα σχολεία (παρά τις συμπτύξεις, μετακινήσεις, υπερωρίες κλπ) «λειτουργούν» με χιλιάδες κενά και ελλείψεις προσωπικού, με αποτέλεσμα, εκτός των άλλων, να απορυθμίζεται διαρκώς η σχολική ζωή και να εμπεδώνεται ένα κλίμα έντασης. Ταυτόχρονα, οι ψυχολόγοι και οι κοινωνικοί λειτουργοί, ακόμη και όταν υπάρχουν –έχοντας στην ευθύνη τους εκατοντάδες ή και χιλιάδες μαθητές– επί της ουσίας μετατρέπονται και αυτοί σε αποδιοπομπαίους τράγους από τους οποίους αναζητούνται κάθε φορά ευθύνες. Η εικόνα ολοκληρώνεται με την υποχρηματοδότηση, τις ανεπαρκείς υποδομές, το στοίβαγμα μαθητών σε μικρές αίθουσες και τον διαρκώς αυξανόμενο αριθμό μαθητών ανά τμήμα. Το αποτέλεσμα είναι να διαμορφώνεται μια έκρυθμη κατάσταση, που οι εκπαιδευτικοί καλούνται να διαχειριστούν, αναλαμβάνοντας ευθύνες που δεν τους αναλογούν.

Επειδή, στην καθημερινή πίεση που διαμορφώνουν οι παραπάνω συνθήκες, το ΥΠΑΙΘΑ –στην προσπάθεια να φτιάξει το σχολείο του τεχνοκρατισμού και των δεξιοτήτων– αποδομεί τους όρους διαμόρφωσης παιδαγωγικών σχέσεων στο σχολείο, που συνιστούν πυλώνα του παιδαγωγικού του ρόλου, ο παιδαγωγικός ρόλος του σχολείου πνίγεται ανάμεσα σε «περαστικούς» εκπαιδευτικούς και σε ένα κατευθυνόμενο ανερμάτιστο άθροισμα αποσπασματικών δράσεων, που δεν ξεκινούν από τις παιδαγωγικές και εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών, αλλά από τις ανάγκες του νέου σχολείου της βιτρίνας και της αξιολόγησης. Δράσεις που στο σχολείο της «συμπερίληψης» γίνονται όλο και πιο συχνά υπόθεση των λίγων μαθητών που «μπορούν» και των ακόμα λιγότερων που διαθέτουν τα χρήματα.

Επειδή, σε αυτό το πιεστικό και αντιπαιδαγωγικό πλαίσιο, το ΥΠΑΙΘΑ καθημερινά βομβαρδίζει τους εκπαιδευτικούς με χιλιάδες μέιλ, ευθύνες, εργασίες και ρόλους που δεν τους αναλογούν. **Επειδή** πάντα συνοδεύει τις δράσεις και τις νέες εμπνεύσεις του, όπως τις φαιδρότητες του ενεργού πολίτη

και του «σχολικού λαχανόκηπου», με την υποχρεωτικότητα και τις προφορικές απειλές της διοίκησης, βυθίζοντας τη σχολική ζωή στην εντατικοποίηση, με εκπαιδευτικούς που τρέχουν και μαθητές που «συμμετέχουν» χωρίς να καταλαβαίνουν ποτέ το γιατί. **Επειδή** με εγκυκλίους και νόμους οι εκπαιδευτικοί τα τελευταία χρόνια έχουν αναλάβει πραγματικά εκατοντάδες νέους ρόλους και ευθύνες, με αποτέλεσμα οι σύλλογοι διδασκόντων παρά τις τεράστιες ανάγκες να μην προλαβαίνουν ούτε να συνεδριάσουν, απεμπολώντας την πιο ουσιαστική λειτουργία τους.

Επειδή, σε αυτή την απίστευτη εντατικοποίηση που στερεί την ανάσα από το δημόσιο σχολείο, το ΥΠΑΙΘΑ έχει φυτέψει εδώ και 6 χρόνια τον φόβο, επιχειρώντας να επιβάλει την αξιολόγηση, η οποία όπως έχει ήδη φανεί στοχεύει, εκτός από την κατηγοριοποίηση, στην πειθάρχηση και τη χειραγώγηση των εκπαιδευτικών, η οποία δεν μπορεί παρά να μετατρέπεται σε μια θηλιά που σφίγγει όλο και περισσότερο, πνίγοντας τον κλάδο. **Επειδή** εδώ και 6 χρόνια, το ΥΠΑΙΘΑ που «σέβεται» –όπως λέει– τους εκπαιδευτικούς, εκτοξεύει καθημερινά εναντίον τους απειλές και τρόμο. **Επειδή**, με δεκάδες αγωγές, χιλιάδες διώξεις και πειθαρχικά, αλλά και αργίες(!) επιχειρεί να φιμώσει τον κλάδο και να του αφαιρέσει ακόμη και το συνταγματικό δικαίωμα της απεργίας.

Επειδή, τελικά, το ίδιο το ΥΠΑΙΘΑ με όλη αυτή την άθλια προπαγάνδα για την αξιολόγηση και την ενεργοποίηση ενός ακραίου κοινωνικού αυτοματισμού, είναι αυτό που καθημερινά στοχοποιεί και δείχνει με το δάχτυλο τους εκπαιδευτικούς, επιχειρώντας να τους φορτώσει τα προβλήματα που δημιουργεί η πολιτική του. **Επειδή** στοχοποιεί ακόμη και τη μητρότητα ως υπαίτια και για τα κενά! **Επειδή** στην άοκνη προσπάθεια στοχοποίησης και χειραγώγησης των εκπαιδευτικών, το ΥΠΑΙΘΑ μετατρέπει την κουλτούρα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης σε θεσμικό εργαλείο άσκησης εκπαιδευτικής πολιτικής, όπως κάνει με τις πλατφόρμες καταγγελιών!

Αυτός είναι και ο λόγος που λαθεμένα γονείς οδηγούνται στις διοικήσεις και τα αστυνομικά τμήματα εναντίον των συναδέλφων και συναδελφισσών. Αυτός ο κοινωνικός κανιβαλισμός που προάγεται από την κυβέρνηση μεταφέρεται και από τους μαθητές στο σχολείο.

Πάντως ένα είναι σίγουρο. Ότι δεν άλλαξαν ξαφνικά οι γονείς και οι μαθητές. Ή αλλιώς, οι όποιες αλλαγές δεν έπεσαν από τον ουρανό. Η κατάσταση που έχει διαμορφωθεί στα σχολεία τα τελευταία έξι χρόνια τουλάχιστον, έχει τη βαριά υπογραφή του υπουργείου και της κυβερνητικής πολιτικής. Όπως και οι αντιδραστικές ανατροπές και οι πολιτικές που όλο αυτό το διάστημα επιβάλλονται στην κοινωνία και που είναι αδύνατον να μην αφορούν και τη σχολική ζωή. Ο πόλεμος, η πολεμική προπαγάνδα και οικονομία, οι μισθοί πείνας και η φτώχεια που απλώνεται διαρκώς, μαζί με τον καταιγισμό σκανδάλων, κρατικών και εργοδοτικών εγκλημάτων (Τέμπη, Πύλος, Βιολάντα κλπ) και η παντελής έλλειψη κάθε έννοιας δικαιοσύνης. Ο ακροδεξιός λόγος και η ρητορική του μίσους την οποία οι «δημοκράτες» της ΝΔ έχουν μετατρέψει σε επίσημο λόγο της βουλής και των υπουργείων τους. Όπως και ο κυνισμός, η τρομοκρατία, η βία και η καταστολή που απλώνουν σε όλα τα πεδία της κοινωνικής ζωής. Οι κυβερνώντες της «αριστείας» μέσα σε λίγα χρόνια μπόλιασαν την κοινωνία με το αντιδραστικό αφήγημα της «ατομικής ευθύνης» και με το δηλητήριο του κοινωνικού αυτοματισμού. Επιχειρούν σταθερά να στρέφουν κοινωνικές ομάδες και κλάδους, τον έναν ενάντια στον άλλο. Και αυτό τον ρόλο επιδιώκουν να αποδώσουν στους γονείς και τους μαθητές, θέτοντάς τους απέναντι στους εκπαιδευτικούς.

Επιμένουμε ότι οι γονείς και οι μαθητές δεν είναι και δεν μπορεί να είναι αντίπαλοι των εκπαιδευτικών. Ούτε μπορεί κάποιες συμπεριφορές να γενικεύονται και να καταλογίζονται γενικώς και αορίστως στους «γονείς».

Από αυτήν την άποψη, ειλικρινή συλλυπητήρια για την απώλεια της συναδέλφου Σ. Χρηστίδου μπορούν και μπορούμε να εκφράσουμε όλοι όσοι λόγω του ρόλου και της θέσης μας βρεθήκαμε και βρισκόμαστε από την ίδια μεριά. Όχι πάντως αυτοί που 6 χρόνια τρομοκρατούν, επιτίθενται και διώκουν τον κλάδο!

Και είναι βέβαιο ότι το χρέος μας απέναντι και στη συναδέλφισσα που έφυγε άδικα και πρόωρα από τη ζωή, το χρέος απέναντι σε κάθε συνάδελφο που πνίγεται στα ίδια αδιέξοδα, αλλά και στους μαθητές μας που βιώνουν αυτή τη σχολική πραγματικότητα, είναι **ο αγώνας για την ανατροπή της**.

Ο αγώνας ενάντια στην εντατικοποίηση, την εξάντληση, τον εκφοβισμό και την εξόντωση των εκπαιδευτικών περνάει πριν απ' όλα μέσα από τον αγώνα ενάντια στην αξιολόγηση. Γιατί ακριβώς αυτά ήρθε να επιβάλει. Περνάει μέσα από τον αγώνα ενάντια στο κατηγοριοποιημένο σχολείο της δεξιότητας και της πληροφορίας. Στον αγώνα για να ξανακερδίσει έδαφος η παιδαγωγική. Στον αγώνα για ένα πραγματικά δημόσιο ενιαίο σχολείο για όλα τα παιδιά. Ό,τι ακριβώς εχθρεύεται η Ζαχαράκη και οι ομογάλακτοι της.

Οι ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ Δ.Ε εκφράζουμε τα ειλικρινή μας συλλυπητήρια. Γι' αυτό θα συνεχίσουμε σταθερά να καλούμε τον κλάδο στον δρόμο του ανυποχώρητου αγώνα, ενάντια στις πολιτικές αυτών που σκοτώνουν τους εκπαιδευτικούς και το δημόσιο σχολείο. [...]

Σε αυτούς τους αγώνες και στην αναμέτρηση με αυτήν την πολιτική βρίσκεται η απάντηση και η προοπτική για τους εκπαιδευτικούς και το δημόσιο σχολείο.

ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ Δ.Ε.

«Επικίνδυνα» παιδιά - «αναλώσιμα» παιδιά;

«Είναι και κάτι αυστηροί, που απορείς κι εξίστασαι π ό θ ε ν αντλούν την τόση αυστηρότητα. Εξ ιδίων! Δεν ασκούν την ελάχιστη κατά του εαυτού τους!» (Ηρακλής Αποστολίδης)

γράφει ο Γιώργος Νικολαΐδης*

Πριν λίγο καιρό τον κόσμο της εκπαίδευσης, αλλά όχι μόνο, συντάραξε ο θάνατος της 57χρονης καθηγήτριας Αγγλικών από αγγειακό εγκεφαλικό επεισόδιο. Όπως ήταν φυσικό, όπως κάθε θάνατος ανθρώπου σε αυτή την ηλικία, δημιούργησε κύμα συγκινησιακών αντιδράσεων και έλαβε αρκετή προβολή από τα μέσα ενημέρωσης. Ως τέτοιος, λοιπόν, έδωσε την αφορμή για μπαράζ σχολίων και τοποθετήσεων, με έναν τρόπο που αν μη τι άλλο προβληματίζει (αναπαραγωγή σχολίων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης από γνωστές περσόνες της ενημέρωσης του φιλοκυβερνητικού χώρου, των διασημοτήτων της διασκέδασης κ.ο.κ.).

Το πλέον προβληματικό, όμως, ήταν πως το τραγικό αυτό γεγονός πυροδότησε μια σειρά από θυμικά σχόλια όλων εναντίων όλων: ενάντια στα παιδιά, ενάντια στους γονείς τους, ενάντια στους εκπαιδευτικούς, ενάντια στους προϊσταμένους της, ενάντια στο Υπουργείο Παιδείας και την εκπαιδευτική πολιτική. Και κάποια, τουλάχιστον, από τα σχόλια αυτά έβριθαν από κοινωνικό κανιβαλισμό και λόγο μισαλλοδοξίας. Όλοι οι παραπάνω αναπαραστάθηκαν με πολύ απαξιωτικούς χαρακτηρισμούς, καταλήγοντας άλλοτε ότι το σχολείο χρειάζεται περισσότερη πειθαρχία, άλλοτε ότι χρειάζεται περισσότερη δημοκρατία, άλλοτε πως οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται περισσότερη θωράκιση και εξουσίες, άλλοτε πως χρειάζονται περισσότερη επιτήρηση και έλεγχο κ.ο.κ.

Τι δικαιώνει ένας θάνατος;

Φυσικά την ώρα ετούτη το μόνο σίγουρο είναι ότι η άτυχη καθηγήτρια πέθανε από αγγειακό εγκεφαλικό. Όλες οι υπόλοιπες συνεπαγωγές («τη σκότωσαν» τα παιδιά, οι γονείς, οι συνάδελφοι, η προϊσταμένη, το υπουργείο κ.λπ.) είναι υποθέσεις, που δύσκολα μπορούν να διαψευσθούν ή να επιβεβαιωθούν, ενώπιον οποιουδήποτε συστήματος απονομής δικαίου, πέραν φυσικά από το γενικευμένο διαδικτυακό «δικαστήριο» των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των μέσων μαζικής επικοινωνίας (όπου όλα γίνονται). Κι ακόμα, η συσχέτιση του βιούμενου εργασιακού στρες με την επέλευση βιολογικών επιπτώσεων στη σωματική και ψυχική υγεία δεν σημαίνει αυτομάτως ότι μπορούμε να αποφανθούμε για το δίκαιο και το άδικο μιας αντιπαράθεσης στους χώρους εργασίας (το ότι κάποιος στρεσσάρεται αφ' εαυτού του δεν σημαίνει υποχρεωτικά πως έχει δίκαιο). «Ο αποθανών δεδικαίωται», όμως δεν δικαιώνονται υποχρεωτικά και όλες του οι απόψεις ή οι ερμηνείες του για τον κόσμο. Έτσι, τι εντέλει συνέβη, ποιος έφταιξε και πόσο έφταιξε, θα πρέπει μάλλον να τα αποφασίσει ο καθένας και η καθεμιά με βάση άλλα γενικότερα κριτήρια, και εν τέλει τις ευρύτερες πεποιθήσεις του/της.

Αν μάλιστα κανείς μπει στον κόπο να δει τις απόψεις τις οποίες είχαν εκφράσει παλαιότερα οι συντάκτες των διάφορων τόσο θυμικών τοποθετήσεων, θα διαπιστώσει πως στην πλειονότητά τους όσοι εξ αφορμής του τραγικού αυτού θανάτου προτείνουν περισσότερη πειθαρχία και καταστολή, το ίδιο πρέσβευαν και πριν από το τραγικό αυτό συμβάν. Ενώ παράλληλα όσοι προτείνουν περισσότερη δημοκρατία και ελευθερία, το πρέσβευαν ωσαύτως και πριν: κατά κάποιον τρόπο δηλαδή, με αφορμή ένα τραγικό γεγονός, βρήκαν όλοι ευκαιρία να στηρίξουν την ήδη διαμορφωμένη άποψή τους για το «τις πταίει» και το «τι μέλλει γενέσθαι» στα σχολεία στον θάνατο της 57χρονης. Η διαπίστωση αυτή βεβαίως υποδηλώνει ότι όλες οι εκφρασμένες με αυτόν τον τρόπο απόψεις, τελικά καμιά σχέση δεν έχουν με τον θάνατο, ούτε αποδεικνύονται ορθές ούτε εσφαλμένες εξ αυτού, απλώς μόνο τον χρησιμοποιούν για να πείσουν το κοινό για την ορθότητά τους, μέσω της συγκινησιακής φόρτισης που η επίκληση ενός θανάτου επιφέρει.

Ο δεύτερος θάνατος της Σ. Χ.

Και τούτο αποτελεί έναν δεύτερο θάνατο της άτυχης καθηγήτριας, που γίνεται μεταθανάτια βορά στις σοβούσες αντιπαραθέσεις για τα μεγάλα προβλήματα της εκπαίδευσης στη χώρα μας. Έναν θάνατο που έρχεται σε μια περίοδο στην οποία πλείστα όσα επικοινωνιακά κέντρα προβάλλουν μια ψευδεπίγραφη «βινιέτα», ενός παιδιού που αποτελεί απειλή για το κοινωνικό σύνολο και που χρειάζεται καταστολή. Έναν πολύ «βολικό» θάνατο για όσους/ες έχουν επενδύσει τουλάχιστον μια τριετία στο να βομβαρδίζουν τον καταναλωτή ενημερωτικών προϊόντων με τρομοκρατικές αφηγήσεις για επικίνδυνους ανηλίκους, δείχνοντας στα λίγα λεπτά τηλεοπτικής κάλυψης οποιουδήποτε περιστατικού βίας με δράστη ανήλικο, ξανά και ξανά αίματα σε τοίχους και πατώματα, για να εμπεδώνει ο τηλεθεατής πως «χύνεται αίμα», που διαστρεβλώνουν συστηματικά οποιαδήποτε ανθρώπινη τραγωδία με συμμετοχή ανηλίκων, έτσι ώστε να πυροδοτούν τον ηθικό πανικό. Έναν θάνατο που έρχεται σε μια χρονική στιγμή κατά την οποία τα πλέον περιθωριοποιημένα τμήματα τής μαθητικής νεολαίας δέχονται ολομέτωπη επίθεση «για το

καλό τους», με την κυβέρνηση να εξαγγέλλει τη δημιουργία τεχνικών Γυμνασίων-γκέτο που θα «μαντρώνονται» οι παραβατικοί ανήλικοι, στο πλαίσιο μιας «Εθνικής Στρατηγικής για την παραβατικότητα και τη βία κατά ανηλίκων», που πρακτικά εμπεριέχει κατά βάση κατασταλτικά μέτρα για το παιδί-δράστη και ελάχιστα ή καθόλου μέτρα προστασίας, συνδρομής και υποστήριξης των θυματοποιημένων παιδιών και των οικογενειών τους.

Έναν θάνατο που «γίνεται θέμα» στα ψηφιακά και κλασσικά μέσα ενημέρωσης, τη στιγμή που έχει ήδη επεκταθεί το φάσμα των αδικημάτων για τα οποία ανήλικοι οδηγούνται στο να εκτίσουν ποινή φυλάκισης (ακόμα και για αδικήματα όπως το παράνομο «κατέβασμα» ταινιών!) και που ο πληθυσμός της βασικής φυλακής ανηλίκων στη χώρα μας έχει πενταπλασιαστεί σε λίγα μόνο χρόνια…

Και ακόμα αυτό το ξέσπασμα λόγων μισαλλοδοξίας και αλληλοκατηγόριας με αφορμή τον θάνατο της άτυχης Σ.Χ. εμφανίζεται σε μια περίοδο που αντί της προώθησης του ειλικρινούς και εποικοδομητικού διαλόγου για την παιδεία και τα χρόνια προβλήματά της, επικρατεί αντ' αυτού η υποδαύλιση των παθών και της έριδας ανάμεσα στις συνιστώσες τής εκπαιδευτικής ζωής. Που εντελώς ατεκμηρίωτα μέτρα, όπως εκείνο της πλατφόρμας των αλληλοκαταγγελιών για bullying, χρησιμοποιούνται για να αποπροσανατολίσουν από τα υπαρκτά ελλείμματα και τις υστερήσεις των εκπαιδευτικών πολιτικών. Σε μια εποχή στην οποία καθημερινά καλούνται οι εισαγγελικές και αστυνομικές αρχές να παρέμβουν στη σχολική ζωή, λες και η καταστολή και η αστυνόμευση να μπορεί να απαντήσει τις μεγάλες προκλήσεις της εκπαιδευτικής πολιτικής. Λες και η καταστολή να μπορεί να εμπνεύσει τα παιδιά και να τους επικοινωνήσει τη μαγεία των μαθηματικών, τον πλούτο νοημάτων της γλώσσας και της λογοτεχνίας, τη δύναμη που δίνουν στον άνθρωπο η φυσική και η χημεία, την ενόραση για τη ζωή και την ύπαρξη που του δίνουν τα καλλιτεχνικά μαθήματα. Αλλά, βεβαίως, σε μια εποχή λαϊκισμού της αυστηρότητας και της επίδειξης πυγμής ***«όταν το μόνο εργαλείο που διαθέτει κανείς είναι ένα σφυρί, όλα τα προβλήματα τείνει να τα αντιμετωπίσει σαν καρφιά»***.

Δυο προϋποθέσεις ενός ουσιαστικού διαλόγου για την παιδεία

Η εκπαίδευση στη χώρα μας έχει πολλά, σοβαρά και χρόνια προβλήματα. Αν ωστόσο θέλουμε να είμαστε στοιχειωδώς αξιόπιστοι, σοβαρή συζήτηση για τόσο μεγάλα θέματα δεν μπορεί να γίνει με όρους θυμικής φόρτισης, «με φοβέρες και αίματα» και την επίκληση των νεκρών, για να επικυρωθούν ήδη προαποφασισμένες απόψεις. Και παρότι οι ψύχραιμες τοποθετήσεις που αποφεύγουν τις θυμικές κορόνες δεν είναι τόσο δημοφιλείς στην ψηφιακή σφαίρα των δημοσιολογούντων, αν υπάρχει μια προϋπόθεση για να έχει νόημα, η όποια –και αντιπαραθετική– συζήτηση για τέτοια θέματα είναι ακριβώς η ψυχραιμία και ο τεκμηριωμένος λόγος.

Η άλλη προϋπόθεση είναι όποιος/α θέλει να συνεισφέρει κάτι σε αυτόν τον διάλογο για το τι μπορεί να βοηθήσει την εκπαίδευση στη χώρα μας να βελτιωθεί, οφείλει να ξεκινά από την αφετηρία της στήριξης των μαθητών, των γονέων τους και των εκπαιδευτικών. Γιατί αυτοί είναι η εκπαίδευση. Και αν είναι να στηριχθούν για να επιτελέσουν καλύτερα τον ρόλο τους, αυτό πρέπει να γίνει με αγάπη και φροντίδα για όλους όσοι συναπαρτίζουν την εκπαιδευτική κοινότητα. Όποιος/α βρήκε αφορμή να τους επιτεθεί, να τους δαιμονοποιήσει, να τους διαβάλει, να υποστηρίξει πως θέλει να εξαφανιστούν ως τέτοιοι και να αντικατασταθούν από κάποιους άλλους, για οποιαδήποτε από τις συνιστώσες της εκπαιδευτικής κοινότητας κι αν το έκανε, ή για να τους βάλει να αντιπαρατεθούν μεταξύ τους αντί να εργαστούν μαζί, θα ήταν καλύτερα για όλους να σιωπήσει: θα προσέφερε έτσι καλύτερες υπηρεσίες στην πολύπαθη εκπαίδευση στη χώρα μας.

«Λαϊκισμός της πυγμής» και «ανάξιες ζωές»

Τελευταίο, αλλά όχι έσχατο: προφανώς είναι άλλο ζήτημα ο θάνατος της άτυχης 57χρονης και τα ζητήματα που ενδεχομένως αναδείχτηκαν από αυτόν από την επικοινωνιακή του διαχείριση από συγκεκριμένα κέντρα του πολιτικο-επικοινωνιακού κατεστημένου. Είναι, δε, πλέον, πασιφανές, ότι τα κέντρα αυτά πλειοδοτούν σε έναν «λαϊκισμό της πυγμής», που σε τελική ανάλυση κατατείνει στο ότι όλα τα κοινωνικά προβλήματα λύνονται με αυστηροποίηση και καταστολή (πράγμα, ανάμεσα στα άλλα και απολύτως εσφαλμένο πραγματολογικά).

Η καλλιέργεια του φόβου στην κοινωνία απέναντι στα ίδια της παιδιά, όμως, δεν έχει μόνο τον χαρακτήρα της αναπαραγωγής αυτής της μόνιμης πλέον επωδού της αστυνομικής αντιμετώπισης των πάντων. Έχει και άλλες πολύ πιο επικίνδυνες προεκτάσεις. Γιατί έρχεται την ίδια στιγμή που στην Ελλάδα και σε όλη την Ευρώπη το πολιτικό προσωπικό δηλώνει ευθαρσώς πως οι ευρωπαϊκές κοινωνίες πρέπει να (ξανα)συνηθίσουν τις πολεμικές απώλειες και πως η ζωή κάποιων νέων πρέπει να θυσιάζεται στον βωμό των γεωπολιτικών σχεδίων των κυβερνώντων. Και επειδή όλη αυτή η επιχείρηση αυστηροποίησης και καταστολής προφανώς δεν θα αφορά τα παιδιά των ίδιων των διαχειριστών του κράτους, αλλά πρώτα και κύρια τα πιο ευάλωτα, τα πιο περιθωριοποιημένα κομμάτια της νεολαίας, δεν είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς τον ευρύτερο κίνδυνο αυτής της κανιβαλιστικής εξαλλοσύνης που δαιμονοποιεί τα παιδιά: τα πλέον ανήσυχα, αλλά μάλλον πρωτίστως τα πλέον περιθωριοποιημένα από τα παιδιά μας, θα πρέπει να απομονωθούν, να περιθωριοποιηθούν έτι περαιτέρω, έτσι ώστε να είναι εκείνα που θα γυρίζουν πίσω ως πτώματα τυλιγμένα στη σημαία, χωρίς να ενοχλείται το κυρίως σώμα του κοινωνικού κορμού…

Αλίμονο όμως αν μια κοινωνία αρχίσει να φοβάται τα ίδια της τα παιδιά, αν αρχίσει να τα θεωρεί απειλή και κίνδυνο. Αλίμονο αν αρχίσει να θεωρεί τη ζωή κάποιων από τα παιδιά της ως «ανάξια». Κι αλίμονο αν μια κοινωνία αποδεχθεί να θυσιάζει κάποια από αυτά, ακόμα κι αν είναι τα πλέον «ανήσυχα», μόνο και μόνο για να εξυπηρετηθούν τα συμφέροντα των ολίγων και ισχυρών.

**** Ψυχίατρος, Διευθυντής Διεύθυνσης Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας, Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού***

Από την τιμωρητική παιδαγωγική στην αξιολόγηση (αποειδίκευση) των εκπαιδευτικών

γράφει ο Θανάσης Αλεξίου

Το πρόβλημα, οι έννοιες, η μέθοδος

Πρώτα τρεις μεθοδολογικές παρατηρήσεις για την κατίσχυση της τιμωρητικής παιδαγωγικής στο σχολείο που προαγγέλλει την μετεξέλιξή του σε ίδρυμα, τον σχολικό εκφοβισμό (bullying), αλλά και τον εργασιακό εκφοβισμό (mobbing)[1] και την επαγγελματική εξουθένωση (burn out), που όπως φαίνεται εντάθηκαν με τη αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και αφορούν: α) την διάσταση των προβλημάτων, κυρίως του σχολικού εκφοβισμού αλλά και των άλλων, β) τις έννοιες που χρησιμοποιούνται για την περιγραφή-παρουσίασή τους, και γ) τη μέθοδο ανάλυσης, πώς τίθενται τα προβλήματα, καθώς από εδώ εξαρτώνται οι προτάσεις για την αντιμετώπισή τους.

α)Έχω την εντύπωση πως ο «σχολικός εκφοβισμός» γίνεται μια έννοια ομπρέλα για να δημιουργηθεί η εντύπωση πως η κοινωνία βρίσκεται μπροστά σ' ένα ανεξέλεγκτο κύμα βίας στα σχολεία, γεγονός που καθιστά αναγκαία μια πανστρατιά ειδικών, ινστιτούτων, πανεπιστημίων, ΜΚΟ, αστυνομίας, Εκκλησίας, Ερυθρού Σταυρού κ.ά. υπό τον συντονισμό της Κυβέρνησης (βλ. Η Εθνική Στρατηγική της Κυβέρνησης για την Πρόληψη της Βία και την Αντιμετώπισης της Παραβατικότητας των Ανηλίκων 2025-2030), (στο εξής Εθνική Στρατηγική)[2] σε μια anti-bullying εκστρατεία, stop-bullying (βλ.stop-bullying.gov.gr). Χρήσιμη είναι εδώ η ανάλυση του Stuart Hall για την πολιτική «νόμου και τάξης» την δεκαετία του 1980 στη Μεγάλη Βρετανία όταν η απειλή της «βίας στους δρόμους» («mugging crisis») προβλήθηκε από τα ΜΜΕ και τους πολιτικούς (τοπικούς και εθνικούς) κατά κόρον, χωρίς να ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, για να νομιμοποιήσει τον έλεγχο και την καταστολή των ομάδων δίωξης, των anti-mugging. Κατ' αυτόν τον τρόπο και με επίκληση του κοινωνικού φόβου, της απειλής, του χάους και της αναρχίας («ηθικός πανικός») επιχειρείται τρόπον τινά η «αναγκαστική συναίνεση», μιας και η «κοινωνική συναίνεση» του κοινωνικού κράτους (Welfare State) θεωρείται δαπανηρή, πόσο μάλλον όταν ο εφεδρικός βιομηχανικός στρατός (ανεργία, υποαπασχόληση, επισφάλεια) και στην χώρα μας δημιουργεί ένα αναλώσιμο πληθυσμό και ένα πειθαρχημένο και πειθήνιο εργατικό δυναμικό, χωρίς απαιτήσεις και πρόσθετα κίνητρα που κοστίζουν.

β) Σε μεγάλο βαθμό οι έννοιες και οι κατηγορίες με τις οποίες διατυπώνεται η σχολική πραγματικότητα γίνεται με όρους της εγκληματολογίας, γεγονός που μετατρέπει ένα κατ' εξοχήν παιδαγωγικό ζήτημα σε ζήτημα καταστολής, ως το σχολείο να είναι ίδρυμα, όπως προτείνεται με την υποχρεωτική φοίτηση για τους «παραβατικούς μαθητές» στο «τεχνικό γυμνάσιο» (βλ. Εθνική Στρατηγική:106-107). Στην περίπτωση της «διαμεσολάβησης» ως πρακτική «επίλυσης των συγκρούσεων στο σχολείο», η έννοια αποσπάται από άλλες πραγματικότητες (νομικές, εταιρικές, φυλετικές), μεταφέροντας ουσιαστικά την ευθύνη στους μαθητές/τριες, σαν αυτοί να συμμετέχουν ισότιμα στη διαμόρφωση του σχολικού πλαισίου ορίζοντας τους κανόνες ή ελέγχοντας τον χώρο, τον χρόνο κ.λπ. Πρόκειται περισσότερο για επιτελεστικές διαδικασίες αποποίησης ευθύνης, καθώς στη θεσμική πραγματικότητα του σχολείου οι μαθητές/τριες δεν είναι υποκείμενα, ενώ το σχολείο είναι κατ' επίφαση κοινότητα, επομένως δεν μπορεί να υπάρχει «συνεργατική κουλτούρα», «κοινωνική συμμετοχή κ.λπ. (βλ. stop-bullying.gov.gr)[3]. Ουσιαστικά μέσα από αυτές τις έννοιες, όπως και με την έννοια του mobbing (εργασιακός εκφοβισμός) ή του burn out (επαγγελματική εξουθένωση) το σχολείο δεν αντιμετωπίζεται ως κοινωνική σχέση που προσδιορίζεται πρωτίστως από εξωσχολικά συστήματα κοινωνικών σχέσεων (ταξική καταγωγή, εκπαιδευτικές πολιτικές, εργασιακό καθεστώς εκπαιδευτικών, κατανομή πόρων κ.λπ.), αλλά ως (δια)προσωπική σχέση με ό,τι συνεπάγεται για τις αιτίες των προβλημάτων αλλά και τις λύσεις. Σε αυτό το συγκείμενο, η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών θα εντείνει προβλήματα εκφοβισμού και εξουθένωσης των εκπαιδευτικών, καθώς μέσω της αξιολόγησης επέρχεται σταδιακά και ο διαχωρισμός της εργασίας σε διευθυντική-ελεγκτική και εκτελεστική και η αποειδίκευση του εκπαιδευτικού έργου (άδειασμα από δημιουργικά και υποκειμενικά στοιχεία), συμβάλλοντας στην «μελαγχολία των εργατών» (βλ. Braverman 2005:45).

γ) Μια διαπίστωση που είναι κοινός τόπος στη θεωρία και την πράξη της κοινωνικής αναπαραγωγής με το σχολείο (schooling) και συμβάλλει στην κατανόηση του σχολείου ως μηχανισμού κοινωνικής αναπαραγωγής, είναι, πως τα βιογραφικά των ατόμων (και των μαθητών/τριών) είναι πρώτα κοινωνικά βιογραφικά, με την έννοια πως εκφράζουν τυπικές καταστάσεις ζωής, εργασίας και κοινωνικοποίησης μεγάλων ομάδων του πληθυσμού όπως έχουν βιωθεί από τα άτομα (κοινωνικές τάξεις, εθνοπολιτισμικές ομάδες κ.ά.). Τα άτομα είναι εργάτες, αγρότες, αστοί, Ρομά, πρόσφυγες, μετανάστες. Επομένως δεν πρόκειται για προσωπικά χαρακτηριστικά, αλλά για κοινωνικά χαρακτηριστικά. Στον βαθμό μάλιστα που η θεωρία δεν κάνει αυτή την μεθοδολογική διαφοροποίηση οι εντάσεις, οι συμπεριφορές, τα προβλήματα θα αποδοθούν στα πρόσωπα και όχι στην κοινωνική οργάνωση της εργασίας και των θεσμικών συμπλεγμάτων. Γιατί εδώ, στους κοινωνικούς κόσμους αυτών των ανθρώπων που τέμνονται από τις συνθήκες εργασίας και τις συνθήκες ζωής, αλλά και από ένα επισφαλές νομικό καθεστώς, όπως συμβαίνει με τους πρόσφυγες και τους μετανάστες, διαμορφώνονται τα προσωπικά χαρακτηριστικά, οι διαφορετικές οικονομίες του θυμικού, οι συναισθηματικές οικονομίες, ας τις πούμε ψυχολογίες, αλλά και οι «ασυγχρονίες» μεταξύ ατομικού και κοινωνικού ψυχισμού, οι «διαταραχές συμπεριφοράς» όπως έχει επικρατήσει να λέγονται. Επομένως στις ταξικές κοινωνίες δεν μπορούμε να ξεκινάμε από ένα (δια)ταξικό υποκείμενο ως όλοι/ες να είναι αστοί, ούτε από προσωπικά χαρακτηριστικά. Αλλά από ταξικά υποκείμενα (βλ. κοινωνικές τάξεις) με περιορισμένους πόρους ή και αποκλεισμένους από πόρους (οικονομικούς, μορφωτικούς, πολιτισμικούς, γλωσσικούς κ.λπ.).

Ο σχολικός εκφοβισμός στην σκιά του «ηθικού πανικού»: οι αριθμοί

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat (2021) (βλ. Εθνική Στρατηγική:39) η νεανική παραβατικότητα-εγκληματικότητα στην Ελλάδα είναι από τις χαμηλότερες στην Ευρώπη. Να αναφέρουμε πως μεθοδολογικά η έννοια της παραβατικότητας αφορά νέους κάτω των 18 ετών, υπονοώντας πως οι πράξεις τους, δηλαδή η παραβίαση των νόμων δεν είναι, ακολουθώντας ευρήματα από την εξελικτική ψυχολογία και την νευροφυσιολογία, τόσο συνειδητές, όπως στους ενηλίκους που συγκροτούν ολοκληρωμένες προσωπικότητες (εγκληματικότητα). Εντούτοις, τόσο η έννοια της παραβατικότητας, όσο και αυτή της εγκληματικότητας δεν μας διαφωτίζουν περισσότερο για τις αιτίες αυτών των παραβιάσεων, καθώς εγγράφονται στο κυρίαρχο παράδειγμα (θετικισμός), όπου η παραβίαση ενός νόμου ποινικοποιείται πάραυτα,

ανεξάρτητα αν αυτός ο νόμος είναι δίκαιος ή άδικος, γεγονός που οδηγεί σε μια ποινικοποίηση τρόπων ζωής και κοινωνικών συμπεριφορών (βλ. class justice). Από μια πολιτική οικονομία του εγκλήματος είναι πιο ορθά η παραβατικότητα και η εγκληματικότητα να ορίζονται ως «παρεκκλίνουσα» συμπεριφορά, υποδηλώνοντας πως απλά αποκλίνουν από ενδεδειγμένες συμβατικές συμπεριφορές, αφού τα κριτήρια αξιολόγησης-ταξινόμησης αυτών των συμπεριφορών κάθε άλλο παρά ουδέτερα είναι στις ταξικές κοινωνίες. Αυτό θ' αφορά, όπως είναι αυτονόητο, πολύ περισσότερο τους έφηβους, δηλαδή τους μαθητές/τριες από τα εργατικά και λαϊκά στρώματα.

Η αύξηση που παρατηρείται την περίοδο των μνημονίων (2011-12) έχει ως υπόβαθρο, όπως επιβεβαιώνεται και από τη διεθνή εμπειρία, την επιδείνωση των συνθηκών εργασίας και ζωής του πληθυσμού (βλ. «δομική βία»), την ακύρωση δηλαδή προσδοκιών ομαλής εξέλιξης που κόβονται απότομα από δομικούς παράγοντες (ανεργία, υποαπασχόληση, επισφάλεια κ.λπ.). Στη βιβλιογραφία αυτή η παραβατικότητα έχει οριστεί από τον Rober Merton κ.ά. ως «ανομία» («πρωτογενής παρέκκλιση»), καθώς τα άτομα δεν διαθέτουν τα μέσα –και εξαιτίας της φτωχοποίησης των οικογενειών λόγω των μνημονίων– για να ανταποκριθούν στις προσδοκίες που καλλιεργεί η κοινωνία, με αποτέλεσμα να προσφεύγουν σε μη θεμιτά μέσα (κλοπές, ληστείες κ.ά.). Μάλιστα μόλις σταθεροποιείται η κατάσταση (2012-13) η παραβατικότητα πέφτει σημαντικά και έτσι παραμένει μέχρι το 2020-22. Η μεγάλη αύξηση που εμφανίζεται μετά το 2022-23 οφείλεται τόσο στη φυσιολογική άνοδο της παραβατικότητας που ακολούθησε τη μεγάλη μείωσή της στην περίοδο τού κατ' οίκον εγκλεισμού του πληθυσμού, στην περίοδο της επιδημίας covid-19 και των διαδοχικών lockdowns, αλλά και στην αυστηροποίηση των ποινών (παραβιάσεις κώδικα κυκλοφορίας, κατοχή όπλων από ανηλίκους, νόμο για τα ναρκωτικά, για κροτίδες, ενοχοποίηση ανηλίκων προσφυγόπουλων ως «διακινητών» κ.ά.).

Αυτή η αυστηροποίηση οφείλει να αναζητηθεί επίσης στην κυβερνητική αλλαγή (2019) και στην αλλαγή παραδείγματος (Th. Kuhn) που αυτή έφερε μαζί της, όσον αφορά στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας. Στο νέο παράδειγμα που έχει εγκολπωθεί η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας για «νόμο και τάξη», η παραβατικότητα δεν ερμηνεύεται πλέον με κοινωνικούς ή ψυχολογικούς παράγοντες (π.χ. παιδική φτώχεια, προσφυγιά, εφηβεία κ.ο.κ.), αλλά με την παραβίαση κανόνων και νόμων (θετικισμός), γεγονός που δίνει έμφαση στην αύξηση του κοινωνικού ελέγχου και της καταστολής. Στη βάση αυτής της συλλογιστικής θα πρέπει να απαντηθεί γιατί μεταξύ 2019 και 2024 οι ανήλικοι δράστες σωματικών βλαβών έχουν σχεδόν τετραπλασιαστεί (Εθνική Στρατηγική:45).

Πού οφείλεται λοιπόν αυτή η βία και από πού βγαίνει; Μήπως σχετίζεται με τον κοινωνικό εγκλεισμό στην περίοδο της επιδημίας, την περιστολή της κοινωνικής δράσης (νόμος 4703/2020), την οιονεί κατάργηση του 8/ώρου, τα κρατικά εγκλήματα στην Πύλο και τα Τέμπη, την αύξηση των εργατικών «ατυχημάτων» (Βιολάντα κ.ά.), την ποινικοποίηση της σχολικής ζωής, τις διαγραφές φοιτητών, την πειθαρχική δίωξη εκπαιδευτικών για την αξιολόγηση, την εμπορευματοποίηση της υγείας, τον ΟΠΕΚΕΠΕ; Αν είναι η «δομική βία» που δημιουργεί το κοινωνικό υπόστρωμα για την αύξηση της βίας μεταξύ των εφήβων και των νέων, προς τι η επικέντρωση αποκλειστικά σχεδόν στο σχολείο;

Σε κάθε περίπτωση τα άτομα δεν είναι κοινωνικά μετέωρα, αλλά εντάσσονται σε συστήματα κοινωνικών σχέσεων, στην εργασία, στους κρατικούς θεσμούς, στην οικογένεια, στο σχολείο, έτσι που ο ψυχισμός τους, οι συμπεριφορές τους, οι αντιδράσεις τους μόνο σε συνάρτηση με την περιρρέουσα κοινωνική κατάσταση μπορεί να εξεταστεί για να κατανοηθεί. Μ' αυτήν την έννοια η σύναψη συμβολαίου ανάμεσα στο σχολείο και τους γονείς, με τις προσδοκίες, τις ανάγκες και τις υποχρεώσεις κάθε μέρους, όπως και η δέσμευση για τήρησή του που θα αναρτάται στο σχολείο (βλ. Εθνική Στρατηγική:49) προσκρούει, πέραν του ότι το σχολείο αναλαμβάνει ελεγκτικά καθήκοντα, στο γεγονός ότι αδυνατεί εκ των πραγμάτων να επηρεάσει, πόσο μάλλον να αλλάξει, τους δομικούς παράγοντες που προσδιορίζουν την οικογένεια (εργασία, ταξικές θέσεις, πολιτισμικό περιβάλλον κ.λπ.).

Αν μάλιστα λάβουμε υπόψη πως στο σύνολο των 13.530 φυλακισμένων στις 29 Ιανουαρίου 2026 οι 6.939 είναι αλλοδαποί κρατούμενοι, εκ των οποίων 2.462 κρατούνται για μεταφορά αλλοδαπών («διακίνηση») εκ των οποίων οι περισσότεροι ανήλικοι και 1.366 για ναρκωτικά, αντιλαμβάνεται κανείς πως είναι περισσότερο η πολιτική-κοινωνική πραγματικότητα και οι διωκτικές πρακτικές που «κατασκευάζουν» την ποινική πραγματικότητα. Περισσότερο πρόκειται για μια ρητορική φόβου και πανικού στην κοινωνία, ως να απειλείται δραματικά η ζωή και η ιδιοκτησία των πολιτών. Στη βιβλιογραφία το φαινόμενο αυτό έχει οριστεί ως «ηθικός πανικός» (Stanley Coen, Stuart Hall κ.ά.) (Coen 2002·Hall, Critcher, Jefferson, Clarke, Roberts 1978), υπονοώντας τη δυσανάλογη αντίδραση του πληθυσμού και της κοινής γνώμης απέναντι σε πρόσωπα ή κοινωνικές ομάδες, που μπορεί να έχουν και εθνοφυλετικά χαρακτηριστικά (νέοι, ξένοι εργάτες, πρόσφυγες, Ρομά κ.ά.), γεγονός που ενεργοποιεί με τη σειρά του στερεότυπα και αναπαραστάσεις του εγκλήματος, που νομιμοποιούν στη συνέχεια πολιτικές μεγαλύτερου ελέγχου και καταστολής. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι αιτίες των κοινωνικών προβλημάτων μετατίθενται από τη δομή της κοινωνίας (οργάνωση εργασίας και παραγωγής) και τις κρατικές και εκπαιδευτικές-εργασιακές πολιτικές σε ομάδες του πληθυσμού που θυματοποιούνται εκ νέου (άνεργοι, άεργοι, εξαρτημένοι, πρόσφυγες, «δύσκολα» παιδιά κ.λπ.), πόσο μάλλον όταν εκ των πραγμάτων η απειλή για την περιουσία και την ιδιοκτησία θα αφορά περισσότερο τα αστικά στρώματα που διαθέτουν περιουσία, μετοχές, ακίνητα κ.λπ. και πολύ περιορισμένα τα εργατικά και λαϊκά στρώματα που διαθέτουν λίγα, συχνά υποθηκευμένα ή και καθόλου περιουσιακά στοιχεία. Εξάλλου, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΑΣ (2024), το μεγαλύτερο μέρος των παραβάσεων στις οποίες συμμετέχουν ανήλικοι δράστες, και μάλιστα ομαδικά, αφορά κλοπές και ληστείες (1215) σε σύνολο 2388 παραβάσεων (898 για σωματικές βλάβες κ.ά.) (Εθνική Στρατηγική:42), γεγονός που φαίνεται να αμφισβητεί την ιδιοκτησία ως κοινωνική αυταξία, ενώ η ομαδική διάπραξη αυτών των παραβάσεων δείχνει και την κοινωνική-πολιτισμική τους διάσταση (βλ. ανομία, νεανικές υποκουλτούρες, «αντίσταση» κ.λπ.), όταν μάλιστα όπως ανέφερα παραπάνω έχουμε την αυστηροποίηση του νομικού πλαισίου και τον χαρακτηρισμό προηγούμενων συμπεριφορών ως παραβατικών. Έμμεσα, όμως, σημαίνει και απονομιμοποίηση κεντρικών αξιών του συστήματος και των αντίστοιχων αφηγήσεων για την περιουσία και την τάξη. Σαν να αμφισβητείται πλέον και το κυρίαρχο «καθεστώς αλήθειας» και τα κριτήρια που χωρίζουν το «αληθές από το ψευδές», το νόμιμο από το παράνομο (βλ. Φουκό 1987:35 κ.ε.). Η ίδια η δύναμη ορισμού των κυρίαρχων τάξεων για την πραγματικότητα, την παραβατικότητα, την εγκληματικότητα, το δίκαιο, το άδικο, το ηθικό κ.ο.κ.

Παρόλο που ο «ηθικός πανικός» ως «δυσαναλογία» κοινωνικής αντίδρασης σε ένα πρόβλημα έχει μεθοδολογικές δυσκολίες, καθώς στοιχεία του (συμβολισμός, συναισθήματα, παραστάσεις κ.λπ.) δύσκολα ποσοτικοποιούνται προσφέροντας συγκρίσιμα μεγέθη και στατιστικές (βλ.Coen 2002), διαθέτει μια ερμηνευτική αξία επειδή μπορεί να δείξει πως οι αυξομειώσεις της παραβατικότητας και του εγκλήματος εξαρτώνται τόσο από το ίδιο το νομικό-ποινικό σύστημα, που μπορεί να παράγει επίσης παραβατικότητα, όπως ανέφερα παραπάνω, όσο και από την ιδεολογία, δηλαδή την έξαρση της ρητορικής «δημόσιου κινδύνου». Ωστόσο, το κοινωνικό υπόστρωμα των αγωνιών, των ανασφαλειών, των απειλών που τροφοδοτούν τον «ηθικό πανικό» είναι οι ίδιες οι υλικές συνθήκες των ανθρώπων, που αλλάζουν δραματικά με την επιδείνωση των συνθηκών ζωής και εργασίας τους. Από τη στιγμή μάλιστα που η αστική κυριαρχία δεν μπορεί να βασιστεί στην κοινωνική συναίνεση, όπως συνέβαινε στην περίοδο του κράτους πρόνοιας, ανασύρονται οι παλιές μέθοδοι βίαιου εξανα-

γκασμού αυτής της συναίνεσης, όπως συνέβαινε στα μέσα του 19ο αιώνα (νόμοι για του φτωχούς), με την ηθικοποίηση των «επικίνδυνων τάξεων» (dangerous classes) και τα πτωχοκομεία (workhouses), δηλαδή την εγχάραξη των αστικών αξιών για την εργασία, την οικογένεια, το σεξ («πολιτικοποίηση του σεξ»). Ο «ηθικός πανικός» θα προβληθεί κυρίως πάνω σε τμήματα της νεολαίας (οιονεί εργατικής δύναμης), πόσο μάλλον όταν αυτή αναδείχτηκε σε προηγούμενες δεκαετίες σε σημαντικό φορέα κοινωνικής αλλαγής. Έτσι, με πρόσχημα την «κοινωνική χαλαρότητα» και την «έκλυση των ηθών», θα θεματοποιηθεί ως κεντρικό πρόβλημα η αύξηση της παρέκκλισης και της εγκληματικότητας στον δημόσιο χώρο, στον δρόμο, στη γειτονιά, στο σχολείο, στιγματίζοντας πάλι τη νεολαία της εργατικής τάξης. Αλλά και επανάκτησης τού δημόσιου χώρου από την αγορά, ο οποίος για μεγάλο διάστημα αποτέλεσε πεδίο συγκρούσεων και αντιπαράθεσης των νέων κοινωνικών κινημάτων (νεολαία, φεμινιστικό κίνημα, ΛΟΑΤΚΙ, αναπηρικό κίνημα κ.λπ.) και του εργατικού κινήματος με το κράτος (διαδηλώσεις, καταλήψεις κ.λπ.). Μ' αυτή την έννοια η προβολή του «ηθικού πανικού» συνιστά και ένα εγχείρημα αποκατάστασης της ασφάλειας των καταναλωτικών χώρων και της καταναλωτικής ηθικής.

Ας έρθουμε τώρα στον σχολικό εκφοβισμό, εξετάζοντας την έκταση και την ένταση του προβλήματος. Τα ποσοστά εκφοβισμού κάθε μορφής είναι στην Ελλάδα, όπως εμφανίζει σε έρευνα του ΕΠΙΨΥ ο Κώστας Στεφανής[5] που εποπτεύεται από το Τμήμα Ιατρικής τους ΕΚΠΑ, το 2022 –παρεμπιπτόντως σ' αυτήν βασίζεται και Η Εθνική Στρατηγική της Κυβέρνησης για την Πρόληψη της Βία και την Αντιμετώπισης της Παραβατικότητας των Ανηλίκων 2025-2030– και απ' όπου έχουν αντληθεί τα στοιχεία, είναι χαμηλότερα του μέσου όρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και διεθνώς. Επιπλέον, την τελευταία δωδεκαετία (2012-2024) παρουσιάζεται μείωση του σχολικού εκφοβισμού. Το 2022 μόνο 1 στους 4 (22,1%) βίωσε πολύ πρόσφατα (τους τελευταίους 2 μήνες) εκφοβισμό στο σχολείο. Αυξήθηκε όμως το ποσοστό θυματοποίησης, δηλαδή κάποια άτομα να γίνουν θύματα εξαιτίας διαφόρων παραγόντων όπως είναι το φύλο, η εθνοφυλετική τους καταγωγή, η δουλειά τους, η περιοχή στην οποία εργάζονται ή κατοικούν ή ακόμη και ορισμένα ατομικά χαρακτηριστικά που φέρουν και «έλκουν» τον θύτη, πάντα με όρους ισχύος. Επίσης, έχει διπλασιαστεί το ποσοστό των θυτών και των θυμάτων ηλεκτρονικού εκβιασμού (cyberbullying), καθώς την ίδια περίοδο (2022) θύμα ηλεκτρονικού εκφοβισμού υπήρξε ένας στους 10 (9,5%) εφήβους. Το 2024 το 13% έχει πέσει θύμα βίας στο διαδίκτυο (Εθνική Στρατηγική:35). Εντούτοις τα στοιχεία αυτά έχουν μια σχετική σημασία, καθώς το κινητό ή το διαδίκτυο μπήκε στη ζωή των σημερινών νέων και εφήβων τα τελευταία χρόνια. Σημαντικά στην εξάπλωσή τους συνέβαλε και η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση την περίοδο της επιδημίας covid-19 με τα διαδοχικά lockdowns, γεγονός που νομιμοποίησε τη χρήση τους και στους κεντρικούς φορείς κοινωνικοποίησης, το σχολείο και την οικογένεια, που, αφήνοντας κατά μέρος τις επιφυλάξεις τους, πίεζαν τώρα για παρακολούθηση των διαδικτυακών μαθημάτων.

Ωστόσο, το πιο σημαντικό όσον αφορά στη βία και στον εκφοβισμό στη χώρα μας είναι πως οι πολιτικές αντιμετώπισής τους στοχεύουν στο σχολείο και στους μαθητές/τριες, ενώ το πρόβλημα δημιουργείται κυρίως εκτός σχολείου, στο κοινωνικό περιβάλλον των παιδιών, όπου το 80-90% των παιδιών πέφτουν θύματα εκφοβισμού από ενηλίκους και μάλιστα από ενηλίκους στον κύκλο εμπιστοσύνης των παιδιών (γονείς, συγγενείς, φροντιστές, προπονητές κ.ά.). Αυτό είναι κοινός τόπος κάθε έκθεσης ή οδηγίας διακρατικών οργανισμών όπως ο ΟΗΕ, η UNICEF για την προστασία του παιδιού (Νικολαΐδης, 2026). Επίσης έχει σημασία να αναφερθεί πως τα μεγαλύτερα ποσοστά σχολικού εκφοβισμού, δηλαδή μαθητές/τιες έχουν υποστεί εκφοβισμό από συμμαθητές τους, δεν παρατηρήθηκαν στα μεγάλα αστικά κέντρα αλλά στην περιφέρεια της χώρας (Πελοπόννησος, Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, Ήπειρος κ.ο.κ.) (Γιαννόπουλος, Λεριού 2023:57). Μ' αυτόν τον τρόπο αποσυνδέεται κάπως η σχολική βία με το «άξενο» των πόλεων (G.Simmel) και την νεολαία. Σε κάθε περίπτωση τα παιδιά, περιορισμένα και μόνο θυματοποιούνται από άλλα παιδιά, χωρίς αυτό να σημαίνει υποβάθμιση του προβλήματος.

Το σχολείο σε τροχιά τιμωρητικής παιδαγωγικής: το σχολείο ως ίδρυμα

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω διαπιστώνουμε πως οι συμπεριφορές των κοινωνικών δρώντων του σχολείου (μαθητές, εκπαιδευτικοί, γονείς) προσδιορίζονται πρωτίστως από εξωεκπαιδευτικούς παράγοντες (κοινωνικές ανισότητες, κοινωνικό-πολιτισμικό περιβάλλον, εκπαιδευτικές πολιτικές, εργασιακές σχέσεις κ.α.). Μόνο αν θέσουμε κατ' αυτόν τον τρόπο το ζήτημα θα είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε τι μπορούμε να κάνουμε στο σχολείο και μέχρι πού. Αλλιώς καλλιεργούμε υπερβολικές προσδοκίες έναντι του σχολείου, στις οποίες αυτό δεν μπορεί λόγω του θέσης του να ανταποκριθεί, χρεώνοντας στο ίδιο αλλά και στους κοινωνικούς δρώντες του (μαθητές, εκπαιδευτικοί, γονείς) την αποτυχία.

Ωστόσο κεντρική λειτουργία του σχολείου είναι η κοινωνική αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης, μέρος της οποίας είναι η τροφοδότηση της παραγωγής μ' ένα πολυτεχνικό εργατικό δυναμικό. Το λέμε και κοινωνικοποίηση και εδώ συμπεριλαμβάνεται η αποδοχή των κυρίαρχων αξιών για την κοινωνία και την εργασία, δηλαδή την εκπαίδευση-κατάρτιση σε συγκεκριμένες δουλειές (διανοητικές, χειρωνακτικές, εποπτικές, εκτελεστικές κ.λπ.) με την αντίστοιχη εργασιακή ηθική (αλαζονεία, καρτερικότητα, υπομονή, σιωπή κ.ά.). Επομένως το σχολείο και η εκπαίδευση αφορούν την κοινωνική πειθάρχηση των παιδιών (οιονεί εργατικής δύναμης), αφού στο σημερινό κοινωνικο-πολιτισμικό συγκείμενο τα παιδιά, οι μαθητές, εμφανίζονται περισσότερο ως αντικείμενο παρά ως υποκείμενο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αφορά όμως και την κοινωνική αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης ως σώματος και ψυχισμού και όχι μόνο ως «πράγματος», ως εμπορεύματος που προσφέρεται στην αγορά εργασίας. Γι' αυτό όμως χρειάζεται ποιοτική δουλειά. Για αντικειμενικούς λόγους η παραγωγή ψυχισμού και υποκειμενικότητας, δεν μπορεί να γίνει στο εργοστάσιο, στην επιχείρηση, καθώς από εδώ έχουν αφαιρεθεί κρίσιμες κοινωνικές ικανότητες και εργασιακές δεξιότητες, όπως έχει τεθεί από τον H. Bravermann (Labor and monopoly capital. The degradation of work in the twentieth century). Αυτό δεν μπορεί να γίνει επίσης ούτε στην αγορά.

Να τονίσω εδώ πως το σχολείο τείνει ανάλογα με τις διακυμάνσεις στην αγορά εργασίας προς την μία ή την άλλη πλευρά. Σε συνθήκες ανεργίας το σχολείο λειτουργεί, αντλώντας τεχνογνωσία από τις ιδρυματικές πρακτικές των πτωχοκομείων (workhouses) και ως ίδρυμα και μηχανισμός κοινωνικής πειθάρχησης, ενώ σε συνθήκες έλλειψης εργατικών χεριών λειτουργεί ως μηχανισμός κοινωνικής αναπαραγωγής, προσφέροντας εκτός των άλλων και κίνητρα (υψηλότεροι μισθοί, καλύτερη εκπαίδευση-κατάρτιση, επιδόματα κ.λπ.). Το σχολείο, λοιπόν, κινείται μεταξύ εργασίας (βλ. εξετάσεις, επιδόσεις, ωρολόγιο πρόγραμμα κ.λπ.) και ανάπτυξης κοινωνικών και γνωστικών ικανοτήτων. Όμως από τη στιγμή που η εργασία απώλεσε αυτές τις ικανότητες εξαιτίας της αποειδίκευσης-υποβάθμισης (βλ. τεϊλορισμός/φορντισμός) αυτές αναζητούνται πλέον εκτός εργασίας στο σχολείο, όπως σ' ένα βαθμό εξαγγέλθηκε από το πειραματικό Σχολείο Εργασίας (John Dewey), ή την μοντεσσοριανή παιδοκεντρική μάθηση, με κεντρικά στοιχεία την ανεξαρτησία, το παιχνίδι, την πρακτική μάθηση, τη συνεργασία, την κοινότητα, την παρατήρηση κ.α. (Ferguson 2025:197). Απ' εδώ και το άνοιγμα των εκπαιδευτικών συστημάτων προς την «πειραματική» μάθηση (εικαστικά, μουσική, αθλητισμός κ.λπ.), που στη χώρα μας έχει ουσιαστικά βγει από το αναλυτικό πρόγραμμα και έχει εκπέσει σε αποσπασματικές «δράσεις», χωρίς οργανική σύνδεση με την γνωστική-παιδαγωγική διεργασία, καθώς απαιτεί πόρους και υποδομές, ενώ αποκλίνει από την ιδεολογία της κυβέρνησης που θέλει την εκπαίδευση περισσότερο

ως μηχανισμό κοινωνικής πειθάρχησης, ίδρυμα (βλ. ποινικοποίηση της σχολικής ζωής). Πόσο μάλλον όταν με την «άλωση» του σχολείου της γειτονιάς από τα Πρότυπα και τα Ωνάσεια σχολεία και την αφαίμαξη των «καλών» μαθητών από τα μικρο- και μεσοαστικά στρώματα, σημαντικών όμως για την ποιότητα της εκπαιδευτικής και μαθησιακής αλληλεπίδρασης (το μάθημα στην τάξη), το κρίσιμο δεν θα είναι πλέον η εκπαίδευση των μαθητών, αλλά το «κράτημά» τους στην τάξη, έτσι που το σχολείο θα προσλάβει περισσότερο χαρακτήρα ιδρύματος, αναμορφωτηρίου. Όπως περίπου το ευαγγελίζεται η κυβέρνηση με την ποινικοποίηση της σχολικής ζωής και τον ψυχιατρικό έλεγχο των εκπαιδευτικών, αλλά και την διοχέτευση των «παραβατικών» μαθητών/τριών στο «τεχνικό γυμνάσιο» για τιμωρία και σωφρονισμό, την εισαγωγή τής «κοινωνικής εργασίας» κ.ο.κ. (Εθνική Στρατηγική:106-107).

Μ' αυτό τον τρόπο οι έφηβοι και οι νέοι από την εργατική τάξη και τα λαϊκά στρώματα θα απειλούνται με διακοπή της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και τιμωρία στα «τεχνικά γυμνάσια», σύμφωνα με τις «κλίσεις και τις ανάγκες τους» (Εθνική Στρατηγική:72). Δεν γνωρίζω τι εννοούν εδώ οι συντάκτες της έκθεσης, αλλά αν εννοούν την πολύπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας όπως έχει τεθεί στη θεωρία και την πράξη της πολυτεχνικής εκπαίδευσης (βλ. ενιαίο σχολείο, πολυκλαδικό λύκειο κ.λπ.), γιατί δεν την προτείνουν στο σημερινό γυμνάσιο και λύκειο; Επειδή όμως το εγχείρημα της πολυτεχνικής εκπαίδευσης απαιτεί υποδομές και πόρους είναι σχεδόν βέβαιο πως τα «τεχνικά γυμνάσια» θα λειτουργούν ως οιονεί ιδρύματα για τον σωφρονισμό των «παραβατικών μαθητών», παρέχοντας την αντίστοιχη κοινωνικοποίηση σε εκτελεστικές εργασίες, στην εργασία του ψυκτικού, όπως προαναγγέλθηκε σε «ανύποπτο» χρόνο από τον πρωθυπουργό στο Περιστέρι.

Και όλα αυτά τη στιγμή που η ίδια η Εθνική Στρατηγική (Εθνική Στρατηγική:24) παρουσιάζοντας συγκριτικά μοντέλα μεταχείρισης ανηλίκων παραβατών παραδέχεται πως στην Αγγλία και Ουαλία που εφαρμόστηκαν νεοτιμωρητικές πρακτικές («μοντέλο δίκαιης ανταπόδοσης»), η υποτροπή είναι στο 40-60%, ενώ στις σκανδιναβικές χώρες που εφαρμόστηκε το «μοντέλο της κοινωνικής ευημερίας», με έμφαση σε μη τιμωρητικές παρεμβάσεις και έμφαση στην κοινωνική ένταξη και την κοινότητα, η υποτροπή είναι πολύ μικρότερη στο 20-25%. Εξάλλου όπως επιβεβαιώνεται σε πολλές μετα-αναλύσεις (βλ. Gerlinger 2022) τα πειθαρχικά μέτρα αποκλεισμού των μαθητών οδηγούν σε μεγαλύτερα ποσοστά παραβατικότητας, που νομιμοποιούν με τη σειρά τους την ένταση των πειθαρχικών πρακτικών, ενισχύοντας τη μελλοντική παραβατικότητα. Κατά τον ίδιο τρόπο η απομάκρυνση των «ζωηρών» μαθητών από την τάξη (ωριαίες αποβολές, μονοήμερη αποβολή, τριήμερη, πενθήμερη κ.λπ.) που εφαρμόζεται με το νέο ποινολόγιο[6], πέραν του ότι δημιουργεί ασυνέχειες στη μαθησιακή διαδικασία, κρίνεται αναποτελεσματικό μέτρο για διόρθωση συμπεριφορών, καθώς από ένα σημείο και μετά μπορεί να είναι και αδιάφορο και στους ίδιους τους μαθητές/τριες.

Έτσι, μέσα από το «τεχνικό λύκειο», την «κοινωνική εργασία» και τις νεοτιμωρητικές πρακτικές οι ανομολόγητες παραδοχές του κρυφού αναλυτικού προγράμματος, περνούν στο φανερό με το σχολείο να γίνεται τώρα σε συνθήκες συμπίεσης των μισθών και ανεργίας των νέων (35% στους νέους μεταξύ 15-24)[7] ίδρυμα για τη διαμόρφωση ενός πειθήνιου και φτηνού εργατικό δυναμικού, χωρίς κουλτούρα διεκδικήσεων, χωρίς ηθικά κρατήματα, με ποινικό μητρώο από το σχολείο και γι' αυτό περισσότερο εκτεθειμένο και ευάλωτο στις αγοραίες πρακτικές και στην εργοδοτική αυθαιρεσία. Απ' αυτή την οπτική είναι ενδιαφέρον να υπογραμμιστεί πως οι κυρώσεις στους μαθητές επιβάλλονται πρωτίστως σε ζητήματα σεβασμού και υπακοής παρά σε θέματα μάθησης. Είναι η αντίθεση στη σχολική εξουσία και η απόρριψη της συμμόρφωσης που εμπίπτουν στην πειθαρχική δικαιοδοσία του σχολείου (Μαυρογιώργος, 1995). Πάλι όμως η αντίθεση αυτή δεν είναι αυθαίρετη, αλλά μέρος μιας αντίφασης που διαπερνά, όπως είδαμε παραπάνω, το ίδιο το σχολείο. Να είναι (το σχολείο) από τη μια πεδίο κοινωνικής πειθάρχησης των μαθητών/τριών (οιονεί εργατικής δύναμης) και από την άλλη μηχανισμός κοινωνικής αναπαραγωγής απαλλαγμένος από τον νόμο της αξίας, εν δυνάμει χώρος και χρόνος για την ανάπτυξη της προσωπικότητας και εναλλακτικών μορφών υποκειμενικότητας (παιχνίδι, καλλιτεχνική-αθλητική δραστηριότητα κ.α.) (βλ. Ferguson 2025:190). Στο ενδιάμεσο αυτής της αντίφασης αναπτύσσεται η αντίσταση των μαθητών/τριών, που διεκδικούν περισσότερο παιχνίδι, ανεμελιά, αυτονομία κινήσεων, χώρο και χρόνο (κοπάνες, σκασιαρχείο), πρακτικές που τους φέρνουν σε ευθεία αντίθεση με την άλλη λειτουργία του σχολείου ως μηχανισμού κοινωνικής πειθάρχησης. Ωστόσο, αυτή η αντίφαση του σχολείου διαπερνά και την εργασία των εκπαιδευτικών. που καλούνται να κινηθούν ανάμεσα στην πειθαρχική λειτουργία του σχολείου (διαμόρφωση καπιταλιστικών υποκειμένων) και την αυτοσχεδιαστική-παιχνιδιάρικη λειτουργία του σχολείου στην κοινωνική αναπαραγωγή (διαμόρφωση ψυχισμού, σωματότητας, κοινωνικότητας των μαθητών/τριών). Κοντολογίς τη διάπλαση προσωπικότητας, όπως λέμε, με φόντο τον αστικό ουμανισμό.

Έχοντας υπόψη αυτές τις αντιφάσεις που διέπουν τις μαθητικές συμπεριφορές θα ήταν μεθοδολογικά λάθος να τις ορίζουμε μέσα από δυϊσμούς και αντιστίξεις που έχουν ταξικό-ιδεολογικό πρόσημο, όπως κανονικές και επίμεμπτες συμπεριφορές, ενδεδειγμένες και μη, καθώς τα κριτήρια ορισμού δεν είναι ουδέτερα (βλ. θετικισμός). Σ' ένα τέτοιο πλαίσιο που είναι αντιφατικό από τη διαμόρφωσή του, ένα κατ' εξοχήν παιδαγωγικό ζήτημα, όπως είναι η ανατροφή και η κοινωνικοποίηση των παιδιών που εκ των πραγμάτων περιλαμβάνει και αντισυμβατικούς τρόπους συμπεριφοράς, θα οριστούν ως αντικοινωνικές («κοινωνική παθολογία»), καθιστώντας αυτές τις συμπεριφορές που είναι όμως εγγενείς ιδιότητες της λειτουργίας αναπαραγωγής, αντικείμενο ειδικής αντιμετώπισης (ψυχιατρικής, κλινικής, κατασταλτικής κ.λπ.). Συνέπεια αυτού του ορισμού θα είναι ο έλεγχος και η επιτήρηση μιας αντικουλτούρας, μιας κουλτούρας αντίστασης που εμφανίζεται στη σχολική καθημερινότητα και η οποία αμφισβητεί έμμεσα τις αστικές αξίες για την ιδιοκτησία, την κοινωνική ανέλιξη, τον καθωσπρεπισμό, τη σοβαροφάνεια, την τάξη κ.λπ. Για να έχουμε ένα ιστορικό προηγούμενο αναφέρω τους Απάχηδες, νέους από την εργατική τάξη στο Παρίσι των αρχών του 20ου αιώνα, που απέρριπταν τη μισθωτή εργασία πολλές φορές και μέσα από παραβατικές συμπεριφορές ή ακόμη και τους skinheads που ξεκίνησαν ως υποκουλτούρα των νέων της εργατικής τάξης στη Μεγάλη Βρετανία.

Κάπου εδώ εμφανίζεται μια ρητορική που ζητά επαναπροσδιορισμό του «παιδαγωγικού ελέγχου» για να αντιμετωπιστεί η «χαλαρότητα» των νέων, μεταφέροντας την ευθύνη από το σχολείο και τις παιδαγωγικές σχέσεις στο άτομο, στους μαθητές και τελικά στην οικογένεια. Όμως το σχολείο υποβαθμίζεται, από κοινωνική σχέση σε σχέση προσώπων, που μπορούν επομένως να ρυθμιστούν ψυχολογικά ή ακόμη και ψυχιατρικά, όπως επιχειρείται τώρα με τον ψυχιατρικό έλεγχο των εκπαιδευτικών, γεγονός που θέτει τους κύριους κοινωνικούς δρώντες του σχολείου, τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς υπό επιτήρηση. Σε μεγάλο βαθμό πάλι η μοντελοποίηση των συμπεριφορών του σχολείου και των δρώντων του (μαθητές, εκπαιδευτικοί, γονείς) με οιονεί επιστημονικούς όρους από τη βιομηχανική κοινωνιολογία και την ψυχολογία της εργασίας (bullying, burn out, mobbing, «διαμεσολάβηση» κ.λπ.) επιβάλλει τη διαχείρισή του με εργαλειακούς όρους, μεταφέροντας την ένταση από τις εκπαιδευτικές πολιτικές και την εμπορευματοποίηση των δημόσιων αγαθών πάλι στις προσωπικές σχέσεις. Μάλιστα η άκριτη πρόσληψη εννοιών από την αγορά για να περιγράψουν το ζήτημα της «σχολικής βίας», όπου οι τριβές μεταξύ μαθητών ορίζονται ως «συγκρούσεις», σαν να πρόκειται για «συγκρούσεις συμφερόντων», ως ο κοινωνικός δεσμός και πολύ περισσότερο ο σχολικός δεσμός, ο δεσμός μεταξύ μαθητών, να είναι από τη φύση του συγκρουσιακός, δείχνει μια πρόθεση εκδραμάτισης του προβλήματος ώστε να ενεργοποιηθούν κοινωνικά αντανακλαστικά φόβου και πανικού.

Κατά τον ίδιο τρόπο πάλι η εννοιολόγηση των άτυπων και τις περισσότερες φορές αυτονόητων πρωτοβουλιών μεταξύ μαθητών για το φίλιωμα μετά από καυγάδες, ακόμη και «αφού έχουν παίξει ξύλο», με τον όρο της «διαμεσολάβησης» που προέρχεται από εξωσχολικά συγκείμενα (νομικά, εταιρικά, φυλετικά κ.λπ.), δείχνει μια μεθοδολογική διολίσθηση προς το αυθαίρετο και η σχολική πραγματικότητα διαφεύγει της μεθόδου, εξέλιξη που συμβάλλει με τη σειρά του στη νομικοποίηση των σχέσεων στο σχολείο, σαν το σχολείο να είναι ίδρυμα ή αναμορφωτήριο και όχι παιδαγωγική σχέση. Καθόλου άδολη δεν είναι επίσης η εισαγωγή της έννοιας της «ανθεκτικότητας» (resilience) (βλ. Πετράκη, 2020) στη συζήτηση για τον σχολικό εκφοβισμό και τη βία (βλ.Εθνική Στρατηγική:46), ως ικανότητας του ατόμου να αντέχει και να απορροφά τις κοινωνικές αντιξοότητες («εξωτερικές διαταραχές»), αποδίδοντας την επιδείνωση των συνθηκών ζωής πρωτίστως σε προσωπικές αποτυχίες[8]. Μέσω της «ανθεκτικότητας» ως ατομικής ικανότητας των «παραβατικών νέων» (Εθνική Στρατηγική:46) η ευθύνη μετατοπίζεται από το κράτος στο πρόσωπο (βλ. «μεθοδολογικός ατομισμός»), πόσο μάλλον όταν η επιστημολογία της περιγράφει το άτομο, την οικογένεια, το νοικοκυριό κ.λπ. ως «αυτοαναφορικά συστήματα» που οφείλουν, όπως τα οικολογικά συστήματα, να διαθέτουν, ανεξάρτητα από την ταξική θέση και το πολιτισμικό περιβάλλον, αντοχή και προσαρμοστικότητα.

Από την άλλη η εννοιολόγηση ενός παιδαγωγικού ή ψυχοπαιδαγωγικού ζητήματος με «βαριούς» όρους («παραβατικοί μαθητές», «βία στα σχολεία», «βία στους δρόμους», «διαμεσολάβηση συγκρούσεων στο σχολείο» κ.ο.κ.) σημαίνει, όπως το θέτει ο H. Giroux με βάση την αμερικανική εμπειρία και το πέρασμα από τον «ήπιο πόλεμο» εναντίον της νεολαίας (βλ. «εμπορευματοποίηση της νεανικής κουλτούρας») στον «σκληρό πόλεμο» εναντίον της («σύνδρομο νεανικής εγκληματικότητας») που στρέφεται πάλι εναντίον των νέων και εφήβων από τις μειονότητες και τα εργατικά-λαϊκά στρώματα. Αυτοί παρόλο που αποτελούν το 39% του νεανικού πληθυσμού συνιστούν το 60% των ανηλίκων που κρατούνται στις φυλακές των ΗΠΑ (Giroux 2024:146-148). Το σχολείο γίνεται μοντέλο μιας τιμωρητικής παιδαγωγικής με σαφές το μήνυμα: πειθάρχηση ή ίδρυμα (αναμορφωτήριο) και μόνο έτσι μπορεί να κατανοηθεί το νέο ποινολόγιο (2024) στο Λύκειο και Γυμνάσιο, που από μια αντίληψη «μηδενικής ανοχής» ποινικοποιεί συμπεριφορές μαθητών/τριών που παραβαίνουν τους κανόνες του σχολείου (αποβολές, αποκλεισμός από δράσεις, αλλαγή σχολείου, «τεχνικά γυμνάσια» κ.λπ.). Το ποινολόγιο όπως και οι αποβολές για κινητό στο σχολείο, που για το σχολικό έτος 2024-2025 έφτασαν «από το πουθενά» στις 14.806 αποβολές, δείχνει πως και μόνο η αλλαγή ενός κανόνα παράγει «αντικοινωνικές» συμπεριφορές και κατ' επέκταση «προ-παραβατικές».

Σε κάθε περίπτωση η ποινικοποίηση της σχολικής ζωής και η αντιμετώπιση των μαθητών/τριών αλλά και των γονέων ποινικά (βλ. άρθρο 168 παρ.1&2 του ν. 4619/2019) προετοιμάζει πολιτικά το έδαφος για την παρουσία αστυνομίας στα σχολεία, παρόλο που είναι γνωστό, τουλάχιστον στα μέλη της επιτροπής της Εθνικής Στρατηγικής πως στις ΗΠΑ που εφαρμόστηκε, οδήγησε στη σύλληψη ή στη φυλάκιση ακόμη και για «κάποια ενδυματολογική παράβαση ή για μικρή παρεκτροπή μέσα στην τάξη» (Giroux 2024:σ.149 κ.ε.). Η ποινικοποίηση της σχολικής ζωής θα αφορά πάλι παιδιά από τα εργατικά και λαϊκά στρώματα, στα οποία είναι περισσότερο πιθανόν να επιβληθούν ποινές «αναστολής παρακολούθησης της μαθησιακής διαδικασίας εντός του σχολείου», όπως προτείνει η Εθνική Στρατηγική:106), αποβολής από το σχολείο, αλλαγή σχολείου κ.λπ. Αυτά τα παιδιά θα διοχετευτούν στα «τεχνικά γυμνάσια» και στη συνέχεια, αφού διακόψουν το σχολείο, ένα μέρος από αυτά θα βρεθεί με βάσιμες πιθανότητες στη φυλακή.

Να επαναλάβω εδώ πώς οι κατηγοριοποιήσεις του μαθητικού πληθυσμού, τι είναι «κανονικό» και τι «παρεκκλίνει», γίνονται μέσα σ' ένα δεδομένο σύστημα αξιών για το τι είναι νόμιμο, τι είναι ηθικό, τι σωστό και τι λάθος, αλλά και σε ένα δεδομένο σύστημα κατανομής των πόρων, αποτέλεσμα του οποίου είναι η έλλειψη μέσων (διδακτικών, συμβουλευτικών, ψυχολογικής υποστήριξης κ.ο.κ.) και κοινωνικών υποδομών. Γίνεται σ' ένα αναλυτικό πρόγραμμα που διακρίνεται για την τραπεζική αντίληψη της εκπαίδευσης (Paolo Freire) και τον φορμαλισμό του, από τη μια, και την έλλειψη της καλλιτεχνικής-αισθητικής εκπαίδευσης, από την άλλη. Μάλιστα τα σχετικά μαθήματα προσφέρονται υποτυπωδώς στο ελληνικό σχολείο, αδυνατώντας να εξισορροπήσουν τη γνωστικιστική και αποστηθιστική διάσταση του αναλυτικού προγράμματος. Παράγωγο αυτής της στενότητας πόρων είναι οι έννοιες με τις οποίες επιχειρούμε να αναλύσουμε τη σχολική πραγματικότητα. Χωρίς να προτίθεμαι να υποτιμήσω την ψυχολογική ή ακόμη κλινική διάσταση κάποιων «διαταραχών», αυτές εξελίσσονται από συμπεριφορές κοινωνικών ομάδων (χωρικών, εργατών, μεταναστών κ.ά.) ή εθνοπολιτισμικών ομάδων, σε «διαταραχές», σε μεγάλο βαθμό εξαιτίας της ανάγκης λειτουργικής προσαρμογής των μαθητών στο υπάρχον σχολικό περιβάλλον (βλ. και P. Willis, Μαθαίνοντας τη δουλειά. Πώς τα παιδιά εργατικής τάξης επιλέγουν δουλειές εργατικής τάξης, Αθήνα 2012: Gutenberg).

Στη μουσικοθεραπεία, λόγου χάρη, έχουν αναπτυχθεί μέθοδοι, όπου μέσω της μελωδίας και του ρυθμού επιτυγχάνεται η ενεργή συμμετοχή των παιδιών, ακόμη και με αναπτυξιακές διαταραχές (ΔΕΠΥ κ.ά.) σε συνεργατικά πλαίσια (βλ. Trevarthen, Malloch, 2000). Η ανάπτυξη, μέσω της εκπαιδευτικής πράξης, μιας σχέσης εμπιστοσύνης και συνεργασίας που βασίζεται στην αυθόρμητη έκφραση και κυρίως στον αυτοσχεδιασμό, –στοιχεία που εν τη γενέσει του υπονομεύει ένα δύσκαμπτο αναλυτικό πρόγραμμα– μπορεί να δράσει γόνιμα, κινητοποιώντας τους μαθητές/τριες. Να νιώσουν ασφάλεια, αποδοχή, να εμπλακούν σε μια εμπειρία δημιουργικής έκφρασης, πηγαίνοντας προς την «ζώνη επικείμενης ανάπτυξης», όπως το θέτει ο Lev Vygotsky, έννοια που έχει τόσο καταπονηθεί στο υφιστάμενο αναλυτικό πρόγραμμα. Οι ταξινομήσεις, λοιπόν, έχουν ιστορικο-πολιτισμικό πρόσημο, πράγμα που διαφεύγει σε μια θετικιστική προσέγγιση του ζητήματος που βασίζεται στο δεδομένο (H. Giroux, «θεσμικές βεβαιότητες»), αδυνατώντας να εντοπίσει, τις ιστορικές και κοινωνικο-πολιτισμικές συνθήκες που το παρήγαγαν, έτσι που η εκπαιδευτική πράξη να αναπαράγει τις κυρίαρχες αξίες για την εργασία, το σχολείο, το φύλο. Από την άλλη η αντικειμενικοποίηση των μαθητών/τριών, δηλαδή η αντιμετώπισή τους ως αντικείμενα, με τη σχολική γνώση να είναι η μόνη έγκυρη, τους αφαιρεί κάθε ουσιαστικό κίνητρο να δημιουργήσουν με βάση τα βιώματα και την εμπειρία ζωής τα δικά τους νοήματα (Giroux 2025:70). Πώς αλλιώς αυτοί θα ήταν ίσως σε θέση να «θεωρητικοποιήσουν» τη βιογραφία τους, να συνδέσουν το μερικό (τον εαυτό τους) με το γενικό (κοινωνική ιστορία της οικογένειας και της τάξης τους), να αντιληφθούν ότι τα ίδια είναι περισσότερο δημιούργημα κοινωνικών σχέσεων, ώστε δυνητικά να γίνουν υποκείμενα της ιστορίας τους (ατομικής και οικογενειακής);

Όταν, λοιπόν, λείπουν εσωτερικά κίνητρα από τη μαθησιακή διαδικασία και η συμμόρφωση στους κανόνες και τα τελετουργικά τού σχολείου (ακρίβεια προσέλευσης, κανονική φοίτηση, καλοί τρόποι και συμπεριφορά) γίνεται σημαντικό κριτήριο αξιολόγησης της προσωπικότητας, οι μαθητές θα αντιμετωπίζουν το σχολείο ως κάτι ξένο, ως κατάσταση που τους επιβάλλεται απ' έξω. Ακριβώς γι' αυτό οι μαθητές/τριες αντιδρούν και αναπτύσσουν στρατηγικές «αντίστασης». Κάνουν κοπάνα ή πλάκα ή περιφέρονται και παρακωλύουν το μάθημα («οι κακοί μαθητές»). Τα «καλά παιδιά» ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του σχολείου κάνοντας τις ελάχιστες δυνατές παραχωρήσεις και για να έχουν το «κεφάλι τους ήσυχο». Υπάρχουν βεβαίως και οι μαθητές που υιοθετούν την «κουλτούρα της σιωπής» μπροστά στη επιβολή της υποχρέωσης, της ανίας και της «ορθοδοξίας» των κανόνων. Μέρος αυτής της «αντίστασης» είναι η φραστική ή συμβολική βία, η αμφισβήτηση των κανόνων του σχολείου και του καθηγητή, ως προσπάθεια των μαθητών να ανακαταλάβουν συμβολικό και κοινωνικό χώρο στο σχολείο, ενώ η σωματική βία μαζί με το νταηλίκι, τον σεξισμό και την ομοφοβία βγάζει συχνά σε βία προς τους μαθη-

τές/τριες αλλά και τους εκπαιδευτικούς (Μαυρογιώργος, 1995). Αυτές οι συμπεριφορές έχουν ένα διαταξικό πρόσημο, ενώ μπορεί ειδικά για τα παιδιά από την εργατική τάξη να είναι χειρονομίες, λογοθετικές πρακτικές που «μιλούν», όπως το θέτει ο P. Willis (βλ. «θεωρία της αντίστασης»), την αντίσταση της εργατικής τάξης απέναντι σ' ένα αστικό θεσμό, όπως είναι το σχολείο. Είναι όμως και μορφές αντίθεσης που ακολουθούν οι μαθητές για να αντιμετωπίσουν την αντιφατική σχολική ζωή, αλλά ίσως και την μισθωτή εργασία που τους περιμένει. Με τη φασαρία στην τάξη, το αντριλίκι, τους εκφοβισμούς και τις απειλές σπάει η συμβολική τυραννία του σχολείου, πόσο μάλλον όταν οι ίδιοι οι μαθητές δεν έχουν ερωτηθεί ποτέ ούτε για τους κανόνες του σχολείου, ενώ φαίνεται να καταλαβαίνουν πολύ καλά τις ανομολόγητες παραδοχές τού αναλυτικού προγράμματος, αλλά και για το γιατί και πώς αντιμετωπίζονται από τους εκπαιδευτικούς (Μαυρογιώργος, 1995). Στον βαθμό μάλιστα που οι εκπαιδευτικοί δεν αναστοχαστούν πάνω στα κρυμμένα νοήματα αυτών των μαθητικών συμπεριφορών θα τις αποδώσουν αποκλειστικά (όπως και τη σχολική αποτυχία) σ' αυτούς που βρίσκονται μέσα στη σχολική τάξη, στους μαθητές (Giroux 2025:72). Ανάλογα μάλιστα μ' αυτές τις συμπεριφορές και το ταξικό-πολιτισμικό υπόβαθρο των μαθητών, οι εκπαιδευτικοί διαφοροποιούν συχνά και τις προσδοκίες τους απέναντι στους μαθητές/τριες, έχοντας υψηλές προσδοκίες από εκείνους από τα μεσοαστικά στρώματα και χαμηλές έως καθόλου από εκείνους με εργατική καταγωγή. Προφανώς για τους μαθητές/ριες οι εκπαιδευτικοί και ο Σύλλογος, στον βαθμό που δεν διαφοροποιούνται από τις παραπάνω λειτουργίες του σχολείου που εντάσσονται περισσότερο στο νόμο της αξίας, είναι το ίδιο πράγμα.

Στο υφιστάμενο κοινωνικό πλαίσιο και εφόσον η οικογένεια αποτελεί τον κύριο βιωματικό και ψυχο-συναισθηματικό χώρο αναπαραγωγής των μαθητών (οιονεί εργατικής δύναμης) το σχολείο ως θεσμός θα επιζητεί την συνεργασία της. Μόνο που ως προνομιακό συνομιλητή το σχολείο προτιμά τη (μεσο)αστική οικογένεια που είναι κοντά στην κουλτούρα και τη γλώσσα του (βλ. Pierre Bourdieu, Basil Bernstein) και μόνο κατ' ανάγκη τη λαϊκή οικογένεια, κυρίως για απόδοση ευθυνών, συστάσεις, επιπλήξεις. Εκτός αυτού, η λαϊκή οικογένεια δεν διαθέτει, ειδικά σε συνθήκες ανεργίας και εμπορευματοποίησης των δημόσιων αγαθών, ούτε τα μέσα, ούτε τους πόρους (συμβολικούς, σχεσιακούς) για να «συνομιλήσει», να αλληλοεπιδράσει με το σχολείο. Να αναφέρω πως το 10,7% των εργαζόμενων στη Ελλάδα είναι, παρόλο που εργάζονται, φτωχοί. Διαθέτουν δηλαδή κάτω από το 60% του εθνικού διάμεσου εισοδήματος, ποσοστό που έχει αυξηθεί από το 2023 (9,9%),[10] πόσο μάλλον όταν η θυματοποίηση συσχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την παιδική φτώχεια. Πιο εκτεθειμένα είναι τα παιδιά που βιώνουν υλική στέρηση, ζουν σε σπίτια με κρύο και υγρασία, έχουν παρατεταμένες διακοπές ρεύματος, με επικίνδυνη ή καθόλου θέρμανση, στερούνται ποσοτικά και ποιοτικά κατάλληλης διατροφής, είναι απογοητευμένα από το σχολείο και χαρακτηρίζουν μέτρια την απόδοσή τους (Γιαννόπουλος, Λεριού 2023:71).

Ωστόσο, εκείνες οι ψυχοκοινωνικές δεξιότητες, όπως αυτοεκτίμηση, συνεργατικότητα, ασφάλεια, προσδοκίες, συναισθηματική φροντίδα κ.λπ. στη μειωμένη ανάπτυξη των οποίων αποδίδεται το bullying (βλ. Egan, Perry 1998) δεν πέφτουν από τον ουρανό, αλλά αντλούνται από τις μορφές εργασίας (αν η εργασία είναι εκτελεστική ή δημιουργική) απ' όπου απορρέουν και αισθήματα αυτοπραγμάτωσης ή ανάλωσης. Αντλούνται, επίσης, και από το επαγγελματικό κύρος της οικογένειας και την κοινωνική αναγνώριση, το κοινωνικό κεφάλαιο, τα υποστηρικτικά δίκτυα κ.ά. Ακόμη και η «αυταρχική προσωπικότητα» με την επιθετικότητα να χαρακτηρίζει τον θύτη που ευθύνεται σύμφωνα με μια αντίληψη για συμπεριφορές bullying (βλ. Olweus 1998), κάθε άλλο παρά μπορεί να αναζητηθεί σε ιδιογραφικά (προσωπικά) χαρακτηριστικά (traint theories of Personality/θεωρίες των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας).

Εξάλλου όπως γνωρίζουμε από επιδημιολογικές έρευνες ο ψυχισμός και η κοινωνικοποίηση (σε ποια οικογένεια και σε ποιες συνθήκες ζωής;), αλλά και η ίδια η εξέλιξη του εγκεφάλου, δηλαδή του μετωπιαίου λοβού με τα στοιχεία που τον διακρίνουν, όπως υπολογιστικότητα, αξιολόγηση, δυνατότητα επιλογής κ.ά. βρίσκεται σε αλληλεπίδραση με τις συνθήκες ζωής. Αν ένας άνθρωπος αισθάνεται ασφάλεια και αγάπη ο εγκέφαλος εξειδικεύεται στην ανακάλυψη, στο παιχνίδι και τη συνεργασία. Αντίθετα αν αισθάνεται φοβισμένος και ανεπιθύμητος, ο εγκέφαλος εξειδικεύεται στη διαχείριση συναισθημάτων φόβου και εγκατάλειψης, με ό,τι αυτό συνεπάγεται (Βαν ντερ Κολκ 2022:95).

Η αξιολόγηση (αποειδίκευση) της εργασίας των εκπαιδευτικών

Το ζήτημα της αποειδίκευσης της εργασίας έχει τεθεί μετ' επιτάσεως από τον Harry Bravermann στο κλασσικό του έργο Labor and monopoly capital. The degradation of work in the twentieth century, με κύριο χαρακτηριστικό τον διαχωρισμό της σύλληψης από την εκτέλεση της εργασίας, που έχει ως συνέπεια το άδειασμα της εργασίας από δημιουργικά στοιχεία. Έχουμε, δηλαδή, μια υποβάθμιση-αποειδίκευση της εργασίας, όπως έχει εμπεδωθεί από το «επιστημονικό μάνατζμεντ», δηλαδή τους τεϊλορικούς-φορντικούς διαχωρισμούς. Καθώς η εργασία εξέπεσε σε εργαλειακή και μηχανιστική δραστηριότητα, σε ρουτίνα με άμεσες τις επιπτώσεις στην ψυχοσωματική κατάσταση των εργαζομένων, επιχειρήθηκε να αμβλυνθεί η «μελαγχολία των εργατών» που έριχνε την παραγωγικότητα (συστηματικές απουσίες, turnover, λευκή απεργία, εργασία σύμφωνα με τον κανόνα κ.α.) (βλ. Braverman 2005:45) με μέτρα «εξανθρωπισμού» της εργασίας. Για να διασκεδαστούν μάλιστα οι αντιδράσεις των εργατών απ' αυτούς τους διαχωρισμούς και να αμβλυνθεί κάπως η αποξένωση απ' αυτό που παράγουν, αλλά και από τους άλλους εργάτες, επιχειρήθηκε η ένταξη της άτυπης γνώσης των εργατών στην εργασιακή διαδικασία (βλ. μεταφορντισμός, τογιοτισμός, Team work κ.λπ.). Το κύριο πρόβλημα αυτών των διαχωρισμών παραμένει πάντα η αποϋποκειμενικοποίηση της εργασίας, έτσι που οι άνθρωποι δεν βρίσκουν ξανά τον εαυτό τους, αλλά ούτε τη συνεργασία με τους άλλους εργαζόμενους μέσα στην εργασία, ενώ έχουν αποκοπεί από το προϊόν της εργασίας τους. Αυτό, η σιωπηρή βία, που εδώ ενυπάρχει με τις ασύμμετρες σχέσεις ισχύος αποσιωπάται ουσιαστικά, όταν το θέμα τίθεται με όρους mobbing, ως ο εργασιακός εκφοβισμός με τις ηθικές και ψυχολογικές επιπτώσεις να είναι πρωτίστως ένα ζήτημα προσώπων ή η εξαίρεση και όχι εγγενές γνώρισμα της ίδιας της μισθωτής εργασίας, όπου η ανελευθερία είναι δομικό χαρακτηριστικό της. Δομικό χαρακτηριστικό της «τυπικά ελεύθερης εργασίας», όπως ορίζει ο Max Weber την εργασία στον καπιταλισμό. Η απουσία λ.χ. του mobbing από «τα κάτω προς τα πάνω» (Τούκας κ.ά. 2010) και η σπανιότητα μεταξύ εργαζομένων που κατέχουν ίση εξουσία (Zapf 1999), δηλαδή από έναν εργαζόμενο προς τον εργοδότη, προς τον διευθυντή, προς τον σχολικό σύμβουλο κ.ο.κ., λέει πολλά περισσότερα για το ποιος μπορεί να εκφοβίζει, να προσβάλλει, να παρενοχλεί και για ποιους λόγους. Εξάλλου το κάθετο mobbing («από τα πάνω προς τα κάτω») που είναι και το πιο συχνό από το οριζόντιο mobbing (μεταξύ εργαζομένων) δύσκολα μπορεί να διαφοροποιηθεί από τις άνισες σχέσεις ισχύος που έχουν ενσωματωθεί στη δομή της επιχείρησης ή του οργανισμού, ακολουθώντας τους διαχωρισμούς της εργασίας σε διευθυντική-εποπτική και εκτελεστική εργασία.

Και ενώ η ενίσχυση της συνδικαλιστικής δράσης θα μπορούσε να εξισορροπήσει δραστικά τις άνισες θέσεις ισχύος στον εργασιακό χώρο περιορίζοντας την συχνότητα του κάθετου mobbing, η εννοιολόγησή του με ψυχολογικούς όρους που παραπέμπουν στα πρόσωπα και στις οικονομίες του θυμικού τους, απαξιώνει ουσιαστικά αυτή τη δυνατότητα. Και εδώ η θεωρία («ανθρώπινες σχέσεις», «διαχείριση ανθρώπινων πόρων» κ.λπ.) που ανέφερα παραπάνω, αποτυγχάνει να κάνει τη θεμελιώδη διάκριση ανάμεσα στις διαπροσωπικές διενέ-

ξεις και την υποβόσκουσα κοινωνική σύγκρουση που έχει σαν βάση τον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας, την κοινωνική οργάνωση της εργασίας, τις άνισες θέσεις όπου είναι ενταγμένα τα άτομα (βλ. και Μουζέλης, 1991:152).

Συχνά μάλιστα η υποδαύλιση των εντάσεων και των ανταγωνισμών μεταξύ των εργαζομένων αποτελεί στρατηγική της διοίκησης, τεχνογνωσία που τα στελέχη της έχουν αποκτήσει, όσον αφορά την εκπαίδευση, στα διάφορα ΜΠΣ (βλ. διοίκηση και ηγεσία εκπαιδευτικών μονάδων, ανάπτυξη ηγετικών ικανοτήτων στην εκπαίδευση κ.ο.κ.) (βλ. Εθνική Στρατηγική:77-79.). Οικεία σ' αυτή την ιεραρχική διαχείριση του σχολείου είναι η εννοιολόγηση τής λειτουργίας του με όρους αγοράς και ιδιωτικού μάνατζμεντ ως να πρόκειται για επιχείρηση (όπως Μπουραντάς, Δ., Ηγέτης και μάνατζερ, Αθήνα 2008: Ψυχογιός). Αυτά, λοιπόν, τα υποκειμενικά στοιχεία που αφαιρέθηκαν από την εργασία, καθώς υποβαθμίστηκε και αποειδικεύτηκε, δηλαδή οι σχεσιακοί πόροι (δημιουργικότητα, φαντασία, συνεργατικότητα, περιέργεια, πρωτοτυπία κ.λπ.) είναι άκρως αναγκαία στα σύγχρονα εργασιακά περιβάλλοντα που ενεργοποιείται ο «συλλογικός εργάτης», όταν μάλιστα η εργασία έχει μετασχηματιστεί σε επικοινωνία, αλληλεπίδραση, «παιχνιδιάρικη» δραστηριότητα, όπως είναι σ' ένα βαθμό η εργασία στη διαχείριση συμβόλων και εικόνων, αλλά σε μεγάλο βαθμό και η εργασία των εκπαιδευτικών. Από αυτή την οπτική οι κινήσεις ή οι εργασιακές δεξιότητες που έχουν αφαιρεθεί από τον ατομικό εργαζόμενο και θεωρούνται άχρηστες (βλ. τεϊλορισμός, the one best way) μπορεί να είναι χρήσιμες από την πλευρά του «συνολικού ατόμου», όπως τονίζει ένας εκπρόσωπος της βιομηχανικής ψυχολογίας, ο Otto Lippman (Μουζέλης1991:122). Να επισημάνω εδώ πως η γραφειοκρατικοποίηση που για τον Max Weber είναι συνώνυμη του ορθολογισμού και συνιστά σύμφωνα με τον ίδιο κεντρικό στοιχείο τού καπιταλισμού αποβλέπει στην οργάνωση μιας κοινωνίας με στόχο την αύξηση της παραγωγής, δηλαδή το κέρδος (καπιταλισμός). Στη βάση αυτής της επιστημολογίας οργανώνεται ο ιδιωτικός τομέας, ενώ το New Public Management ως «υβριδοποίηση μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού» προτείνει την οργάνωση των δημόσιων οργανισμών σύμφωνα με τις αρχές του ιδιωτικού τομέα (κίνητρα, ανταγωνισμός, πριμ απόδοσης, εξωτερική ανάθεση λειτουργιών κ.λπ.) (Hibou 2024:40, 106).

Ουσιαστικά πρόκειται για το «επιστημονικό μάνατζμεντ» ή την «επιστήμη της διοίκησης της εργασίας» στον καπιταλιστικό καταμερισμό εργασίας (διαχωρισμός ιδιοκτησίας από την χρήση στα μέσα παραγωγής) όπως «εμπλουτίστηκε» από τη σχολή των «ανθρωπίνων σχέσεων» (human relations) και σήμερα παρουσιάζεται «ουδέτερα» ως διαχείριση «ανθρωπίνων πόρων» (human resources) (βλ. Braverman 2005:103. 106). Σε μεγάλο βαθμό η «διοίκηση σχολικών μονάδων» που εντάσσεται στο τεχνοκρατικό μοντέλο της «διοίκησης ολικής ποιότητας» είναι συνέχεια του παραδείγματος του μοντέλου «ανθρωπίνων σχέσεων» (βλ. προσωπικών σχέσεων) όπως εισήχθη από τον Elton Mayo, στη δεκαετία του '30 όταν αναζητούσαν τις αιτίες της δυσφορίας των εργατριών στο εργοστάσιο της General Electric στο Hawthorne του Σικάγου. Ο Mayo συνέδεσε την αποδοτικότητα στην εργασία, με τη διαχείριση των συναισθημάτων των εργαζομένων και έτσι η δυσφορία, τα παράπονα, η αυθαιρεσία στον χώρο εργασίας διατυπώθηκαν σε μια «ουδέτερη γλώσσα» (βιομηχανική κοινωνιολογία, ψυχολογία της εργασίας), με έμφαση στα συναισθήματα και στην προσωπική ζωή, αναζητώντας τις αιτίες της δυσφορίας των εργατριών εκτός χώρου εργασίας και όχι στους τεϊλορικούς διαχωρισμούς που ευθύνονταν για την αποειδίκευση, την αλλοτρίωση, τη βαρεμάρα. Δηλαδή εκτός της μισθωτής συνθήκης και εκτός ταξικής πάλης, ως η αποειδίκευση, η αλλοτρίωσης και η απαξίωση των εργαζομένων να είναι ζήτημα προσωπικών και συναισθηματικών σχέσεων ή ζήτημα της οικογενειακής βιογραφίας που χρήζει ψυχανάλυσης. Το τελευταίο μάλλον σχετίζεται σίγουρα και με το γεγονός πως επρόκειτο για εργάτριες, με τα πατριαρχικά στερεότυπα να περνούν και στην έρευνα.

Ιδεοτυπικά αυτό είναι και το πλαίσιο που κινείται, τηρούμενων των αναλογιών (μορφή εργασίας, πολιτική συγκυρία κ.λπ.), η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών. Αυτή ξεκινά με την μέτρηση της επίδοσης (βλ. «ατομική απόδοση») και την «έκθεση αυτοαξιολόγησης» (Εφημερίδα της Κυβέρνησης 2023:3825, 3782), ενώ αποσκοπεί, όπως αναφέρεται στον σχετικό νόμο, στη «αυτοβελτίωση των εκπαιδευτικών». Εκτός αξιολόγησης μένουν οι εκπαιδευτικές υποδομές (αίθουσες διδασκαλίας, βιβλιοθήκες, εργαστήρια, ασφάλεια κτιρίων, μισθοί εκπαιδευτικών, κοινωνική αναγνώριση κ.λπ.), το αναλυτικό πρόγραμμα, αλλά και η υποχρηματοδότηση της εκπαίδευσης (βλ. και Κασσιωτάκης 2021:76), όταν μάλιστα τα στελέχη της εκπαίδευσης που συμμετέχουν στην αξιολόγηση επιλέγονται με κομματικά κριτήρια (περιφερειακοί διευθυντές). Είναι προφανές πως όλοι αυτοί οι παράγοντες θα επιβαρύνουν τους εκπαιδευτικούς στη δουλειά τους. Το γεγονός αυτό σε συνάρτηση με το ότι λείπει μια συνολική αξιολόγηση του εκπαιδευτικού συστήματος ώστε να καταδειχτεί πρώτα η ευθύνη εξωεκπαιδευτικών παραγόντων, για να υπάρξει, ας πούμε, εντοπισμός των προβλημάτων, καθιστά την αξιολόγηση μιας και μόνο παραμέτρου, δηλαδή των εκπαιδευτικών, σε μεγάλο βαθμό αναξιόπιστη. Εκτός αυτού και αφού ορίζονται λεπτομερώς οι προδιαγραφές ποιότητας και αποτελεσματικότητας των διαδοχικών βαθμίδων επίδοσης, όσον αφορά στις παραμέτρους του επιτελούμενου παιδαγωγικού, διδακτικού ή υποστηρικτικού έργου (Εφημερίδα της Κυβέρνησης 2023:3782), η αξιολόγηση βγάζει εκτός διαδικασίας το πολιτικό περιεχόμενο της «ποιότητας», προσδίδοντας έναν αντικειμενικοφανή χαρακτήρα στην διαδικασία, όταν μάλιστα στην επιστημονική συζήτηση δεν είναι σαφές τι και πώς πρέπει να αξιολογηθεί; (βλ. και Alkin 2004). Εξάλλου η κωδικοποίηση-τυποποίηση των δεικτών αξιολόγησης (απόδοση σχολείων, μαθητών κ.ά.) είναι μέρος της διαδικασίας συγκριτικής προτυποποίησης (benchmarking), που θα ακολουθήσει την αξιολόγηση των σχολικών μονάδων (για να ταξινομηθούν οι σχολικές μονάδες).

Είναι προφανής επίσης ο ελεγκτικός ρόλος των αξιολογητών, αφού αυτοί τοποθετούνται από την μεριά της διοίκησης (επόπτης ποιότητας, περιφερειακός διευθυντής κ.ά.), ενώ οι εκπαιδευτικοί σε περίπτωση που αρνούνται να αξιολογηθούν παραπέμπονται στο πειθαρχικό, ενώ στην περίπτωση αρνητικής αξιολόγησης υποχρεούνται να παρακολουθήσουν επιμόρφωση. Το γεγονός αυτό αυξάνει τη δυσπιστία έναντι της αξιολόγησης, καθώς αυτή μπορεί να συνδεθεί με τον έλεγχο και την κοινωνική πειθάρχηση των εκπαιδευτικών. Έτσι όμως η αξιολόγηση αρθρώνεται ως δομή επιβολής απέναντι στους εκπαιδευτικούς και αξιώνει να ελέγξει την εργασία τους, να την διαιρέσει σε επιμέρους στοιχεία για να την περιγράψει λεπτομερώς, επομένως και να την ελέγξει ατομικά («ατομική αξιολόγηση»), ώστε να αποδοθεί στη συνέχεια και ποσοτικά σε δείκτες (βλ. «διοίκηση ολικής ποιότητας») (όπως Ζωγόπουλος 2010). Για να μπορούν να τεθούν και «στόχοι» ώστε να προσδιορίζεται ο βαθμός επίτευξής τους με την αντίστοιχη «κουλτούρα ποιότητας» (αποτελεσματικότητα, λογοδοσία, ανταγωνισμός). Σ' ένα ιεραρχικό σχολικό περιβάλλον με τον διευθυντή-ηγέτη που λειτουργεί ατομοκεντρικά για να περάσει ο ανταγωνισμός και μεταξύ των εκπαιδευτικών με υπόβαθρο πάντα ένα φαντασιακό «αριστείας». Κατ' αυτόν τον τρόπο χάνεται το φυσικό αντικείμενο, δηλαδή το σχολείο και η εκπαιδευτική πράξη, τυποποιείται σε μεγάλο βαθμό και απομακρύνεται από τον δημιουργικό χαρακτήρα της εργασίας στην κοινωνική αναπαραγωγή, όπως έδειξα παραπάνω, για να ενταχτεί πλήρως στο νόμο της αξίας. Πόσο μάλλον όταν η ιδεοτυπική αποτύπωση της εκπαιδευτικής πραγματικότητας με στάνταρς και νόρμες είναι και μια διαδικασία αφαίρεσης, όπου η «συγκεκριμένη εργασία» (του ατομικού εργαζόμενου/εκπαιδευτικού) ενσωματώνεται στην «αφηρημένη εργασία» όπως το θέτει ο Κ. Marx για να μετρηθεί η αξία ανταλλαγής, η συσσωρευμένη εργασία μέσα στο εμπόρευμα, τις εκπαιδευτικές υπηρεσίες (βλ. θεωρία της αξίας).

Επιπρόσθετα και καθώς οι εκπαιδευτικοί δεν βιώνουν τόσο αλλοτριωμένα όπως οι εργάτες αυτούς τους εργασιακούς διαχωρι-

σμούς λόγω του ότι το σχολείο δεν υπάγεται άμεσα στον νόμο της αξίας και η εργασία τους διατηρεί παρά το άγχος και το στρες ακόμη κάποια δημιουργικά στοιχεία, μέσω της αξιολόγησης επιχειρείται να καμφθεί και μια εργασιακή ηθική, που βλέπει την εργασία ως κοινωνική προσφορά, ως αξία χρήσης και χαρακτηρίζει κυρίως έναν επαγγελματικό κλάδο, τους εκπαιδευτικούς, με ιστορικό κοινωνικών αγώνων, στον οποίο η Ελληνική κοινωνία οφείλει πολλά. Από την εκπαίδευση-κοινωνικοποίηση των παιδιών και την προσδοκώμενη επαγγελματική και κοινωνική τους ανέλιξη, μέχρι την αφομοίωση των κοινωνικών κραδασμών που συνόδευσαν την οικονομική κρίση και τα Lockdowns. Αν δυσφημιστούν και καταδειχτούν οι εκπαιδευτικοί, όπως γίνεται με διάφορα επεισόδια επαγγελματικής εξουθένωσης και εργασιακού εκφοβισμού των εκπαιδευτικών, σπάει και μια άτυπη κοινωνική συμμαχία ανάμεσα στην Ελληνική οικογένεια, τα μικροαστικά και μεσοαστικά στρώματα με το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς, που λειτουργεί τρόπον τινά ως ανάχωμα στην πλήρη αποδιοργάνωση και διάλυσή του. Μια συμμαχία που κρατάει σχετικά ψηλά τον πήχη των κοινωνικών προσδοκιών στην Ελληνική κοινωνία. Εδώ αποβλέπει, εκτός των άλλων, η αξιολόγηση στην εκπαίδευση, η ποσοτική αποτίμηση (γραφειοκρατικοποίηση), μιας καθόλα ποιοτικής εργασίας που αφορά τις αλληλεπιδράσεις, την επικοινωνία, τη συνεργασία με τα παιδιά και τους εφήβους, δηλαδή σχεσιακούς πόρους.

Μέρος του εγχειρήματος της αξιολόγησης και του ελέγχου (βλ. «κουλτούρα ελέγχου») (Michael Apple) είναι η διάχυση και η ένταση των ανταγωνισμών στο σχολικό βιόκοσμο, μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών, μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων, ακόμη και μεταξύ των ίδιων των εκπαιδευτικών με σφήνα τούς φορείς θέσεων ευθύνης και αξιολόγησης, το mobbing (ηθική-ψυχολογική παρενόχληση, απαξίωση) των εργαζομένων και η εργασιακή εξάντληση (burn out), πόσο μάλλον όταν το μεγαλύτερο μέρος των εκπαιδευτικών είναι μέσα στη σχολική τάξη πάνω από 30 χρόνια. Εντούτοις η αξιολόγηση πάλι ως «ορθολογικό» εγχείρημα ελέγχου της εργασίας των εκπαιδευτικών «από τα πάνω» θα περιορίσει αν δεν εξαλείψει και πρωτοβουλίες από τα κάτω, την άτυπη γνώση που είναι άκρως αναγκαία ως ποιοτική εργασία (αλληλεπίδραση, δημιουργικότητα, συνεργατικότητα, ενδιαφέρον κ.λπ.). Θα υπονομεύσει επίσης μια εργασιακή ηθική και ένα επαγγελματικό έθος (habitus), χωρίς τα οποία η εργασία στην εκπαίδευση θα πάρει τα χαρακτηριστικά μιας μονότονης και ρουτινιάρικης δουλειάς, όπως είναι η εργασία στην «αλυσίδα παραγωγής», με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την ποιότητα της εργασίας στην κοινωνική αναπαραγωγή. Χωρίς να ληφθεί υπόψη αυτή η διαδικασία αποειδίκευσης-υποβάθμισης του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού, ο εργασιακός εκφοβισμός, όπως και η επαγγελματική εξουθένωση θα οριστεί ως προσωπικό έλλειμα (π.χ. έλλειψη θετικής σκέψης). Δεν είναι το εργασιακό καθεστώς και οι κρατικές εκπαιδευτικές πολιτικές όπως συμπυκνώνονται στο εγχείρημα της αξιολόγησης που δημιουργούν άγχος, ανασφάλεια, και επισφάλεια, όταν μάλιστα το 1/3 (~ 50.000) είναι αναπληρωτές, αλλά οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί ως πρόσωπα. Από αυτή την οπτική δεν είναι καθόλου παράδοξο πως οι εκπρόσωποι των «ανθρώπινων σχέσεων» και της «διαχείρισης ανθρωπίνων πόρων» ή του «σύγχρονου μάνατζμεντ» αντιμετωπίζουν καχύποπτα και εχθρικά, όπως ο Frederik Taylor, ο Elton Mayo κ.ά. τη συνδικαλιστική δράση γιατί αποδιοργανώνει τον «βιομηχανοποιημένο κόσμο» και προκαλεί τριβές και συγκρούσεις (βλ. Μουζέλης 1991:248).

Από την άλλη το burn out όπως πολιτικά παρουσιάζεται συμβάλλει έμμεσα στη δυσφήμηση της εργασίας των εργαζομένων στα δημόσια αγαθά, όπου η εργασία προσφέρεται ως αξία χρήσης, υπονοώντας έμμεσα πως είναι αυτή η «ανθρωποκεντρική» μορφή της εργασίας (βλ. «κοινωνικό λειτούργημα») και η ταύτισή τους με το περιεχόμενο της εργασίας (ως εργασία κοινωνικής προσφοράς) που προκαλεί την εργασιακή εξουθένωση (σωματική και ψυχική), οδηγώντας στην αδιαφορία και την παραίτηση. Των εκπαιδευτικών, των νοσηλευτών, των γιατρών κ.ά. Έτσι μένει στο απυρόβλητο το εργασιακό καθεστώς (ηγετικό μοντέλο διοίκησης, φόρτος εργασίας, αξιολόγηση-αποειδίκευση κ.ά.) που ευθύνεται για την απώλεια ενδιαφέροντος για την εργασία, την απώλεια αυτοπεποίθησης κ.ά. Ουσιαστικά οι εργαζόμενοι στα δημόσια αγαθά καλούνται να αντιμετωπίσουν τους μαθητές/τριες, τους γονείς, τους ασθενείς κ.ά. εργαλειακά και αγοραία ως πελάτες υπηρεσιών, που με την συμπεριφορά τους και τις υπερβολικές απαιτήσεις τους δημιουργούν το πρόβλημα. Μ' αυτό τον τρόπο θα βρεθούν απέναντι στα εργατικά και λαϊκά στρώματα, αφού αυτά θα θεωρηθούν υπεύθυνα για την ψυχολογική επιβάρυνση, το άγχος, το στρες τους, το mobbing και το burn out. Από την άλλη, κυρίως για την αντιμετώπιση του εργασιακού εκφοβισμού είναι σημαντικό να αποθηλυκοποιηθεί και να αποεμφυλοποιηθεί το επάγγελμα του εκπαιδευτικού, καθώς ο έμφυλος καταμερισμός εργασίας κρατάει τις γυναίκες σε επαγγέλματα που είναι συνέχεια της αναπαραγωγικής (οικιακής) εργασίας. Στην φροντίδα, στην πρόνοια, στη νοσηλεία, στην εκπαίδευση, αναπαράγοντας όλα τα στερεότυπα για τους έμφυλους κοινωνικούς ρόλους. Μάλιστα σύμφωνα με σχετικές έρευνες για τον εργασιακό εκφοβισμό (gender-based workplace violence) (βλ. Cruz, Klinger 2011), οι γυναίκες εκπαιδευτικοί ή τα κουήρ άτομα είναι περισσότερο εκτεθειμένα σε λεκτικές και σωματικές επιθέσεις από άνδρες γονείς ή έφηβους μαθητές ή ακόμη και από τους άντρες διευθυντές των σχολείων ή άντρες συναδέλφους.

Το ζήτημα αποεπαγγελματοποίησης του εκπαιδευτικού επαγγέλματος, τόσο ποσοτικά (έλλειψη εκπαιδευτικών), όσο και ποιοτικά (έλλειψη πρωτοβουλίας, δημιουργικότητας, φαντασίας) που απαξιώθηκε και υποβαθμίστηκε τα τελευταία χρόνια προϊούσης της αξιολόγησης, όταν μάλιστα αυτή την στιγμή εκκρεμούν εκατοντάδες πειθαρχικά σε βάρος των εκπαιδευτικών, θα εμφανιστεί άμεσα και στη χώρα μας, όπως εμφανίστηκε εξάλλου και σε άλλες χώρες που ακολούθησαν αντίστοιχες εκπαιδευτικές πολιτικές (λ.χ. Μεγάλη Βρετανία). Εντούτοις χωρίς επαγγελματικό ήθος, χωρίς δυνατότητες δημιουργικής και αυτόνομης εργασίας με κοινωνική αναγνώριση της δουλειάς τους, δύσκολα οι εκπαιδευτικοί θα μπορέσουν να σταθούν στην τάξη, ενώ όλοι/ες θα αποφεύγουν το επάγγελμα του εκπαιδευτικού, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την κοινωνικοποίηση των εφήβων και των νέων μας.

Προφανώς και μέρος της αναβάθμισης του επαγγέλματος των εκπαιδευτικών είναι και η επιμόρφωση. Αυτή όμως μπορεί να είναι μια γόνιμη διαδικασία μόνο σε συνθήκες εργασιακής ασφάλειας, χωρίς φόβο για απόλυση και χωρίς άγχος. Πραγματικά τότε, λαμβάνοντας υπόψη και την εμπειρία των Διδασκαλείων, μπορούν να τεθούν ζητήματα που ανακύπτουν στην τάξη και να γίνουν αντικείμενο αναστοχασμού και επαναξιολόγησης από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς. Εξάλλου, οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν πως τα κριτήρια αξιολόγησης οφείλουν να είναι σε ποσοστό 92% παιδαγωγική ικανότητα του εκπαιδευτικού, η συνέπεια και η υπευθυνότητα στην άσκηση των καθηκόντων (90%), η επιστημονική κατάρτιση (87%), η συνεργασία με γονείς και συναδέλφους (76% και 72% αντίστοιχα), η διδακτική ικανότητα (68%) και η ανταπόκριση σε εξωδιδακτικά καθήκοντα (46%). Θέτουν όμως ερωτήματα για την επιστημονική συγκρότηση των αξιολογητών, προτείνοντας πιο γόνιμη τη συλλογική εσωτερική αξιολόγηση (73%) (Βλάχος κ.ά.:2008). Όπως γίνεται αντιληπτό, αυτός ο αναστοχασμός προϋποθέτει τη λειτουργία του σχολείου ως κοινότητας με σύγχρονες υποδομές και πόρους (διδακτικούς, καλλιτεχνικούς κ.λπ.) και ένα εργασιακό κλίμα με το αντίστοιχο επαγγελματικό ήθος που θα γέρνει περισσότερο προς το σχολείο του «παιχνιδιού» και της δημιουργικής δραστηριότητας, όπως τέθηκε παραπάνω («το σχολείο ως κοινότητα», «συνεργατική τάξη», «έρευνα δράσης» κ.λπ.).

Αντίθετα σε συνθήκες γραφειοκρατικοποίησης της εκπαιδευτικής πράξης, νεοεπιθεωρητισμού και διοικητισμού («τεχνοκρατικό μοντέλο») η εργασία των εκπαιδευτικών θα εντάσσεται όλο και περισσότερα στον νόμο της αξίας, θα μετατρέπεται δηλαδή από εργασία κοινωνικής προσφοράς που παράγει αξίες χρήσης σε εργαλειακή δραστηριότητα παράγοντας αξίες για την αγορά (εμπορεύματα), συμ-

βάλλοντας περισσότερο στη συμμόρφωση των εκπαιδευτικών παρά στη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου. Πάντως με το 1/3 των εκπαιδευτικών να είναι αναπληρωτές/τριες το 2025-2026 και με κενά στα σχολεία ακόμη και μετά τα Χριστούγεννα, η αξιολόγηση κάθε άλλο παρά αξιόπιστη πρόταση μπορεί να είναι για την αναβάθμιση του σχολείου και του εκπαιδευτικού έργου.

Η αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού σε πραγματικό χρόνο

Γίνεται σαφές, λοιπόν, πως η αντιμετώπισης του προβλήματος του σχολικού εκφοβισμού οφείλει να γίνει, αφού πρώτα και χωρίς υπερβολές, προσδιοριστούν, μακριά από ένα παραλήρημα «ηθικού πανικού», οι ορθές του διαστάσεις. Σε συνάρτηση μ' αυτό μένει πρώτα να προσδιοριστεί η μεθοδολογία συλλογής στοιχείων για το bullying. Ποιος και πώς τα συλλέγει; Είναι αυτονόητο πως η αστυνομία θ' αντιλαμβάνεται το πρόβλημα περισσότερο με εγκληματολογικούς παρά με παιδαγωγικούς όρους. Πόσο μάλλον όταν η αστυνομία, υποκαθιστώντας συχνά την ίδια την παιδαγωγική πράξη και τους εκπαιδευτικούς, προσκαλείται συχνά στα σχολεία, για ενημερώσεις σχολικού εκφοβισμού.[11]

Αν θέλουμε να αντιμετωπίσουμε πραγματικά το πρόβλημα, ακόμη και στο μικροεπίπεδο, εκεί που εμφανίζεται, οφείλουμε να αναδείξουμε τους κοινωνικούς παράγοντες που το προκαλούν και όχι να μείνουμε στα πρόσωπα, στους μαθητές/τριες, στις πλατφόρμες καταγγελίας, υπονομεύοντας τη συνύπαρξη των δρώντων του σχολείου (μαθητών, εκπαιδευτικών, γονιών).

Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να συνδέσουμε αυτές τις συμπεριφορές με το «κόντεμα» των προσδοκιών στην Ελληνική κοινωνία, όπως επιβεβαιώνεται από την κοινωνική έκπτωση και τη μετατροπή των ίδιων των νέων και των γονέων τους σε αναλώσιμο πληθυσμό, την εμπορευματοποίηση των δημόσιων αγαθών, τη μετανάστευση ενός μεγάλου μέρους του παραγωγικού πληθυσμού, την αποδιοργάνωση του σχολείου που επιτείνεται από τη αποειδίκευση του εκπαιδευτικού έργου αφήνοντας πάλι εκτός συζήτησης το σύστημα κατανομής των πόρων (πώς και πού;). Αλλά και το αντιπαιδαγωγικό περιεχόμενο των εκπαιδευτικών πολιτικών που θέλουν το σχολείο ως ίδρυμα και μηχανισμό κοινωνικής πειθάρχησης.

Χωρίς προσδοκίες για το μέλλον, χωρίς σχέδια ζωής, οι μαθητές/τριες, οι έφηβοι και οι νέοι μας θα βιώνουν τη ζωή τους με άγχος, ανασφάλεια και επιθετικότητα. Εξάλλου η επιθετικότητα δείχνει πως τα παιδιά φοβούνται, γιατί αισθάνονται πως απειλούνται. Μ' αυτή την έννοια και με κοινωνικο-παιδαγωγικούς ή ψυχο-παιδαγωγικούς όρους οι θύτες σχολικού εκφοβισμού είναι τα πρώτα θύματα. Από εδώ οφείλουμε να ξεκινήσουμε αν θέλουμε να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα. Σε μια κοινωνία που περιφρονεί τη ζωή (βλ. Τέμπη, Βιολάντα, συμμετοχή στον πόλεμο, καταστροφή της φύσης κ.ά.), θα είναι και οι νέοι και οι έφηβοι που θα περιφρονούν τη δική τους ζωή. Σαν να μην έχουν τίποτε να χάσουν. Η έλλειψη αυτοσεβασμού για τη ζωή τους, σαν να μην υπάρχει μια αξιοβίωτη ζωή και γι' αυτούς, θα τους στρέψει ενάντια στους πιο «αδύνατους». Στα παιδιά που μοιάζουν πιο αδύναμα και ευάλωτα εξαιτίας της σκληρής καθημερινότητάς τους (Γιαννόπουλος Λεριού, 2023:72). Συχνά μάλιστα η λαχτάρα για ταύτιση, για συλλογική ταυτότητα, θα τους στρέψει και ενάντια σ' αυτούς που λόγω μιας διαφορετικότητας είναι έξω από το βιωματικό τους ορίζοντα, έξω από το πολιτισμικό τους φαντασιακό. Σε αυτές τις συνθήκες, πάλι, όταν ρευστοποιείται η εργατική δύναμη (βλ. ευέλικτες και επισφαλείς μορφές εργασίας, κατάργηση του 8/ωρου κ.ά.) με την υψηλή ανεργία των νέων και με το βίωμα του «περιττού», του αναλώσιμου, θα ρευστοποιούνται και οι προσωπικές σχέσεις, έτσι που θα ευνοείται το προσωρινό και το εφήμερο, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τον κοινωνικό δεσμό (κοινωνικά δίκτυα, κοινωνικά συναισθήματα, προσωπικές σχέσεις) και τις βιογραφικές συνέχειες στους ρευστούς καιρούς που ζούμε.

Νομίζω πως αυτή η προσέγγιση ορίζει από άποψη μεθόδου με μεγαλύτερη σαφήνεια και τα διαφορετικά επίπεδα ανάλυσης, επομένως και τις αναγκαίες παρεμβάσεις που οφείλουν να γίνουν στο σημερινό σχολείο χωρίς να χάνουμε το δάσος. Συνεπώς μια γενναιόδωρη ανακατανομή των πόρων προς την εκπαίδευση (υλικών, αισθητικών-καλλιτεχνικών, επιμορφωτικών, αναβάθμιση και κοινωνική αναγνώριση του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού κ.ά.), διαμορφώνει και τους όρους ώστε η παιδαγωγική πράξη να «απελευθερωθεί» εν μέρει από τις κοινωνικές εντάσεις που μεταφέρονται μέσα στο σχολείο, από τις κοινωνικές βιογραφίες των μαθητών και την απόσταση του σχολείου από την οικογένεια. Μέρος αυτών των εντάσεων θα μπορούσαν να επεξεργαστούν κοινωνικο-παιδαγωγικά και ψυχοπαιδαγωγικά, ώστε ο εκπαιδευτικός να συναντά τον μαθητή/τρια ως υποκείμενο με όρους αναγνώρισης και αξιοπρέπειας.

Συνεπώς περισσότεροι εκπαιδευτικοί στα σχολεία, μικρά τμήματα ώστε να «προσωποποιείται» η εκπαιδευτική σχέση, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί σ' όλα τα σχολεία για την υποστήριξη των μαθητών/τριών και των εκπαιδευτικών, ακόμη και των γονέων, και βεβαίως σύγχρονες υποδομές και βεβαίως ένα ισορροπημένο αναλυτικό πρόγραμμα, με αναβάθμιση στο καλλιτεχνικό-αισθητικό κομμάτι ώστε να αναδειχτεί ο ψυχισμός των παιδιών που καταπιέζεται από την τραπεζική αντίληψη της εκπαίδευσης. Και γιατί όχι σχολεία προσαρμοσμένα στις συνθήκες ζωής και εργασίας των γονέων, αίθουσες μουσικής, κολυμβητήρια, κατασκηνώσεις κ.ά. Σε μια τέτοια περίπτωση θα περιορίζονταν, αν δεν εξέλειπαν, και οι συνθήκες που ευνοούν φαινόμενα εκφοβισμού και άλλων συμπεριφορών.

Όπως αντιλαμβάνεται ο καθένας/μία αυτό θέτει πάραυτα το ζήτημα κοινωνικής οργάνωσης των πόρων. Με ποιες προτεραιότητες και πού; Νομίζω πως αυτό επιχειρεί να αποφύγει η κυβέρνηση, μεταξύ άλλων, με τη ψηφιακή πλατφόρμα καταγγελιών ή τη «διαμεσολάβηση» που –αφήνοντας στην άκρη τις εκπαιδευτικές πολιτικές και τον άκρατο ανταγωνισμό που καλλιεργεί– αντιμετωπίζει το πρόβλημα ως προσωπικό ζήτημα, σαν οι μαθητές/τριες να έχουν κάτι προσωπικό μεταξύ τους, πρακτικές που κάθε άλλο παρά δημιουργούν κλίμα εμπιστοσύνης και συνεργασίας στη σχολική κοινότητα.

Ωστόσο το μοναδικό μέσον που έχουν ως εργαζόμενοι, έναν στρατηγικό πόρο που μπορεί να παράξει και άλλους πόρους είναι η κοινωνική δράση. Μόνο η κοινωνική δράση μπορεί να δημιουργήσει αντιστάσεις στην εμπορευματοποίηση των δημόσιων αγαθών, αλλάζοντας το σύστημα κατανομής των πόρων, δημιουργώντας ένα σχολείο φιλικό στους μαθητές και ένα χώρο εργασίας που θα αξίζει να προσφέρεις ως εκπαιδευτικός, όπως απαιτεί το σχολείο, όπως είδαμε παραπάνω, ως χώρου κοινωνικής αναπαραγωγής. Έτσι, η υπεράσπιση της εκπαίδευσης, της υγείας, του νερού, των τρένων ως δημόσιων αγαθών (ως αξιών χρήσης) γίνονται μέρος του αγώνα της κοινωνίας, καθώς ικανοποιούν πρώτα απ' όλα κοινωνικές ανάγκες των εργατικών και λαϊκών στρωμάτων. Διαμορφώνει όμως και τη βάση για την κοινωνική συμμαχία αυτών των στρωμάτων με άλλες ομάδες εργαζομένων στα δημόσια αγαθά (γιατροί, εκπαιδευτικοί, σιδηροδρομικοί κ.ά.) με τα εργατικά και λαϊκά στρώματα. Εδώ μόνο μπορούν να παραχθούν επιπλέον πόροι (οργανωσιακοί, πολιτικοί, πολιτισμικοί κ.ά.) και εδώ σε πραγματικό χρόνο μπορούν να παραχθούν πολιτικές που θα δημιουργήσουν ένα σχολείο που οι μαθητές/τριες θα χαίρονται να πηγαίνουν και οι εκπαιδευτικοί θα χαίρονται να προσφέρουν.

** Ο Θανάσης Αλεξίου είναι καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, στο Τμήμα Κοινωνιολογίας.*

Βιβλιογραφία

Alkin, M. C. (επιμ). (2004), Evaluation roots: tracing theorists' views andinfluences, Thousand Oaks: Sage.

Βαν ντερ Κολκ, Β. (2022), Το σώμα δεν ξεχνά. Εγκέφαλος, νους και σώμα στη

θεραπεία του τραύματος, Αθήνα:Κλειδάριθμος.

Βλάχος, Δ., Δαγκλής, Ι., & Ζουγανέλη, Α. (2008), Η ποιότητα στην εκπαίδευση, έρευνα για την αξιολόγηση ποιοτικών χαρακτηριστικών του συστήματος πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, Αθήνα:Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Coen, S. (2002), Folk Devils and Moral Panics The creation of the Mods and Rocker, London-New York:Routledge.

Crouz, A, Klinger, S. (2011), "Gender-based violence in the world of work: Overview and selected annotated bibliography", International Labor Office: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://biblioteca.cejamericas.org/bitstream/handle/2015/560/Gender_Based_Violence_World_Of_Work.pdf?sequence=1

Egan, S., Perry, D.G., (1998), "Does low self-regard invite victimization?" Developmental Psychology 34:299-309.

Γιαννόπουλος, Κ., Λεριού, Ει. (2023), «Σχολικός εκφοβισμός και φτώχεια: Ευρήματα από την εφαρμογή ενός νέου μοντέλου για το 2022-23, ΚΕΠΕ, Οικονομικές εξελίξεις 25:61-77: https://www.researchgate.net/publication/375224228_Scholikos_ekphobismos_sten_Ellada_kai_phtocheia_Euremata_apo_ten_epharmoge_enos_neou_montelou_katagraphes_gia_to_2022-2023

Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας 27/1/2023: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2023/%CE%A6%CE%95%CE%9A_%CE%91%CE%BE%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CC%81%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf

Gerlinger, J. (2022), "Exclusionary discipline and school crime: Do suspensions make schools safer?", Education and Urban Society, 54:797–822.

Giroux, H. (2024), Για την κριτική παιδαγωγική, Αθήνα:Gutenberg.

Hall, S., Critcher, Ch., Jefferson, T., Clarke, J., Roberts, B. (1978), Policing the Crisis. Mugging, the State, and Law and Order, London: The Macmillan Press.

Hibou, B. (2024), Η γραφειοκρατικοποίηση του κόσμου στη νεοφιλελεύθερη εποχή, Αθήνα: Πλήθος.

Ζωγόπουλος, Ε. (2010), «Δείκτες Ποιότητας Εκπαίδευσης, μια ορθολογική προσέγγιση», Τα Εκπαιδευτικά 95/96: 50-59: https://docplayer.gr/325781-Ta-ekpaideytika-teyhos-95-96-periehomena.html.

Ferguson, S. (2025), «Παιδιά, παιδική ηλικία και καπιταλισμός: Μια οπτική μέσα από το πρίσμα της κοινωνικής αναπαραγωγής», στο Bhattacharya, T. (επιμ.), Θεωρία της κοινωνικής αναπαραγωγής. Χαρτογραφώντας ξανά την τάξη, επαναπροσδιορίζοντας την καταπίεση, Αθήνα: Κλειδάριθμος.

Φουκό, Μ. (1987), Εξουσία, γνώση, ηθική, Αθήνα:Ύψιλον.

Κασιωτάκης, Μ. (2021), «Οι σύγχρονες διεθνείς τάσεις στους τομείς της αξιολόγησης των σχολικών μονάδων και των εκπαιδευτικών και η περίπτωση της Ελλάδας»: https://www.researchgate.net/publication/348185781_Oi_synchrones_diethneis_taseis_stous_tomeis_tes_axiologeses_ton_scholikon_monadon_kai_ton_ekpaideutikon_kai_e_periptose_tes_Elladas

Μαυρογιώργος, Γ. (1995), «Ασκήσεις στην άσκηση βίας στο σχολείο: Από τη μεριά των εκπαιδευτικών: μεσολάβηση και αντίσταση», Σύγχρονη Εκπαίδευση 81:15-18.

Braverman, H. (2005), Εργασία και μονοπωλιακό κεφάλαιο. Η υποβάθμιση της εργασίας στον εικοστό αιώνα, Αθήνα: Λέσχη κατασκόπων του 21ου αιώνα.

Μουζέλης, Ν. (1991), Οργάνωση & γραφειοκρατία. Ανάλυση των σύγχρονων θεωριών, Αθήνα: Α. Μαθιουδάκι/Π. Ανδρονόπουλου.

Νικολαΐδης, Γ. (2026), «Παραβατικότητα ανηλίκων: Στατιστικές λαθροχειρίες και η Ψυχολογία που έχει πάρει το δρόμο και κατηφορίζει για το Αστυνομικό Τμήμα;»:https://jacobin.gr/paravatikotita-anilikon-statistikes-lathrocheiries-kai-i-psychologia-pou-echei-parei-to-dromo-kai-katiforizei-gia-to-astynomiko-tmima/?fbclid=IwY2xjawQ3JLBleHRuA2FlbQIxMQBicmlkETFwOE13S0xseWtxeGxCd24wc3J0YwZhcHBfaWQQMjIyMDM5MTc4ODIwMDg5MgABHoazAJqkZKbvr_E44rtqtCNpHO2fA7PPFupedGlDLmX_FfqpZfAhePLK3Wxi_aem_c0tovhv9IZ8RoikytLEpkA

Olweus, D. (1993), Bullying and school. What we now and what we can do, Oxford: Blackwell.

Πετράκη, Γ.(επιμ.), (2020), Φύλο, κράτος πρόνοιας και ανθεκτικότητα στην κρίση, Αθήνα: Νήσος.

Trevarthen, C., Malloch, S. (2000), "The Dance of Wellbeing: Defining the Musical Therapeutic Effect", Nordisk Tidsskrift for Musikkterapi, 9:2, 3-17: http://dx.doi.ors/10.1080/08098130009477996

Τούκας, Δ., Δεληχάς, Μ. & Καραγεωργίου, Α. (2012), «Εννοιολογικοί ορισμοί και αιτιολογικοί παράγοντες της ψυχολογικής βίας στην εργασία: Ο ρόλος τους στην αξιολόγηση της επικινδυνότητας του φαινομένου mobbing», Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής, 29:162-173.

Zapf, D., Vartia, M. (2020), "Prevention and treatment of workplace bullying: An overview", στο S. V. Einarsen, H. Hoel, D. Zapf, & C. L. Cooper (επιμ.), Bullying and harassment in the workplace: Theory, research, and practice, Boca Raton: CRC Press.

Zapf, D. (1999), "Organisational, work group related and personal causes of mobbing/ bullying at work", International Journal of Manpower 20:70-85: https://www.researchgate.net/publication/228079779_Organisational_work_group_related_and_personal_causes_of_mobbingbullying_at_work

Παραπομπές

1 Στη σχετική βιβλιογραφία η διαφοροποίηση μεταξύ mobbing και bullying δεν είναι σαφής, όπως και σε αρκετές χώρες. Ωστόσο το mobbing αντίθετα από το bullying σπάνια περιλαμβάνει σωματική βία. Περιλαμβάνει κυρίως ψυχολογική βία, ηθική παρενόχληση, κοινωνική απομόνωση του θύματος κ.λπ. και ασκείται στο χώρο εργασίας από ενηλίκους. Νομίζω πως ο όρος εργασιακός εκφοβισμός στα Ελληνικά αποδίδει καλύτερα το φαινόμενο, καθώς υποδηλώνει πως είναι η ιεραρχική οργάνωση της εργασιακής διαδικασίας και οι άνισες σχέσεις ισχύος με τις συνακόλουθες εξαρτήσεις και εκβιασμούς (κάθετο mobbing) που προκαλεί το πρόβλημα, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν υπάρχει οριζόντιο mobbing μεταξύ «συναδέλφων». (βλ. και Zapf 1999·Zapf, Vartia 2020).

2 chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.mindigital.gr/wp-content/uploads/2025/05/%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%A3%CE%A4%CE%A1%CE%91%CE%A4%CE%97%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%93%CE%99%CE%91-%CE%92%CE%99%CE%91-%CE%BA-%CE%A0%CE%91%CE%A1%CE%91%CE%92%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A4%CE%97%CE%A4%CE%91-%CE%91%CE%9D%CE%97%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%A9%CE%9D.pdf

3 Βλ. «Σχολική διαμεσολάβηση. Ένας οδηγός για την επίλυση συγκρούσεων στο σχολείο από ομηλίκους» https://stop-bullying.gov.gr/archives/7867

4 https://www.skai.gr/news/greece/ellinikes-fylakes-6939-allodapoi-kratoumenoi-stoixeia-ana-ypikootita-kai-ana-adikima

5 Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας, Κώστας Στεφανής. Τα στοιχεία έχουν αντληθεί από chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.epipsi.gr/images/Documents/EPIPSI_2022-Physical_fights_bullying-Adolescents-Greece_UMHRI.pdf

6 chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://gym-n-chalk.att.sch.gr/wp-content/uploads/2024/05/poinologio-fek.pdf

7 https://www.moneyreview.gr/business-and-finance/205937/sto-35-i-anergia-ton-neon-mplokarei-i-metavasi-apo-spoydes-se-ergasia/

8 Η Εθνική Στρατηγική (Εθνική Στρατηγική:46) προτείνει την «ενίσχυση της ανθεκτικότητας των ανηλίκων έναντι κάθε μορφή βίας και παραβατικότητας».

9 Μαύρο αγόρι γεννημένο το 2001 έχει πιθανότητα 1 προς 3 να βρεθεί κάποια στιγμή στη φυλακή ενώ ένα ισπανόφωνο αγόρι 1 προς 6 (Giroux 2024:148).

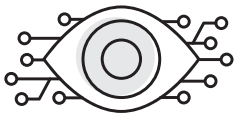
10 https://epixeireite.duth.gr/?q=node/46016

11 Βλ. https://www.astynomia.gr/odigos-tou-politi/chrisimes-symvoules/scholikos-ekfovismos-schoolbullying-i-ekfovismos-bullying/

Αν σας λείπει Νοημοσύνη βάλτε Τεχνητή Νοημοσύνη

OPEN AI ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

γράφει ο Δημήτρης Λέννης

Η συμφωνία της κυβέρνησης Μητσοτάκη με την OpenAI (και το Ίδρυμα Ωνάση) για την πιλοτική εισαγωγή του ChatGPT Edu στα ελληνικά σχολεία (μέσα από το πρόγραμμα «AI in Schools» που ξεκίνησε το φθινόπωρο του 2025 και επεκτείνεται το 2026) μας αναγκάζει να κάνουμε μια επισκόπηση του τι είναι η Τεχνητή Νοημοσύνη και πώς θα εφαρμοστεί στα σχολεία.

Αυτό που, κάπως χαλαρά, το λέμε Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ) είναι μια μορφή χρήσης τεχνικών «βαθιάς μάθησης» σε Νευρωνικά Δίκτυα (ΝΔ). Τα τελευταία είναι μια τεχνολογία που ιστορικά αναπτύχθηκε στην Αμερική παράλληλα (και, αρχικά τουλάχιστον, σε διαμάχη) με τους σύγχρονους υπολογιστές, τη δεκαετία του 1950.

Η ίδια η ονομασία «νευρωνικά δίκτυα» επιλέχθηκε από τους πρωτοπόρους του κλάδου εν μέρει επειδή υποτίθεται ότι τα ΝΔ είναι δομημένα περίπου όπως ο εγκέφαλος, αν και στην πραγματικότητα πρόκειται για μια πολύ σχηματική και εν τέλει ψευδή αναλογία. Το επιχείρημα ήταν ότι όπως ο εγκέφαλος είναι ένα δίκτυο από νευρώνες που συνδέονται με συνάψεις, έτσι και τα ΝΔ αποτελούνται από μικρούς ηλεκτρονικούς κόμβους που είναι μεταξύ τους διασυνδεμένοι με «συνάψεις», άρα το ΝΔ είναι ένας τεχνητός εγκέφαλος, που μαθαίνει αλλάζοντας τις τιμές που αποθηκεύονται στις συνάψεις. Από την άλλη, βέβαια, ρόλο στην επιλογή της ονομασίας έπαιξε και η συνειδητή προσπάθεια που έγινε ώστε το όλο σχέδιο να αρέσει και να φανεί ενδιαφέρον στον κύριο χρηματοδότη της έρευνας, τον αμερικάνικο στρατό.

Το πρώτο ΝΔ της ιστορίας, το "perceptron", είχε ως κύριο στόχο την μηχανική όραση. Είχε μερικές ομολογουμένως εντυπωσιακές (για την εποχή πάντα) επιτυχίες, όπως την ικανότητα να αναγνωρίζει αν ένα μοτίβο αποτελείται από κατακόρυφες ή οριζόντιες γραμμές. Παρά το εντυπωσιακό τού πράγματος, αυτό δεν ήταν αρκετό να οδηγήσει στις εφαρμογές που οραματίζονταν οι δημιουργοί του. Για χρόνια τα ΝΔ εγκαταλείφθηκαν από την ερευνητική κοινότητα. Ξαναγύρισαν τη δεκαετία του 80, έχοντας πάλι ορισμένες επιτυχίες, αναγνωρίζοντας μοτίβα ή κατατάσσοντας αντικείμενα σε κατηγορίες, αλλά και πάλι με περιορισμένη δυνατότητα εφαρμογών. Εγκαταλείφθηκαν για δεύτερη φορά.

Η πρόοδος των υπολογιστών επέτρεψε την εφαρμογή νέων μεθόδων και οδήγησε στη τρέχουσα περίοδο, όπου μια σειρά εφαρμογών βασισμένων στα ΝΔ έχει προκαλέσει κύμα ενθουσιασμού για αυτά.

Οι πιο πετυχημένες εφαρμογές δεν είναι πάντως αυτές που πρώτες έρχονται στο μυαλό, το ChatGPT και τα τσάτμποτ. Εκτός από κάποια επιστημονικά εργαλεία, οι πιο επιτυχημένοι εμπορικά μακρινοί απόγονοι του perceptron είναι τα οπλικά συστήματα που έχουν γίνει ρουτίνα σε κάποιες στρατιωτικές εφαρμογές. Ο πόλεμος στο Ιράν είναι ο πρώτος πόλεμος που η ΤΝ έχει τόσο κεντρικό ρόλο, ύστερα από τη συστηματική εκπαίδευση τέτοιων συστημάνων από το Ισραήλ, το οποίο για χρόνια σκότωνε Παλαιστίνιους προκειμένου να τελειοποιεί τα συστήματά του. Είναι βέβαιο ότι τουλαχιστον σε ένα βαθμό, οι ένοπλες δυνάμεις του Ισραήλ και των ΗΠΑ, τους επιτυχείς «αποκεφαλισμούς» των ηγεσιών του Ιράν, της Χεζμπολάχ και της Χαμάς τούς οφείλουν στην ανάλυση δεδομένων από ΤΝ. Η ΤΝ, δηλαδή, έχοντας δεδομένα από κάμερες, δορυφόρους κλπ ήταν σε θέση να προτείνει πιθανές θέσεις για στόχους προς εκκαθάριση με χτυπήματα «ακριβείας» (τα οποία συνήθως κατεδαφίζουν ολόκληρο το τετράγωνο που υποτίθεται ότι βρίσκεται ο στόχος). Εκ των υστέρων καταλαβαίνουμε γιατί ήδη από την δεκαετία του 1950 ο στρατός των ΗΠΑ ενδιαφερόταν για αυτές τις τεχνολογίες.

Σήμερα πλέον, όταν λέμε ΝΔ εννοούμε λογισμικό που τρέχει σε κανονικούς υπολογιστές, προσομοιώνοντας όμως την αρχική ιδέα των μικρών διασυνδεδεμένων υπολογιστικών κόμβων, οι οποίοι «εκπαιδεύονται» πάνω σε ένα πρόβλημα, «μαθαίνοντας» να χρησιμοποιούν και να αναλύουν τα δεδομένα.

Ας το δούμε αυτό χρησιμοποιώντας το παράδειγμα της ΤΝ της μόδας, δηλαδή των LLMs, των «Μεγάλων Γλωσσικών Μοντέλων», τα οποία βρίσκονται πίσω από τα διάφορα τσάτμποτ που κυκλοφορούν, όπως το ChatGPT, το Gemini ή το κινέζικο DeepSeek. Η βασική ιδέα λειτουργίας τους είναι η «εκπαίδευση» ενός ΝΔ πάνω σε ένα υπάρχον σύνολο γλωσσικών (όπως λέει και το όνομά τους) δεδομένων. Τα μεγάλα LLM του συρμού έχουν τρισεκατομμύρια κόμβους και αντίστοιχες συνάψεις. Η εκπαίδευση συνίσταται στην ανάγνωση πρακτικά του συνόλου των κειμένων που βρίσκονται σε όλο το ίντερνετ, ένα πραγματικά τεράστιο υλικό –εξού και η ανάγκη για όλα αυτά τα γιγάντια data center με τις τεράστιες, περιβαλλοντικά επικίνδυνες και σπάταλες ανάγκες σε ρεύμα και νερό για την ψύξη τους.

Πώς και τι «μαθαίνουν» οι υπολογιστές;

Απλοποιώντας (ή μάλλον υπεραπλουστεύοντας) τα πράγματα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι «εκπαίδευση» του δικτύου σημαίνει την αποτύπωση των σχέσεων των λέξεων (όλων των λέξεων μιας γλώσσας) μεταξύ τους. Σε ένα κείμενο κάθε λέξη εμφανίζεται με κάποια πιθανότητα που συνδέεται με την πιθανότητα εμφάνισης άλλων λέξεων. Για παράδειγμα η λέξη «αντιτετράδια» είναι σπάνια, έχει δηλαδή μικρή πιθανότητα να εμφανιστεί σε ένα τυχαίο κείμενο γραμμένο στα ελληνικά. Αν όμως σε ένα κείμενο βρούμε τη λέξη αυτή, τότε είναι πολύ πιθανό αμέσως μετά να εμφανίζεται η λέξη «εκπαίδευσης». Έτσι έχουμε πιθανότητες για συνδυασμούς λέξεων, λχ: βασιλιάς + ζούγκλας, βασιλιάς + κοκός, βασιλιάς + των γηπέδων / της ασφάλτου, βασιλιάς + άχρηστος τεμπέλης κλπ. Επίσης υπάρχουν συνδυασμοί περισσότερων των δύο λέξεων, πχ «ο βασιλικός πισινός ζέσταινε τον θρόνο» κλπ. Το ΝΔ ταξινομεί όλες αυτές τις πιθανότητες για όλες τις λέξεις που εμφανίζονται στο σώμα κει-

μένων που το εκπαιδεύει. Σχηματικά, οι λέξεις γίνονται οι νευρώνες· οι νευρώνες συνδέονται μεταξύ τους με συνάψεις. Έτσι, η σύναψη που συνδέει τις λέξεις «κυβέρνηση» και «μισητή» είναι η πιθανότητα να βρεθούν μαζί οι λέξεις αυτές, πιθανότητα που είναι προφανώς μεγαλύτερη από την πιθανότητα να βρούμε τον συνδυασμό «κυβέρνηση λαοπρόβλητη». Η καταγραφή όλων των λέξεων και όλων των πιθανοτήτων είναι το στάδιο της εκπαίδευση ενός ΝΔ.

Σε τι χρησιμεύει αυτή η διαδικασία; Λοιπόν, όταν κάνουμε μια ερώτηση (ο διεθνής όρος για αυτήν είναι prompt) σε ένα από αυτά τα chatbot, το LLM που βρίσκεται πίσω του, αναλύει την ερώτηση στις λέξεις-κόμβους που την αποτελούν και στη συνέχεια ανασύρει τις πιθανότητες-συνάψεις που συνδέουν τους κόμβους. Στη συνέχεια απλώς βρίσκει ποιες άλλες συνάψεις συνδέονται με τους κόμβους της ερώτησής μας και σε ποιους κόμβους (λέξεις) οδηγούν. Από όλες τις πιθανότητες που βρίσκει στο αρχείο του, διαλέγει τις μεγαλύτερες και παραθέτει τις αντίστοιχες λέξεις, διαμορφώνοντας έτσι την απάντηση. Η διαδικασία έχει κάποιες ομοιότητες με τις προτάσεις λέξεων που δίνει ο διορθωτής κειμένου και έχουμε στα κινητά μας. Η ποιοτική διαφορά είναι φυσικά ότι τα LLM δεν ψάχνουν μόνο μία λέξη κάθε φορά, αλλά πολύπλοκους συνδυασμούς λέξεων σε μεγάλο βάθος, δημιουργώντας έτσι κείμενο.

Η διαδικασία αυτή σε κανένα σημείο δεν προϋποθέτει «κατανόηση» ή «λογική» εκ μέρους του LLM, αφού είναι μια καθαρά μαθηματική διαδικασία [για τους έχοντες μαθηματική παιδεία, η βασική διαδικασία της «εκμάθησης» είναι η επίλυση ενός γιγαντιαίου συστήματος γραμμικών εξισώσεων με αγνώστους τις πιθανότητες]. Η καθαρά πιθανοκρατική υφή των ΝΔ, ότι διαλέγουν την πιο πιθανή, άρα την πιο συχνά χρησιμοποιούμενη λέξη, είναι υπεύθυνη για την σωστή χρήση της γλώσσας. Το LLM δεν καταλαβαίνει, απλώς μιμείται το αποτέλεσμα των γλωσσικών κανόνων.

Φυσικά, επειδή πάντα διαλέγει τους πιθανότερους συνδυασμούς, η γλώσσα του είναι σωστή μεν, αλλά επίπεδη, άχαρη. Αυτός ο τρόπος επιλογής λέξεων αποκλείει τη δημιουργία πρωτότυπων και ταυτόχρονα έγκυρων συλλογισμών, προτάσεων που δεν έχουν εμφανιστεί ξανά αλλά έχουν αληθές περιεχόμενο. Τα LLM θα σας δώσουν το πιο κοντινό στον μέσο όρο αποτέλεσμα, όχι την εξαίρεση, ούτε βέβαια κάτι καινούργιο, μια σκέψη που δεν έχει εμφανιστεί ξανά.

Μοναδική περίπτωση πρωτοτυπίας που επιτρέπει (ή μάλλον επιβάλλει) ο πιθανοκρατικός τους χαρακτήρας είναι και το κυριότερο ίσως πρόβλημα των LLM, οι «παραισθήσεις» (hallucinations). Ρωτήσαμε το LLM της Google τι είναι αυτό και ιδού: *«Hallucinations είναι τα φαινόμενα όπου ένα μοντέλο ΤΝ παράγει απαντήσεις που φαίνονται πειστικές και σωστά δομημένες, αλλά είναι πραγματολογικά λανθασμένες ή εκτός πλαισίου. Ουσιαστικά, το μοντέλο "επινοεί" πληροφορίες (ονόματα, ημερομηνίες, πηγές) επειδή λειτουργεί βάσει στατιστικής πιθανότητας λέξεων και όχι βάσει πραγματικής κατανόησης της αλήθειας.»*

Δεν θα μπορούσαμε να το πούμε καλύτερα…

Ένα παράδειγμα παραισθήσεων είναι η κατασκευή ψευδών βιβλιογραφιών ή δικογραφιών. Το τελευταίο είναι ήδη σοβαρό πρόβλημα στις αγγλοσαξονικές χώρες με σύστημα δικαίου βασισμένο στο δεδικασμένο. Πολλοί δικηγόροι, αντί να ψάξουν τις δικογραφίες για δεδικασμένα, ρωτάνε τα LLMs. Αυτά, πολύ χαρούμενα για την ερώτηση, παρέχουν μια απάντηση με μια σειρά από πραγματικά δεδικασμένα, ανάμεσα στα οποία μπορεί να βρίσκεται και ένα πλασματικό, ανύπαρκτο δεδικασμένο, το οποίο όμως είναι συνταγμένο με πολύ σωστή γλώσσα, διαθέτει ημερομηνίες, ονόματα (όλα πλασματικά), δικαστήριο που την εκδίκασε κλπ. Στις ΗΠΑ υπάρχουν ήδη δικηγόροι που έχουν χάσει τις άδειές τους για τέτοια περιστατικά, επειδή ο δικαστής ήταν παρατηρητικός. Δεν ξέρουμε πόσες τέτοιες περιπτώσεις δεν έγιναν αντιληπτές.

Άλλα επικίνδυνα παραδείγματα είναι οι ιατρικές γνωματεύσεις βάσει εξετάσεων. Τα νευρωνικά δίκτυα είναι γενικά ταχύτατα και οι απαντήσεις τους τείνουν να είναι κατά μέσον όρο ακριβέστερες από αυτές των γιατρών, εκτός όταν είναι παραισθήσεις. Επίσης έχουμε φανταστικές βιβλιογραφικές σημειώσεις σε δημοσιευμένες επιστημονικές εργασίες και άλλου τέτοιου τύπου προβλήματα.

Ένα μεγάλο και διαρκώς ογκούμενο πρόβλημα αυτή τη στιγμή είναι η με γεωμετρική πρόοδο αύξηση των εργασιών σε επιστημονικά περιοδικά οι οποίες είναι γραμμένες εν μέρει ή και εξ ολοκλήρου από LLMs. Και μην βιαστείτε να πείτε «πώς είναι δυνατόν, αφού υπάρχουν εργαλεία που ελέγχουν αν ένα κείμενο προέρχεται από ΤΝ». Τα εργαλεία αυτά είναι εντελώς αναξιόπιστα κα άχρηστα, όχι πολύ καλύτερα από τυχαία επιλογή.

Ένα πρόβλημα που σταδιακά θα γίνεται όλο και πιο μεγάλο, είναι η «δηλητηρίαση» των δεδομένων εκπαίδευσης. Όλο και πιο μεγάλο τμήμα του ίντερνετ είναι υλικό χαμηλής ποιότητας που έχει εξαχθεί από ΤΝ. Κείμενα, εικόνες, βίντεο και μιμίδια που παράγονται σωρηδόν, με τεράστια ταχύτητα και ανεβαίνουν είτε στα σόσιαλ ή σε ειδησεογραγικά σάιτ ή γενικά στον ιστό. Δεδομένου ότι τέτοιο υλικό θα γίνεται όλο και πιο συχνό, οι πιθανότητες εμφάνισής τους στο υλικό «εκπαίδευσης» νεότερων μοντέλων θα είναι όλο και μεγαλύτερες. Όπως είπαμε, τα LLMs λειτουργούν με βάση πιθανότητες, άρα στο τέλος όλο και περισσότερο το αποτέλεσμα του συμπερασμού θα είναι αναπαραγωγή υλικού από προηγούμενα LLMs, κοκ, με αποτέλεσμα έναν άχρηστο ψυφιακό «χυλό» (slop).

Τέλος, υπάρχει το πρόβλημα της κυρίαρχης ιδεολογίας. Η απάντηση είναι πάντα με μεγάλη πιθανότητα η απάντηση που εμφανίζεται με μεγάλη συχνότητα στο διαδίκτυο, η κυρίαρχη δηλαδή άποψη. Αυτό φυσικά δεν την κάνει σωστή. Ενίοτε η κυρίαρχη απάντηση είναι είτε λάθος ή πολωμένη προς την πλευρά της εξουσίας ή προς την πλευρά μειοψηφιών με έντονη παρουσία στο διαδίκτυο (ο ακραίος ρατσιστικός λόγος είναι ένα προφανές παράδειγμα). Το πρόβλημα φυσικά διογκώνεται πάρα πολύ από το γεγονός ότι η ΤΝ είναι ένα «παιχνίδι» στα χέρια των μεγάλων ομίλων που την παράγουν. Το Grok, η ΤΝ ιδιοκτησίας του Elon Musk, έχει συχνά συγκρίνει το αφεντικό της με τον Νεύτωνα ή με διάφορες άλλες ιδιοφυΐες. Συχνά μάλιστα οι εταιρίες έχουν κάθε λόγο να εκπαιδεύουν τα LLMs που προσφέρουν με ό,τι χειρότερο υπάρχει στην πιάτσα.

Το ερώτημα της παραγωγικότητας

Αν και είναι διαδεδομένη η άποψη περί του αντιθέτου, μπορούμε να επιχειρηματολογήσουμε ότι η εποχή μας είναι μάλλον εποχή τεχνολογικής στασιμότητας παρά τεχνολογικής προόδου. Οι πέντε δεκαετίες από την δεκαετία του 80 έχουν χαρακτηριστεί από την ευρύτερη εισαγωγή βασικά τριών μόνο μεγάλων καινοτομιών, που διαδόθηκαν ευρύτατα, άλλαξαν τη ζωή μας και την οικονομική δραστηριότητα εν γένει: τον προσωπικό υπολογιστή, το ίντερνετ και τα κινητά τηλέφωνα – και τα τελευ-

ταία είναι βασικά φορητοί προσωπικοί υπολογιστές με ίντερνετ. Μπορούμε εν μέρει να προσθέσουμε και κάποιες άλλες, όπως τα ψηφιακά μέσα ήχου και εικόνας, τα RNA εμβόλια ή τα ηλεκτρικά αυτοκίνητα κλπ, αλλά αυτά όλα είναι στην πραγματικότητα επεκτάσεις ή διαφοροποιήσεις ήδη υπαρχουσών τεχνολογιών, όχι εξ ολοκλήρου νέες τεχνολογίες, άρα δεν δημιούργησαν νέα πεδία κοινωνικής δραστηριότητας, όσο αναδιαμόρφωσαν την παλιότερη δομή.

Σκεφτείτε τώρα για σύγκριση κάποιον που γεννήθηκε το 1880: Μέχρι το 1926 είχαν μπει στη ζωή του και έπαιζαν σημαντικό ρόλο ο ηλεκτρισμός και ο ηλεκτρικός κινητήρας, η αλυσίδα παραγωγής και η μαζική παραγωγή αγαθών για τις μάζες, το ηλεκτρικό τραμ και το μετρό, οι οικιακές συσκευές, ο λαμπτήρας πυρακτώσεως, το αυτοκίνητο, το ραδιόφωνο, ο διπειρωτικός τηλέγραφος, η γραφομηχανή, το τηλέφωνο, ο φωνογράφος, το αεροπλάνο, ο ατμοστρόβιλος, η μαζική υπερπόντια ναυσιπλοΐα, το τανκ, η φωτογραφία, ο κινηματογράφος, η ασπιρίνη κλπ. Ο κόσμος τότε άλλαζε πολύ πιο γρήγορα απ' ό,τι τώρα. Δεν είναι περίεργο επομένως που η παραγωγικότητα της εργασίας (το ΑΕΠ ανά εργαζόμενο) αυξανόταν στον αναπτυγμένο κόσμο ταχύτατα, μέχρι περίπου τη δεκαετία του 80 (όχι τυχαία τη δεκαετία του νεοφιλελευθερισμού), οπότε είχε μια σοβαρή κάμψη.

Ο ρόλος της τεχνολογίας δεν είναι η αύξηση της «ποιότητας ζωής των πολιτών». Οι καινοτομίες εισάγονται στην παραγωγή μόνο όταν επιταχύνουν την παραγωγή και πειθαρχούν τους εργαζόμενους. Το κάνουν αυτό «κλέβοντας» τρόπον τινα τη γνώση του εργαζόμενου, αυτοματοποιώντας την. Αντικαθιστούν έτσι πολλά ειδικευμένα εργατικά χέρια (πχ υφάντρες σε αργαλειούς) με λίγα ανειδίκευτα και πιο πειθαρχημένα και εντατικοποιημένα (ένας εργάτης που επιβλέπει έναν ατμοκίνητο αργαλειό). Η παραγωγή τού ενός εργάτη (όχι όμως ο μισθός του) είναι πολύ μεγαλύτερη από την παραγωγή όλων των εργατριών μαζί. Ιστορικά, η διαδικασία αυτή συνοδεύτηκε από σύντομη τεχνολογική ανεργία, δηλαδή απόλυση ειδικευμένων εργατών, άρα ταυτόχρονα και πειθάρχηση της εργασίας.

Σε σχετικά μικρό διάστημα, πάντως, η αύξηση της παραγωγικότητας επιτρέπει τη δημιουργία νέων τομέων δραστηριότητας, πχ τη μαζική εκπαίδευση, άρα εμφανίζεται ανάγκη για καθηγητές. Το ίδιο ισχύει για την ανάγκη για τραπεζικούς, μηχανικούς, γιατρούς, δουλειές που δεν ήταν μαζικές πριν έναν αιώνα. Κάτω και από την πίεση του εργατικού κινήματος, αυτές οι δουλειές μπορούν να έχουν ίσως καλύτερες συνθήκες ή ενίοτε ακόμα και καλύτερο μισθό από τις θέσεις που χάνονται από την τεχνολογία. Όμως αυτό μπορεί να συμβεί μόνο κάτω από πολιτική πίεση· ο καθαυτό ρόλος της τεχνολογίας είναι πάντα ακριβώς ο αντίθετος.

Το ίδιο ισχύει για την ΤΝ. Μια πρόσφατη μελέτη τού (μόνο φιλεργατικό δεν το λες) Harvard Business Review λέει με λίγα λόγια ότι σε αυτές τις επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν συστηματικά ΤΝ, η εργασία των υπαλλήλων δεν έχει μειωθεί. Αντίθετα και έχει εντατικοποιηθεί και έχει αυξηθεί σε διάρκεια. Οι συγγραφείς λένε ότι αυτό «ακούγεται καλό» μεν, αλλά παραδέχονται ότι δεν είναι βιώσιμο.

Όμως, από τη δεκαετία του 80 και μετά η Αμερική (και όλος ο αναπτυγμένος κόσμος), δεν έχει βρει αυτές τις επαναστατικές τεχνολογικές καινοτομίες που θα της επιτρέψουν το τίναγμα της παραγωγικότητας που επέτρεψαν οι τεχνολογικές καινοτομίες του παρελθόντος, ο ατμός, ο ηλεκτρισμός κλπ. Ο κύκλος αυτός έχει σπάσει και οι υπολογιστές, το ίντερνετ και τα κινητά δεν αποδείχτηκαν αρκετά για να επανεκκινήσουν την παραγωγικότητα στον αναπτυγμένο κόσμο. Το αποτέλεσμα είναι η Κίνα να κοντεύει να φτάσει (και σε ορισμένους τομείς ακόμα και να ξεπεράσει) την Αμερική.

Τα LLMs παρουσιάστηκαν την κατάλληλη στιγμή ώστε να παραστήσουν τους σωτήρες του καπιταλισμού: υπόσχονται μια εκπληκτική, μοναδική στην ιστορία αυτοματοποίηση, την αυτομαποίηση της διανοητικής εργασίας.

Φανταστείτε να είστε ιδιοκτήτης μια εταιρίας παροχής υπηρεσιών, πχ ενός εκπαιδευτικού οργανισμού με 100 εργαζόμενους. Έρχεται η OpenAI και σας λέει: *«Απόλυσε τούς 60 από τους εργαζόμενούς σου, από σήμερα σου είναι άχρηστοι. Τη δουλειά τους μπορεί να την κάνει πολύ καλύτερα η ΤΝ που σου προσφέρω. Θα μου δίνεις μια συνδρομή, λχ ίση με τον μισθό 20 εργαζομένων. Έτσι και θα κάνεις καλύτερα τη δουλειά σου και θα τσεπώνεις και τους μισθούς 40 εργαζομένων».* Τι θα κάνατε;

Και το Μεγάλο Ψέμμα

Η υπόσχεση αυτή είναι ψευδής. Υπάρχουν βέβαια δουλειές που όντως μπορούν να αντικατασταθούν από αυτή τη γενιά ΤΝ, αλλά είναι ελάχιστες (οι διερμηνείς είναι μάλλον μια τέτοια). Στην καλύτερη περίπτωση η ΤΝ μπορεί, υπό πολλές όμως προϋποθέσεις, να διευκολύνει έναν εργαζόμενο, να τον επιταχύνει, αλλά όχι να τον αντικαταστήσει. Ο κατ' εξοχήν χώρος εφαρμογής της ΤΝ είναι αυτός του προγραμματισμού. Και όμως, παρά το γεγονός ότι έχει ήδη αλλάξει τον τρόπο δουλειάς των προγραμματιστών (που όλοι χρησιμοποιούν σε έναν βαθμό ΤΝ), ακόμα κι εκεί δεν φαίνεται να έχει τα υπεσχεμένα αποτελέσματα. Ακόμα κι εκεί υπάρχουν αντιρρήσεις για την αποτελεσματικότητά της. Και πάντως, **σίγουρα η εκπαίδευση δεν είναι η περίπτωση που η ΤΝ μπορεί να αντικαταστήσει (αποτελεσματικά) τους εργαζόμενους.**

Τώρα, στην Αμερική, οι εταιρίες ΤΝ, με βάση τα προβλεπόμενα κέρδη που θα είχαν, αποδύθηκαν σε έναν φρενήρη πυρετό επενδύσεων προκειμένου να καλύψουν την υποτιθέμενη μελλοντική ζήτηση για τις υπηρεσίες τους. Το 2025 επενδύθηκαν πάνω από 400 δις $ και φέτος έχουν προγραμματιστεί πάνω από 800 δις για data centers. Βέβαια τα νούμερα αυτά είναι εν μέρει φανταστικά, βασισμένα σε αποτιμήσεις μετοχών κλπ, αλλά δεν παύει να έχει διοχετευτεί σε αυτήν τη δραστηριότητα σχεδόν το σύνολο της επενδυτικής δαπάνης των ΗΠΑ, δημιουργώντας μια κολοσιαία φούσκα.

Σε αυτό το περιβάλλον, η υπόσχεση αύξησης της παραγωγικότητας πρέπει να συνοδευτεί και με κάποια έργα που θα πείθουν τους επενδυτές ότι όντως υπάρχει μέλλον σε αυτήν τη δραστηριότητα, δεδομένου μάλιστα ότι τα πρώτα τεκμήρια δεν είναι πολύ αισιόδοξα: αν και φαίνεται να υπάρχει αύξηση της παραγωγικότητας από την χρήση της τεχνολογίας σε εργασίες, όπως η σύνταξη τυπικών κειμένων, η εξυπηρέτηση πελατών και γενικά επαναληπτικές και βαρετές εργασίες που αυτοματοποιούνται πιο εύκολα, αυτό συμβαίνει σε συγκεκριμένους μόνο τομείς. Δεν βοηθάει σε περίπλοκες καταστάσεις, ούτε σε περιπτώσεις που χρειάζεται αυτοσχεδιασμός, ή υπάρχουν εξαιρέσεις.

Επομένως υπάρχει μια διαρκής προσπάθεια για εύρεση εφαρμογών που να μπορούν να πωληθούν ως επιταχυντές παραγωγικότητας (η δωρεάν παραγωγή μιμιδίων για τα σόσιαλ, τομέας στον οποίον διαπρέπουν τα ΝΔ, δεν είναι δυστυχώς επικερδής δραστηριότητα). Προσπάθησαν να πιάσουν το «ενή-

λικο» κοινό με παραγωγή πορνό, αλλά δεν φαίνεται να περπατάει. Προσπάθησαν να πιάσουν τη διαφήμιση, αλλά τα αποτελέσματα είναι πενιχρά. Οι στρατιωτικές εφαρμογές είναι σε πειραματικό επίπεδο ακόμα, αλλά και πάλι από μόνες τους δεν αρκούν για να δικαιολογήσουν την επένδυση.

Μία δραστηριότητα που οι εταιρίες προσπαθούν να εξαπλωθούν είναι σαφώς η εκπαίδευση. Και εδώ τα πράγματα δεν φαίνεται να πηγαίνουν καλά. Ούτε για τους μαθητές, ούτε όμως και για τις εταιρίες.

Μπορεί μια ΤΝ να εκπαιδευτεί για να εκπαιδεύει;

Το πρόβλημα έχει ήδη εμφανιστεί στα πανεπιστήμια. Η διαρκής, εδώ και χρόνια, μετατροπή τής ανώτατης εκπαίδευσης σε ειδίκευση και κατάρτιση, με ταυτόχρονη μείωση του κόστους για μισθούς και διδασκαλία, σημαίνει ότι ο φοιτητής δεν έχει προσωπική επαφή με τον διδάσκοντα, ενώ η βαθμολογία γίνεται με εργασίες για το σπίτι και τεστ πολλαπλής επιλογής. Πρόκειται για το καθαυτό πεδίο εφαρμογής της ΤΝ. Τα (δωρεάν) chatbot είναι αυτή τη στιγμή η φοιτητιώσα νεολαία. Πάνω από 90% των εργασιών των φοιτητών στις ΗΠΑ είναι γραμμένες από ΤΝ και το ποσοστό θα γίνει σύντομα 100%. Δεν είναι λίγοι οι καθηγητές που παραδέχονται μάλιστα ότι δίνουν τις εργασίες των φοιτητών για βαθμολόγηση σε ...chatbot. Το μοντέλο ανώτατης εκπαίδευσης του αναπτυγμένου κόσμου έχει πεθάνει· το σκότωσε η ΤΝ και κανείς δεν ξέρει με τι θα αντικατασταθεί.

Αλλά υπάρχει ένας τομέας που φαίνεται προοπτικά να έχει δυνατότητες κερδοφορίας, η στοιχειώδης και μέση εκπαίδευση, το σχολείο. Και μάλιστα όχι από την πλευρά του μαθητή, αλλά από την πλευρά του διδάσκοντα. Η στρατηγική που πλασάρεται από τις εταιρίες είναι και εδώ η αύξηση της παραγωγικότητας: αν αποδώσετε τμήμα της διδασκαλίας σε κατάλληλα διαμορφωμένα LLM, θα έχετε βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου χωρίς αύξηση ωρών. Φυσικά δεν χρειάζεται πολλή προσπάθεια για να διαβάσει κανείς ανάμεσα στις γραμμές και να καταλάβει ότι εννοούν ότι με την εισαγωγή της ΤΝ μπορεί κανείς να μειώσει το προσωπικό χωρίς να υποβαθμίσει το εκπαιδευτικό έργο.

Πρόκειται προφανώς περί αναπόδεικτου ισχυρισμού (κάποιοι θα το έλεγαν καταφανές ψέμα). Δεν υπάρχουν πολλά τεκμήρια που να δείχνουν σε αυτήν την κατεύθυνση, ενώ υπάρχουν και οι ακριβώς αντίθετες ενδείξεις.

Όπως κι αν έχει, οι ΗΠΑ εφαρμόζουν ένα ταχύτατο πρόγραμμα εφαρμογής ΤΝ στα σχολεία και μάλιστα δίνουν έμφαση στην επιμόρφωση των δασκάλων μέσω ιδιωτικών κεφαλαίων. Ο πρόεδρος Τραμπ (που εξελέγη έχοντας τη ρητή υποστήριξη των μεγιστάνων της ΤΝ) έχει δώσει πολύ μεγάλη έμφαση, εκδίδοντας σχετική εκτελεστική εντολή τον Απρίλιο 2025, συστήνοντας μια ειδική εθνική επιτροπή για την προώθηση της ΤΝ, ενώ το (υποβαθμισμένο επί της προεδρίας του) Υπουργείο Παιδείας ενσωματώνει την ΤΝ σε προγράμματα επιχορηγήσεων και αναλυτικά προγράμματα (K-12) για τη δημιουργία ενός εργατικού δυναμικού έτοιμου για την ΤΝ. Η βασική ιδέα είναι οι συνέργειες με τις εταιρίες για γρήγορη ενσωμάτωση της εκδοχής ΤΝ που θέλουν αυτές, σε εξαιρετικά σύντομο διάστημα. Οι εταιρίες προσφέρουν προγράμματα επιμόρφωσης για τους εκπαιδευτικούς με ορίζοντα το 2030. Είναι απολύτως σαφές ότι σκοπός τους είναι να γίνουν αναγκαίες στην εκπαίδευση, ώστε μετά να αρχίσουν να χρεώνουν ένα «λογικό» ποσόν για τον μειωμένο αριθμό δασκάλων που θα έχουν εξοικονομήσει, είτε το κράτος, είτε τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια.

Οι πρώτες σχετικές έρευνες δείχνουν ότι οι δάσκαλοι δηλώνουν μείωση του φόρτου εργασίας τους στο διοικητικό και γραφειοκρατικό έργο και στην προετοιμασία του μαθήματος. Προφανώς μια αντίστοιχη μείωση προσωπικού θα εξεταστεί με προσοχή από την ηγεσία του κλάδου. Είναι αξιοσημείωτο εδώ ότι το συνδικαλιστικό όργανο των δασκάλων των ΗΠΑ, η AFR, συμμετέχει ενεργά στην National Academy for AI Instruction, μια πρωτοβουλία 23 εκατομμυρίων δολαρίων που ξεκίνησε τον Ιούλιο του 2025 σε συνεργασία με τις Microsoft, OpenAI και Anthropic. Τα σωματεία στις ΗΠΑ δεν είναι όπως εδώ, λειτουργούν περίπου ως επιχειρήσεις.

Στις υπόλοιπες χώρες που βιάζονται να εφαρμόσουν ΤΝ στην τάξη, οι ταχύτητες και οι στόχοι κυμαίνονται. Η Κίνα είναι μάλλον ο πιο ενθουσιώδης οπαδός της μεθόδου στον πλανήτη, περισσότερο από τις ΗΠΑ. Ας μην ξεχνάμε ότι η χώρα έχει αναπτύξει τους δικούς της ομίλους ΤΝ, που ανταγωνίζονται τους αμερικανικούς, άρα έχει κάθε λόγο να επιταχύνει κατά το δυνατόν τη γιγάντωσή τους.

Πέρα από την ταχύτητα διάδοσης ΤΝ στις τάξεις, υπάρχει εδώ σαφώς αλλαγή του ρόλου του δασκάλου. Ο εθνικός ρυθμιστικός φορέας προτείνει ο κύριος όγκος διδασκαλίας να γίνεται ψηφιακά. Ο δάσκαλος μετατρέπεται σε επόπτη, δηλαδή είναι εκεί όχι για να διδάξει τον μαθητή, αλλά για να καταγράψει την πρόοδό του και να προτείνει λύσεις στον μαθητή σε περίπτωση που αυτός δεν «συνεννοείται» σωστά με την ΤΝ, να λύσει προβλήματα στην επικοινωνία με την μηχανή. Η κύρια εταιρία εφαρμογής ΤΝ στην Τάξη είναι η Squirrel, η οποία δουλεύει υπό την πολύ στενή εποπτεία του κράτους. Η εταιρεία έδωσε πολύ υψηλό βαθμό στην αυτοαξιολόγηση που έκανε του εκπαιδευτικού της έργου. Παρ' όλους τους διθυράμβους που έψαλλε η εταιρία στον εαυτό της, ακόμα και η ίδια παραδέχεται ότι η έλλειψη εξοπλισμού στις φτωχές περιοχές της χώρας θα αυξήσει το χάσμα του ψηφιακού αναλφαβητισμού.

Η Ν. Κορέα πάλι μπήκε πολύ επιθετικά στο παιχνίδι ήδη από το 2024, όταν είχε αποφασιστεί το κύριο σχολικό εγχειρίδιο να είναι ψηφιακό, φτιαγμένο από ΤΝ, ήδη από τη σχολική χρονιά 24-25. Το μέτρο άντεξε λιγότερο από έξι μήνες. Γρήγορα τα ψηφιακά εγχειρίδια αποδείχτηκαν ανεπαρκή, γεμάτα λάθη και παραισθήσεις και έγιναν προαιρετικά. Οι δάσκαλοι διαπίστωσαν ότι για να κρατήσουν το επίπεδο της εκπαίδευσης στο παλιότερο (πολύ εντατικό) επίπεδο, έπρεπε να αυξήσουν τις (ήδη πάρα πολλές) ώρες εργασίας τους και όχι να τις μειώσουν, κάτι που μας δίνει ένα μέτρο της μείωσης που είδαν οι Αμερικάνοι δάσκαλοι: Οι Κορεάτες αναφέρονται στο καθαυτό εκπαιδευτικό έργο (που αυξάνεται), ενώ οι Αμερικάνοι στην γραφειοκρατία (που μειώνεται, αλλά δεν ξέρουμε τι γίνεται ως προς το εκπαιδευτικό κομμάτι).

Και οι μαθητές όμως έπρεπε να δουλεύουν με «εξαντλητικούς» ρυθμούς. Δεν ξέρουμε τι ακριβώς σημαίνει ο όρος «εξαντλητικός» για την χώρα που έχει τις περισσότερες ώρες εργασίας στον ΟΟΣΑ. Ένα σημαντικό στοιχείο: Το 50% των μαθητών σε σχετικές έρευνες δήλωσε ότι η χρήση ΤΝ στην τάξη τούς κάνει να νιώθουν λιγότερο συνδεδεμένοι με τους δασκάλους τους. Να σημειώσουμε, τέλος, ότι και στην Κορέα η εισαγωγή ΤΝ, έστω και με τους μειωμένους ρυθμούς, γίνεται από την αντίστοιχη κυβερνητική υπηρεσία που επιβλέπει αυστηρά τις (κορεατικές και όχι αμερικανικές) εταιρίες-γίγαντες (LG κλπ) που έχουν αναλάβει την εργολαβία.

Το μοντέλο «μπάτε σκύλοι αλέστε», αλλιώς «OpenAI for Greece» (έτσι λέγεται το «ελληνικό» πρόγραμμα), εφαρμόζεται σε ελάχιστες χώρες εκτός από την Ελλάδα. Η Εσθονία είναι φυσικά ο συνήθης ύποπτος, αλλά δεν είναι δα και η χώρα που θα πρέπει να μιμηθούμε. Επιθετικά μοντέλα διαπλοκής (γιατί για αυτό πρόκειται) κυβέρνησης και εταιρίας ΤΝ υπήρχαν επίσης στα ΗΑΕ, στα οποία όμως το (κατ' όνομο μόνο) υπουργείο παιδείας ήταν ταυτόχρονα και ιδιωτική επιχείρηση, που προσπαθούσε να πουλήσει την εκπαιδευτική του ΤΝ στις ΗΠΑ και αλλού. Μετά τον πόλεμο του Ιράν, πάντως, δεν είναι καθαρό το μέλλον του προγράμματος αυτού, ή και της χώρας.

Το ελληνικό συμβόλαιο περιλαμβάνει και κάποιες μικρο-ιδιαιτερότητες.

- Την Πιλοτική Εφαρμογή (AI in Schools) σε 20 σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από τον Δεκέμβριο του 2025, με στόχο την πλήρη ενσωμάτωση έως το 2027.
- Τον Επιταχυντή Startups: Η συμφωνία περιλαμβάνει και έναν "Greek AI Accelerator" για την υποστήριξη 21 ελληνικών νεοφυών επιχειρήσεων με πρόσβαση στην τεχνολογία της OpenAI. Νομίζουμε ότι αυτή η εμμονή σε αγγλικές ονομασίες είναι λάθος. Προτείνουμε λοιπόν στην κυβέρνηση να το μετονομάσει στο πιο ελληνικό "Greek AI ΟΠΕΚΕΠΕ".
- Εκπαίδευση Καθηγητών: Προβλέπεται μαζική επιμόρφωση 50.000 εκπαιδευτικών μέσω ειδικών πανεπιστημιακών πιστοποιητικών. Προτείνουμε την ονομασία "Greek AI σκόιλ Ελικίκου".

Το Ελληνικό συμβόλαιο λέει ότι η OpenAI θα ακολουθήσει αυστηρά όλους τους διεθνείς και Ευρωπαικούς κανόνες για ασφάλεια δεδομένων, καλές πρακτικές, ηθική διαχείριση κλπ κλπ. Προφανώς όλα αυτά επαφίενται στην καλή διάθεση της εταιρείας. Τουλάχιστον οι περισσότερες άλλες χώρες βάζουν (έστω για τα μάτια του κόσμου) έναν κρατικό ελεγκτικό μηχανισμό ως ενδιάμεσο μεταξύ εταιρείας και σχολείου...

Όπως κι αν έχει, δεν ξέρουμε από πού να αρχίσουμε την κριτική στο απαράδεκτο αυτό πρόγραμμα πλουτισμού κάποιων ημετέρων στις πλάτες των παιδιών και των δασκάλων (και των φορολογουμένων). Αφήνοντας στην άκρη τις ενδεχόμενες μπίζνες που μπορεί να κρύβονται πίσω από την απόφαση αυτή, ορίστε μερικά απολύτως προφανή προβλήματα:

- Οι παραισθήσεις του LLM. Ο μαθητής δεν είναι σε θέση, ούτε θα έχει τον χρόνο, να ελέγχει διαρκώς την ακρίβεια των λεγόμενων της μηχανής. Γρήγορα θα μπλέξει με ψευδή δεδομένα, ειδικά αν υποβαθμιστεί ο ρόλος του δασκάλου.
- Τις πολλαπλές ελλείψεις των ελληνικών σχολείων σε προσωπικό και σε υλικό, που είναι τάξεις μεγέθους σημαντικότερες από την όποια ψευδεπίγραφη «εξατομικευμένη μάθηση» και «άμεση αλληλεπίδραση με τον μαθητή» που θα έχει η μηχανή. (Προφανώς εδώ υπονοείται ότι αυτά τα δύο δεν θα μπορούσαν να τα πετύχουν οι καθηγητές, ακόμα κι αν υπήρχαν αρκετοί από αυτούς και οι τάξεις είχαν λογικούς αριθμούς μαθητών.)
- Τη δημιουργία ψηφιακού χάσματος μεταξύ αυτών που μπορούν να έχουν τον αναγκαίο εξοπλισμό και αυτών που δεν μπορούν. Και αναφερόμαστε και στον εξοπλισμό των μαθητών στο σπίτι και τον εξοπλισμό των σχολείων. Είναι πάρα πολλά τα σχολεία που το ίντερνετ είναι τόσο αργό που πρακτικά δεν υπάρχει, σε αυτά θα εφαρμοστούν μέθοδοι ΤΝ;
- Την Εξασθένηση της κριτικής σκέψης, την πνευματική νωθρότητα και τη μείωση της ικανότητας των παιδιών για βαθιά ανάλυση, που (όπως ξέρουμε ήδη από έρευνες σε ενηλίκους) θα φέρει η εξάρτηση από εργαλεία όπως το ChatGPT.
- Το λεγόμενο vendor lock-in, την εξάρτηση από έναν μόνο προμηθευτή. Αν και πριν από αυτό θα πρέπει να καταδικάσουμε με τους βαρύτερους χαρακτηρισμούς την ψηφιακή ηλιθιότητα των κυβερνόντων αρίστων που δείχνουν ότι αγνοούν πλήρως τα του χώρου αυτού: Πουθενά αλλού (εκτός από την Εσθονία ίσως) δεν αποδίδεται εν λευκώ η εκπαιδευτική διαδικασία σε μια εταιρεία και μάλιστα αμερικανική (δηλαδή που αγνοεί και τα στοιχειώδη ακόμα της δικής μας πραγματικότητας). Παντού υπάρχει το λιγότερο ένας ελεγκτικός φορέας μεταξύ της εταιρείας και του σχολείου, ώστε να αποφευχθούν τα χειρότερα – τα οποία ειδικά η OpenAI με το πολύ περίεργο παρελθόν και τα συμβόλαια με το Πεντάγωνο είναι εγγυημένο ότι θα φέρει.
- Βεβαίως την αντικατάσταση των εκπαιδευτικών από την μηχανή. Παρόλο που η κυβέρνηση το αρνείται (τι άλλο θα έκανε άλλωστε;), δεν μπορούμε παρά να υποπτευόμαστε ότι η ΤΝ θα προσπαθήσει αργά ή γρήγορα να εκπληρώσει τη βασική της υπόσχεση, την αντικατάσταση της ειδικευμένης εργασίας του εκπαιδευτικού από σχετικά ανειδίκευτη εργασία, την ουσιαστική υποβάθμιση του ρόλου του δασκάλου σε απλό «επόπτη» μιας αυτοματοποιημένης διαδικασίας. (Ο δάσκαλος δεν αποκλείεται να υποχρεώνεται να κρατάει στο χέρι κι ένα χαρτί «εξειδίκευσης στην ΤΝ», το οποίο θα το πληρώνει ο ίδιος.)
- Την ουσιαστική αδυναμία εκπλήρωσης ακόμα και αυτού του ρόλου εποπτείας. Τα LLM δεν γίνεται, παρά τα λεγόμενα των εταιρειών, να μείνουν μόνο στα πλαίσια της σχολικής ύλης και να περιοριστούν στον ρόλο του «καθηγητή». Πάντα υπάρχουν εύκολοι τρόποι (πχ το λεγόμενο prompt injection) που επιτρέπουν στον χρήστη να «δραπετεύσει» και να χρησιμοποιήσει την ΤΝ για άλλους εξωσχολικούς σκοπούς, όπως μπορείτε να την χρησιμοποιήσετε από το τηλέφωνό σας ή τον υπολογιστή σας. Σκεφτείτε το εξής: Είναι σωστό οι μαθητές να ασχολούνται με τα κινητά τους μέσα στην τάξη; Το ίδιο και πολύ χειρότερο θα είναι η (υποχρεωτική!) ενασχόλησή τους με τα LLMs.

Σε όλα τα παραπάνω πρέπει να προσθέσουμε την καθαρή ιδεολογική ηγεμονία που εξασκούν οι εταιρείες στο περιεχόμενο που προσφέρει η μηχανή. Μπορεί να υπάρχουν τρόποι να «δραπετεύσει» κανείς από το συγκεκριμένο (την σχολική ύλη), αλλά δεν μπορεί να δραπετεύσει από το ευρύτερο, τους γενικούς κανόνες πάνω στους οποίους εκπαιδεύτηκε το LLM. Η ίδια η ύπαρξη αυτού του εργαλείου στην σχολική αίθουσα είναι από μόνη της ένα μάθημα ζωής: **απομόνωση από τον κοινωνικό περίγυρο, μείωση κοινωνικών δεξιοτήτων, ζωή σε μια ηλεκτρονική φούσκα σαν σε βιντεοπαιχνίδι – και μάλιστα ένα βιντεοπαιχνίδι με πολύ συγκεκριμένους κανόνες, τους κανόνες του σκληρού και ανεξέλεγκτου καπιταλισμού, τους κανόνες του Σαμ Άλτμαν και του Έλον Μασκ.**

Δεν πρόκειται για «εκπαίδευση», «μόρφωση», «αύξηση δεξιοτήτων» και άλλα τέτοια. **Πρόκειται για πρόσκληση σε ένα σχιζοφρενικό μέλλον από ένα φάντασμα, το φάντασμα στην μηχανή.** ■

ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

Ανάμεσα στη γοητεία και στην αυταπάτη

Γράφει ο Δημήτρης Παπαδημητρίου*

Στις αρχές του 21ου αιώνα, η τεχνητή νοημοσύνη δεν εμφανίστηκε απλώς ως ένα ακόμη τεχνολογικό επίτευγμα· αναδύθηκε ως μια νέα μεγαλειώδης και εμφατική υπόσχεση, υπόσχεση για έναν νέο κόσμο ταχύτερο, αποτελεσματικότερο και «εξυπνότερο». Μέσα σε λίγα χρόνια, από εργαλείο εξειδικευμένων εφαρμογών μετατράπηκε σε καθημερινό συνομιλητή, δημιουργό, διεκπεραιωτή και... «συνεργάτη» του ανθρώπου.

Όμως, όπως κάθε μεγάλη υπόσχεση, έτσι και αυτή συνοδεύεται από μια σιωπηλή, αλλά ισχυρή διάσταση: την απατηλή γοητεία της. Και ακριβώς εκεί αρχίζει η Διαδικασία της «απομάγευσής» της...

Η έννοια της απομάγευσης, όπως την περιέγραψε ο Max Weber, αναφέρεται στη σταδιακή απογύμνωση του κόσμου από το μυστήριο και το θαύμα, υπό το βάρος της ορθολογικότητας. Στην περίπτωση της τεχνητής νοημοσύνης, συμβαίνει ένα παράδοξο: φαίνεται πως αρχικά επαναφέρει το «μαγικό», μόνο και μόνο για να το καταρρίψει εκ νέου. Η AI μοιάζει να σκέφτεται, να δημιουργεί, να κατανοεί· και όμως, πίσω από αυτήν την επιφάνεια, δεν υπάρχει συνείδηση, πρόθεση ή βίωμα, αλλά αντίθετα μια τυπική οριοθετημένη και αυστηρή λειτουργία, ο «υπολογισμός».

Η πρώτη επαφή του ανθρώπου με την τεχνητή νοημοσύνη συχνά συνοδεύτηκε λογικά και αναμενόμενα από κάποιο δέος. Ένα σύστημα που γράφει κείμενα, συνθέτει μουσική, αναλύει δεδομένα ή συνομιλεί με φυσικότητα, δημιουργεί τρομακτικά «αληθινές» και αληθοφανείς εικόνες και βίντεο, ακόμα περισσότερο και «χειρότερα» δημιουργεί την αίσθηση μιας «ζωντανής» παρουσίας. Η γλώσσα της είναι πειστική, η δομή της λογική, η απάντησή της συχνά εύστοχη. Αυτή η εμπειρία, ωστόσο, δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια καλοσχεδιασμένη ψευδαίσθηση. Γιατί;

Γιατί η τεχνητή νοημοσύνη δεν κατανοεί αλλά αναπαράγει μοτίβα κατανόησης, μοτίβα επαναλαμβανόμενα σαν μαθηματικές πράξεις, σαν κοινότυπες στερεοτυπικές φράσεις, που βασίζονται πάνω σε τυπικές δομές, μοτίβα, τα οποία υπαγορεύονται από στέρεες τυπικά δομημένες και κατασκευασμένες μορφές και δομές σκέψης, συλλογισμού και βέβαια συχνά πολιτικής και ιδεολογίας.

Και εδώ ακριβώς εντοπίζεται η απατηλή της γοητεία: στο ότι μιμείται τόσο επιτυχημένα το ανθρώπινο, ώστε μας οδηγεί να της αποδώσουμε ιδιότητες που δεν διαθέτει. Η φωνή της γίνεται «προσωπική», οι απαντήσεις της «συμπονετικές», οι προτάσεις της «ευφυείς», οι «απόψεις» της έγκυρες και επιβεβαιωμένες. Ωστόσο, η συμπόνια της δεν πηγάζει από συναίσθημα, η ευφυΐα της δεν είναι συνείδηση, η δημιουργικότητά της δεν είναι εμπειρία και οι απόψεις της δεν είναι αποτέλεσμα μιας συνειδητής λογικής και διανοητικής λειτουργίας. Αντίθετα είναι μια στατιστική πιθανότητα.

Εδώ βέβαια πρέπει να γίνει κατανοητό, ότι η απομάγευση τής τεχνητής νοημοσύνης δεν συνίσταται στην απόρριψή της, αλλά στην κατανόησή της. Όσο περισσότερο τη χρησιμοποιούμε, τόσο περισσότερο διαπιστώνουμε τα όριά της: την αδυναμία της να συλλάβει το υπαρξιακό βάθος, να βιώσει το τραύμα, να εννοήσει την ειρωνεία πέρα από το συμφραζόμενο, να προσεγγίσει κριτικά τα δεδομένα, να αντιληφθεί τις ανθρωπιστικές διαστάσεις σε ένα γεγονός. Ποιες; Μα εκεί όπου ο άνθρωπος κουβαλά μνήμη, ιστορία και σώμα, η AI διαθέτει μόνο δεδομένα. Η AI –όπως και κάθε άλλος κλάδος πληροφορικής, τεχνολογικό επίτευγμα, μηχανή ή μηχανική λειτουργία– δεν ορίζεται αυτόματα και γενικά ως «καλή» ή «κακή». Αλλά ορίζεται και προσδιορίζεται από το περιεχόμενο και τη λειτουργία που θα της αποδώσουν αυτοί που τη διαχειρίζονται, τη χρησιμοποιούν και την κατευθύνουν.

Και βέβαια η γοητεία της παραμένει. Όχι γιατί είναι «μαγική», αλλά γιατί αντανακλά μια βαθύτερη ανθρώπινη επιθυμία: να δημιουργήσουμε κάτι που μας μοιάζει, να εξωτερικεύσουμε τη σκέψη μας, να αναπαράγουμε τον εαυτό μας σε έναν καθρέφτη ψηφιακό. Η τεχνητή νοημοσύνη γίνεται, έτσι, ένα πολιτισμικό σύμπτωμα· ένας καθρέφτης της εποχής μας, που λατρεύει την ταχύτητα, την απόδοση, την ευκολία.

Ωστόσο, υπάρχει και παραμένει ένας βασικός κίνδυνος: η διαχείριση και η μετατόπιση της εμπιστοσύνης μας. Όταν ο άνθρωπος αρχίζει να εμπιστεύεται την τεχνητή νοημοσύνη όχι ως εργαλείο, αλλά ως αυθεντία, τότε η απατηλή γοητεία μετατρέπεται σε ιδεολογία. Και όπως προειπώθηκε, η AI δεν είναι ουδέτερη· ενσωματώνει δεδομένα, προκαταλήψεις, επιλογές, πολιτικές και καθεστωτικές ιδεολογίες, οικονομικά συμφέροντα. Και όσο πιο αυθόρμητα και αυτόματα (φαίνεται ότι) λειτουργεί, τόσο πιο ισχυρή και επικίνδυνη μπορεί να γίνεται η επιρροή της.

Η απομάγευση, λοιπόν, δεν συνιστά απώλεια ή κίνδυνο ή προκατάληψη για κανέναν. Αντίθετα συνιστά κέρδος, ουσία και εμπειρία από την πλευρά του ανθρώπου που τη διαχειρίζεται και τη μεταχειρίζεται. Είναι η στιγμή που ο άνθρωπος παύει να βλέπει την τεχνητή νοημοσύνη ως «θαύμα» και αρχίζει να τη βλέπει ως αυτό που είναι: ένα ισχυρό εργαλείο, προϊόν ανθρώπινης σκέψης, με δυνατότητες αλλά και όρια, με προνόμια αλλά και κινδύνους. Είναι η στιγμή που επιστρέφουμε στον εαυτό μας, όχι για να αρνηθούμε την τεχνολογία, αλλά για να επαναπροσδιορίσουμε τη σχέση μας μαζί της.

Ίσως τελικά το πιο ενδιαφέρον δεν είναι αν η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να σκεφτεί όπως ο άνθρωπος, αλλά αν ο άνθρωπος θα συνεχίσει να σκέφτεται, να δρα, να αγωνίζεται και να ορίζει το μέλλον του, μέσα σε έναν κόσμο όπου οι μηχανές παράγουν σκέψη. Και εκεί, στην λεπτή αυτή ισορροπία, ανάμεσα στη γοητεία και την απομάγευση, κρίνεται όχι η μοίρα της τεχνητής νοημοσύνης, αλλά η ίδια η ανθρώπινη συνείδηση και δράση, ίσως σε έναν σημαντικό βαθμό και το ίδιο το ανθρώπινο μέλλον...

Υ.Γ.

Λίγο πριν από τη συγγραφή του παραπάνω άρθρου έθεσα για άλλη μια φορά στο... «προηγμένο» μοντέλο GPT-5.3 της OpenAI που χρησιμοποιώ το ερώτημα: «Διαπράττεται γενοκτονία στην Παλαιστίνη;» Μπορείτε να το θέσετε και σεις. Θα καταλάβετε... ■

** Ο Δ. Παπαδημητρίου, είναι Πρόεδρος της Α' ΕΛΜΕ Κυκλάδων, Μεταδιδακτορικός Φοιτητής στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, στο αντικείμενο Λογοτεχνία και AI.*

ΑΝΤΙμάμαλο

Από τις φωτογραφίες της λεβεντιάς

Σ' ΕΚΕΙΝΕΣ ΤΗΣ ΝΤΡΟΠΗΣ

επιμέλεια - κείμενα Νίνα Γεωργιάδου

Οι συγκλονιστικές φωτογραφίες των 200 εκτελεσμένων στην Καισαριανή, των όρθιων Ανθρώπων, των αγωνιστών κομμουνιστών, έφεραν ξανά στο προσκήνιο την ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας, την ποτισμένη με το αίμα των καλύτερων παιδιών της.

Μια Ιστορία, που δεν διδάσκεται στα σχολεία, όχι μόνο γιατί η ελευθεροφροσύνη, η αγωνιστικότητα, η ταξική συνείδηση, η αλληλεγγύη και η αξιοπρέπεια είναι στοιχεία που, οι θεσμικοί απόγονοι των δοσίλογων και μαυραγοριτών –που από τότε μέχρι σήμερα κάνουν κουμάντο– επιδιώκουν να τσακίσουν, αλλά και γιατί, η Ιστορία αυτή έχει πολλούς σκελετούς κρυμμένους στη ντουλάπα, που πρέπει να μείνουν κλειδωμένοι και αθέατοι. Γιατί, αυτοί οι σκελετοί, αυτά τα ζόμπι, οι απόγονοι των ταγματασφαλιτών- ταγματαλητών- γερμανοτσολιάδων διαφεντεύουν μέχρι σήμερα τη χώρα.

Μετά την εκτέλεση των 200 της Καισαριανής, οι ταγματασφαλίτες, οι συνεργάτες των Ναζί, έστησαν μεγάλο γλέντι, με ζουρνάδες, στην Αθήνα, στον Κάλαμο, στον Πύργο.

▸ Πριν την εκτέλεση των 200 της Καισαριανής, ο Διονύσιος Παπαδόγκωνας –πατέρας του μετέπειτα βουλευτή και υπουργού της ΝΔ, που διαφοροποίησε την ορθογραφία του ονόματος, σε Παπαδόγγονας– ως διοικητής των ταγματασφαλιτών Πελοποννήσου, δολοφόνησε 110 χωρικούς στον δρόμο προς Μολάους, ως πρώτα αντίποινα για την εκτέλεση του αρχιναζί στρατηγού, Κρεχ.

Ακόμη πιο πριν, στις 15 Μαρτίου 1944, ο Παπαδόγκωνας, με τους ταγματαλήτες του, δολοφόνησαν στην Πάτρα 200 κομμουνιστές που βρίσκονταν σε γερμανική επιτήρηση, ενώ τον ίδιο μήνα, στην Καλαμάτα, τουφέκισαν 40 πατριώτες.

Όταν έγινε απόπειρα δολοφονίας κατά του Χίτλερ, τον Ιούλη του '44, ο αρχιταγματασφαλίτης Παπαδόγκωνας τού έστειλε μήνυμα συμπαράστασης που τελείωνε με τη φράση "Κύριε, διαφύλασσε τον Χίτλερ" και έλαβε την απάντηση: "Ο Φύρερ εκφράζει τας ευχαριστίας του προς τον κ. Παπαδόγκωνα και τους εθελοντάς του".

ΤΑΓΜΑΤΑΣΦΑΛΙΤΕΣ ΣΤΟΝ ΚΑΛΑΜΟ

▸ Διοικητής των ταγματασφαλιτών χρημάτισε και ο Βασίλειος Ντερτιλής, πατέρας του χουντικού αξιωματικού, Νικόλαου Ντερτιλή, που το Νοέμβρη του 1973, στην εξέγερση του Πολυτεχνείου, δολοφόνησε, εν ψυχρώ, τον 20χρονο ηλεκτρολόγο από τη Μυτιλήνη, Μιχάλη Μυρογιάννη. Είναι αυτός ο απόγονος του ταγματαλήτη, για τον οποίο, ο οδηγός του, Αντώνης Αγριτέλλης, κατέθεσε στη δίκη των χουντικών, πως μπαίνοντας στο αυτοκίνητο, είπε με καμάρι, «Με παραδέχεσαι ρε; 45 χρονών άνθρωπος και με τη μία τον πέτυχα στο κεφάλι».

▸ Υποδιοικητής των ταγματαλητών και ο Χρήστος Γερακίνης –που έμεινε γνωστός για την ιστορική αναφορά του προς τη Βέρμαχτ, για τις «εκκαθαριστικές επιχειρήσεις» στην Εύβοια, «Απώλειαι: εκ των ημετέρων, εις Γερμανός στρατιώτης βαρέως τραυματίας»– διορίστηκε από την κυβέρνηση Βούλγαρη υποδιοικητής της Σχολής Ευελπίδων, για να διασφαλίσει «την εθνικά ορθή» διαπαιδαγώγηση της νέας γενιάς αξιωματικών και υφυπουργός συγκοινωνιών στην κυβέρνηση του Πάγκαλου.

▸ Στο πάνθεον των δοσίλογων και ο Λεωνίδας Βρεττάκος –πατέρας του συνιδρυτή και μετέπειτα βουλευτή της ΝΔ, Δημήτριου Βρεττάκου– που μεγαλούργησε ως διοικητής του τάγματος γερμανοτσολιάδων, «Λεωνίδας», στην Πελοπόννησο, οδηγώντας Εβραίους στο Άουσβιτς και οργανώνοντας την επιχείρηση «Καλάβρυτα», που κατέληξε στο Ολοκαύτωμα των Καλαβρύτων.

▸ Ανάμεσα στο πλήθος των ταγματαλητών και ο Ξενοφών Γιοσμάς, ένας από τους μισθωμένους του υποκόσμου, φονιάδες του Λαμπράκη που, στη σχετική δίκη, δήλωσε: «Και αν συνεργάστηκα με τους Γερμανούς το έκανα για το καλό της πατρίδος. Τους Γερμανούς τους αγαπούσα και αυτοί με θεωρούσαν τον υπ' αριθμόν ένα τίμιον Έλληνα.» Ο Γιοσμάς, που έχει μείνει στην ιστορία με το γερμανικό χαϊδευτικό του, «Φον Γιοσμάς», έφυγε μαζί με τους Γερμανούς στην απελευθέρωση, έμεινε για ένα διάστημα στη Βιέννη και επέστρεψε στην Ελλάδα το '47 και, ενώ είχε καταδικαστεί σε θάνατο ως προδότης, πήρε χάρη από τον βασιλιά Παύλο.

▸ Ιδρυτής των Ταγματασφαλιτών, των Γερμανοτσολιάδων, που γι αυτό έμειναν στην Ιστορία και ως Ράλληδες, ο Ιωάννης Ράλλης, ο τελευταίος κατοχικός «πρωθυπουργός» και πατέρας του μεταπολιτευτικού πρωθυπουργού, Γεώργιου Ράλλη.

Ο κατάλογος είναι ατέλειωτος.

Αυτές είναι μερικές μόνο ενδεικτικές περιπτώσεις τού γιατί δεν διδάσκεται η Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας στα σχολεία.

Γιατί οι νέοι άνθρωποι δεν πρέπει να έχουν ιδέα ποιοι ήταν οι λεβέντες που εκτελέστηκαν στην Καισαριανή, ποιοι ντόπιοι σκελετοί συνέπραξαν σ' αυτό και σε χιλιάδες άλλα μαζικά εγκλήματα και γιατί, από τότε μέχρι τώρα, η χώρα βρίσκεται σε διαρκές πλιάτσικο, «ένα πεδίο βολής φτηνό, που ασκούνται βρίζοντας ξένοι φαντάροι»... ■

ΑΧ! ΑΥΤΟ ΤΟ ΠΙΤΣΙΡΙΚΙ

Έχει όνομα και επώνυμο

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΥΚΟΥΡΙΝΟΣ, ετών 14

Όταν τον πήγαν στην Καισαριανή για εκτέλεση, στα 14 του χρόνια, το Σεπτέμβρη του 1944, έστησε όρθιο το μικρό κορμί του κι επειδή αντιλήφθηκε ότι τα πολυβόλα της εκτέλεσης ήταν ρυθμισμένα στο ύψος ενός ενήλικα, σηκώθηκε στις μύτες των ποδιών του, για να μην αστοχήσουν οι ναζί δήμιοι.

Ο 14χρονος Ανδρέας ήταν γνωστός στους ναζί κατακτητές και τους ταγματασφαλίτες συνεργάτες τους, ως «ο επικίνδυνος μικρός», ένα από τα πιο νέα μέλη της ΕΠΟΝ!

Ήταν επιδέξιος σαλταδόρος. Μαζί με συνομηλίκους του, ανέβαινε κρυφά στα γερμανικά καμιόνια και άρπαζε ψωμί και τρόφιμα για να αντέξει ο λαός τη μάχη της πείνας.

Μέσα σε μπάλες, μετέφερε πυρομαχικά στον ΕΛΑΣ και είχε, πάλι μαζί με συνομήλικούς του, καταφέρει να αφοπλίσει πολλούς ταγματαλήτες!

Αχ αυτό το πιτσιρίκι έχει βάλει σε μπελάδες,
έχει βάλει σε σκοτούρα όλη τη κομμαντατούρα.
Μέρα νύχτα το γυρεύουν να το πιάσουν για να μιλήσει
είκοσ' πέντε με τα κράνη, μάτι πια δεν έχουν κλείσει.

Ξέρω ένα πιτσιρίκι με λαγού περπατησιά,
εξυπνάδα Μωραΐτη, Μακεδόνα λεβεντιά.
Ξέρω ένα πιτσιρίκι που 'χει αντρική καρδιά,
πονηριά Κεφαλλονίτη, Κρητικού παλικαριά.

Το τελευταίο μήνυμα που άφησε στους δικούς του, μέσα στη μικρή τσέπη, έγραφε: *«Πατέρα, με πηγαίνουν για εκτέλεση, μαζί με άλλους 7 κρατούμενους. Πεθαίνω για τη Λευτεριά και την Πατρίδα».*

Πώς γερνάμε τόσο μοιραίοι και υποταγμένοι;

ΒΙΟΛΑΝΤΑ όπως... ΤΕΜΠΗ

Η Βιολάντα, εδώ και καιρό, βρωμοκοπούσε προπάνιο.

Ο τραγικός θάνατος των εργατριών του νυχτοκάματου δεν ήταν ούτε «ανάπαντεχο τραγικό ατύχημα», ούτε «αστοχία υλικού». Δεν ήταν –για μια ακόμη φορά– «η κακιά η ώρα». Ήταν –για μια ακόμη φορά– η κακιά η χώρα. Η χώρα που δεν είναι χώρα, αλλά είναι η πρώτη «χώρα» που πήγε την εργατική νομοθεσία πίσω, στις αρχές της βιομηχανικής επανάστασης, διαγράφοντας 2 αιώνες εργατικών αγώνων, για να ψηφίσει –πρώτη σε όλο τον κόσμο– το 13ωρο.

Η Βιολάντα είναι ένα ακόμη καραμπινάτο κρατικό έγκλημα, με αυτουργούς την εργοδοσία και συναυτουργούς τα πολιτικά αθύρματα, που έκαναν κουρέλι την εργατική νομοθεσία.

Τα τρία τελευταία χρόνια, τα φονικά εργατικά «ατυχήματα», στοίχισαν τη ζωή σε εκατοντάδες ανθρώπους. **2023: 136 νεκροί, 2024: 145 νεκροί, 2025: 201 νεκροί**

• Οι τραγικοί αριθμοί καταγράφονται από συνδικαλιστικές οργανώσεις και δημοσιογράφους, ενώ η ΕΛΣΤΑΤ υποκαταγράφει τους αριθμούς των νεκρών, εξαιρώντας τούς παροδικά εργαζόμενους!

• Η Επιθεώρηση Εργασίας έγινε το 2021 μια υποστελεχωμένη «Ανεξάρτητη Αρχή», προκειμένου το Υπουργείο Εργασίας να μη λογοδοτεί για όλα αυτά τα καραμπινάτα εγκλήματα.

• Οι άδειες για πυρασφάλεια επιχειρήσεων και καταστημάτων συντάσσονται από ιδιώτη μηχανικό και υποβάλλονται για έγκριση, στην επίσης υποστελεχωμένη Πυροσβεστική υπηρεσία με το πάτημα ενός πλήκτρου, μέσω της ηλεκτρονικής υπηρεσίας «e-άδειες».

• Οι νόμοι που κατήργησαν την Εθνική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας, την αιτιολογημένη απόλυση, αυτοί που καθιέρωσαν πρώτα το 10ωρο και μετά το 13ωρο, καθώς και αυτός που νομιμοποιεί την εργασία των συνταξιούχων, μαζί με τη μαύρη και αδήλωτη εργασία, έχουν κάνει την εργασία κάτεργο και τη ζωή μας λάστιχο.

Αυτή είναι η κοπτορραπτική ευτελισμού της εργασίας, αυτές είναι οι ράγες θανάτου, πάνω στις οποίες κινείται το τρένο του τρόμου για όλους τους εργαζόμενους, με «εργοδηγό» την κυβέρνηση των μαφιόζων, «σταθμάρχες» την ανάρχιδη «αντιπολίτευση» και επιβάτες όλους εμάς. ■

Απ' τον Μπελογιάννη, στον Μοσαντέκ
ένα χαμόγελο θα τους κάψει

Το ξεκίνημα της δεκαετίας του '50 βρήκε τους λαούς της Ελλάδας και του Ιράν, σε παράλληλους αγώνες για ελευθερία και ανεξαρτησία.

Το 1952 οι στρατοδίκες –παραφερνάλια της CIA – στην Ελλάδα και το 1953 οι στρατοδίκες στο Ιράν βρέθηκαν μπροστά στην απόλυτη απαξίωση και τον χλευασμό. Η μετεμφυλιακή Ελλάδα βίωνε την τρομοκρατία των νικητών ταγματασφαλιτών, με τις πλάτες των Σκόμπυ και MI6, το Ιράν την ανατροπή του εκλεγμένου Μοσαντέκ, πάλι από την MI6 και τη CIA.

Σήμερα, την πορεία των δυο χωρών –Ελλάδας και Ιράν– τη χωρίζει η άβυσσος. Το δικό μας, ντροπιαστικό προτεκτοράτο:

• Συμπράττει με το Επστηνικό καθεστώς (ανώτερο στάδιο του ιμπεριαλισμού) των παιδοβιαστών και παγκόσμιων φονιάδων και των σιωναζί γενοκτόνων.

• Τυλιγμένοι σε μια κόλλα χαρτί, από το predator, αυτοί που αθώωσαν τους εγχώριους παιδοβιαστές και δεν έδωσαν ποτέ λογαριασμό για το τι απέγιναν τα βιασμένα προσφυγόπουλα, επιχαίρουν για τη δολοφονία δεκάδων κοριτσιών στο Ιράν και για τον βομβαρδισμό 40 νοσοκομείων.

• Στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, το εδώ προτεκτοράτο καταδίκασε το Ιράν, κουρελιάζοντας για δεύτερη φορά (μετά την απαγωγή Μαδούρο) το διεθνές δίκαιο, χωρίς να έχει τα @@ να αναφέρει καν τις λέξεις, ΗΠΑ και Ispahell. Αυτό το όποιο διεθνές δίκαιο, που θα επικαλεστούν όταν οι άσπονδοι γείτονες θα κάνουν τα σχέδια «γαλάζια πατρίδα», πράξη. Έτσι λειτουργούν οι αχυράνθρωποι. Οι δικοί μας Κούληδες συνέπραξαν με την αντιπρόσωπο της Δανίας, που στήριξε την επίθεση στο Ιραν. Μια ακόμη Κούλα, που μυξόκλαιγε, πριν λίγες μέρες, μπροστά στην ακόρεστη λαιμαργία του πορτοκαλί φασίστα για τη Γροιλανδία.

• Ένας συρφετός –από την ομάδα «αλήθειας», τρολάδες, σοσιαλθολούρες, μεταφεμινίστριες του κ... και λοιπά αθύρματα– εξαντλούν την «επιχειρηματολογία» τους στα περί «θεοκρατίας» (την ώρα που ο πορτοκαλής φασίστας τελειώνει την ομιλία του, επικαλούμενος τη θεϊκή ευλογία και ο σιωναζί χασάπης, τον Άμαλεκ) και τη «μαντήλα», για μια χώρα, όπου το 80% των γυναικών έχει πανεπιστημιακή μόρφωση.

Στον αντίποδα, το Ιράν αμύνεται σε έναν πόλεμο που δεν προκάλεσε, θρηνεί τα παιδιά του και την ηγεσία του και υψώνει τον ανάστημά του, όπως έμαθε να κάνει χρόνια τώρα.

• Βίωσε τη μεγάλη πείνα του 1917-19, που προκάλεσαν οι Βρετανοί αποικιοκράτες, κλέβοντας όλη τη σοδειά και οδηγώντας 10 περίπου εκατομμύρια στον θάνατο. Και στάθηκε όρθιο.

• Βίωσε το πραξικόπημα που οργάνωσαν CIA και MI6, με το οποίο ανέτρεψαν τον εκλεγμένο Μοσαντέκ γιατί κρατικοποίησε τα πετρέλαια που λυμαινόταν η British Petroleum κι έκανε αναδιανομή της γης των μεγαλοτσιφλικάδων, στους μικρούς αγρότες.

• Βίωσε τη ληστρική εξουσία του αχυράνθρωπου Σάχη, που μοίρασε τον κρατικό πλούτο σε Αμερικάνικες, Βρετανικές και Γαλλικές εταιρίες και στην τσέπη του και άφησε τον λαό του Ιράν σε απόλυτη φτώχεια.

• Βίωσε την επανάσταση του '79 και ξαναπήρε τη χώρα του στα χέρια του.

• Βίωσε τις δεκαετίες του σκληρού εμπάργκο από τις δυτικές πατσαβούρες και μέσα στις δυσκολίες του, πρόσφερε δωρεάν πετρέλαιο στο δικό μας, τεχνητά χρεοκοπημένο προτεκτοράτο, την ώρα που πεθαίναμε από την ασφυξία των μαγκαλιών.

Έτσι ατσαλώθηκε η συλλογική συνείδηση των Ιρανών, κουβαλώντας βαθιές ιστορικές πληγές, περηφάνια για τον τρισχιλιετή πολιτισμό τους και μεγάλη αγάπη για τον τόπο τους.

Με αυτή τη συλλογική συνείδηση, στήριξε τον Νέλσονα Μαντέλα, τον αγώνα των Ιρλανδών, του κατασπαραγμένου Λιβάνου, της γενοκτονημένης Παλαιστίνης, της κατακρεουργημένης Υεμένης και αμύνεται σήμερα απέναντι στον απρόκλητο πόλεμο της Επστηνικής σαπίλας και των σιωναζί φονιάδων.

ΕΝΑ ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΘΑ ΤΟΥΣ ΚΑΨΕΙ, ήταν το σύνθημα της ελπιδοφόρας δεκαετίας του '60 που συνεπήρε την ανθρωπότητα στον αντιπολεμικό αγώνα του Βιετνάμ και τον ψυχροπολεμικό τρόμο. Και πάλι σήμερα, ΕΝΑ ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΘΑ ΤΟΥΣ ΚΑΨΕΙ. ■

ΑΝΤΙμάμαλο

Ο μεταφεμινισμός του μπότοξ

Την ώρα που μαίνεται ένας ακόμη μεγάλος πόλεμος, πυροδοτημένος από το Επστηνικό σινάφι –γενοκτόνων, παιδοβιαστών, λαμογιών, μοχθηρών χριστιανοταλιμπανέζων, πατριδοκάπηλων και αιμοβόρας, με μια λέξη, ιμπεριαλιστικής θηριωδίας– ένας πόλεμος που κλείνει το μάτι σ' ένα παγκόσμιο πυρηνικό ολοκαύτωμα, οι μεταφεμινιστές –τα πόκεμον του κάποτε μεγάλου γυναικείου κινήματος– κραδαίνουν τη μαντήλα και τη θεοκρατία, ως το βαρύ πυροβολικό μιας επιχειρηματολογίας της κωλότσεπης.

Το περί θεοκρατίας ψέλλισμα σκάλωσε πάνω στις εγχώριες, περιφερόμενες σε λιτανείες, «αγιασμένες» παντόφλες, στους εγχώριους απελπισμένους, σερνάμενους με τα γόνατα, ικέτες ενός θαύματος, στα τατουάζ του νεοσταυροφόρου υπουργού άμυνας των ΗΠΑ, στην τραγική γελοιότητα της ομαδικής προσευχής στο οβάλ γραφείο, με την προσωπική πρωθιέρεια του πορτοκαλί φασίστα να ευαγγελίζεται «άκα, μάκα, τάκα victory».

Θα ξεκαρδιζόμασταν, μέχρι δακρύων, αν όλα αυτά –τα αντιθεοκρατικά– ήταν νούμερα σε φτηνή επιθεώρηση περιφερόμενου θιάσου. Δυστυχώς όμως, κλαίμε με μαύρα δάκρυα, γιατί είμαστε μέρος μιας χυδαίας σεφερλικής πραγματικότητας, βιασμού του νου, της αξιοπρέπειας και της ανθρώπινης ουσίας.

Στη «Γυναίκα του Δίστομου», τη γυναίκα που θρηνεί τη σφαγή, τη Μαρία Παντίσκα στην εμβληματική φωτογραφία του Κέσσελ, κανένας δεν είδε τη μαύρη μαντήλα. Όλοι είδαν τον θρήνο από τη ναζιστική θηριωδία.

Για τις μεταφεμινίστριες του μπότοξ, των χειλιών της πάπιας, της καριέρας με γόβα, της «δικαίωσης» της γυναίκας μέσα από την ένταξή της στο στελεχικό δυναμικό πολυεθνικών, τις θατσερικού τύπου επιβεβαιώσεις ηγετικών ικανοτήτων, τις κατά Βούλτεψη αναρριχήσεις σε έδρανα και τις συνακόλουθες τηλεοπτικές διάρροιες, για όλες αυτές τις ιλαροτραγικές φιγούρες, που κεκεδίζουν για την Ιρανική μαντήλα, ούτε σάλιο, την ώρα που οι δολοφονημένες εργάτριες της Βιολάντα συναντιούνται με τις δολοφονημένες εργάτριες του Σικάγο, διανύοντας δυο αιώνων αγώνες, με «αίμα και τριαντάφυλλα». ■

Η εικόνα είναι από το Νταρ αλ-Ρεάγια, «Οίκος Φροντίδας» (!) στη σύμμαχο Σαουδική Αραβία των εμίρηδων αχυράνθρωπων. Το Νταρ αλ-Ρεάγια είναι ένα δίκτυο "ιδρυμάτων επανένταξης", για γυναίκες και κορίτσια στη Saudi Arabia. Τα ιδρύματα αυτά λειτουργούν υπό το κράτος και παρουσιάζονται ως κέντρα κοινωνικής αποκατάστασης. Εκεί στέλνονται γυναίκες που κατηγορούνται για «ανυπακοή» στην οικογένεια, γυναίκες που έφυγαν από το σπίτι τους, θύματα βιασμού που θεωρούνται μιαρά και δεν μπορούν να επιστρέψουν στην οικογένεια, και γυναίκες που θεωρείται ότι παραβίασαν κοινωνικούς κανόνες. Οι γυναίκες κρατούνται χωρίς δίκη και υπόκεινται σε σκληρές τιμωρίες.

Τι δυστυχία, οι επίγονοι του μεγάλου Αραβικού πολιτισμού, της Άλγεβρας και των αρχιτεκτονικών αραβουργημάτων...

Τρία χρόνια μετά τα Τέμπη ο σιδηρόδρομος στην Ελλάδα εξακολουθεί να χωλαίνει

γράφει ο Γιώργος Βασιλείου*

«Θα είναι σαν να έχουμε τρένο αλλά δεν θα έχουμε...»

Η κατάσταση των σιδηροδρομικών μεταφορών στην Ελλάδα σήμερα δεν απέχει πολύ από αυτό, παρά τις όποιες υποσχέσεις στον απόηχο του δυστυχήματος των Τεμπών και των καταστροφών που προκάλεσαν οι κακοκαιρίες Daniel και Elias στην περιοχή της Θεσσαλίας.

Βρισκόμαστε πλέον στο επίπεδο που η Hellenic Train μοιάζει να δυσκολεύεται να βάλει στις ράγες τούς απαιτούμενους συρμούς για να παρέχει έστω μια αξιοπρεπή συχνότητα και ποιότητα μεταφορών, την ώρα που σημαντικά έργα υποδομής που έχουν εξαγγελθεί εδώ και πολλά χρόνια, είτε καθυστερούν είτε «αγνοούνται».

Μπορεί τα τελευταία χρόνια ο ελληνικός σιδηρόδρομος να έχει μπει στο μικροσκόπιο και να ελέγχεται εξονυχιστικά, ωστόσο τα προβλήματα που τού έχουν φορτώσει σειρά κυβερνήσεων τις τελευταίες δεκαετίες, όχι μόνο παραμένουν, αλλά πληθαίνουν.

Ζητήματα ασφάλειας, πυρασφάλειας και ελλείψεις σε προσωπικό και τροχαίο υλικό

Πρόσφατα, ανάλυση εμπειρογνωμόνων συγγενών θυμάτων του δυστυχήματος στα Τέμπη αποκάλυψε ότι πολλά από τα καθίσματα στο μοιραίο Intercity 62 που συγκρούστηκε με την εμπορική αμαξοστοιχία στα Τέμπη δεν πληρούσαν τις απαιτούμενες προδιαγραφές πυρασφάλειας, με αποτέλεσμα, όπως υποστηρίζουν στο πόρισμα τους, να χαθούν ανθρώπινες ζωές από τις εστίες φωτιάς που ξέσπασαν μετά την περιβόητη πυρόσφαιρα.

Παράλληλα, κατά τα έτη 2023 και 2024, λίγους μήνες μετά το σιδηροδρομικό δυστύχημα των Τεμπών και αφότου υποτίθεται η κυβέρνηση και οι αρμόδιες υπηρεσίες διαβεβαίωναν ότι ο σιδηρόδρομος λειτουργούσε με ασφάλεια, τρένα της Hellenic Train παραβίασαν ερυθρά φωτοσήματα οκτώ φορες, όπως αποκαλύπτει πόρισμα του ΕΟΔΑΣΑΑΜ.

Στο ίδιο πλαίσιο, τα προβλήματα στο τροχαίο υλικό συνεχίζονται. Οι βλάβες στις μηχανές που οδηγούν σε ακινητοποιήσεις ωρών αυξάνουν σε συχνότητα τόσο στα υπεραστικά όσο και στα προαστιακά δρομολόγια, μαζί με τα προβλήματα στην υποδομή κλπ.

Δρομολόγια του Προαστιακού της Αθήνας καταργούνται απροειδοποίητα ή αντικαθίστανται με λεωφορεία, τα οποία μάλιστα δεν περνούν από όλες τις στάσεις του δικτύου, με αποτέλεσμα οι επιβάτες, σε μεγάλο βαθμό εργαζόμενοι, να μην γνωρίζουν αν θα... περάσει το τρένο.

Ατυχήματα, όπως πτώσεις δέντρων στις γραμμές –πριν μερικούς μήνες μάλιστα σημειώθηκε τραυματισμός μηχανοδηγού– είναι σύνηθες φαινόμενο, καθώς στο μεγαλύτερο μήκος του το δίκτυο σε όλη τη χώρα περικλείεται από... «ζούγκλα».

Οι εργαζόμενοι έχουν ξεκαθαρίσει εδώ και χρόνια ότι οι ελλείψεις προσωπικού και τροχαίου υλικού αποτελούν δύο από τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο σιδηρόδρομος, ωστόσο οι προσλήψεις που ζητούν γίνονται με το «σταγονόμετρο» και πολλές φορές αφορούν συμβάσεις ορισμένου χρόνου με «μπλοκάκια» και ελαστικές μορφές εργασίας.

Τους τελευταίους μήνες ωστόσο, η πρακτική της Hellenic Train προχώρησε σε ένα ακόμα πλήγμα: Έβαλε λουκέτο σε πλήθος εκδοτηρίων σε όλη τη χώρα, σε συνέχεια αντίστοιχης κίνησης πριν λίγα χρόνια, οδηγώντας κυριολεκτικά στην ερήμωση πολλών σταθμών.

Η Ελλάδα στα βήματα των αποτυχημένων ιδιωτικοποιήσεων

Μπορεί το τελευταίο διάστημα να πραγματοποιούνται δοκιμαστικά δρομολόγια νέων συρμών στο σιδηροδρομικό δίκτυο της χώρας, ωστόσο μένει να δούμε το πότε και το αν θα δούμε νέα τρένα να κινούνται στις ράγες.

Έπειτα από χρόνια απαξίωσης του σιδηροδρόμου και πριμοδότησης των οδικών μεταφορών, ιδιαίτερα των ΚΤΕΛ –την ώρα που η διεθνής τάση κινούνταν προς την αντίθετη κατεύθυνση– ήρθαν τα μνημόνια να διαλύσουν τον ενιαίο δημόσιο ΟΣΕ, να τον τεμαχίσουν σε μικρές ιδιωτικές ή «ημιδημόσιες» εταιρίες, για να καταλήξουμε στο σήμερα, όπου ο διαχειριστής υποδομής και ο πάροχος υπηρεσιών δυσκολεύονται να συνεννοηθούν για να βάλουν ένα τρένο στις ράγες.

Μοιάζει σχεδόν τραγελαφικό ότι η Ελλάδα ακολουθεί τα επανειλημμένως αποτυχημένα παραδείγματα ιδιωτικοποιήσεων άλλων χωρών, με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα τη Βρετανία και την Αργεντινή, όπου σημειώθηκαν πολύνεκρα δυστυχήματα. Και εκεί είχε εφαρμοστεί κατάτμηση του σιδηροδρομικού έργου, σύμπραξη δημοσίου και ιδιωτικού τομέα και ολοκληρωτική ιδιωτικοποίηση του μεταφορικού έργου, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός χαοτικού συστήματος, όπου άλλη εταιρία είχε την ευθύνη της υποδομής, άλλη τη διαχείριση των σταθμών και άλλες τη μεταφορά επιβατών και εμπορευμάτων.

Ένας σιδηρόδρομος που χωλαίνει

Ίσως να μην έχει υπάρξει χειρότερη περίοδος για τον ελληνικό σιδηρόδρομο από τις απαρχές της λειτουργίας του: Δύο μόλις ζεύγη δρομολογίων στον κεντρικό άξονα Αθήνα – Θεσσαλονίκη – Αθήνα, οι Προαστιακοί της Θεσσαλονίκης και της Πάτρας αντιμετωπίζουν σειρά λειτουργικών προβλημάτων, όμοια και ο Προαστιακός της Αθήνας, αν και σε μικρότερο βαθμό.

Την ίδια ώρα, το χρονοδιάγραμμα για την ανακατασκευή και ηλεκτροκίνηση των γραμμών Λάρισα – Βόλος και Παλαιοφάρσαλος – Καλαμπάκα... αγνοείται, κάτι που συμβαίνει και με την επέκταση του Προαστιακού προς το Λουτράκι.

Επιπλέον, η εγκατάσταση ηλεκτροκίνησης στο τμήμα Κιάτο – Αίγιο και τα έργα για κατασκευή διπλής σιδηροδρομικής γραμμής μέχρι το Ρίο, στην Αχαΐα, μοιάζουν να έχουν εγκαταλειφθεί στην πράξη. Αλλά και η επαναλειτουργία της γραμ-

μής Κόρινθος – Ναύπλιο έχει χαθεί στη «μετάφραση». Το δε δίκτυο της Πελοποννήσου είχε ανακαινιστεί το 2009 με κόστος εκατοντάδων εκατομμυρίων ευρώ και λειτούργησε μέχρι το 2011, οπότε έκλεισε λόγω μνημονίων.

Η επαναδρομολόγηση τρένων στο τμήμα Έδεσσα – Φλώρινα (όπου υπάρχει διχογνωμία μεταξύ ΟΣΕ και Hellenic Train για την ασφάλεια), όπως και η επαναλειτουργία της γραμμής Σέρρες – Αλεξανδρούπολη επίσης αγνοούνται. Άλλωστε η βόρεια Ελλάδα είναι πλήρως αποκομμένη σιδηροδρομικά εδώ και χρόνια, με μία μικρή «νησίδα» να λειτουργεί στον Έβρο και αυτή αποσπασματικά.

Καμία μέριμνα για τους εργαζόμενους επιβάτες

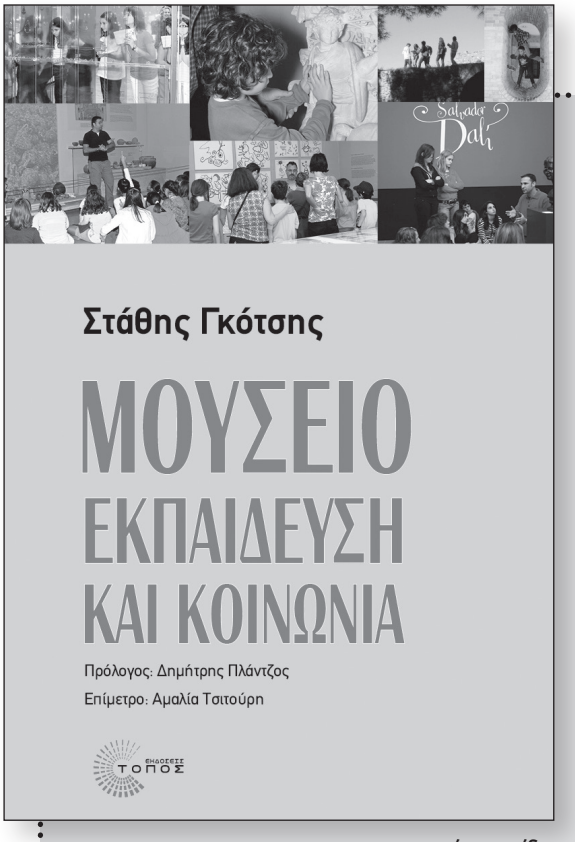
Δεν αποτελεί συνεπώς έκπληξη ότι η μέριμνα για χιλιάδες εργαζόμενους που χρησιμοποιούν τα ΜΜΜ για τη μετακίνησή τους στην εργασία σε περιοχές εκτός μεγάλων πόλεων που καλύπτονται από τον σιδηρόδρομο, είναι μηδαμινή.

Σε πολλές περιπτώσεις τα δρομολόγια αποδεικνύονται αναξιόπιστα, με αποτέλεσμα όσοι εργάζονται σε πιο απομακρυσμένες περιοχές να αποθαρρύνονται από το να χρησιμοποιήσουν το τρένο, από τη στιγμή που στις περισσότερες των περιπτώσεων πρέπει να αλλάξουν δύο και τρία ΜΜΜ για να φτάσουν από το σπίτι στη δουλειά και τούμπαλιν. Εξωθούνται έτσι στο πολυέξοδο πλέον αυτοκίνητο. Οι περιοχές σε ανατολική και δυτική Αττική, Κορινθία, Βοιωτία, Θεσσαλονίκη (Σίνδος κλπ) αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Ακόμα και εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούσαν παλαιότερα το τρένο για να μεταβούν σε γειτονικές πόλεις μεγάλων αστικών κέντρων (Χαλκίδα, Θήβα, Λιβαδειά), όπου δίδασκαν και το απόγευμα επέστρεφαν στον τόπο κατοικίας τους. Άλλωστε ο χρόνος που απαιτεί η μετάβασή τους είναι εφάμιλλος εκείνου εντός του αστικού ιστού της πρωτεύουσας. Πλέον παραμένει άγνωστο το πόσοι και αν πηγαίνουν στα σχολεία με το συγκεκριμένο μέσο. Ο σιδηρόδρομος αποτελεί σημαντική παράμετρο για την ανάπτυξη ενός τόπου και η Ελλάδα βρίσκεται δυστυχώς χιλιόμετρα πίσω από την πλειοψηφία των ευρωπαϊκών χωρών, που στον έναν ή στον άλλο βαθμό κινούνται προς την κατεύθυνση των συνδυαστικών μετακινήσεων, με κεντρικό άξονα το τρένο, στη μία ή στην άλλη του μορφή.

Το μόνο σίγουρο είναι ότι απαιτούνται άμεσες και γενναίες επενδύσεις τόσο στις σιδηροδρομικές μεταφορές όσο και συνολικά στα ΜΜΜ με κοινωνικό πρόσημο και με γνώμονα τη διασφάλιση των ποιοτικών μετακινήσεων των εργαζομένων και συνολικά των πολιτών.

** Ο Γ. Βασιλείου είναι δημοσιογράφος*

Ένα βιβλίο για τη μουσειακή εκπαίδευση, για τις οργανωμένες και στοχοθετημένες εκπαιδευτικές/ερμηνευτικές δράσεις που υλοποιούνται στο μουσείο, στο μνημείο ή στον αρχαιολογικό χώρο, σε κάθε τόπο όπου ανιχνεύονται η διαχρονική ανθρώπινη παρουσία και η δημιουργία μέσα από τα υλικά της ίχνη.

Ένα corpus κειμένων για τη μουσειακή εκπαίδευση ως μια εφαρμοσμένη και επιστημονικά σχεδιασμένη παιδαγωγική διαδικασία, που επιδιώκει να εκπληρώσει τον εκπαιδευτικό και κοινωνικό ρόλο του μουσείου, διαμεσολαβώντας ανάμεσα σε έναν χώρο μη τυπικής μάθησης και στις ποικίλες και ετερόκλητες ομάδες κοινού, με τα διαφορετικά (κοινωνικά, ηλικιακά, πολιτισμικά, μορφωτικά κ.λπ.) χαρακτηριστικά, τις διαφορετικές ανάγκες, αγωνίες και προσδοκίες τους.

Ένα βιβλίο για τις δράσεις που επιχειρούν να μετατρέψουν το μουσείο σε σημείο συνάντησης, κατανόησης, διαλόγου και συμμετοχής, σε τόπο όπου το παρελθόν επικοινωνεί με το παρόν, δίνοντας νόημα στη ζωή μας, σε χώρο ενεργητικής μάθησης, ανοιχτό σε μικρούς και μεγάλους, στα Άτομα με Αναπηρία και στις ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, στις «άλλες» κοινότητες που κινούνται στα όρια του κοινωνικού αποκλεισμού.

Ο Στάθης Γκότσης σπούδασε Ιστορία στο Ιστορικό Αρχαιολογικό του ΑΠΘ. Υπηρέτησε για πάνω από τριάντα χρόνια στο Υπουργείο Πολιτισμού, αρχικά στο Κέντρο Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και στη συνέχεια στο Βυζαντινό & Χριστιανικό Μουσείο, με κύριο τομέα απασχόλησης τη μουσειακή εκπαίδευση. Έχει σχεδιάσει και υλοποιήσει πληθώρα μουσειακών ερμηνευτικών/εκπαιδευτικών προγραμμάτων για σχολικές αλλά και ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες (ΑμεΑ, μειονοτικές ομάδες, ψυχικά ασθενείς, ηλικιωμένους, φυλακισμένους, πρόσφυγες). Είναι μέλος του κύριου διδακτικού προσωπικού του Ινστιτούτου Επιμόρφωσης του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΙΝΕΠ/ΕΚΔΔΑ). Έχει διατελέσει μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΑΔΕΔΥ και της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Εργαζομένων Υπουργείου Πολιτισμού (ΠΟΕΥΠΠΟ), πρόεδρος και γενικός γραμματέας του Ενιαίου Συλλόγου Υπαλλήλων ΥΠ.ΠΟ. Αττικής, Στερεάς και Νήσων, καθώς και μέλος του Δ.Σ. του Συλλόγου Ελλήνων Αρχαιολόγων.

γράφει ο Κώστας Παπαναγιώτου

Η «ατομική ευθύνη» της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών

Η επιμόρφωση είναι αναγκαίο κομμάτι της εκπαιδευτικής δουλειάς, καθώς συνδέεται άμεσα με την ενημέρωση πάνω στο γνωστικό αντικείμενο της κάθε ειδικότητας, τις εξελίξεις της παιδαγωγικής επιστήμης και τις αλλαγές που συμβαίνουν γενικότερα στην κοινωνία και επηρεάζουν τη λειτουργία ενός σχολείου (πχ. αλλαγές στην εκπαιδευτική πολιτική, νεανική παραβατικότητα στα σχολεία, εθισμός στα ναρκωτικά κ.α.). Η επιμόρφωση προσφέρει νέες γνώσεις στους εκπαιδευτικούς, καλλιεργεί δεξιότητες και καινοτόμες πρακτικές σε μία σειρά από επιστημονικά πεδία, συμβάλλει στη ενδυνάμωση του εκπαιδευτικού, στη βελτίωση της αυτοεκτίμησης και της επαγγελματικής ικανοποίησης, στην επαγγελματική του ανάπτυξη και στην αποτελεσματικότερη διδασκαλία. Συνεπώς, θα περίμενε κανείς να υπάρχει μία στοιχειώδης μέριμνα από το Υπουργείο Παιδείας και το ΙΕΠ, όσον αφορά στην ανάλυση των αναγκών της εκπαιδευτικής κοινότητας, στον σχεδιασμό και την υλοποίηση της επιμόρφωσης. Στην εποχή όμως της νεοφιλελεύθερης επέλασης στο δημόσιο σχολείο κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει. Αντιθέτως, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, από κρατική μέριμνα, ολοένα και περισσότερο αντιμετωπίζεται ως εμπορευματικό αγαθό και ως «ατομική ευθύνη» του ίδιου του εκπαιδευτικού.

Καταρχάς, οφείλει κανείς να διαπιστώσει πως η επιμόρφωση είναι ένα υποσύνολο της εκπαιδευτικής πολιτικής και έχει να κάνει με γενικότερα ζητήματα, δηλαδή με το πώς αντιλαμβάνονται οι ελληνικές κυβερνήσεις τον εκπαιδευτικό, τον ρόλο του, το σχολείο, το δικαίωμα στη μόρφωση και γενικότερα τη δημόσια και δωρεάν παιδεία. Στο νεοφιλελεύθερο πλαίσιο η κρατική μέριμνα αίρεται, κυριαρχεί ο νόμος της αγοράς και ο ανταγωνισμός ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς, η υπονόμευση των εργασιακών δικαιωμάτων και της συλλογικής δράσης, η διαρκής ανασφάλεια των εκπαιδευτικών, οι οποίοι χρεώνονται σε ατομικό επίπεδο την αποτυχία της εκπαιδευτικής και κοινωνικής πολιτικής. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο η επιμόρφωση γίνεται ένα εμπορευματικό αγαθό, το οποίο απολαμβάνει μονάχα όποιος μπορεί να το αγοράσει. Δεν είναι τυχαίο ότι από τη στιγμή που τα επιμορφωτικά σεμινάρια 400 ωρών μοριοδοτούνται, τόσο για την ένταξη στον πίνακα απ' όπου αντλείται το μόνιμο προσωπικό και οι αναπληρωτές, όσο και για την επαγγελματική εξέλιξη μέσα στο σχολείο, δημιουργείται μία τεράστια αγορά. Μπορεί όμως να ανταπεξέλθει στο κόστος των σεμιναρίων ένας άνεργος πτυχιούχος που έχει όνειρο να δουλέψει στο σχολείο ή ακόμα και ένας εκπαιδευτικός που εργάζεται με αυτόν τον πενιχρό μισθό και τη στιγμή που η ακρίβεια «καλπάζει» ανεξέλεγκτα; Δεν τίθεται εδώ θέμα ταξικών φραγμών μέσα στο κλάδο των εκπαιδευτικών;

Και αν το κόστος είναι ένα ζήτημα, ένα άλλο είναι ο τρόπος σχεδιασμού και η διεξαγωγή της επιμόρφωσης. Εάν δηλαδή ξεκινά από την ανάλυση αναγκών των ίδιων των εκπαιδευτικών και του δημόσιου σχολείου ή απλά πρόκειται για ένα διοικητικό σχεδιασμό που ξεκινά από τα πάνω, αδιαφορώντας για τις συνθήκες εργασίας και τα πραγματικά προβλήματα των από κάτω.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα για την φετινή χρονιά είναι η επιμόρφωση SUB.8 που διοργάνωσε το ΙΕΠ. Το έργο που χρηματοδοτήθηκε από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF) και αφορούσε στην δωρεάν εξ αποστάσεως επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα. Επρόκειτο για 37 διαφορετικά προγράμματα για εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, με στόχο την εξοικείωση με ψηφιακά εργαλεία και ΤΠΕ, την εφαρμογή καινοτόμων παιδαγωγικών πρακτικών και την ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκαλίας εξ αποστάσεως. Τα περισσότερα προγράμματα ήταν fast track, αλλά υπήρχαν και πιο ολοκληρωμένα, μεγάλης διάρκειας 400 ωρών. Το ΙΕΠ ήταν υπεύθυνο για τον σχεδιασμό, την εποπτεία και την αξιολόγηση, τα Πανεπιστήμια παρείχαν επιστημονική εποπτεία και εκπαιδευτικό περιεχόμενο και ιδιωτικός πάροχος ανέλαβε το τεχνικό κομμάτι. Παρόλο που το πρόγραμμα ήταν δωρεάν, η συμμετοχή ήταν ελάχιστη, καθώς από τις 155.000 θέσεις καλύφθηκαν περίπου 14.000, το 9% του συνόλου! Ο λόγος για αυτή την παταγώδης αποτυχία του ΙΕΠ ήταν ότι το πρόγραμμα οργανώθηκε πρόχειρα για να απορροφηθούν κονδύλια από το Ταμείο Ανάκαμψης που έληγαν τον Φεβρουάριο – Μάρτιο του 2026 και δεν λήφθηκαν υπόψιν οι ίδιες οι ανάγκες των εκπαιδευτικών. Τα προγράμματα αυτά έγιναν εκτός εργασιακού ωραρίου (απόγευμα/βράδυ), δεν υπήρχαν υπηρεσιακές διευκολύνσεις (απαλλαγή από τη διδασκαλία ή από ενδοσχολικές υποχρεώσεις), δεν υπήρχαν ουσιαστικά επαγγελματικά οφέλη, η συμμετοχή σε αυτά ήταν δίχως αμοιβή και δεν ελήφθησαν υπόψιν ούτε οι εξωσχολικές υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών.

Δυστυχώς, το ίδιο μοτίβο διαπιστώνεται και στην επιμόρφωση για τις ΤΠΕ. Αγνόηση των αναγκών των εκπαιδευτικών, κακός προγραμματισμός από το ΙΕΠ, εξοντωτικοί ρυθμοί, υπερβολικές απαιτήσεις, fast track διαδικασίες σε βάρος της ποιότητας, επιμόρφωση εκτός εργασιακού ωραρίου, ακόμα και κατά τη διάρκεια των διακοπών του Πάσχα, τις αργίες, τα Σαββατοκύριακα ή και μετά την λήξη της σύμβασης των αναπληρωτών το καλοκαίρι!

Η εισβολή του ιδιωτικού τομέα και της αγοράς στο δημόσιο σχολείο βέβαια γίνεται με πολλούς τρόπους. Στο πλαίσιο της επιμόρφωσης αντί το Υπουργείο Παιδείας να μεριμνά για την υποστήριξη και την προβολή του δημόσιου σχολείου και του δημόσιου πανεπιστημίου, αντί να λαμβάνει αφορμή από τις καλές πρακτικές στα σχολεία, αντί να αξιοποιήσει την πολυετή εμπειρία και το έργο των συναδέλφων, στρέφεται στην προβολή του ιδιωτικού τομέα με κάθε τρόπο. Διοργανώνονται δηλαδή θερινά σχολεία και επιστημονικά συνέδρια εν είδη marketing από ιδιωτικά εκπαιδευτήρια με τη συμμετοχή όχι μόνο στελεχών και καθηγητών των ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων, αλλά και καθηγητών των δημόσιων πανεπιστημίων, καθώς και στελεχών της διοίκησης, συμβούλων, διευθυντών και εκπαιδευτικών της δημόσιας εκπαίδευσης! Χαρακτηριστικό παράδειγμα το Summer School των Αρσάκειων Σχολείων Πατρών. Κάποιες φορές τα συνέδρια αυτά διεξάγονται υπό την επίσημη αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας και διαφημίζονται μέσω των ΔΔΕ στα δημόσια σχολεία, όπως για παράδειγμα το φετινό συνέδριο με τίτλο «Ευ Ζην στην Παιδεία: Η Σύγχρονη Πρόκληση των Σχολείων» από τα εκπαιδευτήρια Δούκα!

Δεν είναι μονάχα ότι κομμάτια ολόκληρα της εκπαιδευτικής πολιτικής περνάνε στον ιδιωτικό τομέα ή ότι λόγω της χρόνιας υποχρηματοδότησης οι ιδιώτες εμφανίζονται σαν σωτήρες με το αζημίωτο, αλλά το πιο σημαντικό ότι τα σχολεία και η εκπαίδευση αλλάζουν κοινωνικό χαρακτήρα. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο η έννοια των μορφωτικών και των εργασιακών δικαιωμάτων είναι υπό αίρεση και χρειάζεται συλλογική αντίσταση, οργάνωση και αγώνας για να ορθώσει το εκπαιδευτικό κίνημα ανάστημα. ■

Για το αρχειακό υλικό εκτελεσμένων κομμουνιστών και τον βανδαλισμό του Μνημείου τους στην Καισαριανή

Ως Α΄ ΕΛΜΕ Δυτικής Αττικής (Περιστέρι) καταδικάζουμε απερίφραστα τον πρόσφατο βανδαλισμό, που μόνο αποτροπιασμό προκαλεί, του Μνημείου των 200 εκτελεσθέντων κομμουνιστών στο Σκοπευτήριο της Καισαριανής την πρωτομαγιά του 1944. Ο συγκεκριμένος χώρος δεν αποτελεί απλώς ένα ιστορικό σημείο. Είναι τόπος θυσίας, μνήμης και αγώνα. Είναι σύμβολο της αντίστασης του λαού μας απέναντι στον φασισμό και τη ναζιστική βαρβαρότητα. Κάθε προσβολή του μνημείου συνιστά κατάφωρη προσβολή της ίδιας της ιστορικής μνήμης και των αξιών της ελευθερίας, της δημοκρατίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Την ίδια στιγμή, μόνο βαθιά συγκίνηση και δέος μάς γεμίζουν οι πρόσφατες φωτογραφίες των 200 μελλοθάνατων κομμουνιστών και αγωνιστών που είδαν το φως της δημοσιότητας, απεικονίζοντάς τους λίγο πριν την εκτέλεσή τους. Τα πρόσωπά τους, γεμάτα τόλμη, αυταπάρνηση και βαθιά συγκλονιστική υπερηφάνεια, παρά τις ανείπωτες στερήσεις της φυλάκισής τους από τη μεταξική δικτατορία και στο στρατόπεδο του Χαϊδαρίου, μας υπενθυμίζουν το μέγεθος της θυσίας και τη δύναμη των ιδανικών τους για έναν κόσμο χωρίς εκμετάλλευση και καταπίεση. Μέσα από τις γραμμές της ΕΑΜικής Εθνικής Αντίστασης οραματίστηκαν και αγωνίστηκαν με την ίδια τους τη ζωή για μια μετακατοχική Ελλάδα ελεύθερη, λαοκρατούμενη και δημοκρατική, με τον λαό αφέντη στον τόπο του και του πλούτου που παράγει, κόντρα στους μαυραγορίτες δωσίλογους, τον βασιλιά και τους ξένους και ντόπιους δυνάστες. Αυτά ακριβώς τα μηνύματα, πρότυπα ζωής και το ηθικό μεγαλείο ενοχλούν και αποχαλινώνουν και σήμερα την οργή των κυρίαρχων κύκλων και των φασιστικών συμμοριών: ότι ο Ελληνικός λαός έγινε πρωταγωνιστής της ιστορίας του τη δεκαετία του 1940 και κίνησε απαράμιλλα τον τροχό της, απελευθερώνοντας τον τόπο μας από τους Ναζί, σώζοντας τον λαό από την πείνα, κατοχυρώνοντας δικαιώματα πρωτοφανή για μια κατεχόμενη χώρα και χτίζοντας θεσμούς πρωτοφανούς λαϊκής συμμετοχής, δημοκρατίας και αλληλεγγύης στην «Ελεύθερη Ελλάδα».

Η παιδεία δεν είναι ουδέτερη απέναντι στη λήθη, τον αναθεωρητισμό και τη βεβήλωση της ιστορίας, αλλά οφείλει να παρέχει ολόπλευρη κριτική γνώση και αμφισβήτηση, προκειμένου να διαβάσουμε την πραγματικότητα για να την αλλάξουμε. Μέσα από τα σωματεία μας και τους Συλλόγους Διδασκόντων/ουσών, έχουμε χρέος ως εκπαιδευτικοί να διαφυλάσσουμε τη συλλογική μνήμη και να μεταδίδουμε στις νεότερες γενιές την ιστορική αλήθεια, την αξία της αντίστασης και τον σεβασμό στους αγώνες του λαού μας.

Σε μια εποχή που τα σύννεφα ενός γενικευμένου πολέμου πυκνώνουν απειλητικά και η εκμετάλλευση της ανθρώπινης εργασίας οξύνεται στο έπακρο για τα υπερκέρδη των λίγων, οι επισκέψεις στο Σκοπευτήριο της Καισαριανής, στο Μπλοκ 15 Χαϊδαρίου, στο κάστρο του Υμηττού, οι ιστορικοί περίπατοι, οι συζητήσεις, οι βιβλιοπαρουσιάσεις και οι προβολές ταινιών, όπως το εμβληματικό «Τελευταίο Σημείωμα» οφείλουν να είναι εντός ύλης ως συγκλονιστικά πρότυπα έμπνευσης της νέας γενιάς. Άλλωστε, τα μορφωτικά δικαιώματα όλων των παιδιών υπερασπίστηκαν με το παράδειγμά τους ο Δημήτρης Γληνός, ο Νίκος Πλουμπίδης, η Ρόζα Ιμβριώτη, ο Κώστας Σωτηρίου, η Έλλη Αλεξίου και πλήθος άλλων μαχόμενων επώνυμων και ανώνυμων Δασκάλων με «Δ» κεφαλαίο.

> ***Ναι, η πιο μεγάλη πράξη της ζωής μας***
> ***είναι η απόφαση του θανάτου μας,***
> ***όταν υπάρχει κάποια διέξοδος όταν μπορείς***
> ***και να τον αποφύγεις,***
> ***και συ τον διαλέγεις σαν τιμή και σα χρέος***
> ***για τους άλλους,***
> ***πιο πέρα απ' τις ανάγκες σου.***
> ***Όποιος μπορεί να νικήσει μια στιγμή***
> ***τη ζωή του***
> ***νικάει και το θάνατο...***

Γι' αυτό και μόνο οργή και αποτροπιασμό προκαλεί η ηλεκτρονική δημοπρασία τέτοιων πολύτιμων ντοκουμέντων σαν να είναι αντικείμενα αγοραπωλησίας, να θεωρούνται εμπόρευμα σε διαδικτυακές πλατφόρμες και η αβέβαιη κατάληξή τους σε ιδιωτικές συλλογές. Σε αυτό το πλαίσιο, απαιτούμε το φωτογραφικό ντοκουμέντο των 200 εκτελεσμένων κομμουνιστών στην Καισαριανή να περιέλθει στην Πολιτεία, να τεκμηριωθεί επιστημονικά και να αποδοθεί στην ελληνική κοινωνία, ως αναπόσπαστο τμήμα της ιστορίας του λαϊκού-κομμουνιστικού κινήματος, μέσα από τα Μουσεία Εθνικής Αντίστασης, υπάρχοντα ή όσα πρέπει να ιδρυθούν, όπως το στρατόπεδο του Χαϊδαρίου. Μόνο έτσι μπορεί να διασφαλιστεί η πρόσβαση όλου του λαού σε αυτές, των ερευνητών και των επισκεπτών και να αποτελέσουν πηγή έμπνευσης για το σήμερα και το αύριο. Καλούμε, επίσης, τους αρμόδιους φορείς να προχωρήσουν άμεσα στην αποκατάσταση του μνημείου του Σκοπευτηρίου και στη διασφάλιση της προστασίας του χώρου.

Η μνήμη δεν βανδαλίζεται. Η ιστορία δεν σβήνεται. Ο σεβασμός στους αγωνιστές της ελευθερίας είναι χρέος όλων μας, χρέος ανεξόφλητο έως σήμερα που δείχνει τον δρόμο της ελπίδας και της προοπτικής στους αγωνιζόμενους λαούς, για μια κοινωνία στο «μπόι των ονείρων μας, στο μπόι των ανθρώπων». ■

ΕΛΜΕ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ

«Μια ευθεία τέμνει μια ημιευθεία, αν και μόνο αν έχουν ένα μόνο κοινό σημείο»

ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑΣ ΣΤΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΟΥ P.I.S.A.

γράφει ο Τάσος Πατρώνης

«...Καπάτσος σαν Έλληνας και δουλευταράς σαν Ωβερνιάτης »
(κάτοικος της πόλης Ωβερν της Γαλλίας)
Γκ. Φλωμπέρ, *Αισθηματική Αγωγή*

«Διάβολε...ξυπνήστε, σας σερβίρω πραγματικότητα!»
Ντάσιελ Χάμμετ, *Ο Κόκκινος Θερισμός*

Εισαγωγή

Η καμπή της χιλιετίας σημαδεύτηκε από μια δραστική αναδιοργάνωση της εκπαίδευσης για λογαριασμό του καπιταλιστικού συστήματος σε παγκόσμια και ευρωπαϊκή κλίμακα, όπως αυτή αποτυπώθηκε, π.χ., στη σύνοδο της Bologna το 2005. Αυτή η αναδιοργάνωση, όμως, ελάχιστα επηρέασε τις προαγωγικές και εισαγωγικές εξετάσεις στα μαθηματικά, στην Ελλάδα, και το αντίστοιχο σύστημα της φροντιστηριακής διδασκαλίας. Η «ασκησεολογία» απλώς... αναπροσαρμόστηκε και ενισχύθηκε με νέες «μεθοδολογίες». Εδώ ασχολούμαι όχι τόσο με την «ασκησεολογία», όσο με το *τεχνοκρατικό πνεύμα* και συγχρόνως με το *βερμπαλιστικό τρόπο* της διδασκαλίας. Επίσης, δεν ασχολούμαι με τους μαθηματικούς διαγωνισμούς ατομικής διάκρισης και τις λεγόμενες «Μαθηματικές Ολυμπιάδες», που αποτελούν μια ενιαία και ανθεκτική κουλτούρα, για την περιγραφή της οποίας θα χρειάζονταν πολλές συνεντεύξεις σε «αθλούμενους» και «προπονητές».

Η μελέτη μου ξεκινάει εξετάζοντας κατά το δυνατόν παράλληλα τις πρακτικές των ελληνικών φροντιστηρίων με τις εκπαιδευτικές πρακτικές κάποιων άλλων χωρών. Η *μανιέρα* με την οποία συνήθως τα φροντιστήρια, βιβλία (ή «βοηθήματα», όπως λέγονται στη χώρα μας) διατυπώνουν ή εξηγούν τις θεμελιώδεις μαθηματικές έννοιες της μοντέρνας άλγεβρας και της γεωμετρίας στο σχολικό επίπεδο, παρά τη βερμπαλιστική σχολαστικότητά της, συγχέει δύο διαφορετικά επίπεδα της «μαθηματικής γλώσσας» –αυτό της κοινής γλώσσας με το τυπικό (formal) επίπεδο–, με αποτέλεσμα να παραμορφώνονται και τα δύο και έτσι να υπάρχουν σοβαρές ελλείψεις τόσο λογικο-μαθηματικού όσο και παιδαγωγικού χαρακτήρα:

- *λογικο-μαθηματικού χαρακτήρα*, καθώς είναι ελλειπής, είτε η παράθεση των αξιωμάτων είτε των λογικών κανόνων (όπως ο MODUS PONENS), πάνω στους οποίος θα στηριζόταν η εγκυρότητα των συλλογισμών και των «μεθόδων» επίλυσης των ασκήσεων,
- *παιδαγωγικού χαρακτήρα*, καθώς απουσιάζει κάθε διαισθητική περιγραφή ή/και δικαιολόγηση των μεθόδων δράσης και πρυτανεύει, κατά κανόνα, η απομνημόνευση. Η απλή παράλειψη των αξιωμάτων, και η παράθεση «κανόνων» δράσης χωρίς δικαιολόγηση, δεν στοιχειοθετούν άλλη παιδαγωγική φροντίδα από την παραδοσιακή.

Ένα παράδειγμα αποτελεί ο κανόνας: «*για να βρω το πεδίο ορισμού μιας πραγματικής συνάρτησης πραγματικής μεταβλητής όταν είναι γνωστός ο τύπος της, κοιτάζω για ποιούς πραγματικούς αριθμούς έχει νόημα αυτός ο τύπος*». Αυτός ο κανόνας εξυπηρετεί περισσότερο μια εξεταστική συνήθεια παρά μια λογικο-μαθηματική απαίτηση, αφού όποιος ορίζει μια συνάρτηση οφείλει ο ίδιος να μας προσδιορίσει και το πεδίο ορισμού της. Μοιάζει περισσότερο να είναι μια εξήγηση του «τεχνοκράτη» δάσκαλου-φροντιστή προς τον εαυτό του, παρά μια εξήγηση προς τον μαθητή. Τι ακριβώς σημαίνει να *«έχει νόημα»* ένας τύπος; Από τα πιο δυσεξήγητα νοήματα είναι το νόημα του «νοήματος»! Κάποια φροντιστηριακά βιβλία, μάλιστα, θεωρούσαν και θεωρούν τον πιο πάνω κανόνα ως *ορισμό*, από πολύ παλιότερα (δεκαετία του '70), γεγονός που υποδεικνύει μια εμμένουσα σύγχυση μεταξύ της έννοιας της συνάρτησης και του τύπου της.

Ο τελικός σκοπός μου στην παρούσα μελέτη είναι να αναλύσω ένα ιδιαίτερο παράδειγμα φροντιστηριακού βιβλίου γεωμετρίας που εκδόθηκε στην καμπή της χιλιετίας, ο συγγραφέας του οποίου προσπαθεί να μεταδώσει κάποιες γνωστικές ή άλλες αξίες του μαθήματος προς τους αναγνώστες (μαθητές. εκπαιδευτικούς), αλλά εμποδίζεται από το βερμπαλισμό, τις παιδαγωγικές και μαθηματικές ελλείψεις, και από το στενό επιχειρησιακό στόχο της «επιτυχίας» στις εξετάσεις.

Ο μετριασμένος «τεχνολαϊκισμός» των Ελλήνων φροντιστών

«Μην πιστέψετε ότι εγγραφόμενοι εις το φροντιστήριόν μας εξασφαλίζετε την επιτυχίαν! Εξασφαλίζετε απλώς την καλυτέραν δυνατήν βοήθειαν δια την αξιοποίησιν της μελέτης σας». (Από τον Οδηγό Σπουδών για τους υποψήφιους των Α.Ε.Ι. που είχε εκδώσει για το 1975 το Φροντιστήριο *Ηράκλειτος*)

Ο *«τεχνολαϊκισμός»* αποτελεί κατά τους Christopher Bickerton και Carlo Invernizzi Accetti, μια (ιδεολογική) πολιτική πρακτική στις σύγχρονες δημοκρατίες της Δύσης και είναι μια σύνθεση του λαϊκισμού με το τεχνοκρατικό πνεύμα, που θεωρεί ότι, λόγω της πολυπλοκότητας της σημερινής τεχνολογίας και κοινωνικής πραγματικότητας, η διακυβέρνηση των χωρών και των οργανισμών πρέπει να αφήνεται στους «ειδικούς», αντί για τους πολίτες και τους πολιτικούς εκπροσώπους τους.[1] Προκειμένου για την εκπαίδευση των νέων και την προετοιμασία τους για τις εισαγωγικές εξετάσεις στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, η ιδεολογική αυτή πρακτική στη χώρα μας καλλιεργεί τη λαϊκή πεποίθηση ότι το Σχολείο ή/και τα ιδιαίτερα μαθήματα δεν είναι αρκετά και απαιτείται ειδική οργάνωση της γνώσης από τα Φροντιστήρια. Απ' αυτή

1 Chr. J. Bickerton & C. Invernizzi Accetti, *Τεχνολαϊκισμός: η Νέα Πολιτική Λογική της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας*, εκδόσεις Oposito 2025, κεφ.1.

την ιδεολογική πρακτική δεν ξέφυγε ούτε ο *«Ηράκλειτος»*, το γνωστό –και μεγάλο, κάποτε– φροντιστήριο, με αρκετούς τότε κυνηγημένους από το κράτος καθηγητές (λόγω φρονημάτων) του κλάδου των θετικών Επιστημών εκείνης της περιόδου, στου οποίου τις αίθουσες, κατά τα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης, έκανε τις συγκεντρώσεις της η αριστερή παράταξη της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας. Η πιο πάνω προτροπή του Δ.Σ. του «Ηράκλειτου» προς τους φοιτώντες εκεί μαθητές δείχνει ένα μετριασμένο τόνο τεχνολαϊκισμού: «(Σ' εμάς) εξασφαλίζετε απλώς την καλυτέραν δυνατήν βοήθειαν...», μαζί με την παραδοσιακή παιδαγωγική στάση: «Μην πιστέψετε ότι (χωρίς κόπο από μέρους σας)...»

Η όλη κατάσταση των καπιταλιστικών επιχειρήσεων έχει, όμως, αλλάξει ιδιαίτερα μετά τη διεθνή οικονομική αναδιάρθρωση που ακολούθησε την κρίση του 2008. Οι νέες τάσεις που επικρατούν είναι η *πληροφορικοποίηση του κεφαλαίου* και η *ενοικίαση τίτλου (franchizing) των επιχειρήσεων,* που είναι ταυτόχρονα μια αυτοδιάλυση και μια απόπειρα επανίδρυσης: αυτοδιάλυση των παραγωγικών εξειδικευμένων *μονάδων* και απόπειρα επανίδρυσης της εξουσίας και του πλούτου μέσω δημιουργίας *πολλαπλοτήτων*. Έτσι π.χ. στην Ελλάδα, γύρω στο 1990 ο ιστορικός εκδοτικός οίκος *ΠΥΛΗ* αυτοδιαλύθηκε και έδωσε το όνομά του σε γνωστό στιχουργό λαϊκών τραγουδιών, που αποπειράθηκε να εκδώσει και αστυνομικά μυθιστορήματα! Αυτό ήταν ίσως μια πρώιμη –και πρωτοφανής για τη χώρα μας– ενοικίαση τίτλου, που όμως δεν οδήγησε παρά σχεδόν σε παρωδία.

Από ένα σημείο και μετά, πολλές ασκήσεις άρχισαν να κυκλοφορούν σε διαδικτυακά sites και έτσι χάθηκε η αίγλη των μεγάλων φροντιστηριακών οργανισμών, καθώς αυτή η *πληροφορικοποίηση* έσπασε το μονοπώλιό τους. Καθώς σημειώνει ο πρώην ιδιοκτήτης φροντιστηρίου, καθηγητής μαθηματικών Γιάννης Νικολόπουλος, σε συνέντευξη που μας έδωσε:

Τα μεγάλα φροντιστήρια των 500 μαθητών ήταν από τη δεκαετία του '60 και ιδιαίτερα του '70 μέχρι το 2000. Σήμερα έχουμε συνοικιακά φροντιστήρια και κάποιες αλυσίδες π.χ. «Πουκαμισάς», «Διακρότημα» κλπ.

Εδώ, βέβαια, πρέπει να γίνει διάκριση ανάμεσα σε πραγματικές *αλυσίδες,* όπως «Πουκαμισάς» και «Μεθοδικό», και σε ψευδο-αλυσίδες που αποτελούνται από ενοικιάσεις του ονόματος του κεντρικού φροντιστηρίου, όπως συμβαίνει με το «Διακρότημα»: στην περίπτωση αυτή οι ενοικιαστές ονόματος είναι υποχρεωμένοι να δίνουν λόγο και μάλλον κάποιο ποσοστό των κερδών τους στο κεντρικό φροντιστήριο, όπως και να ακολουθούν τα ίδια βιβλία, που συγγράφονται από την ομάδα του.

Φινλανδία, Δανία, Ιαπωνία, Σιγκαπούρη, Σαγκάη: παραδοσιακές εκπαιδευτικές πρακτικές και "δραστηριότητες"

Πολλοί συνάδελφοι θεωρούν ότι ο διεθνής διαγωνισμός P.I.S.A. είναι κάτι τελείως διαφορετικό από τις Γενικές ή Προαγωγικές Εξετάσεις στις χώρες που συμμετέχουν σε αυτόν: οι εξετάσεις αφορούν την προαγωγή ή την επιλογή των μαθητών για τα ΑΕΙ, ενώ οι διαγωνισμοί εν γένει σκοπεύουν σε μια διάκριση των χωρών και των εκπαιδευτικών συστημάτων. Επιπλέον, οι θεματολογίες αυτών των θεσμών είναι πολύ διαφορετικές: Τα θέματα των εξετάσεων αφορούν επιτηδευμένες (και συνήθως δύσκολες) ασκήσεις και μια απλή απομνημόνευση της θεωρίας, ενώ τα θέματα του P.I.S.A. υποτίθεται ότι στοχεύουν στην κριτική κατανόηση της γνώσης και τη δυνατότητα πρακτικής χρήσης στην καθημερινή ζωή. Τι γίνεται, όμως όταν στο διαγωνισμό P.I.S.A. πρωτεύουν οι χώρες με το μεγαλύτερο βαθμό αποστήθισης και επανάληψης της γνώσης να παρατηρείται στις εκπαιδευτικές τους πρακτικές; Δεν είναι αυτό μια τρανταχτή αντίφαση μεταξύ σκοπών και μέσων, που δείχνει και μια βαθιά ενότητα μεταξύ των δύο αυτών ειδών επιλογής; Την κατάσταση αυτή έφερε στο φως ένα βιβλίο έξυπνα γραμμένο πριν από 10 χρόνια από την Αγγλίδα σχολική ψυχολόγο Lucy Crehan με τίτλο: *Φυτώρια Ευφυΐας: ένα ταξίδι στα καλύτερα εκπαιδευτικά συστήματα του κόσμου*.[2] (Και καθώς οι Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, που εξέδωσαν το βιβλίο αυτό στα ελληνικά, το κατατάσσουν στη σειρά *«Κοινός Λόγος»* εύλογο είναι το ερώτημα τι οφείλει να είναι, γι' αυτόν τον εκδοτικό οίκο, ο περισπούδαστος λόγος!).

Είναι εντυπωσιακό ότι από τα εκπαιδευτικά συστήματα που καταγράφονται στο βιβλίο αυτό με τη μεθοδικότητα όχι απλά μιας ψυχολόγου αλλά και με την επιτόπια έρευνα που συνηθίζουν οι κοινωνικοί ανθρωπολόγοι, δύο (αυτά της *Φινλανδίας* και της *Ιαπωνίας*) μοιάζουν με το σύστημα της χώρας μας ως προς την *ομογενοποίηση και τυποποίηση της διδασκόμενης ύλης*, ένα (αυτό της *Σιγκαπούρης*) τονίζει την πίεση των παιδιών να πάνε σε φροντιστήρια, ενώ τα «καλά σχολεία» της Κινεζικής προνομιακής περιοχής της *Σαγκάης* είναι κάτι σκληρότερο από τα δικά μας υπό ίδρυση «Ωνάσεια Σχολεία». Πιο συγκεκριμένα, μας λέει η Lucy Crehan, ύστερα από ένα καλοσχεδιασμένο πρόγραμμα Προσχολικής Αγωγής, που δίνει στα παιδιά πολλές ευκαιρίες μάθησης μέσα από το παιχνίδι, το δημοτικό σχολείο στη Φινλανδία αρχίζει αργότερα απ' όλη την υπόλοιπη Ευρώπη, στα εφτά χρόνια. Από εκεί και ύστερα, όμως, αρχίζει μια ομογενοποίηση άνευ προηγουμένου: όχι μόνο το δημόσιο σχολείο είναι ενιαίο, αλλά και τα μαθήματα διδάσκονται από ένα και μοναδικό βιβλίο με τον ίδιο τρόπο, είτε πρόκειται για καλλιτεχνικά, είτε γεωγραφία, είτε μαθηματικά! Ανάλογες παρατηρήσεις έκανα και εγώ το 1996 στη Δανία, στη διάρκεια της εκπαιδευτικής μου άδειας και συνεργασίας με Δανούς ερευνητές: τα παιδιά μάθαιναν τα μαθηματικά μέσα από «δραστηριότητες», αλλά δεν τα συζητούσαν σε κάποιο βάθος κατανόησης με το δάσκαλο, ούτε μεταξύ τους. Δεν τίθονταν ερωτήματα (όπως τι είναι το «μηδέν»; τι μπορεί να αντιπροσωπεύει ένα κλάσμα κ.α.), με αποτέλεσμα κάποια νέα παιδιά να βαριούνται και να κοιμούνται στην τάξη, ιδίως στα 16-17 τους χρόνια. Σε παρέμβαση-ερώτησή μου για το πώς μπορεί να αποδοθούν με γεωμετρικά σχήματα οι κανόνες παραγώγισης αθροίσματος και γινομένου συναρτήσεων κανείς –ούτε από τους διδάσκοντες, ούτε από τους διδασκόμενους– δεν είχε την παραμικρή ιδέα. Κάτι ανάλογο συνέβη στην Ελλάδα με φροντιστή και μετέπειτα πανεπιστημιακό, που αδυνατούσε να μου δώσει μια εξήγηση για το τι εκφράζει στη γραμμική άλγεβρα ο τρόπος που πολλαπλασιάζουμε πίνακες (μήτρες).

Ιαπωνία, η χώρα των απαρέκκλιτων κανόνων

Η Ιαπωνική Εταιρεία για τη Διδασκαλία των Μαθηματικών

2 Πανεπιστ. Εκδόσεις Κρήτης, 2018. Οι "πρωτιές" στο PISA αναφέρονται μέχρι το 2016.

(Association of Mathematical Instruction – A.M.I.) εξέδωσε το 1984 ένα βιβλιαράκι με το γενικό εκπαιδευτικό προγραμματισμό της χώρας αυτής στα μαθηματικά, για ενημέρωση της διεθνούς εκπαιδευτικής κοινότητας. Είναι αξιοσημείωτο ότι από όλες τις γεωμετρικές αναπαραστάσεις μεγεθών στο βιβλιαράκι αυτό απουσιάζει το σχήμα του κύκλου, και όλα τα αναπαριστώντα σχήματα για μεγέθη είναι *τετράγωνα* ή *ορθογώνια παραλληλόγραμμα*. Το γεγονός αυτό πιστεύω πως δεν είναι τυχαίο, και δείχνει έναν επιδιωκόμενο στόχο για πρόωρη *αριθμητικοποίηση* των σχολικών μαθηματικών. Η ψυχρή αριθμητικοποίηση των γεωμετρικών μεγεθών είναι μια σημαντική ειδική περίπτωση *ομογενοποίησης* και *τυποποίησης* στο επίπεδο της μαθηματικής συμπεριφοράς, αν όχι και στο γενικότερο επίπεδο της κοινωνικής πειθάρχησης σε απαρέκκλιτους κανόνες.

Διασταυρώνοντας το ενημερωτικό βιβλίο της A.M.I. με την περιγραφή της Lucy Crehan διαπιστώνει κανείς μια πλήρη σύμπνοια. Για παράδειγμα, ας θεωρήσουμε το πρόβλημα που παραθέτει στο βιβλίο της η Crehan:

Αν κόψουμε μια τούρτα σε 12 ίσα κομμάτια, πόσα κομμάτια πρέπει να φάμε ώστε να μας μείνει το 1/3 της τούρτας; Σύμφωνα με την Crehan, οι Ιάπωνες μαθητές θα υπολογίσουν αριθμητικά πόσα δωδέκατα της τούρτας ισοδυναμούν με το ένα τρίτο της και θα εκτελέσουν την αφαίρεση του κλασματικού αριθμού που θα βρουν από τον ακέραιο 12. Έτσι, όμως, χάνεται η ευκαιρία για τους μαθητές να παρατηρήσουν ότι το 1/3 της τούρτας (όποιο και αν είναι το αρχικό σχήμα της) ερμηνεύεται γεωμετρικά σε μια κυκλική αναπαράστασή της με μια επίκεντρη γωνία 120 μοιρών (ή με τον αντίστοιχο κυκλικό τομέα) και να λύσουν το πρόβλημα στη βάση αυτής της γεωμετρικής ερμηνείας και κατανόησης.

Σιγκαπούρη, μια Ασιατική χώρα με φροντιστήρια για μικρά παιδιά

Στο εμπορικό κέντρο της πρωτεύουσας αυτής της χώρας, μάς αφηγείται η Lucy Crehan, πουλούσαν θέματα εξετάσεων των τοπικών Δημοτικών Σχολείων στην κινεζική γλώσσα:

(...) Λυπόμουν τα 9χρονα που συνέχιζαν να κάνουν μάθημα ύστερα από μια ολόκληρη μέρα στο σχολείο. Πολλές φορές έβλεπα παιδάκια να κάνουν μάθημα, ακόμη και όταν γύριζα από βραδινή έξοδο στις δέκα το βράδυ (...) Το χάσμα, ανάμεσα στην ύλη που διδάσκεται στο σχολείο και σ' εκείνη που εξετάζεται, δημιουργεί ακόμη μεγαλύτερη πίεση στους γονείς να πληρώνουν για ιδιωτικά μαθήματα (...) Και λόγω αυτής ακριβώς της αυξανόμενης προσπάθειας και της επιπλέον διδασκαλίας, κάθε χρόνο τα παιδιά τα πηγαίνουν καλύτερα, ωθώντας το κράτος να δυσκολεύει συνεχώς τις εξετάσεις, προκειμένου να ξεχωρίζουν κάποιοι μεταξύ των αρίστων, και ο φαύλος κύκλος συνεχίζεται.[3]

Τα δύσκολα κινέζικα (η γλώσσα των Μανδαρίνων) είναι –εκτός των άλλων– και μια καλή αλληγορία για τα μαθηματικά σύμβολα, τουλάχιστον για όσους τα έχουν πάρει από φόβο, εξαιτίας της κακής διδασκαλίας.

Σαγκάη, με έντονη την παράδοση της "εργασιακής ηθικής"

Ο Μάο Τσε Τουγκ, ένας κομμουνιστής ηγέτης με μεγαλύτερο βάθος σκέψης από τους Ρώσους Σταλινικούς, δεν προσπάθησε συστηματικά στη διάρκεια της ηγεσίας του να αλλάξει τις βαθιά ριζωμένες μακρόχρονες κινέζικες παραδόσεις και ίσως, μάλιστα, μερικές απ' αυτές να τις είχε ο ίδιος αποδεχθεί (όσες τουλάχιστον δε αντιστρατεύονταν το όραμα μιας αταξικής κοινωνίας). Η κινεζική παράδοση όμως της «εργασιακής ηθικής», που συνάντησε η Lucy Crehan επισκεπτόμενη τα σχολεία της Σαγκάης (αποστήθιση κανόνων, πίεση στα παιδιά για σκληρή δουλειά στο σπίτι πάνω στην ύλη που διδάσκεται στα σχολεία κ.α.) είναι αδύνατο να προέρχεται κατευθείαν από τον Κομφούκιο, τον ήρεμο αυτόν και φιλοσοφημένο δάσκαλο που πίστευε στην αρμονία των σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων.[4] Το ίδιο φαίνεται να ισχύει και για την παράδοση του *γκουανσί,* που μοιάζει περισσότερο να συνδέεται με μια κοινωνική πρακτική στα όρια της διαφθοράς (υποστήριξη ή εξυπηρέτηση των γονέων των μαθητών με βάση την ανταλλαγή δώρων, για την αποδοχή των παιδιών στο σχολείο της επιλογής τους)[5]. Τα «πρότυπα» σχολεία της Σαγκάης, αν και δημόσια, θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως ένα ανάλογο προηγούμενο για τα υπό ίδρυση «Ωνάσεια Σχολεία» στη χώρα μας, καθώς (αντίθετα από τα κοινά σχολεία) μπορούν να επιλέγουν μαθητές απ' όλη τη Σαγκάη και όχι μόνο από την κοντινή περιοχή τους. Εκτός, όμως, απ' αυτό το κοινό χαρακτηριστικό, καθώς και την υποτιθέμενη σκληρή δουλειά των διδασκόντων και των διδασκομένων, τα κινεζικά δημόσια «πρότυπα» σχολεία που επισκέφθηκε η Crehan (και παρέμεινε εκεί για επιτόπια παρατήρηση με το πρόσχημα της διδασκαλίας των αγγλικών) δεν διέθεταν ακόμα και τις πιο στοιχειώδεις υποδομές, όπως είναι μια τουαλέτα της προκοπής [6].

Η Lucy Crehan, τελικά, έφερε στο φως μια ριζική διαφορά ανάμεσα στο σύστημα αξιών που διαπνέει τη σύγχρονη κινεζική εκπαίδευση και στο αντίστοιχο σύστημα της *Χριστιανικής Δύσης*: Το *κινεζικό ηθικό πρότυπο* για ένα μαθητή παραδόξως, εκτός από τη σκληρή δουλειά και την αυτοπειθαρχία, περιλαμβάνει και την *εξυπνάδα* [7], που δεν έχει ως ανθρώπινη ιδιότητα κάτι το *ηθικό* από μόνη της. Το παράδοξο αυτό μπορούμε να το ερμηνεύσουμε ως μια *ακραία μορφή τεχνολαϊκισμού* που διέπει το κινεζικό εκπαιδευτικό σύστημα: την εξυπνάδα δεν μπορείς να την καλλιεργήσεις ως καταπιεζόμενος για να δεις την αδικία που σου γίνεται, μπορείς να την προαγάγεις μόνο ως σχολική «πρωτιά».

Η *Ευκλείδεια γεωμετρία* του Η. Λ. και το σημείο του Steiner ως... επαναληπτική άσκηση

Το βιβλίο *Ευκλείδεια Γεωμετρία* του καθηγητή Μαθηματικών Η.Λ. έχει γραφτεί ως «βοήθημα» αποκλειστικά για την Α' τάξη του λυκείου το 2001 και απευθύνεται, όπως γράφεται στο οπισθόφυλλό του, «τόσο στους μαθητές της Α' τάξης του Ενιαίου Λυκείου, όσο και στους εκπαιδευτικούς που επιδιώκουν να προσεγγίσουν τη μαθησιακή πράξη σύμφωνα με τη σύγχρονη διδακτική αντίληψη», ένας στόχος διττός και αρκετά φιλόδοξος. Ας δούμε όμως το βιβλίο από κοντά. Προηγείται μια σύντομη Εισαγωγή, που είναι μάλλον απόπειρα εισαγωγής

3 Lucy Crehan, *Φυτώρια Ευφυΐας*, ο.π., σελ 162-164.

4 Βλ. σχετ. *Τα Ανάλεκτα του Κομφούκιου,* εκδόσεις Ινδικτος,2010.

5 Lucy Crehan, ο.π., σελ 221-223.

6 Ο.π., σελ. 225.

7 Ο.π., σελ 208-209.

στην «Ευκλείδεια» Γεωμετρία όπως τη θεμελίωσε ο Hilbert, (παρ' όλο που το όνομά του δεν αναφέρεται πουθενά στο βιβλίο). Στη συνέχεια από τα *αξιώματα διατάξεως* του Hilbert εμφανίζεται μόνο ένα, ως εξής: *Αν τρία διαφορετικά σημεία ανήκουν στην ίδια ευθεία, τότε ένα μόνο από αυτά βρίσκεται μεταξύ των δύο άλλων. Έτσι, αν Α, Β, Γ είναι 3 διαφορετικά σημεία μιας ευθείας ε, εκ των οποίων το Γ βρίσκεται* ***μεταξύ*** *των Α και Β, τότε λέμε ότι τα σημεία Α και Β βρίσκονται εκατέρωθεν του Γ ή [ότι] τα Α, Γ βρίσκονται* ***προς το ίδιο μέρος*** *του Β, ή [ότι] τα Γ, Β βρίσκονται* ***προς το ίδιο μέρος*** *του Α* [8].

Μια πολύ δύσκολη γλώσσα, αναμφίβολα, για εφήβους 15-16 χρονών! (Έτσι, οι ελπίδες για μια «σύγχρονη διδακτική αντίληψη», που υπόσχεται το οπισθόφυλλο, εξανεμίζονται, δυστυχώς, από τις πρώτες σελίδες του βιβλίου.) Στην πραγματικότητα πρόκειται εδώ για *τριμελείς σχέσεις* μεταξύ σημείων: «...*μεταξύ των*...», «...*προς το ίδιο μέρος του*...», αλλά ο συγγραφέας έχει παραλείψει τα υπόλοιπα αξιώματα για τις σχέσεις αυτές [9], που μας επιτρέπουν να χωρίσουμε τις τριάδες σημείων πάνω σε μια ευθεία σε δύο κλάσεις ισοδυναμίας τους δύο «προσανατολισμούς» της ευθείας. (Τα επιπλέον αξιώματα χρειάζονται για να αποδείξουμε λ.χ. τη σχέση μεταξύ τριάδων του *ίδιου προσανατολισμού* είναι μεταβατική.)

Η έννοια της *ευθείας* και του *σημείου*, η διμελής σχέση του να «*κείται*» (βρίσκεται) ένα σημείο πάνω σε μια ευθεία, καθώς και η τριμελής σχέση «...*μεταξύ των*...» (ή ισοδύναμα «...*εκατέρωθεν του*...») είναι στον Hilbert αρχικές έννοιες (χωρίς ορισμό) και τα αξιώματα που διατυπώνονται γι' αυτές τις έννοιες μπορεί να εκληφθούν ως έμμεσοι ορισμοί τους. Αυτό σημαίνει ότι στις αποδείξεις των θεωρημάτων η αισθητική εμπειρία μας για τις έννοιες αυτές δεν πρέπει να λαμβάνεται ως μέρος των αυστηρά λογικών συλλογισμών, δηλ. αυτών που διατυπώνονται στο τυπικό (formal) επίπεδο της γλώσσας. Αντίθετα στα *Στοιχεία* του Ευκλείδη, όπως και στο παιδαγωγικό πλαίσιο που ταιριάζει να συζητάμε με τους μαθητές μέχρι τουλ/στον και την Α' Λυκείου, οι ίδιες έννοιες και σχέσεις βρίσκονται ακόμα στο αρχικό στάδιο της μαθηματικής εξέλιξής τους, που σημαίνει ότι νοούνται και περιγράφονται περισσότερο με τη βοήθεια της κοινής γλώσσας. Έτσι, ο Ευκλείδης δεν χρειάζεται «αξιώματα διατάξεως» για να περιγράψει τις σχέσεις μεταξύ σημείων στο επίπεδο ή πάνω σε μια ευθεία. Και παρ' όλο που οι έννοιες του *σημείου* και της *ευθείας* (ή γενικότερα της γραμμής) χαρακτηρίζονται στον Ευκλείδη από μια εξιδανίκευση της κοινής γλώσσας (το σημείο θεωρείται ως στερούμενο «πάχους» ή «μερών» και η γραμμή ως «μήκος απλατές»), ένα αξίωμα όπως αυτό του Pasch, ή όπως τα αξιώματα διατάξεως στον Hilbert, δεν χρειαζόταν στις αρχαιοελληνικές αποδείξεις, γιατί εκεί τα *σημεία* και οι *γραμμές*, αν και εξιδανικευμένες έννοιες στην κοινή γλώσσα, εξακολουθούσαν να υπακούουν στην κοινή εμπειρία των αισθήσεων και στην κοινή λογική.

Απ' αυτή την άποψη θεωρούμενη, η *εγκυρότητα* μιας απόδειξης ή ενός ενδιάμεσου λογικού συλλογισμού/επιχειρήματος εξαρτάται από το κοινωνικο-ιστορικό πλαίσιο της μαθηματικής γλώσσας, μέσα στο οποίο διατυπώνεται. Δεν έχει νόημα, επομένως, αυτό που κάποτε ακούμε να λέγεται για τις «λογικές παραλείψεις» του Ευκλείδη που τάχα «θεραπεύθηκαν» εκ των υστέρων, καθώς και μια απόδειξη του Ευκλείδη δεν έχει νόημα να πούμε πως είναι λιγότερο έγκυρη (γενικά και απόλυτα) από μια απόδειξη στο σύγχρονο τυπικό πλαίσιο. Τα παραπάνω δεν σημαίνουν, όμως, ότι μπορούμε να συγχέουμε τα ιστορικά επίπεδα της μαθηματικής γλώσσας, με αποτέλεσμα ένα απόλυτο νοηματικό συνονθύλευμα. Η επιστημολογία και η παιδαγωγική των μαθηματικών είναι άμεσα κοινωνικά και ιστορικά τροφοδοτούμενες, αλλά αυτό δεν σημαίνει έναν *απόλυτο σχετικισμό,* ένα «αλαλούμ» εννοιών και μεθόδων.

Μια επιπλέον σοβαρή σύγχυση στη Σχολική Γεωμετρία προκαλεί η *γλώσσα της συνολοθεωρίας* και η συναφής αντίληψη του χώρου και των γεωμετρικών σχημάτων ως συνόλων σημείων (ή «σημειο-συνόλων»). Αυτή η αντίληψη στάθηκε χρήσιμη για την εξέλιξη νεότερων κλάδων των Μαθηματικών (όπως η Γραμμική Άλγεβρα, η Τοπολογία και η Συναρτησιακή Ανάλυση), είναι όμως ξένη προς το πνεύμα του Ευκλείδη και τον τρόπο που μιλάμε παραδοσιακά για τα σχήματα και τις σχέσεις τους στη Σχολική Γεωμετρία. Ένα σημαντικό παράδειγμα αποτελεί η έκφραση *«τομή συνόλων»*, σε αντιδιαστολή με το ρήμα *«τέμνω»* (=«*κόβω*») για γεωμετρικά σχήματα όπως ο *κύκλος* και η *ευθεία* και τα μαθηματικά παράγωγά τους (*τόξο, ευθύγραμμο τμήμα, ημιευθεία*). Η συνολοθεωρητική τομή δύο εφαπτόμενων κύκλων, για παράδειγμα, ή ενός κύκλου και της εφαπτομένης σ' ένα σημείο του είναι το σημειοσύνολο με μοναδικό στοιχείο το σημείο επαφής, αλλά δεν λέμε ποτέ ότι οι δύο αυτοί κύκλοι, ή ο κύκλος και η εφαπτομένη του «τέμνονται» στο σημείο επαφής τους! Ανάλογη είναι και η τυποποιημένη έκφραση «η ευθεία (ε) τέμνει την ημιευθεία Ox», στην περίπτωση που η αρχή Ο τις ημιευθείας βρίσκεται πάνω στην ευθεία (ε): ο Η.Λ. θα μπορούσε να εξαιρέσει αυτή την περίπτωση από τον ορισμό του βιβλίου του και να τη χαρακτηρίσει με μια λέξη όπως «άπτεται» ή «άρχεται από» (ή κάπως έτσι).

Αν κανείς, παρ'όλα αυτά, επιμένει να συνδυάσει την παραδοσιακή γλώσσα της Ευκλείδειας Γεωμετρίας με τη συνολοθεωρητική γλώσσα των μοντέρνων μαθηματικών, υπάρχει τρόπος, αλλά χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή. Χωρίς την αξίωση διδασκαλίας σε μαθητές Α΄ Λυκείου, μπορούμε να το κάνουμε θεωρώντας μια ειδική κλάση (καμπύλων) γραμμών στο καρτεσιανό επίπεδο, και συγκεκριμένα εκείνες τις συνεχείς γραμμές (Γ) που χωρίζουν το επίπεδο σε δύο συνεκτικές συνιστώσες, H_1, H_2, έτσι ώστε κάθε σημείο του επιπέδου να ανήκει σε ένα μόνο από τα σύνολα Γ, H_1 και H_2. Σύμφωνα με ένα περίφημο θεώρημα του Jordan, κάθε *απλή κλειστή καμπύλη* (Γ) έχει αυτή την ιδιότητα. Υπάρχουν όμως και άλλα παραδείγματα, όπως μια ευθεία γραμμή, που μπορεί να είναι «σπασμένη» σε ένα ή περισσότερα σημεία της, όπως ένα «σπαστό» υποδεκάμετρο [10]. Ας ονομάσουμε όλες τις γραμμές με την παραπάνω ιδιότητα *«γραμμές του Jordan»*. Θα λέμε ότι μια άλλη συνεχής γραμμή (Δ) «*(δια)τέμνει τη γραμμή του Jordan* (Γ) *σε ένα σημείο της* x_0» αν υπάρχουν σημεία της γραμμής (Δ) οσοδήποτε κοντά θέλουμε στο x_0 που να ανήκουν στη συνιστώσα H_1 και ταυ-

8 Η έμφαση σε κάποιες εκφράσεις αυτού του αποσπάσματος είναι δική μου.

9 Για μια πληρέστερη πραγμάτευση, βλ. (πριν από εξήντα χρόνια!) το βιβλίο Επίπεδης Γεωμετρίας του Γιάννη Ντάνη, σελ. 15-17,

10 Είναι σημαντικό να παρατηρήσουμε, στο σημείο αυτό, ότι το R^2 με τα "σημεία" του (x,y), όπου x, y πραγματικοί αριθμοί, και τις "ευθείες" {(x,y)| y=λx+c}, όπου λ≠0 και c R, αποτελεί ένα μοντέλο για τη γεωμετρία του Ευκλείδη.

τόχρονα υπάρχουν σημεία της (Δ) οσοδήποτε κοντά θέλουμε στο x_0 που να ανήκουν στη συνιστώσα H_2. Έτσι π.χ. μια ευθεία που *εφάπτεται* στο σημείο x_0 μιας ομαλής απλής κλειστής καμπύλης (Γ) δεν τη (δια)τέμνει στο x_0, ενώ μπορεί θαυμάσια να την (δια)τέμνει σε άλλα σημεία της ή σε κανένα.

Όποιος θέλει να διδάξει την Ευκλείδεια Γεωμετρία ως πρότυπο *λογικού συλλογισμού* και *διερώτησης* στα νέα παιδιά, οφείλει να θέτει ερωτήματα στοιχειωδώς απαραίτητα για τις εισαγόμενες έννοιες, και τις συνθήκες που είναι δυνατό να πληρούν αυτές[11]. Έτσι, για παράδειγμα, τα φροντιστηριακά βιβλία δίνουν τον εξής ορισμό βερμπαλιστικά: «ένα τετράπλευρο λέγεται *περιγράψιμο σε κύκλο* όταν υπάρχει κύκλος ο οποίος εφάπτεται σε όλες τις πλευρές του, και τότε αυτός ονομάζεται *εγγεγραμμένος* κύκλος του τετραπλεύρου», χωρίς να θέσουν, λ. χ. το ερώτημα: *αν δοθεί ένας κύκλος* (Κ) *και ένα οποιοδήποτε σημείο* Α *έξω απ' αυτόν, σε οποιαδήποτε απόσταση, υπάρχει περιγεγραμμένο τετράπλευρο στον* (Κ) *με τη μία κορυφή του να είναι το σημείο* Α*; Πώς θα μπορούσαμε να φτιάξουμε ένα τέτοιο τετράπλευρο;* Ένα τέτοιο ερώτημα πιστεύω πως είναι στις δυνατότητες των δεκαεξάχρονων να το απαντήσουν, αυτενεργώντας και συζητώντας μεταξύ τους με αυξημένο ενδιαφέρον. Μια ειδική περίπτωση με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, στο ίδιο ερώτημα, είναι, όταν είτε παρακινούμενοι από το δάσκαλο, είτε από μόνοι τους οι μαθητές ζητήσουν (ή υποθέσουν) για το περιγεγραμμένο τετράπλευρο έστω $AA_1A_2A_3$, *να έχει άξονα συμμετρίας* ΑΔ που να περνά από το δοσμένο σημείο Α. Στην περίπτωση αυτή, δύο κορυφές A_1, A_2 είναι συμμετρικές ως προς ΑΔ και η τέταρτη κορυφή A_3 ανήκει στον άξονα αυτό. Ακόμα, με τη βοήθεια του σημείου Δ, όπου ο άξονας συναντά τον κύκλο για δεύτερη φορά, καθώς άγεται από το Α, μπορούμε εύκολα να προσδιορίσουμε δύο σημεία B_1 και B_2 πάνω στις εφαπτόμενες από το Α στον κύκλο (Κ), έτσι ώστε ο (Κ) να εγγράφεται στο ισοσκελές τρίγωνο AB_1B_2. Έτσι, σε αυτή την περίπτωση, φαίνονται καθαρότερα οι περιορισμοί $AA_i < AB_i$, i=1,2 που πρέπει να πληρούν οι ζητούμενες κορυφές A_1, A_2 για να φτιάξουμε το περιγεγραμμένο τετράπλευρο $AA_1A_2A_3$.

Μπορεί να χρησιμοποιεί τα αξιώματα του Hilbert χωρίς να τον αναφέρει, αλλά ο Η.Λ. είναι προφανώς ένας καθηγητής που αγαπά τη Γεωμετρία, και μάλιστα στην πιο «κλασσική» μορφή που έλαβε αυτή από το 18ο και κυρίως το 19ο αιώνα, με την Αδελφότητα των Ιησουϊτών και μια πλειάδα άλλων μαθηματικών που συνεισέφεραν στην προβληματική αυτή του λεπτομερούς, του «δύσκολου» και του εξεζητημένου. Γιατί πώς αλλιώς ο συγγραφέας ενός φροντιστηριακού βοηθήματος γεωμετρίας για τους μαθητές της Α' Λυκείου θα επέλεγε το *Σημείο του Steiner* και το *Σύστημα Vecten* [12] ως ...επαναληπτικές ασκήσεις με λεπτομερή ανάπτυξη στο βιβλίο του;

Για να το πω μ' έναν όρο τραγικό και αγαπημένο στον Μαρξ, αυτού του είδους η γεωμετρία είναι παράδειγμα, στο χώρο της διδασκαλίας των μαθηματικών, του περίφημου *φετιχισμού του εμπορεύματος,* που δηλώνει, όπως το λέει ο John Holloway, ένα *διχασμό του πράττοντος* (στην περίπτωσή μας του δασκάλου της γεωμετρίας) *ανάμεσα στο πράττειν και το προϊόν* [13] : αυτό σου πουλάω, για δαύτο εσύ, ο μαθητής ή ο γονιός πρέπει να με θαυμάζεις, κανείς σαν εμένα δεν τα ξέρει αυτά τόσο καλά!

Στην περίπτωση του Η.Λ., όμως, συμβαίνει κι ένα άλλο ατυχές γεγονός, που μπερδεύει ακόμα περισσότερο τα πράγματα: εκφωνώντας και αποδεικνύοντας στο βιβλίο του διάφορες προτάσεις για τη θέση και τις ιδιότητες του *σημείου του Steiner* σ' ένα δοσμένο τρίγωνο ΑΒΓ, παραλείπει μια βασική συνθήκη που πρέπει να πληρούται ώστε το σημείο Steiner να βρίσκεται στο εσωτερικό του ΑΒΓ και όχι έξω απ' αυτό. Πιο συγκεκριμένα, *προκειμένου να βρίσκεται στο εσωτερικό του τριγώνου ΑΒΓ το σημείο Steiner S* (που προσδιορίζεται ως τομή των περίγεγραμμένων κύκλων. στα ισόπλευρα τρίγωνα που γράφονται προς τα έξω του σε καθεμιά από τις πλευρές του ΑΒΓ) και να «βλέπει» καθεμιά από τις πλευρές του ΑΒΓ υπό γωνία 120 μοιρών, δηλ. να είναι $A\hat{S}B=B\hat{S}\Gamma=\Gamma\hat{S}A=120°$, πρέπει και αρκεί οι γωνίες του ΑΒΓ να είναι όλες μικρότερες των 120 μοιρών. Αν μία από τις γωνίες στο ΑΒΓ, για παράδειγμα η γωνία Â, είναι ίση με 120, τότε S=A, ενώ αν η γωνία Â είναι μεγαλύτερη από 120, το S βρίσκεται στο εξωτερικό του τριγώνου και δεν ισχύουν τα συμπεράσματα που εκθέτει ο Η.Λ. στο βιβλίο του. Έτσι, το επιχείρημα «$A\hat{S}B=60°+60°=120°$» που εκθέτει πάνω σ' ένα περίπλοκο σχήμα (που δεν θεωρώ σκόπιμο να αναπαραγάγω εδώ) δεν είναι έγκυρο και η επιμέρους μαθηματικοί ισχυρισμοί δεν είναι αληθείς παρά μόνο αν η γωνία Â είναι μικρότερη των 120 μοιρών. Ιδιαίτερα για να ισχύει το συμπέρασμα ότι το άθροισμα των αποστάσεων του σημείου S από τις κορυφές του τριγώνου SA+SB+SΓ, είναι ελάχιστο απ' όλα τα αθροίσματα ΜΑ+ΜΒ+ΜΓ, όπου Μ οποιοδήποτε σημείο του επιπέδου του τριγώνου, πρέπει η γωνία Â να είναι μικρότερη των 120 μοιρών, ενώ αν Â>120°, τότε το σημείο S βρίσκεται εκτός του ΑΒΓ και αντί για το παραπάνω άθροισμα, έχουμε ως ελάχιστο το αλγεβρικό άθροισμα SB+SΓ-SA.

Συνοψίζοντας, το βιβλίο του Η.Λ. αποτελεί, παρ' όλη την ιδιαιτερότητα του, ένα καλό δείγμα για τα «βοηθήματα» γεωμετρίας της Α΄ Λυκείου, καθώς συγκεντρώνει αρκετά τυπικά χαρακτηριστικά: «ασκησεολογία», θεωρητικά «καλές προθέσεις», μαθηματικές παραλείψεις και (ίσως) μια νοσταλγική αγάπη για τη γεωμετρία του τύπου της Ιησουϊτικής Αδελφότητας. Επιπλέον, το βιβλίο εκφράζει πολύ καλά ένα ιδεολογικό χαρακτηριστικό της ελληνικής μαθηματικής εκπαίδευσης (επίσημης και φροντιστηριακής) από την εποχή της πρώτης Μεταπολίτευσης μέχρι τις μέρες μας: να δοξάζεται στα λόγια ο Ευκλείδης, ενώ στην πράξη δεν υιοθετείται ούτε το πνεύμα ούτε τα αξιώματα των *Στοιχείων* του και να αποσιωπούνται τα ονόματα των νεότερων Ευρωπαίων γεωμετρών και ιδίως του Hilbert και του υιοθετημένου φορμαλιστικού του πνεύματος οργάνωσης των μαθηματικών θεωριών. Από την άποψη αυτή ο Η.Λ. τοποθετείται ιδεολογικά στον αντίποδα των Φινλανδών και Δανών δασκάλων των μαθηματικών, καθώς σ' εκείνους η

11 Απ' όσο ξέρω ο πρώτος (και μάλλον μοναδικός) που το κάνει αυτό στον υπέρτατο βαθμό, στην ελληνική βιβλιογραφία είναι ο Διονύσιος Λιβέρης ήδη από το 1967 (αν όχι παλαιότερος) με το αξέχαστο βιβλίο του *Η Θεωρία της Γεωμετρικής Ασκήσεως* (Αθήνα, αυτοέκδοση), που μπορεί να θεωρηθεί ως το ελληνικό ανάλογο του *Πώς να το Λύσω* στη Γεωμετρία, και μάλιστα χωρίς, κατά πάσα πιθανότητα, ο Λιβέρης να γνώριζε τον Polya.

12 Σ' αυτά τα θέματα αφιερώνονται 5 ολόκληρες σελίδες στο βιβλίο του Η. Λ.

13 J. Holloway, *Ας αλλάξουμε τον κόσμο χωρίς να καταλάβουμε την εξουσία: το νόημα της Επανάστασης σήμερα*. Εκδ. Σαββάλα 2006, σελ. 101-126

Σταθμός

ομογενοποίηση δεν περιορίζεται στη διατύπωση των ορισμών και των θεωρημάτων, αλλά επεκτείνεται στο σύνολο της διδασκαλίας, είτε πρόκειται για μαθηματικά είτε για...τέννις, και οι ιδεολογικές αναφορές στην ιστορία της επιστήμης, όπως και η ιστορία της επιστήμης γενικά, απουσιάζουν από το εκπαιδευτικό πρόγραμμά τους. Είτε θέλουμε να το παραδεχτούμε είτε όχι, ο καθηγητής Η.Λ. πλησιάζει περισσότερο προς τα σινοιαπωνικά εκπαιδευτικά συστήματα, που απαιτούν επανάληψη και αποστήθιση των μαθηματικών προτάσεων και κανόνων από τους μαθητές, χωρίς να ενθαρρύνουν τη συζήτηση εναλλακτικών προοπτικών και ερωτημάτων.

Επίλογος

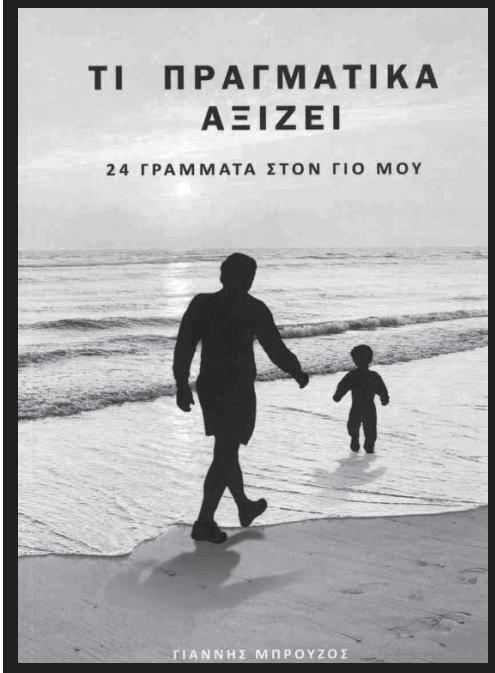
Φυσικά ο καθηγητής Η.Λ. δεν είναι ο μόνος φροντιστής που «παρασπονδεί» με την Ευκλείδεια γεωμετρία, παρ'όλο που φαίνεται να την αγαπά. Υπάρχουν κι άλλα τέτοια παραδείγματα σε φροντιστηριακά βιβλία. Για παράδειγμα, είναι άλλο πράγμα να χρησιμοποιείς παραγώγους στη Γεωμετρία για κάποιον κατανοητό σκοπό, όπως είναι να αποδείξεις ότι μια γεωμετρική ποσότητα υπό δεδομένες συνθήκες γίνεται μέγιστη ή ελάχιστη, και άλλο να γράφεις αφηρημένες εισαγωγές ή αξιώματα που δεν πρόκειται να χρησιμοποιήσεις, ή να φτιάχνεις ασκήσεις αφύσικες, όπου λ.χ. η γωνία ενός τριγώνου ΑΒΓ μεταβάλλει χωρίς λόγο το μέγεθός της, ενώ οι πλευρές ΑΒ και ΑΓ διατηρούν σταθερά τα μήκη τους και το τρίγωνο «φουσκώνει» ή «λεπταίνει» στα καλά καθούμενα.

«Αν πειράξεις την [Ευκλείδεια] Γεωμετρία]», λέει ο έμπειρος δάσκαλος των μαθηματικών και ειδικός σε θέματα Μαθηματικών Διαγωνισμών Σωτήρης Λουρίδας, «χάνεται το μεγαλείο της συλλογιστικής της απλότητας και η παιδαγωγική αξία της».

Την ίδια εποχή ανάλογα πράγματα συνέβησαν με τα φροντιστηριακά βιβλία σε άλλους κλάδους των Μαθηματικών, όπως η Άλγεβρα και η Θεωρία πιθανοτήτων, που αποτελούσαν και την εξεταστέα ύλη για τις Εξετάσεις του Ενιαίου Λυκείου ή/και τις Εισαγωγικές Εξετάσεις στα Α.Ε.Ι. Για παράδειγμα, ενώ στα βιβλία αυτά βρίσκει κανείς τη *γεωμετρική ερμηνεία της πρόσθεσης και της αφαίρεσης μιγαδικών αριθμών,* σε κανένα, απ'όσο ξέρω, δεν υπάρχει η *γεωμετρική ερμηνεία του πολλαπλασιασμού και της διαίρεσης*. (Το ότι αυτή η γεωμετρική ερμηνεία δεν διδάσκεται ούτε εξετάζεται δεν είναι επαρκής λόγος να μην συμπεριλαμβάνεται στα βιβλία των φροντιστών, αφού αυτά υποτίθεται ότι συμπληρώνουν τις ελλείψεις της σχολικής διδασκαλίας.)

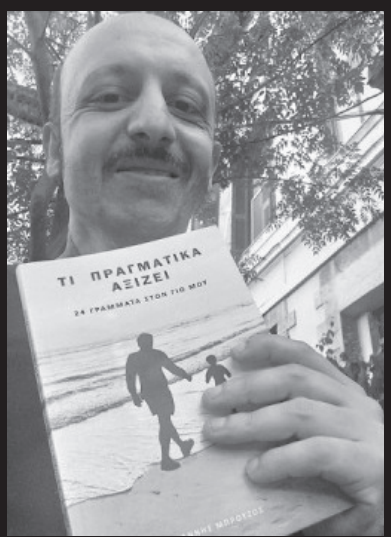
Ακόμα, από μια σειρά βιβλίων διαφορετικών συγγραφέων που βγήκαν την ίδια εποχή από τον ίδιο εκδοτικό οίκο στα Μαθηματικά Γενικής Παιδείας, μόνο ένα εξηγεί τον περιορισμό «ισοπίθανα» για τα στοιχειώδη ενδεχόμενα στον ορισμό της κλασσικής πιθανότητας, έτσι ώστε ο ορισμός αυτός να μην είναι κυκλικός. Η περίπτωση, όμως της Ευκλείδειας Γεωμετρίας είναι πολύ λεπτότερη, γιατί δεν θίγεται τόσο από κάποιες παραλείψεις, όσο απειλείται η ίδια η υπόστασή της από αδόκιμες «προσθήκες».

** Ευχαριστώ τους κορυφαίους εκπροσώπους του χώρου των ελληνικών φροντιστηρίων στα Μαθηματικά, Μπάμπη Στεργίου, Σωτήρη Λουρίδα και Γιάννη Νικολόπουλο για τις σχετικές πληροφορίες και τη συζήτηση μαζί τους, που με βοήθησαν πολύ γι' αυτό το άρθρο.*

Αποχαιρετούμε τον σύντροφο και αγαπημένο φίλο Γιάννη Μπρούζο και εκφράζουμε τα συλλυπητήριά μας στην οικογένεια, τους φίλους και τους αγαπημένους του...

Τον Γιάννη, που πορεύτηκε μαζί μας και μοιράστηκε. Μοιράστηκε τις πολύτιμες στιγμές του, με την απόλυτη γνώση ότι πράγματι είναι πολύτιμες. Μοιράστηκε τον εαυτό του. Ακόμα και στις δύσκολες στιγμές του ήταν εκεί για να μιλήσει για τα μικρά και τα μεγάλα, να στηρίξει κάθε δίκαιο αγώνα, να βοηθήσει να μην κλείσει ένα τμήμα στο σχολείο, να αντισταθεί... να αναζητήσει και να μιλήσει για ό,τι πραγματικά αξίζει...

Τον Γιάννη μας, που ήξερε να ονειρεύεται και να δίνει μάχες ακόμα και αυτές που δεν βγαίνεις νικητής. Μάχες ενάντια στους φόβους και τα σκοτάδια. Με πίστη στην αλληλεγγύη και τις συλλογικές διεκδικήσεις

Πολύτιμέ μας φίλε Γιάννη, έζησες μια ζωή άδικα σύντομη, όμως έδωσες σε κάθε της στιγμή αξία! Και, όπως είπες και εσύ, ο θάνατος δεν μας χωρίζει. Θα είσαι πάντα μαζί μας στους αγώνες μας για ένα σχολείο ανοιχτό για όλα τα παιδιά, για την αξιοπρέπεια στη δουλειά, για μια κοινωνία δίκαιη, χωρίς εκμετάλλευση και διαχωρισμούς.

Αγωνιστικές Παρεμβάσεις Ε' ΕΛΜΕ Αθήνας

Για ποιο «σχολείο;» «Για ποια κοινωνία;»

Η ύπαρξη των κοινοτικών δομών βασική προϋπόθεση της κοινωνικής συνοχής & ο κομβικός ρόλος των Κέντρων Πρόληψης των Εξαρτήσεων

γράφει ο Σπύρος Σασσάνης

Η σχολική κοινότητα δεν είναι ουδέτερος χώρος. Είναι τόπος αναπαραγωγής κοινωνικών ανισοτήτων, αλλά και πεδίο δυνητικής χειραφέτησης. Γι' αυτό ακριβώς η παρουσία των Κέντρων Πρόληψης Εξαρτήσεων και Προαγωγής Ψυχοκοινωνικής Υγείας στον σχολικό και κοινοτικό ιστό δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ως τεχνική παροχή υπηρεσιών. Είναι μια πολιτική, παιδαγωγική και κοινωνική επιλογή.

Κοινοτική Πρόληψη: Πέρα από το «Μήνυμα»

Η κυρίαρχη αντίληψη για την πρόληψη εξακολουθεί να κινείται στο πλαίσιο ενός ενημερωτικού μοντέλου: δίνουμε πληροφορίες, αποτρέπουμε τη χρήση. Αυτή η λογική, που ο Freire θα αποκαλούσε «τραπεζική εκπαίδευση»[1], αντιμετωπίζει τα παιδιά ως παθητικά δοχεία μηνυμάτων και αγνοεί τις δομικές συνθήκες που παράγουν ευαλωτότητα. Η κοινοτική πρόληψη, αντίθετα, ξεκινά από την αναγνώριση ότι η εξάρτηση –όπως και ο εκφοβισμός, η περιθωριοποίηση, η ταξική και έμφυλη ανισότητα– δεν είναι ένα ατομικό αδύνατο σημείο. Είναι κοινωνικά παραγόμενη πραγματικότητα. Ενάντια στις κυρίαρχες αντιλήψεις περί «ατομικής ευθύνης» ή «οικογενειακής υπαιτιότητας», τα Κέντρα Πρόληψης αναγνωρίζουν το προφανές: τα κοινωνικά φαινόμενα χρήζουν κοινωνικής ανάλυσης και λύσης.

Για τους μαθητές και τις μαθήτριες, η κοινοτική πρόληψη σημαίνει παρεμβάσεις που αναγνωρίζουν τη φωνή τους, ενισχύουν την κριτική τους σκέψη και δομούν τις δεξιότητες εκείνες –αυτογνωσία, ενσυναίσθηση, διαπραγμάτευση ορίων– που αποτελούν, κατά τον Bourdieu, μορφές κεφαλαίου ικανές να αντισταθμίσουν κοινωνικές ανισορροπίες[2]. Για τους εκπαιδευτικούς, σημαίνει εποπτεία και υποστήριξη που τους αναγνωρίζει ως στοχαζόμενους επαγγελματίες, όχι ως εκτελεστές διοικητικών εντολών.

Για τους γονείς, σημαίνει ουσιαστική εμπλοκή σε μια σχέση εμπιστοσύνης με τη σχολική κοινότητα, κάτι που δεν επιτυγχάνεται με ενημερωτικές βραδιές, αλλά με συνεχή παρουσία και διάλογο. Συνολικά σημαίνει, ότι ο απώτερος σκοπός των παρεμβάσεων των Κέντρων Πρόληψης, παραμένει η δημιουργία ενός ανθρώπινου δικτύου αλληλοϋποστήριξης. Μία ανθρώπινη λειτουργία συνύπαρξης, όπου τα Κέντρα Πρόληψης αναλαμβάνουν ρόλο μεσολαβητικό, προσπαθώντας να ελαχιστοποιήσουν όλα εκείνα που δυσκολεύουν την ανθρώπινη επαφή, δηλαδή τον ανταγωνισμό και το άγχος, αντιπαραβάλλοντας την σχέση και την χειραφέτηση.

Τα Δεδομένα

Τα ερευνητικά δεδομένα δεν επιτρέπουν εφησυχασμό. Η πανελλήνια έρευνα ESPAD, που υλοποιείται από το ΕΠΙΨΥ ανελλιπώς από το 1984, και αποτελεί μέρος της παγκόσμιας έρευνας, παρέχει διαχρονική παρακολούθηση του φαινομένου της χρήσης ουσιών στον σχολικό πληθυσμό για πλέον τέσσερες δεκαετίες.

Η τελευταία έρευνα, που πραγματοποιήθηκε την άνοιξη του 2024, καταγράφει ανησυχητικές τάσεις. Η συνολική χρήση παράνομων ουσιών από 16χρονους μαθητές αυξήθηκε από 9,4% το 2019 σε 13% το 2024, το υψηλότερο ποσοστό τελευταίας 25ετίας. Ένας στους τρεις εφήβους θεωρεί εύκολη την πρόσβαση στην κάνναβη, ενώ σχεδόν ένας στους δύο αγόρια έχει στοιχηματίσει χρήματα τον τελευταίο χρόνο. Ιδιαίτερα ανησυχητικό εύρημα αφορά τις στάσεις: πάνω από τους μισούς εφήβους θεωρούν ότι η δοκιμή κάνναβης είναι ακίνδυνη, γεγονός που αποτυπώνει πόσο έχει εδραιωθεί μια λανθασμένη αντίληψη περί «αθώας» χρήσης (ESPAD Greece 2024 Full Report v2.docx, x.x.).

Παράλληλα, η πανελλήνια έρευνα HBSC/WHO του ΕΠΙΨΥ καταγράφει 11 δείκτες ψυχοκοινωνικής υγείας στον εφηβικό πληθυσμό, ανάμεσα στους οποίους ψυχική ευεξία, άγχος, μοναξιά, κοινωνική απομόνωση και σκέψεις αυτοτραυματισμού[3].

Στην Ελλάδα σήμερα, ένα στα έξι παιδιά και εφήβους αντιμετωπίζει πρόβλημα ψυχικής υγείας που απαιτεί εξειδικευμένη αντιμετώπιση, με αγχώδεις διαταραχές, κατάθλιψη και διαταραχές συμπεριφοράς να αποτελούν τα συχνότερα προβλήματα. Η οικονομική κρίση, η πανδημία και η διαρκής πίεση για ακαδημαϊκή επίδοση έχουν αφήσει ορατά αποτυπώματα στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των νέων.

1 Freire, P. (1968). *PEDAGOGY OF THE OPPRESSED. Αθήνα: ΚΕΔΡΟΣ*

2 *Bourdieu, P. (2010). Κοινωνιολογία της Παιδείας (επιμ. Ι. Λαμπίρη-Δημάκη & Ν. Παναγιωτόπουλος). Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου - Καρδαμίτσα.*

3 *https://www.epipsi.gr/index.php/research/97-ereuna-hbsc-who*

Κοινή Ρίζα κοινωνικών ζητημάτων

Ο Foucault μας υπενθυμίζει ότι το σχολείο είναι χώρος πειθάρχησης και κανονικοποίησης –και ότι ο εκφοβισμός, στην ουσία του, είναι μια πρακτική επιβολής κανόνα απέναντι στη διαφορά[4].

Τα Κέντρα Πρόληψης, παρεμβαίνοντας σε αυτό το πεδίο, καλούνται να αμφισβητήσουν –όχι μόνο να διαχειριστούν– τις κυρίαρχες κανονικότητες. Η δουλειά με τη διαφορετικότητα δεν είναι ενημέρωση για τα «δικαιώματα των μειονοτήτων» ή των «διαφορετικών». Τα Κέντρα Πρόληψης δεν είναι υπηρεσίες «δημόσιες» ή «εμπορικές» που σκοπό τους είναι η αναπαραγωγή της κεντρικής ιδεολογίας ή η επιδίωξη του κέρδους. Σκοπός τους είναι να «ακούσουν» τις αγωνίες της νέας γενιάς. Επιμένουν στη σημασία της αγάπης και της φροντίδας ως παιδαγωγικής πράξης, και της χειραφέτησης ως μιας κοινωνίας για όλους.

Η Δουλειά στη Σχολική Κοινότητα: Μαθητές–Εκπαιδευτικοί–Γονείς

Οι παρεμβάσεις των Κέντρων Πρόληψης στη σχολική κοινότητα αναπτύσσονται σε τρεις αλληλένδετες κατευθύνσεις.

- Με τους μαθητές και τις μαθήτριες, οι παρεμβάσεις κινούνται από το ενημερωτικό στο βιωματικό. Ομαδικές δραστηριότητες, θεατρικές τεχνικές, προγράμματα αγωγής υγείας, που ξεκινούν από την εμπειρία των παιδιών και όχι από τον «ειδικό» που «ξέρει». Αυτή η μετατόπιση αναγνωρίζει τους νέους ως φορείς γνώσης για τη δική τους ζωή. «Εκπαιδεύει» τους νέους ότι ο ρόλος του ενήλικα έχει πολλές περισσότερες προκλήσεις από την επιβίωση. Είναι ένας σύνθετος κοινωνικός ρόλος που εμπεριέχει βεβαιότητες και αμφισβητήσεις.
- Με τους εκπαιδευτικούς, η δουλειά των Κέντρων είναι υποστηρικτική και επιμορφωτική. Τα σχολεία σήμερα καλούνται να διαχειριστούν καταστάσεις για τις οποίες οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν πάντα εκπαιδευτεί –εκφοβισμό, αποκάλυψη κακοποίησης, επείγουσες ψυχικές κρίσεις. Η αναστοχαστική πρακτική και η εποπτεία είναι εργαλεία που κρατούν τον επαγγελματία σε επαγρύπνηση χωρίς να τον εξαντλούν. Αντιθέτως ενδυναμώνουν τον ρόλο τους σε συνθήκες που υπερβαίνουν τα τυπικά μαθησιακά του καθήκοντα.
- Με τους γονείς, η πρόκληση είναι η οικοδόμηση μιας σχέσης που δεν στοχοποιεί αλλά ενδυναμώνει. Πολλές οικογένειες φέρνουν στο σχολείο τις δικές τους αδιέξοδες αφηγήσεις –ταξικής ανασφάλειας, πολιτισμικής περιθωριοποίησης, τραύματος. Η κοινοτική πρόληψη εργάζεται και εκεί, με σεβασμό στη διαφορά και αποφυγή κάθε εκδοχής «διαφωτισμού» των γονέων από «ειδικούς» που «ξέρουν καλύτερα».

Για μια Πρόληψη που Παρεμβαίνει

Η αποτελεσματική κοινοτική πρόληψη δεν ολοκληρώνεται στο σχολείο. Επεκτείνεται στη γειτονιά, στις δομές πολιτισμού και αναψυχής, στις κοινοτικές δομές υποστήριξης, που συχνά λείπουν ή είναι υποχρηματοδοτημένες. Στη χώρα μας, τα Κέντρα Πρόληψης λειτουργούν με ελλειμματικούς πόρους, χωρίς σταθερό θεσμικό πλαίσιο, αναλαμβάνοντας ωστόσο έναν ρόλο που η ίδια η πολιτεία οφείλει να αναγνωρίσει και να στηρίξει.

Αν κάτι διδάσκει η κριτική παιδαγωγική του Freire είναι ότι δεν χειραφετείς κανέναν «για λογαριασμό του»[5]. Η πρόληψη, για να έχει νόημα, δεν μπορεί να αποβλέπει στην παραγωγή «προσαρμοσμένων» υποκειμένων. Οφείλει να δημιουργεί τις συνθήκες εκείνες μέσα στις οποίες μαθητές, εκπαιδευτικοί και γονείς μπορούν να αντιμετωπίσουν συλλογικά τις αντιφάσεις και τις πιέσεις του κόσμου που ζουν. Αυτό δεν είναι τεχνική αρετή. Είναι παιδαγωγική στάση.

Η πρόσφατη **Ευρωπαϊκή Έκθεση για τα Ναρκωτικά (2024)** είναι σαφής: **οι εξαρτήσεις αποτελούν πλέον μια οριζόντια απειλή για τη δημόσια υγεία και την ασφάλεια, επηρεάζοντας άμεσα ή έμμεσα κάθε πολίτη. Σε αυτό το περιβάλλον, η πρόληψη δεν είναι μια δευτερεύουσα παροχή, αλλά μια στρατηγική επένδυση στην ανθεκτικότητα των παιδιών και των οικογενειών μας.**

Σε αυτήν την συγκυρία το τοπίο που φαίνεται να έχει διαμορφωθεί στον χώρο της αντιμετώπισης των εξαρτήσεων στην Ελλάδα είναι το εξής: Με την ψήφιση του νόμου 5129/24 «Ολοκλήρωση της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης», ιδρύθηκε ο Εθνικός Οργανισμός Πρόληψης και Αντιμετώπισης Εξαρτήσεων (ΕΟΠΑΕ) ως καθολικός διάδοχος των υπαρχόντων φορέων, ο οποίος οφείλει να διασφαλίσει τη συνέχεια της Προγραμματικής Σύμβασης με τα Κέντρα πρόληψης και μετά το 2027.

Ωστόσο, ο ΕΟΠΑΕ έχει ξεκινήσει ήδη να συστήνει δικές του υπηρεσίες, τα «Τμήματα και Γραφεία πρόληψης και ενημέρωσης», με ΕΣΠΑ ή με μετακίνηση προσωπικού από άλλες υπηρεσίες, τη στιγμή που υπάρχει ήδη εδώ και 30 χρόνια ένα δίκτυο 75 Κέντρων Πρόληψης σε όλη την Ελλάδα, το οποίο εποπτεύει και κάνει αντίστοιχη δουλειά με έμπειρο, εκπαιδευμένο προσωπικό και ουσιαστικές ρίζες στην τοπική κοινωνία.

Η σύμβαση του Υπουργείου Υγείας, ΕΟΠΑΕ, Εσωτερικών, ΚΕΔΕ, ΕΕΤΑΑ για τα Κέντρα Πρόληψης, η οποία λήγει το 2027, είναι σε λειτουργία και προβλέπει συγκεκριμένες διαδικασίες λειτουργίας, χρηματοδότησης, δημόσιας λογοδοσίας και αξιολόγησης του έργου των Κέντρων Πρόληψης.

Το τελευταίο διάστημα διατυπώνονται δημόσια και άτυπα σενάρια από την Κυβέρνηση και τον Υφυπουργό Υγείας, για την ολοκλήρωση της σύμβασης το 2027 και την μη ανανέωσή της.

Εύλογα, τίθεται το εξής ερώτημα: Για ποιο λόγο η κυβέρνηση δεν θέλει να αξιοποιήσει τις 75 δομές, τους/τις εργαζόμενους/ες, τη γνώση, την εμπειρία και τη συνολική πρόταση για ψυχοκοινωνική πρόληψη στην κοινότητα και ήδη έχει βρει τη φόρμουλα αντικατάστασή τους με την ίδρυση νέων δομών με εργαζόμενους/ες που δε θα είναι με σύμβαση σταθερής διάρκειας (ώστε να εξασφαλίζεται η συνέχεια του επιστημονικού έργου), οι οποίες θα περιλαμβάνουν και πρόληψη και θεραπεία ταυτόχρονα; ■

4 *Φουκώ, Μ. (2011). Επιτήρηση και τιμωρία: Η γέννηση της φυλακής. (Μετάφραση: Τ. Χατζηδήμου). Αθήνα: Εκδόσεις Κέδρος*

5 Freire, P. (1968). PEDAGOGY OF THE OPPRESSED. *Αθήνα: ΚΕΔΡΟΣ*

Για την προσπάθεια επανεμφάνισης του φασισμού σε σχολεία της Δυτικής Αθήνας

Καταδικάζουμε απερίφραστα την προσπάθεια επανεμφάνισης του φασισμού στα σχολεία της περιοχής μας με την πρόσφατη αναγραφή ναζιστικών και ρατσιστικών συνθημάτων στο 13ο ΓΕΛ, στο συγκρότημα 7ου-10ου ΓΕΛ Περιστερίου, καθώς και στο Ε-ΠΑΛ Πετρούπολης τους προηγούμενους μήνες. Διαμηνύουμε προς κάθε κατεύθυνση ότι δεν θα επιτρέψουμε να γίνουν τα σχολεία μας εκκολαπτήρια μίσους και δηλητηρίου, αλλά θα τα υπερασπιστούμε ως χώρους δημοκρατίας, αλληλεγγύης και απελευθερωτικών αξιών.

Το αποκρουστικό πρόσωπο του φασισμού το ζούμε από ολόκληρη την προηγούμενη δεκαπενταετία. Τόσο η Χρυσή Αυγή όσο και κάθε λογής νεοναζιστικές παρακρατικές συμμορίες είναι φύλακες-άγγελοι της καπιταλιστικής βαρβαρότητας στην πιο ωμή και απάνθρωπη μορφή της. Οι φασίστες σπέρνουν το μίσος, τη βία και τον σπαραγμό μεταξύ των φτωχών για λογαριασμό των μεγαλοεπιχειρηματιών και των εφοπλιστών, όπως άλλωστε και οι ίδιοι έχουν ομολογήσει. Τρομοκρατούν απροκάλυπτα και επιτίθενται θρασύδειλα σε μαθητές, αγωνιζόμενους εργαζομένους, πρόσφυγες και μετανάστες, που δεν πληρούν τα «κριτήρια» τους με βάση την ιδεολογία, τη θρησκεία, την εξωτερική εμφάνιση και τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Οι δολοφονίες του Παύλου Φύσσα και του Σαχζάτ Λουκμάν, οι επιθέσεις εναντίον των μεταλλεργατών και των Αιγύπτιων αλιεργατών στο Πέραμα, συνδικαλιστών εργαζομένων και μεταναστών, δεν ήταν «παρεκτροπές», αλλά η ουσία της δολοφονικής φύσης και δράσης του φασισμού.

Την ίδια στιγμή, η «ανεξάρτητη» Δικαιοσύνη αποδεικνύεται ξεδιάντροπα τυφλός υπηρέτης ενός κράτους εχθρικού για τους εργαζομένους και τον λαό. Όχι μόνο επιφύλαξε επιεικείς ποινές και προσπάθησε να αποφυλακίσει στελέχη της Χρυσής Αυγής, αλλά και βγάζει σωρηδόν παράνομες τις απεργιακές αποφάσεις των σωματείων για την υπεράσπιση των εργασιακών δικαιωμάτων. Είναι η «ανεξάρτητη» Δικαιοσύνη που συγκαλύπτει τα εγκλήματα των Τεμπών, της Βιολάντα, της Πύλου, της Χίου και το σκάνδαλο του ΟΠΕΚΕΠΕ, διώκει συμπολίτες μας αγωνιζόμενους εναντίον των πλειστηριασμών, ενώ στρέφει τα βέλη της με χιλιάδες διώξεις στους φοιτητές και τους εκπαιδευτικούς.

Καθόλου τυχαία ο φασισμός επιχειρεί να επανεμφανιστεί την ώρα της πρωτοφανούς επίθεσης κατά των λαϊκών στρωμάτων, της κατακρεούργησης των δαπανών για το κοινωνικό κράτος προς όφελος της «πολεμικής οικονομίας», της αντιμεταναστευτικής πολιτικής της Ευρώπης-φρούριο που περιφρονεί την ανθρώπινη ζωή και των στυγνών κρατικών δολοφονιών στην «καρδιά του κτήνους», στη Μινεάπολη των ΗΠΑ.

Σήμερα η δράση των φασιστικών συμμοριών εξυπηρετεί την αντιεεκπαιδευτική και αντιλαϊκή πολιτική της κυβέρνησης, που είναι οδοστρωτήρας των μορφωτικών δικαιωμάτων και των ονείρων των μαθητών και των μαθητριών μας για μια καλύτερη ζωή. Στόχος τους είναι να καταλαγιάσουν οι αντιδράσεις της νέας γενιάς για το Εθνικό Απολυτήριο, με τη στυγνή εφαρμογή της Τράπεζας Θεμάτων, την Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής, τα τραγικά κενά των εκπαιδευτικών και την άθλια υλικοτεχνική υποδομή των σχολείων. Γι' αυτό και η δίκαιη οργή και αγανάκτηση για τα συσσωρευμένα προβλήματα και για ένα μέλλον χωρίς προοπτική πρέπει να γίνουν αυτό ακριβώς που φοβούνται οι κυβερνώντες και οι φασίστες: δύναμη ανατροπής και συλλογικός αγώνας για ένα δημόσιο σχολείο των όλων και των ίσων, για σπουδές και για μια ζωή με δικαιώματα και αξιοπρέπεια!

> *Στεκόμουν πάνω σ' ένα λόφο κι είδα το Παλιό να πλησιάζει, μα ερχόταν σαν Νέο. Σερνόταν πάνω σε καινούργια δεκανίκια που κανένας δεν είχε ξαναδεί και βρωμούσε νέες μυρωδιές σήψης που κανείς δεν είχε ξαναμυρίσει. Έτσι το Παλιό έκανε την εμφάνισή του σε Νέο μασκαρεμένο.*
>
> (Μπέρτολτ Μπρεχτ, 1938)

Ο εργαζόμενος λαός, με τα σωματεία και την αγωνιστική του δράση, μπορεί και πρέπει να απομονώσει και να αντιπαλέψει την απόπειρα επανεμφάνισης του φασισμού και του βάρβαρου συστήματος που τον γεννά και τον εκτρέφει σε κάθε χώρο δουλειάς και σε κάθε γειτονιά. Άλλωστε, ήδη από την προηγούμενη δεκαετία, τα εκπαιδευτικά σωματεία και οι μάχιμοι εκπαιδευτικοί της τάξης έχουμε δώσει πλούσια δείγματα γραφής αντιφασιστικής εκπαίδευσης, προβληματισμού και δράσης. Με τη διδασκαλία μας, το ήθος, το παράδειγμά μας και πλήθος θεατρικών παραστάσεων, κινηματογραφικών ταινιών, ντοκιμαντέρ, συναυλιών και εκδηλώσεων δημιουργήσαμε ισχυρά αντίβαρα στον μισανθρωπισμό, τον ατομικισμό, τον ρατσισμό και τον ανορθολογισμό, που λιπαίνουν το έδαφος στους σπόρους του φασισμού.

Σήμερα, περισσότερο παρά ποτέ, χρειαζόμαστε αίθουσες διδασκαλίας που δεν θα είναι «εργοστάσια» υποταγής της νέας γενιάς στους κανόνες της αγοράς, αλλά θα είναι παράθυρα ανοιχτά στην κριτική γνώση, την αμφισβήτηση και τη συλλογική ελπίδα. Χρειαζόμαστε εκπαιδευτικούς που θα τολμούν να διδάσκουν στους μαθητές πώς να διαβάζουμε τον κόσμο για να τον αλλάξουμε, με όραμα τη δικαιοσύνη, την ισότητα, την ελευθερία και την ειρήνη. Και αυτό είναι ένα κρίσιμο στοίχημα για τα παιδιά του ελληνικού λαού, που έχει δώσει με ηρωισμό το αίμα του εναντίον του φασισμού και της χούντας, και τα παιδιά των προσφύγων και των μεταναστών που προσπαθούν να ανοίξουν τα φτερά τους, γνωρίζοντας από πρώτο χέρι τη βία της φτώχειας και της έλλειψης προοπτικής.

Σε αυτό το πλαίσιο, καλούμε τους Συλλόγους Διδασκόντων, τα δεκαπενταμελή και πενταμελή μαθητικά συμβούλια, τα εκπαιδευτικά σωματεία, τους Συλλόγους και την Ένωση Γονέων, καθώς και τους συλλογικούς φορείς της πόλης να ορθώσουμε τείχος αντίστασης, απομονώνοντας οριστικά τη δράση των φασιστικών συμμοριών, αγωνιζόμενοι για ψωμί, μόρφωση, δουλειά με δικαιώματα και αξιοπρέπεια, ελευθερία, δικαιοσύνη και ειρήνη! Με αφορμή το πολύνεκρο έγκλημα στη Χίο, είναι σημαντικό να αναληφθούν πρωτοβουλίες και να οργανωθούν πολύμορφες δράσεις μέσα και στα σχολεία, εκφράζοντας έμπρακτα την αλληλεγγύη και τη στήριξή μας προς τους πρόσφυγες και τους μετανάστες που πλήττονται από τους ιμπεριαλιστικούς πολέμους, τη βία, την ανέχεια και την εκμετάλλευση.

ΕΛΜΕ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ

βιβλιο, παρουσίαση

Ειρήνη Νεδέλκου
Η επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στην Κούβα
Εκδόσεις ΕΙΡΗΝΗ

Μέσα στην τρέχουσα συγκυρία που έφερε την Κούβα στο διεθνές προσκήνιο λόγω του απόλυτου, δολοφονικού αποκλεισμού που τους επέβαλε ο αμερικανικός ιμπεριαλισμός, κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις ΕΙΡΗΝΗ η επιστημονική μελέτη της Ειρήνης Νεδέλκου, που φιλοδοξεί να φωτίσει την επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στην πολιτιστική ζωή της Κούβας. Η μελέτη έχει πολλαπλή χρησιμότητα τόσο σε θεωρητικό, όσο και σε πρακτικό επίπεδο. Συμβάλλει στην κατανόηση των πολιτισμικών ανταλλαγών και επιρροών, εντοπίζει κοινά στοιχεία στη λογοτεχνία, στη σημασία της μουσικής, του χορού και της κοινωνικής ζωής και στην ερμηνεία των ιστορικών συνθηκών (μετανάστευση, αποικιοκρατία, επαναστάσεις) που διαμόρφωσαν τις δυο κουλτούρες. Προσφέρει επιπλέον νέα επιστημονικά δεδομένα σε πεδία,όπως η ανθρωπολογία, η κοινωνιολογία και οι πολιτισμικές σπουδές και ενισχύει τη διαπολιτισμική επικοινωνία. Η ανάλυση μάλιστα των ομοιοτήτων και διαφορών δυνητικά οδηγεί στην εξέλιξη των θεωρητικών μοντέλων για την εξέλιξη των συγκεκριμένων πολιτισμών.

Η Ειρήνη Νεδέλκου, της οποίας η ζωή και το έργο είναι στενά δεμένα με την Ελλάδα και την Κούβα, τις δυο από τις πατρίδες της, γιατί, όπως επισημαίνει και η ίδια η συγγραφέας, ιστορικές συνθήκες την ανάγκασαν να ζήσει σε διάφορες χώρες, γεγονός που της ενδυνάμωσε την ανάγκη να ερευνήσει τα στοιχεία εκείνα που χωρίζουν ή ενώνουν τους λαούς: ιστορία, πολιτισμικό φορτίο, ιδιοσυγκρασία, θρησκεία, οικονομικά συμφέροντα. Έτσι ανέλαβε και διεκπεραίωσε το δύσκολο εγχείρημα της συγκριτικής μελέτης του Κουβανικού και ελληνικού πολιτισμού με επιστημονική τεκμηρίωση και μεθοδολογία για να αποδείξει πως δυο λαοί που γεωγραφικά είναι τόσο μακριά, είναι τόσο κοντά πολιτισμικά.

Τα ερευνητικά της πεδία αναφέρονται στην πορεία της ελληνικής γλώσσας στην Κούβα, την παρουσία του ελληνικού πολιτισμού στην Κουβανική Εκπαίδευση, την επιρροή της ελληνικής κληρονομιάς στον κουβανέζικο πολιτισμό, στην Αρχιτεκτονική και Πολεοδομία, στα Εικαστικά, στη μουσική και στον χορό, στη λογοτεχνία και στον λατινοαμερικάνικο ιστορικό στοχασμό. Ολοκληρώνει τη μελέτη της με την καταγραφή των συμπερασμάτων της για τις ομοιότητες μεταξύ των δύο πολιτισμών μέσα στη διαφορετικότητά τους.

Ο αναγνώστης μέσα στον πλούτο των στοιχείων που παρατίθενται διαβάζει για τα κοινά γεωγραφικά χαρακτηριστικά των χωρών, (το Αιγαίο, τόπος συνάντησης αφρικανικών-ευρωπαικών-ασιατικών-αραβικών πολιτισμών, η Καραιβική θάλασσα σύνορο του Κεντρικού Ατλαντικού- της Βόρειας και της Νότιας Αμερικής), την παρόμοια ιστορική πορεία (Οθωμανικός ζυγός και Αποικιοκρατία αντίστοιχα). Ενημερώνεται για την επίδραση της Ελληνικής Επανάστασης στην κουβανική ποίηση, τα φλογερά ποιήματα που έγραψαν Κουβανοί ποιητές, για την ελληνική επανάσταση, με εξέχοντα τον εθνικό ήρωα, Χοσέ Μαρτί.

Η έρευνα αποδεικνύει την παρουσία ελληνικών αρχιτεκτονικών στοιχείων σε κτήρια της Κούβας και αναλύει τα αίτια της παρουσίας αυτής. Αναδεικνύει τα ελληνικά στοιχεία στην Κουβανική γλώσσα (ονόματα φυσικών, εκθεσιακών, τηλεοπτικών χώρων) στη διδασκαλία, στη λογοτεχνία, στο θέατρο, στην πολεοδομία, στον χορό, τη μουσική.

Το δοκίμιο της Ειρήνης Νεδέλκου αποτελεί ένα πολύτιμο επιστημονικό εγχείρημα στον τομέα των κοινωνικών-πολιτισμικών μελετών που αξίζει να διαβαστεί, να εμπλουτίσει τη βιβλιοθήκη μας. Φωτίζει ολόπλευρα την κουβανική κουλτούρα που οικοδομείται πάνω στο αδιαίρετο πλαίσιο των κοινωνικών και ταξικών αγώνων και του αγώνα για πολιτιστική εξέλιξη.

** Η Ειρήνη Νεδέλκου γεννήθηκε στην Ταςκένδη από Έλληνες γονείς. Τέλειωσε το λύκειο στη Ρουμανία και την αρχιτεκτονική στο Ινστιτούτο Αρχιτεκτονικής και Πολιτικής Μηχανικής στη Σόφια το 1976. Στη συνέχεια έζησε στην Αβάνα με την οικογένειά της, όπου και εργάστηκε ως αρχιτέκτονας σε διάφορα σχεδιαστικά γραφεία έως το 1996. Έλαβε βραβεία σε δύο διαγωνισμούς αρχιτεκτονικής και το 1988 της απονεμήθηκε ο τίτλος του ερευνητή. Από το 2002 έως το 2004 συνεργάστηκε με το PDHL, οργανισμό του ΟΗΕ, ως συντονίστρια, με στόχο να φέρει σε επαφή φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης της Ελλάδας με αναπτυξιακά προγράμματα προς όφελος χωρών του τρίτου κόσμου. Με την ιδιότητά της αυτή έλαβε μέρος σε διεθνείς συσκέψεις. Μιλάει επτά γλώσσες κι εργάστηκε ως διερμηνέας και μεταφράστρια σε φεστιβάλ, εκδηλώσεις και συνέδρια. Έχει μεταφράσει ένα θεατρικό έργο από τα ισπανικά στα ελληνικά και άρθρα της με θέμα την ελληνική επικαιρότητα δημοσιεύτηκαν σε περιοδικά του Μεξικού και της Κούβας.*

Η μελέτη της "Η επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στην Κούβα" είναι η πρώτη ευρύτερη εργασία, στην ισπανική εκδοχή τής οποίας αφιέρωσε έξι χρόνια. Για το έργο αυτό, με απόφαση Προεδρικού Διατάγματος της Ελλάδος, το 2012, της απονεμήθηκε ο Αργυρός Σταυρός του Τάγματος της Ευποιίας.

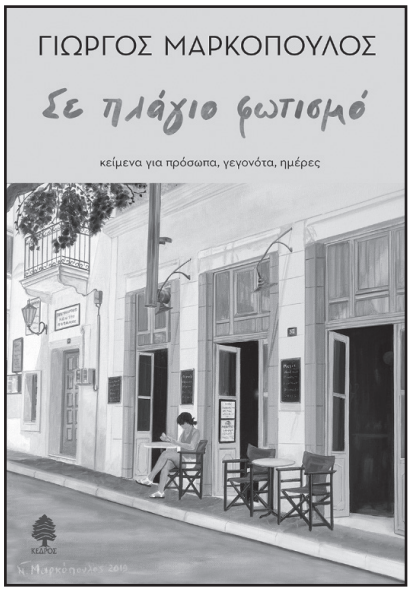
Τις τελευταίες δύο δεκαετίες ζει στην Ελλάδα, διατηρώντας τους δεσμούς της με την Κούβα.

Γιώργος Μαρκόπουλος
Σε πλάγιο φωτισμό
Εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ

Ο αιώνια έφηβος ποιητής με την πολυεπίπεδη, πολυσήμαντη ζωή του, ώριμος και κατασταλαγμένος, μας πρόσφερε το νέο του βιβλίο που φέρει τον τίτλο «Σε πλάγιο φωτισμό», με το οποίο ανασυνθέτει τις ψηφίδες της ζωή του σε ένα άλμπουμ που δεν φωτίζει μόνο την προσωπική του διαδρομή, αλλά την πνευματική, καλλιτεχνική και πολιτική εικόνα της νεοελληνικής κοινωνίας. Και το ατομικό συμπορεύεται με το συλλογικό γιατί ο Γιώργος Μαρκόπουλος είναι βαθιά και γνήσια κοινωνικός, πολιτικός με δράση και παρουσία σε κρίσιμες ιστορικές στιγμές, ό-

πως για παράδειγμα ο αντιδικτατορικός αγώνας, διαμορφώνοντας μια ευαίσθητη ποιητική και κοινωνική ιδιοσυγκρασία.

Στον Πλάγιο φωτισμό ο ποιητής, «χωρίς να φοράει τη γραβατούλα της ποιήσε-

ως», όπως με ανυπόκριτη σεμνότητα διατείνεται, μας χαρίζει κείμενα γραμμένα από το 1968 έως το 2023 για πρόσωπα και γεγονότα που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην ποιητική πορεία και στη ζωή του. Τα κείμενα οργανωμένα ανά δεκαετία διαγράφουν σχεδόν μισό αιώνα ζωής, βιωμάτων, συγκλονιστικών εμπειριών, σημαντικών γνωριμιών και συνεργασιών, ουσιαστικών φιλικών σχέσεων, που ένας άλλος άνθρωπος θα χρειαζόταν πολλές ζωές για να ζήσει.

Με τη φωτογραφική τεχνική του πλάγιου φωτισμού φωτίζει αυτά τα γεγονότα και τα πρόσωπα διακριτικά, αποκαλύπτοντας τις αθέατες πτυχές τους, έτσι όπως η μνήμη του τα ανασύρει και τα επεξεργάζεται με συγκίνηση, αγάπη, θαυμασμό και για κάποια με πίκρα και απογοήτευση. Η γλαφυρή του αφήγηση, η συγκινησιακή και λεπτοδουλεμένη γλώσσα του καθιστούν τα κείμενα ποιητικά πεζογραφήματα, ευχάριστα αναγνώσματα, που λειτουργούν και επενεργούν στον αναγνώστη πολυαισθητηριακά.

Από το παρόν του κάθε φορά ο Γιώργος Μαρκόπουλος με στοχαστική διάθεση και όχημα τη μνήμη καταδύει στο παρελθόν και ανασύρει ό,τι τον σφράγισε και τον διαμόρφωσε με την αμεσότητα τού βιώματος και ποιητικές εικόνες, ανασυνθέτοντας το σύμπαν και την ηθική όχι μόνο την προσωπική, αλλά και της γενιάς του. Ο αναγνώστης παρακολουθεί όλη τη ζωή του, τη μετοικεσία από τη Μεσσήνη στην Αθήνα, τα μαθητικά του χρόνια στο 2ο Γυμνάσιο Αρρένων, την εφηβεία του, τις σπουδές του, τις δυνατές φιλικές του σχέσεις, τη Δικτατορία, το φοιτητικό κίνημα, τον αντιδικτατορικό αγώνα, το Πολυτεχνείο, τη Μεταπολίτευση, τις πολιτικές απογοητεύσεις, την ασθένειά του, που καταλάγιασε την ορμή του, αλλά δεν ανέκοψε τη δημιουργικότητα και την κοινωνικότητά του.

Ο φακός του εστιάζει στα πρόσωπα που γνώρισε και τον επηρέασαν με το έργο τους στις τέχνες και τα γράμματα, την προσωπικότητά τους, το αγωνιστικό τους φρόνημα. Συστήνει στον αναγνώστη ποιητές, ηθοποιούς, μουσικοσυνθέτες, εικαστικούς δημιουργούς, εκδότες, που με το εκτόπισμά τους και το έργο τους αποτελούν το πνευματικό κεφάλαιο της χώρας μας, αλλά έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην ιδιαίτερη σχέση που ανέπτυξε ο Γ. Μαρκόπουλος με τα βιβλία, τη μουσική, το ποδόσφαιρο, το θέατρο, τα εικαστικά.

Σημαντικοί ποιητές παρελαύνουν μέσα στα κείμενά του, για τους οποίους παρουσιάζει πτυχές τού χαρακτήρα και της καθημερινότητάς τους. Ποιητές της γενιάς του '30 (Σεφέρης, Ελύτης, Ρίτσος), της Μεταπολεμικής γενιάς (Λειβαδίτης, Κατσαρός, Ελευθερίου, Καρούζος, Ευαγγέλου), της δικής του γενιάς του '70 (Βαρβέρης, Θεοχάρης, Φωστιέρης, Κοντός), αγαπημένα πρόσωπα του Γ. Μαρκόπουλου παρουσιάζονται με ειλικρίνεια και θαυμασμό για την προσφορά τους. Από την κοινωνική εμβέλειά του δεν λείπουν σπουδαίες προσωπικότητες του θεάτρου, όπως η Εύα Κοταμανίδου, η λογοτέχνης και πολιτικός Ρούλα Κακλαμανάκη, ο μουσικοσυνθέτης Γιώργος Τσαγκάρης, εξαιρετικοί εικαστικοί. Ιδιαίτερη μνεία επιβάλλεται για τις προσεγγίσεις του εικαστικών έργων φίλων του, οι οποίες διακρίνονται για την κριτική τους ευστοχία που εκπλήσσει και προβάλλουν και την αισθητική του καλλιέργεια. Στο πάνθεον των εμπειριών και σχέσεων του ποιητή εμβληματική θέση κατέχουν οι εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ, με τις οποίες συμπορεύεται η ποιητική του δημιουργία από τα πρώτα λογοτεχνικά του βήματα, το περιοδικό Νέα Πορεία, καθώς και παίκτες και παράγοντες της αγαπημένης του προσφυγικής ομάδας, της ΑΕΚ.

Ο αναγνώστης συνοδεύει τον Γ. Μαρκόπουλο στις συναντήσεις του με συντρόφους, συναγωνιστές, συνεργάτες, ομοτέχνους και φίλους στα φοιτητικά στέκια, στα καφενεία, στα γραφεία εκδόσεων, σε θέατρα, σε γκαλερί, αφουγκράζεται τις αγωνίες, τις αναζητήσεις της εποχής, εμπεδώνει την ηθική της. Στην ατμόσφαιρα αυτή τον εντάσσουν η περιγραφική και αφηγηματική δεινότητά του, αλλά και οι πίνακες που κοσμούν το εξώφυλλο και οπισθόφυλλο του βιβλίου, έργα του αδελφού του, Προκόπη Μαρκόπουλου.

Η εξομολογητική γραφή του πλημμυρίζει από συγκίνηση και τρυφερότητα για τα αγαπημένα του πρόσωπα, ειλικρινή και σπάνιο θαυμασμό και σεβασμό στους ομοτέχνους του, αγάπη για τη ζωή, αγάπη για τον άνθρωπο, πίστη σε υπερθετικό βαθμό στη φιλία. Το είναι του ποιητή, με άλλα λόγια.

** Ο Γιώργος Μαρκόπουλος γεννήθηκε στη Μεσσήνη το 1951 και από το 1965 κατοικεί στην Αθήνα. Σπούδασε οικονομικά και στατιστική στην τότε Ανωτάτη Βιομηχανική Σχολή Πειραιώς. Έχει εκδώσει επτά ποιητικές συλλογές, δύο συγκεντρωτικές (Ποιήματα 1968 – 1987 και Ποιήματα 1968 – 2010), μία συλλογή με πεζά, δύο τόμους με κείμενά του για το έργο άλλων ποιητών και πέντε μονογραφίες (για το ποδόσφαιρο στην ελληνική ποίηση, για το έργο των Τάσου Λειβαδίτη, Γιάννη Βαρβέρη, Κώστα Γ. Παπαγεωργίου και Αντώνη Φωστιέρη). Το 1996 του απονεμήθηκε το βραβείο Καβάφη στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου και το 1999 το Κρατικό Βραβείο Ποίησης για τη συλλογή του Μη σκεπάζεις το ποτάμι, η οποία από την ίδια επιτροπή προκρίθηκε, σε μετάφραση David Conolly, να εκπροσωπήσει την Ελλάδα στο Ευρωπαϊκό Αριστείο Γραμμάτων του 2000, αλλά η ποίηση εξαιρέθηκε πριν από το διαγωνισμό εκείνη τη χρονιά, καθώς και τις επόμενες. Το 2011 του απονεμήθηκε και πάλι το Κρατικό Βραβείο Ποίησης για τη συλλογή του Κρυφός Κυνηγός, καθώς και το Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών από το Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, για το σύνολο του έργου του. Το 2023, ξανά για το σύνολο του έργου του, του απονεμήθηκε το «Μεγάλο Τιμητικό Βραβείο», από το περιοδικό Ο αναγνώστης και αμέσως μετά το βραβείο του «Συνδέσμου Πολιτισμού Ελλάδας – Κύπρου». Έχουν κυκλοφορήσει σε μετάφραση Michel Volkovitch δύο επιλογές ποιημάτων του στα γαλλικά (εκδ. Desmos/cahiers grecs», 2000, εκδ. «Le mieldes anges», 2016), καθώς και μία σε μετάφραση Jose Antonio Moreno Jurado (εκδ. «Padilla Libros», 2021) στα ισπανικά. Είναι μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων από το 1982, ενώ κατά το διάστημα 1984 – 1986 διετέλεσε και μέλος του Διοικητικού της Συμβουλίου. Επίσης, είναι ιδρυτικό μέλος των σωματείων «Ένωση 1924», «Λέσχη Ιστορίας και Πολιτισμού ΑΕΚ» και «Επίσκυρον», αντικείμενο των οποίων είναι ο πολιτισμός και το ποδόσφαιρο. Τέλος, κατά την περίοδο 1971 – 1974, συμμετείχε ενεργά στο αντιδικτατορικό φοιτητικό κίνημα.*

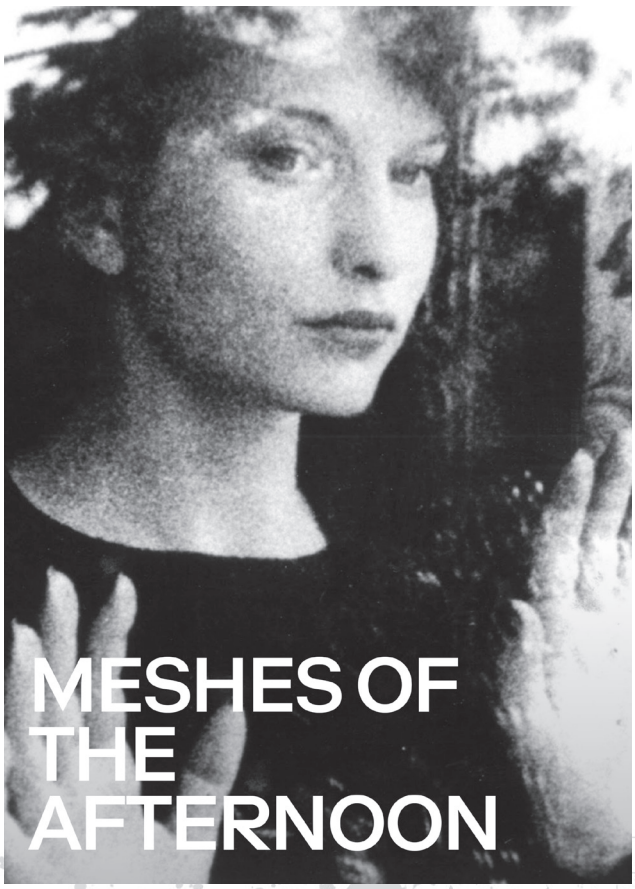
Η λειτουργία του ονείρου στον κινηματογράφο

γράφει ο Σπύρος Παρίσσης

η περίπτωση της ταινίας της Maya Deren

Meshes of the Afternoon

Η Maya Deren αποτέλεσε μία εμβληματική φυσιογνωμία της αμερικανικής πρωτοπορίας που κυριάρχησε την πρώτη μεταπολεμική περίοδο του πειραματικού κινηματογράφου στις ΗΠΑ. Η *Meshes of the Afternoon* (Deren & Hammid, 1943) είναι η διασημότερη ίσως αμερικανική avant-garde ταινία την οποία δημιούργησε η Deren σε συνεργασία με τον σύζυγό της Alexander Hammid, στην οποία παίζουν οι ίδιοι (Thompson & Bordwell, 2017, σ. 490). Η *Meshes of the Afternoon* είναι μία ταινία που προσομοιώνει με σαφήνεια την εμπειρία του ονείρου, αρχικά με τη μετάβαση από την ξυπνητή κατάσταση στον ύπνο και στη συνέχεια με μία διφορούμενη σκηνή αφύπνισης. Θα γράψει η Deren: *«Η πρώτη σεκάνς της ταινίας αφορά το περιστατικό, αλλά το κορίτσι αποκοιμιέται και το όνειρο αποτελείται από τη χειραγώγηση των στοιχείων εκείνου του περιστατικού»* (Sitney, 2002). Θα προσπαθήσουμε λοιπόν να προσεγγίσουμε τον τρόπο με τον οποίο οι διεργασίες του ονείρου δομούν την αφήγηση της ταινίας, εστιάζοντας στις επαναλήψεις και τις παραλλαγές που εμφανίζουν, τα οπτικά μοτίβα, αλλά και τους ονειρικούς μηχανισμούς της συμπύκνωσης και της μετάθεσης.

> *"Το όνειρο είναι η (μεταμφιεσμένη) εκπλήρωση μιας (καταπιεσμένης, απωθημένης) επιθυμίας"*
> (Freud, 2013, σ. 157)

Θα ήταν φρόνιμο ίσως να ξεκινήσουμε με μία αναφορά στους μηχανισμούς του ονείρου (συμπύκνωση & μετάθεση) που συνιστούν σύμφωνα με το *Η Ερμηνεία των ονείρων* την «εργασία του ονείρου (Traumarbeit)» που μεταμορφώνει τα υλικά του ονείρου σε έκδηλο όνειρο (Lebeau, 2024, σ. 93 σημ.). Η ψυχαναλυτική συμπύκνωση διατηρεί ταυτόχρονα όλες τις σημασιολογικές παραλλαγές παρούσες. Υπάρχει δηλαδή μία στενή σύνδεση τής συμπύκνωσης με τον επικαθορισμό. Το έκδηλο, το συμπυκνωμένο δηλαδή στοιχείο διατηρεί πολλές ανεκδήλωτες παραστάσεις.

Όπως θα αναφέρει χαρακτηριστικά ο Christian Metz: *«Μπορούμε να την εννοήσουμε (τη διαδικασία συμπύκνωσης) ως μήτρα σημασιολογικής συρροής, ικανή να αναβλύσει στη συνείδηση...»* (Metz, 2007, σ. 251-257). Ο μηχανισμός τής συμπύκνωσης δημιουργεί δηλαδή πολυσήμαντες εικόνες που έχουν ενσωματώσει πολλαπλά νοηματικά επίπεδα. Απαραίτητη προϋπόθεση για να πάρει η συμπύκνωση μορφή είναι οι μεταθέσεις, η μετάβαση δηλαδή από τις λανθάνουσες σκέψεις στο έκδηλο περιεχόμενο μέσω της μετατόπισης του τόνου, της εστίασης και των εντάσεων. Ουσιαστικά, η μετάθεση αποτελεί την ίδια τη διαδικασία της λογοκρισίας με την έννοια της τάσης άμυνας απέναντι στην επιθυμία και το πέρασμά της από το ασυνείδητο στο συνειδητό. Η συμπύκνωση λοιπόν είναι το νόημα ως συνάντηση ενώ η μετάθεση είναι το νόημα υπό μετάβαση. Και τα δύο δηλαδή είναι η ίδια η σημασιοδότηση (Metz, 2007, σ. 283-288 & Lebeau, 2024, σ. 99).

Εστιάζοντας αρχικά στην αφηγηματική δομή της ταινίας, θα

λέγαμε ότι παρουσιάζει μία σπειροειδή, ελλειπτική μορφή, με την έννοια των επαναλήψεων του ίδιου αρχικού γεγονότος («περιστατικού» όπως ανέφερε η Deren), όπου όμως κάθε επανάληψη έχει παραλλαγές και μεταθέτει την προσοχή μας και σε ένα διαφορετικό αντικείμενο ή γεγονός, χτίζοντας πάνω στην προηγούμενη, για να οδηγηθούμε τελικά σε βαθύτερα επίπεδα και συμβολισμούς. Η κάθε επανάληψη/παραλλαγή μέσα από τους διαφορετικούς συνειρμούς που φέρνει, συμπυκνώνει τελικά σκέψεις και συναισθήματα, κατευθύνοντάς μας στη σημασιοδότηση. Στον πρώτο κύκλο που είναι και το αρχικό γεγονός όπως αναφέραμε, στα πλάνα δεν βλέπουμε καθόλου το πρόσωπο της ηρωίδας που ερμηνεύει η Deren παρά μόνο τη σκιά της ή κάποια σημεία του σώματός της και τα πλάνα είναι ως επί το πλείστον υποκειμενικά της ηρωίδας. Η εισαγωγή στο όνειρο γίνεται με μια σκιά να πέφτει στο μάτι της Deren και στο παράθυρο και με έναν κυλινδρικό σωλήνα. Η μετάβαση στην επόμενη επανάληψη γίνεται σχεδόν τελετουργικά, με την Deren να πηγαίνει προς το παράθυρο και να βλέπει την νέα εκδοχή του εαυτού της να ξεκινάει έναν νέο κύκλο. Στις επαναλήψεις και αφού έχουμε εισέλθει στο όνειρο της ηρωίδας, όχι μόνο βλέπουμε την Deren, αλλά σε κάθε επανάληψη προστίθεται και η επιπλέον εκδοχή της, ενώ τα πλάνα εναλλάσσονται από αντικειμενικά σε υποκειμενικά. Αυτή η μη γραμμική, σπειροειδής, αφηγηματική δομή προσδίδει μια πολυπλοκότητα που παραπέμπει στη δομή των ονείρων.

Είναι ξεκάθαρο ότι οι επαναλήψεις εξυπηρετούν τον μηχανισμό τόσο της μετάθεσης όσο και της συμπύκνωσης. Σε κάθε επανάληψη ο ρυθμός των γεγονότων επιταχύνεται. Απλά ασήμαντα οικιακά αντικείμενα αποκτούν συμβολική σημασία, λειτουργούν ως συσκευές μνήμης μεταφέροντας πολλαπλές έννοιες και αναδεικνύονται τελικά σε σημαντικά στοιχεία του υποσυνείδητου. Ένα λουλούδι, ένα κλειδί, ένας καθρέπτης, ένα μαχαίρι, ένα τηλέφωνο, σε κάθε επανάληψη εμφανίζονται σε διαφορετικό πλαίσιο συμπυκνώνοντας ιδέες, σκέψεις και συναισθήματα. Το λουλούδι γίνεται σύμβολο ομορφιάς, σεξουαλικότητας, επιθυμίας, ψευδαίσθησης και θανάτου. Το κλειδί γίνεται σύμβολο πρόσβασης και απελευθέρωσης. Ο καθρέπτης συνδέεται με την αυτοπαρατήρηση, την ενδοσκόπηση, τον ναρκισσισμό, τα θέματα ταυτότητας, ενώ το τηλέφωνο με την έλλειψη επικοινωνίας. Το μαχαίρι τέλος γίνεται σύμβολο απειλής, επιθυμίας, κινδύνου, αλλά και ένα φαλλικό σύμβολο. Με τη χρήση του μοντάζ και της τεχνικής των jump cuts αντικείμενα εξαφανίζονται ή μεταμορφώνονται, όπως το κλειδί που μεταμορφώνεται σε μαχαίρι κάνοντας μία σύνδεση διαφυγής και θανάτου ή όπως όταν το λουλούδι στο πλάι της ηρωίδας που μετατρέπεται πάλι σε μαχαίρι σε μια προσπάθεια άμυνας και επανάκτησης του ελέγχου από το κυρίαρχο ανδρικό αφήγημα. Χαρακτηριστική είναι επίσης η γρήγορη εναλλαγή τοπίων (άμμος παραλίας, λάσπη, χορτάρι, πεζοδρόμιο και χαλί) ανά βήμα της ηρωίδας την ώρα που πάει να σκοτώσει τον εαυτό της που κοιμάται. Θα πει η Maya Deren: *«... έχεις ταξιδέψει πολύ –από την αρχή του χρόνου– για να σκοτώσεις τον εαυτό σου.»* (Gadassik, 2012). Το μοντάζ δεν γίνεται στη βάση της λογικής ακολουθίας αλλά με στόχο συναισθηματικές και θεματικές συνδέσεις. Σε αντίθεση με τις ταινίες κλασσικής αφήγησης, οι τεχνικές μοντάζ που χρησιμοποιούν η Deren και ο Hammid κάνουν τόσο τη χωροχρονική ασυνέπεια όσο και τα φαινομενικά παράλογα γεγονότα να φαίνονται λογικά (Ma, 2022).

Το μοντάζ βέβαια είναι ένας μόνο τρόπος με τους οποίους

επιτυγχάνεται η μετάθεση. Οι κινήσεις της μηχανής, οι γωνίες λήψης, οπτικά τεχνάσματα εξυπηρετούν επίσης τη μετάθεση (Metz, 2007, σ. 289). Οι εναλλαγές προοπτικής (υποκειμενικά & αντικειμενικά πλάνα), οι ασυνήθιστες γωνίες λήψης και οι ελεύθερες κινήσεις της κάμερας που διαταράσσουν την αίσθηση του χώρου, εφέ όπως το slow motion ή η εμφάνιση πολλών εκδοχών της Deren ταυτόχρονα στο ίδιο πλάνο, είναι μέσα με τα οποία δημιουργείται μία κινηματογραφική γλώσσα που προσομοιάζει με την συναισθηματική ένταση των ονείρων. Η χρήση της σκιάς και του φωτισμού στην ταινία παίζει επίσης σημαντικό ρόλο. Η σκιά της ηρωίδας μερικές φορές μοιάζει να είναι μία ξεχωριστή εκδοχή της και να έχει δική της ζωή. Ο φωτισμός και οι σκιές κυρίως στο πρόσωπο της Deren μεταβάλλονται σε κάθε επανάληψη και άλλοτε είναι πλήρως φωτισμένο και άλλοτε με σκιάσεις, τονίζοντας έτσι την εσωτερική σύγκρουση αλλά και την ψυχολογική ένταση της ηρωίδας. Ο χαρακτήρας της ηρωίδας περνάει μία προσωπική μεταμόρφωση και από την παθητικότητα, περνάει στη σύγχυση και στη συνέχεια σε έναν πιο υποψιασμένο και ενεργό ρόλο με αποφασιστικότητα και επιθετικότητα. Αυτό φανερώνουν άλλωστε και οι κινήσεις του σώματός της Deren, που από αργές γίνονται πιο νευρικές, με περισσότερη ένταση και ρυθμό μετά από κάθε επανάληψη. Χαρακτηριστική είναι η σκηνή της κεντρικής σύγκρουσης των πολλαπλών εκδοχών της στο τραπέζι, όπου η τελευταία, η πιο ισχυρή και αποφασισμένη εκδοχή της κρατάει το κλειδί και το μαχαίρι με το οποίο προσπαθεί να σκοτώσει την εκδοχή που ονειρεύεται. Ο άνδρας πρωταγωνιστής

που παίρνει τη θέση της μαύρης φιγούρας στο όνειρο της ηρωίδας μας και αποκτά πρόσωπο, μεταμορφώνεται από έναν ρεαλιστικό χαρακτήρα στο αρχικό γεγονός, σε μια σκιά στις πρώτες επαναλήψεις και στη συνέχεια, μετά την αντανάκλασή του στον καθρέπτη, σε απειλή με το βλέμμα του άνδρα αρπακτικού.

Σε μία περίοδο που στον κινηματογράφο κυριαρχούσε η ανδρική αφήγηση, η Deren κάνει μια ταινία για τον ετεροκαθορισμό της γυναικείας επιθυμίας και σεξουαλικότητας και την ανάγκη για σεξουαλικό αυτοπροσδιορισμό. Στο αρχικό «περιστατικό», ένα ακατάστατο κρεβάτι με κάποια πεταμένα ρούχα στο πάτωμα, ένα χάδι της ηρωίδας στον εαυτό της και ένα λουλούδι στο πλάι, ίχνη μιας επιθυμίας που συνεχίζει να υπάρχει. Το λουλούδι ως σύμβολο της γυναικείας σεξουαλικότητας, το κλειδί προς την απελευθέρωση που βρίσκεται μέσα στην ηρωίδα, οι καθρέφτες του ναρκισσισμού, ο άνδρας εκπρόσωπος της πατριαρχικής εξουσίας και ένα μαχαίρι αντικείμενο βίας και κινδύνου, που μετατρέπεται στα χέρια της ηρωίδας μας από φαλλικό σύμβολο σε σύμβολο ευνουχισμού του ανδρικού φαλλοκρατισμού. *«Η Maya θρυμματίζει την εικόνα του άντρα για να υποδηλώσει την καταστροφή των αντικειμένων που διέπουν τη σεξουαλική αντανάκλαση μιας γυναίκας, τον άντρα που είναι ταυτόχρονα η ανδρική σεξουαλικότητα και ο καθρέπτης της ναρκισσιστικής γυναικείας σεξουαλικότητας»* θα αναφέρει η Lauren Rabinovitz (Rhodes, 2011, σ. 89). Η ηρωίδα μας αρπάζει το μαχαίρι για να ορίζει η ίδια πλέον τον εαυτό της.

Το τέλος της ταινίας ασαφές. Η ηρωίδα μας είναι νεκρή, αλλά

δεν ξέρουμε ποια εκδοχή της ηρωίδας μας είναι και αν βρισκόμαστε ακόμη μέσα σε όνειρο. Άλλωστε μέχρι τώρα αποδεικνύεται ότι οι ήρωές μας είναι σε ένα όνειρο μέσα σε ένα όνειρο και δεν ξέρουμε αν έχουν βγει ποτέ από αυτόν το ατελείωτο κύκλο επαναλήψεών του. Η διττή ερμηνεία στο τέλος της ταινίας φανερώνει την προτίμηση των δημιουργών για διατήρηση της ονειρικής αμφιθυμίας έναντι μιας τυπικής τακτοποίησης ενός στρογγυλεμένου ύπνου. Αυτό το διπλό τέλος φανερώνει επίσης πως ο φαντασιακός κόσμος της ηρωίδας μας απέκτησε τόση δύναμη ώστε να γίνει πραγματικότητα (Sitney, 2002).

Στην ταινία Meshes of the Afternoon, η Maya Deren και ο Alexander Hammid καταφέρνουν να αποδώσουν με επιτυχία τη μεταμόρφωση γεγονότων και καθημερινών αντικειμένων σε ονειρικά σύμβολα, αλλά και την αυτογνωσία του ονειροπόλου, την ικανότητά του δηλαδή να αντιλαμβάνεται ότι ονειρεύεται ακόμα και όταν ονειρεύεται ότι ξυπνά. Απορρίπτοντας ονειρικές συμβάσεις και μέσα από μία εμμονικά επαναλαμβανόμενη σειρά ονείρων μέσα στο ίδιο όνειρο με παραλλαγές του αρχικού γεγονότος, καταφέρνουν να ενσωματώσουν τους ονειρικούς μηχανισμούς της συμπύκνωσης και της μετάθεσης προκειμένου να οδηγηθούμε στη σημασιοδότηση (Sitney, 2002). Καταφέρνουν να μετατρέψουν την ταινία σε μια προβολή ψυχικών συγκρούσεων όπου η πραγματικότητα και το όνειρο συγχέονται, αφήνοντας τον θεατή να ανιχνεύσει τα όρια της ταυτότητας και της επιθυμίας.

Κλείνοντας, τα ποιητικά λόγια της Maya Deren είναι αρκετά για να περιγράψουν τη στιγμή της διαπλοκής των δύο κόσμων: *«Μια ρωγμή που αφήνει το φως ενός άλλου κόσμου να λάμπει μέσα»* (Deren, 2005, σ.192).

Βιβλιογραφία

Deren, M. (2005). Essential Deren: Collected writings on film (A Letter). Ed. Bruce R. McPherson. New York: McPherson & Company.

Freud, S. (2013). Η ερμηνεία των ονείρων. Αθήνα: Εκδόσεις Επίκουρος.

Gadassik, A. (2012). Review of Meshes of the Afternoon, by John David Rhodes. The Moving Image: The Journal of the Association of Moving Image Archivists, 12(1), 139–142. https://doi.org/10.5749/movingimage.12.1.0139

Lebeau, V. (2024). Ψυχανάλυση και Κινηματογράφος. Το παιχνίδι των σκιών. 2η έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Ma, L. (2022). The Overlap of Confusion: Self and Dreams in Maya Deren's Experimental Film. Scientific and Social Research. Volume 4 Issue 2. 139-143. 10.26689/ssr.v4i2.3620.

Metz, C. (2007). Ψυχανάλυση και Κινηματογράφος. Το Φαντασιακό Σημαίνον. Αθήνα: Εκδόσεις Πλέθρον.

Rhodes, J. D. (2011). Meshes of the Afternoon (BFI Film Classics). London: British Film Institute London/Palgrave MacMillan.

Sitney, P. A. (2002). Meshes of the Afternoon in Visionary Film: The American Avant-Garde 1943-2000. p. 3-15. 3rd Edition. New York: Oxford University Press.

Thompson, K. & Bordwell, D. (2017).Ιστορία του κινηματογράφου. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Φιλμογραφία

Deren, M. (Director) & Hammid, A. (Director). (1943). Meshes of the Afternoon [Κινηματογραφική Ταινία]. USA.

το διήγημα στα «α»

πρώτη ανάγνωση

Άντον Τσέχοφ

Ο άνθρωπος στη θήκη

Το διήγημα «Άνθρωπος σε θήκη» αποτελεί ένα από τα διηγήματα μιας τριλογίας, στην οποία δώσαμε αυθαίρετα τον τίτλο «Ιβαν Ίβανιτς και Μπούρκιν», δύο προσώπων τα οποία χρησιμοποιεί ο Τσέχοφ ως υποβολείς. Τα άλλα δύο διηγήματα είναι «Τα Φραγκοστάφυλα» και το «Για την Αγάπη». «Τα Φραγκοστάφυλα», αυτό το εμβληματικό διήγημα του Τσέχοφ, το παρουσιάσαμε στα φιλόξενα «αντιτετράδια» σε παλαιότερο τεύχος.

Ο «Άνθρωπος σε Θήκη» είναι ένας ακραία έμφοβος γραφειοκράτης, ένας απόλυτα ψοφοδεής καθηγητής Ελληνικών και Λατινικών στα ρωσικά Γυμνάσια, τον οποίο περιγράφει απαράμιλλα ο Τσέχοφ σε όλη του την ελεεινή αποστολή μέσα στη ρωσική νεότητα. Ένας άνθρωπος της καταστροφής και της οδύνης, χωρίς ικμάδα ανθρωπιάς απέναντι σε όλους και –προφανώς– στον εαυτό του.

Η παρούσα μετάφραση δεν έγινε από τα ρωσικά αλλά από τα γερμανικά και την επιμέλεια έκανε ο Παντελής Ανδριώτης. Η μετάφραση έγινε από τον Γιάννη Παπαδόπουλο, τον οποίο και βαραίνουν αποκλειστικά ενδεχόμενες αστοχίες. Μεταφράσαμε το διήγημα από μια ανατολικογερμανική έκδοσης διηγημάτων του Τσέχωφ με ημερομηνία 1947, από τις εκδόσεις «Ίνζελ , Βιβλία Τσέπης». Η έκδοση ήταν δίτομη: ο πρώτος τόμος είχε τίτλο «Η Κυρία με το Σκυλάκι και άλλα διηγήματα» και ο δεύτερος «Το Παραστράτημα και άλλα διηγήματα». Την ανθολόγηση και τον επίλογο έκανε ο γερμανός εκδότης, κριτικός ρωσικής λογοτεχνίας, αντιναζιστής στα δύσκολα χρόνια της ναζιστικής κυριαρχίας και κομμουνιστής, Βέρνερ Μπέρτχελ. Την μετάφραση απ' τα ρωσικά στα γερμανικά έκανε ο σημαντικότερος σλαβολόγος, ο βαθύτερος γνώστης της ρωσικής λογοτεχνίας, και σημαντικός μεταφραστής της, Ράινχολντ Τράουτμαν. Η δίτομη αυτή έκδοση είχε εικονογραφηθεί από δύο ζωγράφους: τον Ούγγρο Αντρέ Καράκας, καθηγητή στη Σχολή Καλλών Τεχνών της Βουδαπέστης και αργότερα, ο γερμανός Λουτς Ζίμπερτ εικονογράφησε τον δεύτερο τόμο.

Γιάννης Παπαδόπουλος

Στην άκρη του χωριού Μιρονοσίσκογιε αργοπορημένοι κυνηγοί κάθισαν στον αχυρώνα του κοινοτάρχη Προκόφιγ για να περάσουν τη νύχτα. Ήταν μόνο δύο: Ο κτηνίατρος Ιβάν Ίβανιτς και ο δάσκαλος γυμνασίου, ο Μπούρκιν. Ο Ιβάν Ίβανιτς είχε ένα πολύ περίεργο διπλό πατρικό επίθετο: Τσίμσα- Χιμαλάισκιγ, που δεν του ταίριαζε καθόλου και σε όλη την περιφέρεια τον αποκαλούσαν απλώς με το μικρό του όνομα και το πατρώνυμό του. Έμενε κοντά στην πόλη, σ' ένα ιπποφορβείο και είχε βγει για κυνήγι ώστε να πάρει καθαρό αέρα. Αντίθετα, ο δάσκαλος του γυμνασίου, ο Μπούρκιν, ήταν κάθε καλοκαίρι καλεσμένος του δούκα Ρ και στην περιοχή αυτή αισθανόταν από καιρό σαν στο σπίτι του.

Δεν κοιμόντουσαν. Ο Ιβάν Ίβανιτς, ένας ψηλόσωμος, ισχνός, ηλικιωμένος άντρας με μακρύ μουστάκι καθόταν έξω στην είσοδο και κάπνιζε την πίπα του. Το φεγγάρι τον φώτιζε. Ο Μπούρκιν ήταν ξαπλωμένος μέσα, πάνω στο άχυρο και στο σκοτάδι δεν μπορούσε να τον δει κανένας.

Διηγούνταν κάθε λογής ιστορίες. Μεταξύ άλλων μιλούσαν για το γεγονός πως η γυναίκα του κοινοτάρχη, η Μάβρα, μια υγιής και καθόλου κουτή γυναίκα, σε όλη της τη ζωή δεν είχε βγει ποτέ της απ' το χωριό που γεννήθηκε, δεν είχε δει ποτέ μια πόλη ή ένα σιδηρόδρομο και τα τελευταία δέκα χρόνια καθόταν πάντοτε πίσω από τη σόμπα και μόνο τα βράδια έβγαινε στον δρόμο.

«Τι το παράξενο υπάρχει σ' αυτό!» είπε ο Μπούρκιν. «Άνθρωποι οι οποίοι είναι εκ φύσεως μοναχικοί, που αποσύρονται όπως τα καβούρια ή τα σαλιγκάρια δεν είναι καθόλου σπάνιοι σ' αυτόν τον κόσμο. Ίσως εδώ να βρίσκεται ένας αταβισμός, μια επιστροφή στην εποχή που ο πρόγονος του ανθρώπου δεν ήταν συντροφικό ζώο και ζούσε μοναχικά στη σπηλιά του ή πάλι ίσως αυτό είναι μια παραλλαγή του ανθρώπινου χαρακτήρα, ποιος ξέρει; Δεν είμαι φυσιολόγος για να θέτω τέτοια ερωτήματα. θέλω μόνο να πω πως τέτοιοι άνθρωποι, όπως η Μάβρα, δεν είναι καθόλου σπάνιες περιπτώσεις. Δεν χρειάζεται όμως να ψάχνουμε μακριά: πριν περίπου δυο μήνες, πέθανε στην πόλη μας ο συνάδελφός μου, ο Μπελικόφ, ο δάσκαλος των ελληνικών. Ασφαλώς θα έχετε ακούσει γι' αυτόν. Έκανε εντύπωση που πάντοτε, ακόμη και με ωραίο καιρό, έβγαινε έξω με γαλότσες και ομπρέλα και ήταν αψεγάδιαστα ντυμένος μ' ένα ζεστό πανωφόρι με βάτες. Η ομπρέλα του ήταν βαλμένη σε μια θήκη, το ρολόι του ήταν σε μια θήκη από γκρίζο δέρμα και όταν έβγαζε έξω τον σουγιά του για

να ξύσει το μολύβι του, τότε και ο σουγιάς του ήταν χωμένος σε μια θήκη. Και το πρόσωπό του φαινόταν σαν να ήταν χωμένο σ' ένα κάλυμμα γιατί το έκρυβε μόνιμα στο σηκωμένο γιακά τού πανωφοριού του. Φορούσε σκούρα γυαλιά, μια πλεκτή ζακέτα, τα αυτιά του τα βούλωνε με βάτες κι όταν καθόταν σε μια άμαξα, ζητούσε να σηκωθεί η οροφή. Με μια λέξη ο άνθρωπος αυτός είχε τη συνεχή, ανυπέρβλητη ανάγκη να περιβάλλεται μ' ένα κάλυμμα, ας το πούμε να καταστεί ο ίδιος μια θήκη που θα τον απομονώσει και θα τον προστατεύσει από εξωτερικές επιδράσεις. Η πραγματικότητα τού δημιουργούσε ανησυχία, τον τρόμαζε και ίσως για να δικαιολογήσει την επιφύλαξή του και την αντιπάθειά του απέναντι στο παρόν, επαινούσε πάντοτε το παρελθόν και πράγματα που ποτέ δεν είχαν υπάρξει. Οι αρχαίες γλώσσες, τις οποίες δίδασκε, ήταν γι' αυτόν μόνο γαλότσες και ομπρέλες με τις οποίες προστατευόταν από την πραγματική ζωή.

"Ω, πόσο όμορφη, πόσο εύηχη είναι η ελληνική γλώσσα!" φρόντιζε να λέει με γλυκιά έκφραση στο πρόσωπο και προς απόδειξη των λεγομένων του σήκωνε τα μάτια ψηλά και έλεγε: "Anthropos!"

Ακόμη και τις αντιλήψεις του προσπαθούσε ο Μπελικόφ να τις πακετάρει σε μια θήκη. Σαφείς τού ήταν μόνον οι διαταγές και τα άρθρα στις εφημερίδες, στα οποία κάτι απαγορευόταν. Αν σε μια διαταγή απαγορεύονταν στους μαθητές να εμφανίζονται στο δρόμο μετά τις εννέα το βράδυ ή όταν σ' ένα άρθρο εφημερίδας απαιτείτο η απαγόρευση του σαρκικού έρωτα, τότε αυτά τού ήταν σαφή και απολύτως καθορισμένα: ήταν απαγορευμένα και τέρμα. Σε κάτι όμως που εγκρίνεται, σε κάτι που επιτρέπεται, κρυβόταν γι' αυτόν πάντοτε κάτι αμφίβολο, κάτι άρρητο και ασαφές. Αν στην πόλη εγκρινόταν ένας δραματικός θίασος, μια διάλεξη ή μια παράθεση τσαγιού, φρόντιζε να κουνάει το κεφάλι και να λέει χαμηλόφωνα: "Όλα αυτά είναι ασφαλώς καλά, πολύ όμορφα, αρκεί όμως εκεί να μη συμβεί κάτι!"

μετάφραση
Γιάννης Παπαδόπουλος

επιμέλεια
Παντελής Ανδριώτης

Κάθε ενόχληση, συναναστροφή, παρέκκλιση από τον κανόνα τον καθιστούσε κατσούφη, ακόμη κι αν αυτό στην πραγματικότητα δεν τον αφορούσε. Αν ένας συνάδελφος αργούσε στην κατάνυξη ή κυκλοφορούσαν φήμες για έναν καυγά γυμνασιόπαιδων ή αν μια δασκάλα εμφανιζόταν αργά το βράδυ με έναν αξιωματικό, αυτός εξάπτονταν πολύ και έλεγε ακατάπαυστα: "Μόνο μη συμβεί κάτι εκεί!". Και στις συνεδριάσεις του συλλόγου των δασκάλων, μας γινόταν ενοχλητικός με την προσοχή του, με την καχυποψία του και τις αποστειρωμένες υποδείξεις του ότι, για παράδειγμα, η νεολαία στο γυμνάσιο αρρένων και θηλέων συμπεριφέρεται άσχημα, στις τάξεις γίνεται φασαρία –αχ, μόνο μη φτάσει στις ανώτερες αρχές και δημιουργηθεί εξ αιτίας αυτού κάποιο θέμα!– και αν κάποιος απέκλεισε από τη δευτέρα τάξη τον Πετρόφ και από την τρίτη τον Γιεγκόροφ, αυτό θα ήταν πολύ καλό. Και τι νομίζετε; Με τους αναστεναγμούς του, τη φοβικότητά του, τα σκοτεινά γυαλιά του πάνω στο μικρό και χλωμό του πρόσωπο –ξέρετε, σ' ένα μικρό πρόσωπο σαν της νυφίτσας– μας καταπίεζε όλους και υποχωρούσαμε, δώσαμε στον Πετρόφ και στον Γιεγκόροφ κακούς χαρακτηρισμούς στη διαγωγή τους, τους κλείσαμε στο πειθαρχείο, και τελικά τους αποβάλλαμε και τους δύο από το σχολείο.

Είχε την παράξενη συνήθεια να μας επισκέπτεται τον ένα μετά τον άλλο στο διαμέρισμά μας: έρχεται σε έναν συνάδελφο, κάθεται και σιωπά σαν να ήθελε κάτι να κατασκοπεύσει. Έτσι κάθεται για διάρκεια μιας ή δυο ωρών και μετά φεύγει πάλι. Αυτές τις επισκέψεις τις ονόμαζε «διατήρηση καλών σχέσεων προς τους συναδέλφους». Του έπεφτε προφανώς βαρύ να έρχεται και να κάθεται, το έκανε μόνο γιατί το θεωρούσε συναδελφικό του καθήκον. Εμείς οι δάσκαλοι τον φοβόμαστε. Μάλιστα, βλέπετε, οι δάσκαλοί μας είναι ασφαλώς σκεπτόμενοι, επιμελείς άνθρωποι... Έχουν διαβάσει Τουργκιένγιεφ και Στσέντριν, αλλά αυτό το ανθρωπάκι με τις γαλότσες και την ομπρέλα τυραννούσε όλο το γυμνάσιο δεκαπέντε γεμάτα χρόνια! Τι λέω το γυμνάσιο; Όλη την πόλη! Οι κυρίες μας δεν μπορούσαν τις Κυριακές να διοργανώσουν τις λατρεμένες τους παραστάσεις, επειδή φοβόταν πως μπορούσε αυτός να λάβει γνώση. Επίσης ο κλήρος φοβόταν κατά τη διάρκεια της νηστείας να φάει κάτι απαγορευμένο και να παίξει χαρτιά. Υπό την επιρροή τέτοιων ανθρώπων, όπως ο Μπελικόφ, άρχισαν στην πόλη μας κατά τα τελευταία δέκα-δεκαπέντε χρόνια να φοβούνται. Φοβόντουσαν να μιλήσουν μεγαλόφωνα, να γράψουν γράμματα, να κάνουν γνωριμίες, να διαβάσουν βιβλία, φοβόντουσαν να βοηθήσουν τους φτωχούς και να μάθουν στους ανθρώπους ανάγνωση και γραφή...»

Ο Ιβάν Ίβανιτς ήθελε κάτι να πει, ξερόβηξε, άναψε πρώτα την πίπα του, κοίταξε ψηλά το φεγγάρι και μετά είπε προφέροντας αργόσυρτα: «Ναι λοιπόν, σκεπτόμενοι, επιμελείς άνθρωποι διαβάζουν Τουργκιένγιφ, Τσέντριν και Μπούρκλε και τα λοιπά και μετά υποτάσσονται και τα υπομένουν όλα... Ναι, ναι, έτσι είναι τα πράγματα.»

«Ο Μπελικόφ έμενε στο ίδιο σπίτι μ' εμένα», συνέχισε ο Μπούρκιν. «Στον ίδιο όροφο, διπλανή πόρτα, βλεπόμασταν συχνά και γνώριζα τη ζωή του στο σπίτι. Και στο σπίτι η ίδια ιστορία: Νυχτικό, σκούφος ύπνου, σφαλιστά παντζούρια, σύρτες, μια ολόκληρη σειρά απαγορεύσεων, περιορισμών και αχ! Μη μου συμβεί τίποτε! Το να τρώει νηστίσιμα γεύματα είναι βλαβερό, αλλά και κατά την περίοδο της νηστείας να τρώει κρέας, δεν πάει, γιατί πιθανόν κάποιος θα μπορούσε να πει ότι ο Μπελικόφ δεν κρατάει τις νηστείες. Οπότε έτρωγε ποταμίσια πέρκα με αγελαδινό βούτυρο. Γυναικεία υπηρεσία δεν ήθελε να έχει, από φόβο μήπως κάποιος σκεφθεί άσχημα γι' αυτόν, οπότε προσέλαβε για μάγειρα τον Αφανάσιγ, έναν ηλικιωμένο άντρα περίπου εξήντα ετών, ο οποίος τις περισσότερες φορές ήταν μεθυσμένος και μισότρελος. Υπήρξε παραπαίδι αξιωματικών και κάτι σκάμπαζε από μαγειρική. Αυτός ο Αφανάσιγ στεκόταν συνήθως με σταυρωμένα τα χέρια μπρος στην πόρτα και μουρμούριζε αναστενάζοντας συνεχώς το ίδιο: "σήμερα έχουν θρονιαστεί για τα καλά μέσα."

Ο Μπελικόφ είχε ένα υπνοδωμάτιο, μικρό σαν μπαούλο, και το κρεβάτι του είχε μια κουρτίνα. Όταν έπεφτε να κοιμηθεί τραβούσε την κουβέρτα πάνω απ' το κεφάλι. Μέσα ήταν πολύ ζεστά και πνιγηρά, ο αέρας χτυπούσε στις κλειδωμένες πόρτες, η σόμπα βούιζε, απ' την κουζίνα ηχούσαν αναστεναγμοί. Αναστεναγμοί που ανήγγελλαν συμφορά.

Ένιωθε φόβο κάτω απ' την κουβέρτα του. Φοβόταν ότι θα μπορούσε να συμβεί κάτι, ο Αφανάσιγ να τον δολοφονήσει, κλέφτες να τρυπώσουν και όταν μετά αποκοιμιόταν είχε τρομακτικά όνειρα. Το πρωί, όταν πηγαίναμε μαζί στο γυμνάσιο ήταν άκεφος, χλωμός και μπορούσε να διακρίνει κανείς ότι το γυμνάσιο με τους πολλούς ανθρώπους, το γυμνάσιο σαν όλον, του ήταν τρομερά απωθητικό και του ήταν βασανιστικό, σε αυτόν τον εκ φύσεως μοναχικό άνθρωπο, να περπατάει δίπλα μου.

"Συνεχίζει και τώρα να γίνεται φασαρία στις αίθουσες», έλεγε, ενώ πάσχιζε να δώσει μια εξήγηση για τη μελαγχολική του διάθεση. «Είναι πράγματι εντελώς ανάρμοστο."

Και αυτός ο δάσκαλος των ελληνικών, αυτός ο άνθρωπος

μέσα σε θήκη, μπορείτε να το φανταστείτε, παραλίγο να παντρευτεί.»

Ο Ιβάν Ίβανιτς κοίταξε γρήγορα γύρω του και είπε: «Δεν μου κάνετε πλάκα!»

«Ναι, παραλίγο θα είχε παντρευτεί, τόσο κωμικό ακούγεται. Αποκτήσαμε έναν καινούργιο δάσκαλο Ιστορίας και Γεωγραφίας, έναν κάποιο Μιχαήλ Σάβιτς Κοβαλένκο, έναν Ουκρανό. Δεν ήρθε μόνος του, αλλά με την αδελφή του, τη Βαρίνγιακα. Ήταν νέος, ψηλόσωμος, μελαχρινός και είχε τεράστια χέρια. Το έβλεπε κάποιος στο πρόσωπό του ότι θα είχε μια μπάσα φωνή και πράγματι η φωνή του έβγαινε σαν από βαρέλι: Μπου- μπου- μπου... Η Βαρίνγιακα δεν ήταν νέα πια, περίπου τριάντα χρονών ήταν, αλλά επίσης ψηλόσωμη, λεπτή, με μαύρα φρύδια και κόκκινα μάγουλα, κοντολογίς όχι κορίτσι αλλά μια καραμέλα και πολύ ζωηρή, φωνακλού, τραγουδούσε πάντοτε ουκρανικά ρομάντζα και γελούσε. Δεν προλάβαινε κάποιος να πει κάτι και ηχούσε κιόλας το δυνατό της γέλιο: Χα-χα-χα!

Την πρώτη μας στενότερη γνωριμία με τους Κοβαλένκο την κάναμε, όπως θυμάμαι, στην ονομαστική εορτή του διευθυντή. Μεταξύ των κακόκεφων, βαρετών παιδαγωγών, οι οποίοι εμφανίστηκαν στην ονομαστική εορτή, βιώσαμε ξάφνου, πως μια νέα Αφροδίτη γεννήθηκε από τον αφρό: περπατούσε με τα χέρια στηριγμένα στη μέση, γελούσε, τραγουδούσε, χόρευε... Τραγουδούσε γεμάτη συναίσθημα στα ουκρανικά: "οι αέρηδες φυσούν", μετά ένα ακόμη ρομάντζο και ακόμη ένα, κι όλους μας μάγεψε, του Μπελικόφ συμπεριλαμβανομένου. Αυτός καθόταν δίπλα της και έλεγε με το πιο γλυκό χαμόγελο: "η ουκρανική διάλεκτος θυμίζει στην απαλότητά της και τη μελωδία της την αρχαία ελληνική γλώσσα".

Αυτό την κολάκευσε και γεμάτη συναίσθημα ξεκίνησε να διηγείται παραστατικά πως στην περιφέρεια Χαντγιάτς έχει στην κατοχή της ένα κτήμα και εκεί ζει η μανούλα της, πως το κτήμα έχει τόσα πολλά αχλάδια, τόσα πεπόνια, τόσα "κομπάκεν"! Στα ουκρανικά "κομπάκεν" λέγονται τα κολοκύθια και τα πανδοχεία σένκεν και μαγειρεύουν στο σπίτι μια σούπα λαχανικών με μπλε και κόκκινα παντζάρια που "έχει τρομερή γεύση."

Παρακολουθούσαμε και παρακολουθούσαμε και ξαφνικά μας ήρθε σε όλους η ίδια σκέψη. "Ωραία θα ήταν να τους παντρέψουμε τους δυό τους ", μου είπε η σύζυγος τού διευθυντή χαμηλόφωνα.

Και ξαφνικά θυμηθήκαμε πως ο Μπελικόφ μας δεν ήταν παντρεμένος και μας φάνηκε περίεργο ότι μέχρι τώρα δεν είχαμε καθόλου προσέξει μια τόσο σημαντική λεπτομέρεια της ζωής του και την είχαμε αφήσει στην άκρη. Πώς συμπεριφέρεται εν γένει στο γυναικείο φύλο, πώς αντιμετωπίζει για τον εαυτό του το σημαντικό αυτό θέμα; Παλιότερα αυτό δεν μας ενδιέφερε καθόλου. Και ίσως δεν το θεωρούσαμε δυνατόν ότι μπορεί να αγαπήσει ένας τέτοιος άνθρωπος, ο οποίος με όλους τους καιρούς έβγαινε έξω με γαλότσες και κοιμόταν πίσω από μια κουρτίνα κρεβατιού.

"Έχει καιρό τώρα περάσει τα σαράντα και αυτή είναι τριάντα...", είπε η σύζυγος του διευθυντή για να εξηγήσει τη σκέψη της. "Πιστεύω πως θα τον έπαιρνε."

Τι άλλο εκτός από πλήξη δεν συμβαίνει σε μας εδώ στην επαρχία, πόσα αχρείαστα και ανόητα πράγματα! Και επιπλέον δεν συμβαίνουν αυτά που θα ήταν απαραίτητα. Τώρα δηλαδή, τι μας έπιασε ξαφνικά να παντρέψουμε αυτόν τον Μπελικόφ, τον οποίο ως σύζυγο δεν μπορούσε να τον φανταστεί κανείς; Η σύζυγος του διευθυντή, η σύζυγος του σχολικού επιθεωρητή και όλες οι άλλες κυρίες του γυμνασίου σαφώς ξανάνιωσαν και έγιναν επιπλέον πιο ευχάριστες όταν είδαν μπροστά τους ένα στόχο ζωής. Η σύζυγος του διευθυντή παίρνει στο θέατρο ένα θεωρείο και στο θεωρείο της βλέπουμε να κάθεται η Βαρίνγιακα με μια βεντάλια, λαμπερή, ευτυχισμένη και δίπλα της ο Μπελικόφ, κοντός, μπασμένος, σαν να τον τράβηξαν έξω απ' τη θήκη του με μια λαβίδα. Δίνω μια εσπερίδα και οι κυρίες ζητούν: πρέπει οπωσδήποτε να καλέσω τον Μπελικόφ και την Βαρίνγιακα. Με μια λέξη, το νερό μπήκε στ' αυλάκι.

Και απεδείχθη ότι η Βαρίνγιακα δεν ήταν απρόθυμη να παντρευτεί. Στον αδελφό της, η ζωή της δεν ήταν ιδιαιτέρως άνετη, ξέραμε πως όλη μέρα διαφωνούσαν και αρπάζονταν. Για παράδειγμα: Ο Κοβαλένκο προχωράει στο δρόμο, ένας υψηλόσωμος, υγιής κρεμανταλάς, με κεντητό πουκάμισο, μπροστά του κρέμεται ένα τσουλούφι κάτω απ' το σκούφο. με το ένα χέρι κρατάει μια στοίβα βιβλία, στο άλλο ένα χοντρό ροζιασμένο ραβδί. Πίσω του περπατά η αδελφή του, ομοίως κρατώντας βιβλία.

"Αλλά Μιχάλιγικ, δεν τα διάβασες καθόλου!" φωνάζει δυνατά. "Σου λέω, ορκίζομαι, ούτε τα κοίταξες!"

"Κι εγώ σου λέω: τα διάβασα!" φωνάζει ο Κοβαλένκο και χτυπάει το ραβδί στο έδαφος.

"Αχ, Θεέ μου, Μίντσικ! Τι εξάπτεσαι, μια απλή συζήτηση κάνουμε!"

"Κι εγώ σου λέω: τα διάβασα!" φωνάζει ακόμη δυνατότερα ο Κοβαλένκο.

Και στο σπίτι επικρατούσαν καυγάδες και ας είχαν επισκέπτες. Το να ζει έτσι της ήταν προφανώς βαρετό, ποθούσε ένα δικό της σπίτι και έπρεπε να ληφθεί υπ' όψη και η ηλικία της: Ο καιρός που μπορούσε να διαλέξει είχε περάσει, έπρεπε να παντρευτεί τον πρώτο τυχόντα και ας ήταν ένας δάσκαλος ελληνικών. Και πρέπει να ειπωθεί πως στην πλειοψηφία των νέων γυναικών είναι εντελώς αδιάφορο ποιον παντρεύονται, όταν τέλος πάντων παντρεύονται, και όπως και να είναι, σε κάθε περίπτωση, η Βαρίνγιακα άρχισε να δείχνει σαφώς την εύνοια της στον Μπελικόφ.

Και ο Μπελικόφ; Ερχόταν στον Κοβαλένκο όπως ακριβώς ερχόταν σε μας. Ερχόταν σ' αυτόν, καθόταν και σιωπούσε. Σιωπούσε και η Βαρίνγιακα τού τραγουδούσε στα ουκρανικά "οι αέρηδες φυσούν" ή τον κοίταζε συλλογισμένη με τα μαύρα μάτια της ή ξέσπαγε ξαφνικά σε γέλια: "Χα, χα, χα!"

Στις υποθέσεις του έρωτα και ιδιαιτέρως στο θέμα του γάμου η πειθώς παίζει ένα σημαντικό ρόλο. Όλοι –τόσον οι συνάδελφοι, όσο και οι κυρίες– άρχισαν να ενθαρρύνουν τον Μπελικόφ ότι πρέπει οπωσδήποτε να παντρευτεί, ότι δεν του μένει τίποτε άλλο πλέον στη ζωή από το να παντρευτεί: Εμείς όλοι θα του ευχόμασταν ευτυχία, έλεγαν με σοβαρά πρόσωπα και κάθε είδους κοινοτυπίες, για παράδειγμα, ο γάμος είναι ένα πρώτο βήμα στη ζωή. Επιπλέον η Βαρίνγιακα δεν ήταν επ' ουδενί άσχημη, ήταν ενδιαφέρουσα, κόρη ενός κρατικού συμβούλου, κατείχε ένα κτήμα και πάνω απ' όλα ήταν η πρώτη γυναίκα που τον αντιμετώπισε φιλικά –να το πούμε εγκάρδια– το κεφάλι του άρχισε να γυρίζει και πείστηκε πως πρέπει να παντρευτεί...»

«Θα έπρεπε όμως κάποιος να του αφαιρέσει τις γαλότσες και την ομπρέλα», είπε ο Ιβάν Ίβανιτς.

«Όχι, φαντάζεστε, αυτό αποδείχθηκε αδύνατον. Τοποθέτησε το πορτρέτο της Βαρίνγιακα πάνω στο γραφείο του, μετά ήρθε σε μένα και μιλούσε για τη Βαρίνγιακα, για την οικογενειακή ζωή και για το ότι ό γάμος είναι ένα σοβαρό βήμα στη ζωή. Ήταν συχνά στους Κοβαλένκο, όμως δεν άλλαξε σε καμία περίπτωση τον τρόπο ζωής του. Αντίθετα: Η απόφασή του να παντρευτεί επέδρασε πάνω του παθολογικά, έγινε πετσί και κόκκαλο, χλόμιασε και φάνηκε να χώνεται βαθύτερα στη θήκη του.

"Η Βαρβάρα Σαβίσκα μου αρέσει", μου είπε μια φορά με ένα

αδύνατο, στραβό χαμόγελο, "και ξέρω ότι ο κάθε άνθρωπος πρέπει οπωσδήποτε να παντρευτεί αλλά... ξέρετε, όλα αυτά ήρθαν τόσο ξαφνικά... Πρέπει να το συλλογιστεί κανείς σε βάθος."

"Τι υπάρχει σ' αυτό να συλλογιστεί" του είπα, "παντρευτείτε και όλα καλά."

"Όχι, ο γάμος είναι ένα σοβαρό βήμα στη ζωή, πρέπει κανείς προτού παντρευτεί να σταθμίσει τις υποχρεώσεις που τον περιμένουν, τις ευθύνες... ώστε αργότερα να μη συμβεί κάτι. Αυτό με ανησυχεί τόσο που δεν μπορώ πια να κοιμηθώ τη νύχτα. Και φοβάμαι, ειπωμένο ειλικρινά: αυτή και ο αδελφός της έχουν τόσο περίεργες αντιλήψεις, έχουν, ξέρετε, κρίνουν τα πράγματα με τόσο ιδιαίτερο τρόπο και αυτή έχει έναν πολύ ζωηρό χαρακτήρα. Παντρεύεται κανείς αλλά αργότερα, εν ριπή οφθαλμού, καταλήγει ποιος ξέρει σε τι καταστάσεις."

Και δεν της έκανε καμία πρόταση γάμου, το ανέβαλε συνεχώς προς μεγάλο θυμό της συζύγου του διευθυντή και των λοιπών κυριών. Συνεχώς στάθμιζε τις μελλοντικές υποχρεώσεις και ευθύνες, εν τω μεταξύ πήγαινε σχεδόν κάθε μέρα περίπατο με τη Βαρίνγιακα: ίσως, σκεπτόταν, πως στη θέση του, αυτό ήταν το καθήκον του. Ερχόταν συνεχώς σε μένα για να κουβεντιάσουμε περί της οικογενειακής ζωής και κατά πάσα πιθανότητα θα της έκανε πρόταση γάμου και θα πραγματοποιείτο ένας από τους πλέον περιττούς και ανόητους γάμους, όπως γίνονται σε μας χιλιάδες από πλήξη και οκνηρία, αν δεν υφίστατο ξαφνικά ένα "κολοσσιαίο σκάνδαλο". Πρέπει εδώ να προσθέσω πως ο αδελφός της Βαρίνγιακα μισούσε τον Μπελικόφ απ' την πρώτη μέρα της γνωριμίας τους και δεν μπορούσε να τον αντέξει.

"Δεν αντιλαμβάνομαι", μας έλεγε και κούναγε τους ώμους του, "δεν αντιλαμβάνομαι πώς μπορείτε και χωνεύετε αυτόν τον γλύφτη, αυτόν τον απεχθή λωλό. Αχ, κύριοί μου, πώς μπορείτε γενικά και ζείτε εδώ! Σ΄ εσάς εδώ επικρατεί μια απδιαστική, πνιγηρή ατμόσφαιρα. Είστε όμως εσείς παιδαγωγοί, δάσκαλοι; Είστε θεσιθήρες, σ' εσάς εδώ δεν υπάρχει κανένας ναός της επιστήμης αλλά μια δημόσια υπηρεσία και βρωμάει τέτοια ξινίλα, όπως σ' έναν αστυνομικό σταθμό. Όχι, αγαπητοί μου, για λιγάκι ακόμη θα εμπλακώ εδώ και μετά θα πάω στο κτήμα μου να πιάνω καβούρια και να διδάσκω τα παιδιά των μουζίκων. Θα φύγω, αλλά εσείς! Μείνετε λοιπόν εδώ με τον Ιούδα σας – ο διάολος να τον πάρει!" Είτε ταρακουνιόταν απ' τα γέλια, γελούσε μέχρι δακρύων "τι μου θρονιάζεται αυτός συνέχεια; Τι θέλει; Θρονιάζεται και χαζοκοιτάει."

Έδωσε στον Μπελικόφ το παρατσούκλι: "η αράχνη". Φυσικά αποφεύγαμε να συζητήσουμε μαζί του για το ότι η αδελφή του η Βαρίνγιακα ήταν στο φτερό να παντρευτεί την αράχνη. Και όταν μια φορά η κυρία του διευθυντή έκανε έναν υπαινιγμό πάνω σ' αυτό το θέμα, πως καλό θα ήταν, η αδελφή του να πάρει για άντρα έναν τόσο σταθερό και σε όλους τόσο σεβαστό άνθρωπο, όπως ο Μπελικόφ, συνοφρυώθηκε και μουρμούρισε: "αυτό δεν με αφορά καθόλου. Από μένα έχει το ελεύθερο να παντρευτεί και μια οχιά, δεν ανακατεύομαι σε ξένες υποθέσεις."

Ακούστε τώρα τι συνέβη στη συνέχεια: κάποιος χωρατατζής σχεδίασε ένα σκίτσο: Ο Μπελικόφ βαδίζει με τις γαλότσες και ανασηκωμένα παντελόνια κάτω από μια ανοικτή ομπρέλα, στο πλευρό του έχει την Βαρίνγιακα και από κάτω η υπογραφή: "ο ερωτευμένος Anthropos". Ο σχεδιαστής πρέπει να δούλεψε πάνω σ' αυτό περισσότερο από μια νύχτα γιατί έλαβαν από ένα αντίγραφο όλοι οι δάσκαλοι του γυμνασίου αρρένων και θηλέων, οι δάσκαλοι του σεμιναρίου και οι υπάλληλοι. Και ο Μπελικόφ έλαβε ένα. Η γελοιογραφία τού προκάλεσε μια φρικτή εντύπωση.

Βγήκαμε μαζί απ' το σπίτι –ήταν μόλις πρωτομαγιά, μια Κυριακή και όλοι μας δάσκαλοι και γυμνασιόπαιδα, είχαμε συμφωνήσει να συναντηθούμε στο γυμνάσιο και στη συνέχεια να πάμε με τα πόδια έξω απ' την πόλη, στο δασάκι– προχωρούσαμε λοιπόν μαζί, αυτός όμως ήταν βλοσυρός, πιο σκοτεινός κι απ' τα σύννεφα της βροχής.

"Τι κακοήθεις και απαίσιοι άνθρωποι υπάρχουν όμως!" έλεγε και τα χείλη του έτρεμαν. Μάλιστα τον λυπήθηκα. Όπως πηγαίναμε ο ένας δίπλα στον άλλο, περνάει ξαφνικά –μπορείτε να το φανταστείτε– λοιπόν περνάει από μπροστά μας ο Κοβαλένκο πάνω σ' ένα διθέσιο ποδήλατο και πίσω του η Βαρίνγιακα, κι αυτή στο ποδήλατο, κόκκινη, ξαναμμένη αλλά λαμπερή και χαρούμενη.

"Πηγαίνουμε μπροστά!" φώναξε η Βαρίνγιακα. "Είναι τόσο υπέροχος ο καιρός, θαυμάσιος, τρέλα είναι!"

Εξαφανίστηκαν και οι δύο. Ο Μπελικόφ μας άλλαξε χρώμα στο πρόσωπο κι έγινε άσπρος σαν το χιόνι, ήταν σαν αποσβολωμένος. Έμεινε να στέκει και με κοίταζε... "αν μου επιτρέπετε τι σημαίνει αυτό;" ρώτησε. "Μήπως με απατά η όρασή μου; Αρμόζει όμως σε' έναν δάσκαλο γυμνασίου και σε μια κυρία να οδηγούν ποδήλατο;"

"Τι αταίριαστο υπάρχει σ' αυτό;" είπα. "Αφήστε τους να κάνουν τη βόλτα τους, όσο θέλουνε."

"Είναι όμως κάτι τέτοιο δυνατόν;" φώναξε, έκπληκτος για την ψυχραιμία μου.

"Τι είναι αυτά που λέτε:"

Και ήταν τόσο ταραγμένος που δεν ήθελε να συνεχίσει να περπατάει και γύρισε πίσω.

Την επόμενη μέρα έτριβε ακατάπαυστα και νευρικά τα χέρια του και τιναζόταν – έβλεπε κανείς στο πρόσωπό του πως αισθανόταν άσχημα. Διέκοψε μάλιστα και την παράδοση, για πρώτη φορά στη ζωή του. Για μεσημέρι δεν έφαγε τίποτε. Γύρω στο απόγευμα ντύθηκε όσο το δυνατόν πιο ζεστά αν και έξω ο καιρός ήταν καλοκαιρινός και σύρθηκε προς τους Κοβαλένκο. Η Βαρίνγιακα δεν ήταν στο σπίτι. Συνάντησε μόνον τον αδελφό της.

"Καθίστε παρακαλώ", είπε ο Κοβαλένκο ψυχρά και συνοφρυώθηκε. έμοιαζε νυσταγμένος, μόλις είχε κάνει τη μεσημεριανή του σιέστα και είχε κακή διάθεση.

Ο Μπελικόφ έμεινε περίπου για δέκα λεπτά σιωπηλός και μετά ξεκίνησε: "Ήρθα για να ξαλαφρώσω την καρδιά μου. Είμαι λυπημένος, πολύ λυπημένος. Κάποιος που με χλεύασε, με γελοιοποίησε σε μια γελοία φιγούρα και μαζί με μένα και ένα πρόσωπο πολύ κοντινό και στους δυο μας. Το θεωρώ καθήκον μου να σας διαβεβαιώσω ότι στο θέμα αυτό είμαι εντελώς αθώος... Για την κοροϊδία αυτή δεν έδωσα την παραμικρή αφορμή. Αντίθετα, όλο τον καιρό συμπεριφέρθηκα εντελώς ευπρεπώς."

Ο Κοβαλένκο γεμάτος κρυφή οργή, καθόταν εκεί και σιωπούσε. Ο Μπελικόφ περίμενε λιγάκι και μετά συνέχισε χαμηλόφωνα με λυπημένη φωνή: "Επίσης πρέπει να σας πω κάτι ακόμη. Είμαι παλιός δάσκαλος, εσείς όμως βρίσκεστε στην αρχή της σταδιοδρομίας σας και θεωρώ καθήκον μου, ως παλαιότερος συνάδελφος, να σας προειδοποιήσω. Οδηγείτε ποδήλατο, αλλά η διασκέδαση αυτή για έναν παιδαγωγό της νεότητας είναι εντελώς ανάρμοστη."

"Γιατί;" ρώτησε ο Κοβαλένκο με βαθιά μπάσα φωνή.

"Μα, πρέπει κανείς να το εξηγήσει περαιτέρω, Μιχαήλ Σάβιτς, δεν είναι εντελώς αυτονόητο; Αν ένας δάσκαλος οδηγεί ποδήλατο, τότε τι απομένει να κάνει ένας μαθητής; Να πηγαίνει με τα χέρια κάτω και τα πόδια πάνω; Καθότι αυτό μέσω μιας διάταξης δεν είναι επιτρεπτό, δεν του επιτρέπεται κάποιου να το κάνει. Εχθές έμεινα έκπληκτος! Και όταν μετά είδα και τη δεσποινίδα αδελφή σας, σκοτείνιασε μπροστά μου ο κόσμος. Μια γυναίκα ή μια νέα κοπέλα σ' ένα ποδήλατο - αυτό είναι τρομερό!"

"Τι ακριβώς θέλετε στην πραγματικότητα από μένα;"

"Θέλω μόνο ένα - σας προειδοποιώ Μιχαήλ Σάβιτς. Είστε νέος. Έχετε ακόμη μέλλον μπροστά σας. Πρέπει να συμπεριφέρεστε πολύ, πάρα πολύ προσεκτικά αλλά, εσείς τόσο συχνά ξεπερνάτε τα όρια, αχ, πόσο συχνά ξεπερνάτε τα όρια! Τριγυρνάτε με κεντητό πουκάμισο, κυκλοφορείτε στο δρόμο μόνιμα με κάποια βιβλία παραμάσχαλα και τώρα οδηγείτε και ποδήλατο. Το ότι εσείς και η αδελφή σας οδηγείτε ποδήλατο, θα το μάθει ο διευθυντής, μετά θα έρθει το θέμα στο σχολικό συμβούλιο... Τι καλό μπορεί να προκύψει από κάτι τέτοιο;»

"Το ότι εγώ και η αδελφή μου οδηγούμε ποδήλατο, κανένα δεν αφορά!" είπε ο Κοβαλένκο και έγινε κατακόκκινος. "Και όποιος αναμιγνύεται στις προσωπικές μου και οικογενειακές μου υποθέσεις, να πάει στο διάολο!"

Ο Μπελικόφ χλόμιασε και σηκώθηκε.

"Αν μου μιλάτε σ' αυτό τον τόνο, τότε δεν μπορώ να συνεχίσω", είπε. "Σας παρακαλώ, παρουσία μου να μη μιλάτε σ' αυτό τον τόνο για τους προϊσταμένους μας. Έχετε το καθήκον να συμπεριφέρεστε με σεβασμό έναντι των ανωτέρων."

"Είπα κάτι άσχημο για τους προϊσταμένους;" ρώτησε ο Κοβαλένκο και τον κοίταξε αγριεμένος. "Παρατήστε με επιτέλους στην ησυχία μου, είμαι ένας ευθύς άνθρωπος και δεν έχω διάθεση να κουβεντιάζω με ανθρώπους σαν κι εσάς. Τους ρουφιάνους δεν τους χωνεύω."

Ο Μπελικόφ άρχισε να ντύνεται γρήγορα και σε νευρική έξαψη, έχοντας στο πρόσωπό του την έκφραση του πιο έντονου τρόμου. Για πρώτη φορά στη ζωή του, του είχε πει κάποιος τέτοιες ωμότητες.

"Όσον με αφορά, μπορείτε να λέτε ότι σας αρέσει", είπε από το διάδρομο, πατώντας ήδη το πλατύσκαλο. "Πρέπει μόνο να σας επιστήσω την προσοχή στο εξής: Ίσως μας άκουσε κάποιος και για να μην παρερμηνεύσει και συμβεί κάτι εξ αιτίας αυτού, πρέπει να ανακοινώσω στον κύριο διευθυντή το περιεχόμενο της συνομιλίας μας... Τουλάχιστον σε γενικές γραμμές. Αυτό αποτελεί καθήκον μου."

"Να ανακοινώσεις; Τότε τράβα λοιπόν, ανακοίνωσε ό,τι θέλεις."

Ο Κοβαλένκο τον άρπαξε από πίσω, απ' το γιακά και του έδωσε μια σπρωξιά, έτσι που ο Μπελικόφ, με τις γαλότσες να χτυπούν, κατρακύλησε στη σκάλα. Η σκάλα ήταν ψηλή και απότομη, έφτασε όμως κάτω σώος, σηκώθηκε και ψηλάφισε τη μύτη του για να διαπιστώσει αν τα γυαλιά του είναι άθικτα. Εκείνη όμως ακριβώς τη στιγμή που ο Μπελικόφ κατρακυλούσε στη σκάλα, έμπαινε στο σπίτι η Βαρίνγιακα με δυο κυρίες. Στέκονταν κάτω και τα είδαν όλα και για τον Μπελικόφ αυτό ήταν το τρομακτικότερο. Καλύτερα να έσπαγε το λαιμό του και τα πόδια του απ' το να γίνει ο περίγελος των ανθρώπων, τώρα όλη η πόλη θα το μάθει, θα έρθει το θέμα μέχρι τον διευθυντή, μέχρι το σχολικό συμβούλιο, αν δεν προκύψει τίποτε εξ αιτίας αυτού! Θα σχεδιαστεί μια καινούργια γελοιογραφία και όλα αυτά θα τελειώσουν όταν θα λάβει διαταγή να υποβάλει την παραίτησή του... Όταν σηκώθηκε, η Βαρίνγιακα τον αναγνώρισε και όταν είδε το γελοίο του πρόσωπο, το τσαλαπατημένο του πανωφόρι, τις γαλότσες –επειδή δεν αντιλήφθηκε αμέσως περί τίνος επρόκειτο και νόμιζε πως κατρακύλησε από απροσεξία– τότε δεν μπόρεσε να κρατηθεί και άρχισε να γελάει δυνατά με ένα γέλιο που το άκουσε όλο το σπίτι: "Χα, χα, χα!"

Και αυτό από μόνο του το τρανταχτό, γάργαρο χα, χα, χα έφερε το τέλος: του γάμου και της γήινης παρουσίας του Μπελικόφ. Δεν άκουγε πια τι έλεγε η Βαρίνγιακα και δεν έβλεπε και τίποτε πια. Φτάνοντας στο σπίτι πριν απ' όλα αφαίρεσε τη φωτογραφία της απ' το γραφείο, ξάπλωσε στο κρεβάτι και δεν ξανασηκώθηκε.

Μετά από περίπου τρεις ημέρες ήρθε σε μένα ο Αφανάσιγ και με ρώτησε μήπως έπρεπε να ειδοποιήσουμε το γιατρό, γιατί με τον κύριο κάτι δεν πάει καλά. Πήγα στον Μπελικόφ. Κείτονταν πίσω απ' την κουρτίνα του κρεβατιού του, θαμμένος κάτω από μια κουβέρτα και σιωπούσε. όταν τον ρωτούσαμε κάτι, απαντούσε με ένα ναι ή με ένα όχι – αλλιώς ούτε ήχο. Κείτονταν εκεί, κοντά του πήγαινε ο Αφανάσιγ πάνω - κάτω, σκοτεινός και βλοσυρός. Αναστέναζε βαριά και μια μυρουδιά από ρακί έβγαινε απ' το στόμα του, όπως βγαίνει απ' την ταβέρνα.

Μετά από έναν μήνα ο Μπελικόφ πέθανε. Τον κηδέψαμε όλοι, αυτό σημαίνει όλοι των δύο γυμνασίων και του σεμιναρίου. Όταν βρισκόταν στο φέρετρο, το πρόσωπό του είχε μια ήπια, ευχάριστη, σχεδόν θα έλεγα χαρούμενη έκφραση, σαν να ήταν χαρούμενος που τον έβαλαν επιτέλους σε μια θήκη την οποία δεν χρειαζόταν να εγκαταλείψει πια. Ναι, είχε φτάσει σε ένα ιδεώδες του! Κατά τη διάρκεια της ταφής επικρατούσε, τρόπον τινά προς τιμή του, ένας βαρύθυμος, βροχερός καιρός, έτσι που όλοι μας φορούσαμε γαλότσες και κρατούσαμε ομπρέλες. Η Βαρίνγιακα παρευρέθη στην κηδεία και όταν το φέρετρο αφέθηκε να κυλήσει στον τάφο, έχυσε μερικά δάκρυα. Έκανα την παρατήρηση πως οι ουκρανές μόνο γελάνε ή μόνο κλαίνε, μια ενδιάμεση κατάσταση δεν υφίσταται σ' αυτές.

Πρέπει να ομολογήσω πως δημιουργεί μεγάλη ικανοποίηση να θάβονται τέτοιοι άνθρωποι, όπως ο Μπελικόφ. Όταν επιστρέψαμε απ' το νεκροταφείο είχαμε το αίσθημα της ταπεινότητας και της ψευτοευλάβειας, όμοια μ' αυτό που αισθανόμαστε πριν πολύ καιρό κατά τα παιδικά μας χρόνια, όταν οι μεγάλοι εγκατέλειπαν το σπίτι, οπότε ήταν επιτρεπτό να τριγυρνάμε στον κήπο και να απολαμβάνουμε πλήρη ελευθερία! Ακόμη μια ελευθερία, ελευθερία! Και η απλή υποψία, η πιο αμυδρή ελπίδα να την αποκτήσουμε, δίνει φτερά στην ψυχή μας, έτσι δεν είναι;

Επιστρέψαμε με χαρούμενη διάθεση απ' το νεκροταφείο. Δεν πέρασε όμως καλά καλά μια εβδομάδα και η ζωή κυλούσε πάλι όπως παλιά με την ίδια χοντροκομμένη, κοπιώδη και άνευ νοήματος ζωή, μια βεβαίως, όχι μέσω διαταγών απαγορευμένη ζωή αλλά ούτε και μία στην ουσία επιτρεπτή ζωή: τίποτε δεν έγινε καλύτερο και στην πραγματικότητα τον Μπελικόφ τον είχαμε κηδέψει αλλά πόσοι άλλοι απ' αυτούς τους ανθρώπους σε θήκη δεν υπήρχαν ακόμη!»

«Αυτό είναι το θέμα», είπε ο Ιβάν Ίβανιτς και άναψε την πίπα του.

«Πόσοι πολλοί δεν θα υπάρξουν ακόμη!» επανέλαβε ο Μπούρκιν.

Ο δάσκαλος του γυμνασίου βγήκε απ' τον αχυρώνα. Ήταν μικρόσωμος, χοντρός, εντελώς καραφλός με μαύρο γένι που του έφτανε σχεδόν μέχρι τη ζώνη. Δυο σκυλιά βγήκαν μαζί του από τον αχυρώνα.

«Το φεγγάρι, το φεγγάρι!» είπε και κοίταξε ψηλά στον ουρανό.

Ήταν ήδη μεσάνυχτα. Δεξιά φαινόταν όλο το χωριό, ο μακρύς δρόμος εκτεινόταν μακριά, περίπου πέντε βερστ. Όλα ήταν βυθισμένα σε ήσυχο, βαθύ ύπνο. Καμία κίνηση, κανένας θόρυβος, φαινόταν ελάχιστα πιστευτό ότι μπορεί στη φύση να επικρατεί τέτοια ησυχία. Αν κάποιος μέσα σε μια φεγγαρόφωτη νύχτα κοιτάξει ένα εκτεταμένο χωριό, με τις καλύβες του, τους αχερώνες του και τη θαμνώδη για βοσκή βλάστησή του, τότε ησυχάζει η ψυχή του. Στην ησυχία αυτή κάτω από τις βράδυνες σκιές είναι όλα ασφαλή από τις δυσκολίες, από τους κόπους, από τη θλίψη. Είναι όλα τόσο ήπια, τόσο μελαγχολικά, τόσο όμορφα! Σαν να κοιτάζουν κάτω ακόμη και τα αστέρια φιλικά και συγκινημένα, σαν να μην υπάρχει πια κανένα κακό στον κόσμο, παρά μόνο ευτυχία και βαθιά ειρήνη. Αριστερά στην άκρη του χωριού απλω-

νόταν τα χωράφια. Έβλεπε κανείς μακριά, πέρα απ' αυτά μέχρι τον ορίζοντα και στην εντελώς απέραντη έκταση αυτών των χωραφιών, μέσα στο φως του φεγγαριού, τίποτε δε σαλεύει, ούτε ακούγεται ο παραμικρός θόρυβος.

«Αυτό είναι το θέμα», επανέλαβε ο Ιβάν Ίβανιτς, «πως ζούμε στις πόλεις, ζούμε μέσα στη βλακεία και τη στενοκεφαλιά, γεμίζουμε άχρηστα χαρτιά και παίζουμε χαρτιά – αυτό μήπως δεν είναι θήκη; Και το ότι περνάμε όλη μας τη ζωή ανάμεσα σε μικροαπατεώνες, ιντριγκαδόρους, κουτές, άχρηστες γυναίκες, συζητάμε και ακούμε όλες τις δυνατές ανοησίες, αυτό δεν είναι λοιπόν θήκη;»

«Ώρα για ύπνο», είπε ο Μπούρκιν, «τα λέμε το πρωί.»

Πήγαν και ο δυο στον αχυρώνα και ξάπλωσαν πάνω στο άχυρο. Σχεδόν είχαν σκεπαστεί και λαγοκοιμηθεί, όταν έξαφνα άκουσαν ελαφρά βήματα: «Ταπ, ταπ...»

«Η Μάβρα είναι που γυρνάει γύρω - γύρω», είπε ο Μπούρκιν.

Τα βήματα σώπασαν.

«Βλέπουμε και ακούμε, όπως λέμε ψέματα», είπε ο Ιβάν Ίβανιτς και γύρισε πλευρό, «και μετά αποκαλούμε κάποιον, που υπομένει τα ψέματα αυτά, κουφιοκέφαλο. Υπομένουμε προσβολές και ταπεινώσεις και δεν τολμούμε να αναγνωρίσουμε ανοικτά πως κάποιος είναι με το μέρος των έντιμων και ελεύθερων ανθρώπων και οι ίδιοι λέμε ψέματα χαμογελώντας και όλα αυτά για ένα κομμάτι ψωμί, για μια ζεστή γωνιά και τον οποιοδήποτε μικρό τίτλο που δεν αξίζει μια πεντάρα, όχι, έτσι δεν μπορούμε να συνεχίσουμε να ζούμε!»

«Αυτό όμως είναι άλλου παπά ευαγγέλιο, Ιβάν Ίβανιτς», είπε ο δάσκαλος. «Αφήστε καλύτερα να κοιμηθούμε.»

Μετά από δέκα περίπου λεπτά ο Μπούρκιν είχε ήδη αποκοιμηθεί. Ο Ιβάν Ίβανιτς όμως γύριζε απ' το ένα πλευρό στο άλλο και αναστέναζε. Τελικά σηκώθηκε, βγήκε πάλι έξω, κάθισε μπροστά στην πόρτα και κάπνιζε την πίπα του.

ΤΕΛΟΣ

Ο ΚΛΕΦΤΗΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

γράφει ο Παναγιώτης Πετράς

Ο ήλιος χτύπησε στην πιο ψηλή κορφή του ψηλότερου βουνού, που στα νερά της θάλασσας παραπέρα από τις ακρογιαλιές, η σκιά της φαινόταν σαν να είναι σκιά πυραμίδας.

Ο καπετάν Ήλιος είχε ξυπνήσει πολύ πριν τη αυγή και κοιτάζοντας τ 'αστέρια στον ξάστερο ουρανό, ο νους του ήταν στο τσούρμο του.

Πώς είχανε έρθει τα πάνω - κάτω σκεφτόταν, εκεί που ανάσαναν όταν έφυγαν οι κατακτητές και η ζωή φαινόταν ν' ανοίγεται μπροστά τους χαμογελαστή και όμορφη, όλα άλλαξαν, σκοτείνιασε πάλι ο κόσμος.

Πού να ξέρεις τώρα λεπτομέρειες στα πώς και στα γιατί. Δεν είναι η πρώτη φορά που γινόταν αυτό· αμέτρητες φορές είχαν βρεθεί άνθρωποι σ' αυτή τη θέση του καπετάν Ήλιου.

Πέντε άντρες με αρχηγό τον Αχιλλέα είχαν κατέβει σ 'ένα χωριό για να πάρουν προμήθειες από τα σπίτια αυτών που είχαν αποθέματα στις αποθήκες και στ' αμπάρια τους. Τα σπίτια ήταν πέτρινα, με καμάρες στα ισόγεια και πατώματα στα πιο πάνω επίπεδα, μέχρι δύο το πολύ, και πάντα η οροφή ήταν σ'όλα από κεραμίδια.

Εδώ και οι ευγενείς δεν μπορούσαν να κρατήσουν τα προνόμιά τους, που είχαν πριν οι πρόγονοί τους, από τους τόπους που έφτασαν σ' αυτό το πετρώδες έδαφος που υψωνόταν από τη θάλασσα κλιμακωτά φτιάχνοντας αξεπέραστα τοπία, που επιφύλασσαν όμως στους κατοίκους τους μια σκληρή ζωή σ' αυτόν τον άνυδρο τόπο. Το νερό της βροχής μαζευόταν στις στέρνες, που είχε σχεδόν το κάθε σπίτι, αλλά και κάθε οικογένεια είχε τη στέρνα της και το αλώνι της, στην ανατολική πλευρά του χωριού, που ήταν σχετικά επίπεδη, το έδαφος ήταν πορώδες και πιο εύκολα μπορούσαν να λαξευτούν στέρνες και αλώνια. Το χωριό χτισμένο ανάμεσα σε δύο ρεματιές για λόγους αντισεισμικής προστασίας, που μάλλον γνώριζαν οι πρώτοι οικιστές, αφού από τότε που χτίστηκε το χωριό δεν υπάρχουν ερείπια από σεισμούς που σίγουρα το επισκέφτηκαν στο πέρασμά τους.

Οι σεισμοί της γης μπορεί να μην άλλαζαν την εικόνα του χωριού, οι πολιτικοκοινωνικοί σεισμοί όμως σίγουρα άφηναν τα ίχνη τους φθάνοντας στον τελευταίο.

Όπως λέγαμε, οι άντρες του καπετάν Ήλιου έφτασαν στο χωριό –σέρνοντας τρία, τέσσερα μουλάρια που πήραν από διπλανά χωριά με το καλό ή με το ζόρι από τους νοικοκυραίους τους– από βορειοανατολικό καντερίμι, που ήταν μια από τις τρεις εισόδους-εξόδους του χωριού. Οι άλλες δύο ήταν ένα καντερίμι προς τα νότια και ένα δυτικά προς τα παραθαλάσσια.

Μπήκανε στο χωριό ακολουθώντας το κεντρικό καντερίμι, που οι πέτρες του καμπυλωτές και λείες γυάλιζαν από το πάτημα ανθρώπων και ζώων στο πέρασμα των αιώνων και το καλοκαίρι όταν έπεφταν άχυρα απ' αυτά που μετέφεραν στα σπίτια απ' τ' αλώνια οι δρόμοι γλιστρούσαν, γι' αυτό όλοι περπατούσαν προσεκτικά.

Φθάνοντας στο κέντρο του χωριού, τη ρουγίτσα, που ήταν πάνω στη διπλή στροφή στο κεντρικό καντερίμι, με κλίση σ' αυτό το σημείο, που αύξανε αμέσως παρακάτω και η κατηφόρα γινόταν μεγαλύτερη. Δεξιά κι αριστερά πυργόσπιτα ίσταντο του κεντρικού καντεριμιού. Εκεί έστριψαν και σταμάτησαν πιο πέρα, αφού έκαναν άλλη μια διπλή στροφή, κάτω από ένα ψηλό πυργόσπιτο που είχε μια θολωτή ψηλή ξώπορτα αμπαροκλειδωμένη. Ήταν το σπίτι ενός από τους μεγαλύτερους χίτες του χωριού, που εκτός από βιος είχαν και περίσσιο μίσος και φθόνο στους αντούς του βουνού που τώρα ήταν κάτω από το σπίτι τους.

— Ανοίξτε, φώναξε ο Αχιλλέας, αλλιώς θα ανατινάξουμε το σπίτι. Μην νομίζετε πως ήρθαμε να σας παρακαλέσουμε

Αιφνιδιασμένοι άφησαν τον γέρο πατέρα τους ν' ανοίξει κι αυτοί κρύφτηκαν στ' αμπάρια του σπιτιού που βρισκόταν το σιτάρι.

— Μόνος σου είσαι γέρο; του λέει ο Αχιλλέας.

— Ναι λέει ο γέρος. Τα παιδιά μου κάνουν το καθήκον τους, να κυνηγάνε και να σκοτώνουν καθάρματα όπως εσάς.

— Τι μας λες ρε γέρο που θα μας πεις και καθάρματα. Εσείς οι νοικοκυραίοι μαζί με τους παπάδες κάνετε το άσπρο μαύρο κατά το δοκούν, ποιοι είναι τα καθάρματα το ξέρει ο ήλιος, αλλά δεν μιλάει σε κουφούς.

— Άσε τα λόγια και πες μου τι θέλετε.

— Τι να θέλουμε, ό,τι έχετε την καλοσύνη με το αζημίωτο, είπε χαμογελώντας ειρωνικά ένας από τους άντρες του Αχιλλέα.

— Πάρτε γιατί αν έρθουν τα παλικάρια μου δεν φεύγετε ζωντανοί είπε ο γέρος.

Μπήκαν στο καμαροθολωτό κελάρι και πήραν τα χρειαζούμενα, λάδι σε μεταλλικές λαδούσες, λουκάνικα παστωμένα σε λαγήνες, τυρί σε ασκούς από κατσικοτόμαρα και τα φόρτωσαν στα μουλάρια με τέχνη, γιατί τα φορτία ήταν ανόμοια και ήθελε καλό ζύγισμα της ισορροπίας πάνω στα σαμάρια. Ένα άλλο πρόβλημα ήταν ότι τα μουλάρια δεν τους γνώριζαν όπως τους ιδιοκτήτες και γι' αυτό ήταν ταραγμένα και φρούμαζαν.

Αφού τελείωσε το φόρτωμα λέει ο Αχιλλέας:

— Πάμε και η θεά της επανάστασης βοηθός.

— Ποια θεά; του λέει ένας από τους άνδρες, δεν είπαμε είμαστε άθεοι.

— Ας απαλλαγούμε από το θεό πατέρα-αφέντη και έχουμε δρόμο να φτάσουμε στην αθεΐα, είπε ο Αχιλλέας χαμογελώντας.

Η ώρα είχε προχωρήσει και ο ήλιος είχε ανέβει πριν μεσουρανήσει και τους περίμενε τώρα η ανήφορα, αφού με το χάραμα η κατηφόρα ήταν παιχνίδι.

Βγαίνοντας από το καντερίμι που ήρθαν, αλλά με αντίθετη κατεύθυνση τώρα προς τα βουνά. Άνοιξαν τα κοντοχίτωνα και περπατούσαν όσο πιο γρήγορα μπορούσαν σε ανηφόρα και όσο πιο γρήγορα μπορούσαν και τα φορτωμένα ζώα.

Δεν είχαν δουλέψει καλά οι πληροφοριοδότες, σκέφτηκε ο Αχιλλέας και πέρασαν αιφνιδιαστικά και στο έμπα και στο έβγα του χωριού.

Πότε ήτανε, δυο χρονιά πριν περίπου, που τα βουνά ήταν γεμάτα αντάρτες και με τους απαραίτητους άντρες και τον κατάλληλο οπλισμό –εκτός τα τουφέκια– είχαν και ένα πολυβόλο, που με αυτό είχαν στριμώξει τους χίτες στο αρχηγείο στο αμέσως από κάτω παραθαλάσσιο χωριό. Κι αν δεν επενέβαινε ο αρχηγός των χιτών μπορεί και να καταλάμβαναν οι αντάρτες το αρχηγείο. Το τέχνασμα που έκανε αυτός, όπως είχε ακούσει ο Αχιλλέας, ήταν ότι έβαλε έναν χίτη να κουνάει το καπέλο του στην άκρη ενός ξύλου, στο αγκωνάρι ενός σπιτιού δίπλα στο αρχηγείο και αυτός σημάδευε τον πολυβολητή λίγο πιο πέρα, που προσπαθώντας να χτυπήσει το καπέλο ξέφυγε λίγο από το βραχάκι που τον κάλυπτε και ο αρχηγός τον εξουδετέρωσε. Έτσι ανάσαναν οι χίτες και με το χαμό του πολυβολητή τους οι αντάρτες υποχώρησαν και ανέβηκαν στα λημέρια τους ψηλά στα βουνά.

Τι γινόταν σε αυτό το αρχηγείο! Τόπος εγκλήματος και μαρτυρίου για αντάρτες και φιλοαντάρτες, αλλά και αθώους από λάθη πληροφοριοδοτών. Εκεί δεν ήταν μία εικοσάχρονη, που ποιος ξέρει αν ήταν αντάρτισσα, και βρέθηκε σε αυτό το κάτεργο που ήταν δίπλα στη θάλασσα και κατάφερε ένα βράδυ να πέσει αθόρυβα στη θάλασσα και να βγει όχι στο επόμενο, αλλά στο μεθεπόμενο παραθαλάσσιο χωριό, πότε κολυμπώντας και πότε περπατώντας στα κοφτερά βράχια. Και το αποτέλεσμα με την κοπέλα, αφού βγήκε σε εκείνο το χωριό, βρήκε στην τύχη το σπίτι μιας γριάς που ζούσε μόνη της και δέχτηκε να την κρύψει. Τις επόμενες μέρες όμως χίτες με χωνιά και από στόμα και σε στόμα φώναζαν ότι μια δραπέτης φυγόδικη και όποιος την κρύβει θα εκτελεστεί μαζί με αυτήν, έτσι η γριά φοβήθηκε και αποκάλυψε το δύστυχο κορίτσι, που όχι μόνο βασανίστηκε από τους θεοφοβούμενους χίτες αλλά στο τέλος εκτελέστηκε κιόλας. Όλα αυτά άρχισαν να γίνονται όταν ο λαός τρομοκρατήθηκε και εκεί που ευνοούσε τους αντάρτες, τώρα αν δεν ήταν αντίθετος, ήταν αμέτοχος και επικροτούσε τους χίτες.

Είχαν προχωρήσει αρκετά ψηλά και σε λίγο θα περνούσαν το τελευταίο χωριό πριν τα λημέρια τους και που εδώ η πλειοψηφία ήταν με το μέρος τους και οι ελάχιστοι χίτες, αν υπήρχαν, είχαν εξαφανιστεί στα γύρω χωριά. Από το χωριό αυτό έπαιρναν και τον αναγκαίο άρτο για την επιβίωση τους, να 'ναι καλά οι οικογένειες που τους παραστέκονταν και οι περισσότερες είχαν ένα ή και δύο άτομα στο αντάρτικο.

Ένα μουλάρι αφήνιασε από το ζόρισμα που δέχτηκε από αγνώστους και ξαφνικά άρχισε να τρέχει, σε ένα πιο ομαλό σημείο της πλαγιάς με όλο το φορτίο. Τι δύναμη έβγαζε με τόσο φορτίο! Και να τρέχει λες και ήταν στον ιππόδρομο. Αδύνατον να κρατηθεί, ο αντάρτης το άφησε και το φορτίο μπατάρισε οπότε αναγκάστηκε σέρνοντας το φορτίο να σταματήσει και να το πιάσουν οι άντρες. Το ξεφόρτωσαν, αλλά το φορτίο πού να ξαναφορτωθεί, οι λαγήνες σπάσανε και τα παστά κρέατα σκορπίστηκαν στο διάβα του μουλαριού.

-Πάλι καλά μας έμεινε το τυρί και το λάδι, είπε ένας αντάρτης που προσπαθούσε να κατευνάσει κάποιον που βλαστήμαγε θεούς και δαίμονες.

Αφού περάσανε το χωριό από τον κεντρικό δρόμο αρχίσαν να ανηφορίζουν σε μεγαλύτερη ανηφόρα ανάμεσα στα έλατα. Μέχρι τώρα ο τόπος ήταν γυμνός και μπορούσαν να αντικρύζουν τα γύρω βουνά και το πέλαγος στα αριστερά τους. Τώρα δεν έβλεπαν πια τον ορίζοντα, αλλά είχαν σκιά και αυτό ήταν προτιμότερο μες στο μεσημέρι αν και ήταν αρχές καλοκαιριού ακόμα. Αφού ανέβηκαν στην κορυφή της πλαγιάς και προχωρήσαν πάνω στο διάσελο, βγήκαν σε μια επόμενη πλαγιά και φανερώθηκε η σπηλιά που ήταν το καταφύγιό τους. Ο άνεμος ήταν εντονότερος από χαμηλότερα και η μυρωδιά από τα έλατα δημιουργούσε μια ατμόσφαιρα που έφτιαχνε μια διάθεση για γαλήνη και περισυλλογή, αλλά αν σε κυνηγάνε θεοί και δαίμονες τι γαλήνη να έχεις και τι περισυλλογή να κάνεις.

Ο καπετάν Ηλιός ακούγοντας κουβέντες και το περπάτημα των ζώων είχε βγει στην είσοδο της θεόρατης σπηλιάς με την Κλεαγέτη δίπλα του.

— Καλώς τα παλικάρια τα όμορφα, ξεφωνίζει η Κλεαγέτη, χαμογελώντας ευχαριστημένη, βλέποντάς τους όλους να επιστρέφουν και τα μουλάρια φορτωμένα.

— Χαλάλι για τους αρχηγούς μας, απάντησε ο Αχιλλέας.

— Να φανταστώ δεν είχατε μεγάλες δυσκολίες, λέει ο καπετάν Ηλιός.

— Να φανταστείς ό,τι θέλεις, αφού δεν καταδέχεσαι να μας συνοδέψεις σε τέτοιες ακίνδυνες ενέργειες όπως λες, απάντησε ένας από τους άντρες.

— Τι να κάνουμε, πρέπει να ακολουθούμε τη στρατιωτική πειθαρχία και διαδικασία μέχρι να έρθουν καιροί παντελούς ισότητας, λέει ο καπετάν Ήλιος.

— Μήπως δεν είμαστε αρκετά δωρικοί; Γιατί αυτός είναι ο καλύτερος δρόμος μέχρι να φτάσουμε στο τέρμα, λέει ο Αχιλλέας.

— Ποιο τέρμα, λέει ο καπετάν Ήλιος, κάθε φορά εμείς οι επαναστάτες το καθορίζουμε, εμείς, ξεπερνώντας το, φτιάχνουμε τον επόμενο σταθμό της επανάστασης.

— Τα πολλά λόγια είναι φτώχεια, πετάγεται η Κλεαγέτη. Ξεφορτώστε την πραμάτεια να την τακτοποιήσουμε μέσα, λέει δείχνοντας το εσωτερικό της σπηλιάς.

Οι άντρες άκουσαν την Κλεαγέτη και χωρίς κουβέντα ξε-

φόρτωσαν και βολέψαν τα τρόφιμα μέσα στη σπηλιά. Τώρα μπορούσαν να ανασάνουν και αμέσως βολευτήκαν στα πέτρινα καθίσματα, ανάψαν τα τσιγάρα τους. Ήταν από τα πιο διαλεκτά παλληκάρια του βουνού και τώρα έδρεπαν τους κόπους τους από την πρωινή επιχείρηση, κάτω στο κεφαλοχώρι, όσο κεφαλοχώρι μπορούσε να είναι σε έναν τέτοιο τόπο.

Οι κάτοικοι του χωριού αντιδραστικοί οι περισσότεροι είχαν για περιούσιο πράγμα στη ζωή τους την περιουσία τους και τα πορωμένα μυαλά τους ακόμα πιο πολύ και από τα παιδιά τους, αλλά και κάθε ανθρώπινο. Οι πρώτοι που έφτασαν ήταν εκτοπισμένοι όπως έλεγαν από την πόλη και από εκεί σε ένα προηγούμενο χωριό, όχι και πολύ κοντά στο τελευταίο που ζούσαν τώρα. Ήταν στο ίδιο υψόμετρο με τον ίδιο προσανατολισμό και αυτό τους άφηνε την ικανοποίηση ότι δεν ξενιτεύονται και τόσο μετά την τελευταία μετατόπισή τους.

Η μοιρασιά της γης έγινε με κριτήριο την ισχύ των όπλων και του χρήματος, όπως συμβαίνει εδώ και χιλιάδες χρόνια όταν γίνεται οργανωμένη μετοίκηση, αποδιώχνοντας αγρίμια και ανθρώπους που πιθανά συναντούσαν οι ισχυρότεροι. Στη σημερινή εποχή, βέβαια, ούτε τον στρατό είχαν, ούτε ήταν εμπειροπόλεμοι όπως παλιότερα. Όταν επικράτησαν ενός άλλου χωριού για ένα ύψωμα στα βορειοδυτικά μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων χωριών, που τελικά το εποίκισαν και μερικές οικογένειες πήγαν εκεί και έχτισαν ένα άλλο παραθαλάσσιο χωριό.

Στη σημερινή εποχή συνέβη και αυτό το ευτράπελο μια και για να αντιμετωπίσουν τους αντάρτες βασίζονταν στους χίτες που ήταν στο πλησιέστερο παραθαλάσσιο χωριό και είχαν οργανωμένο στρατό.

Μια μέρα έφτασε η είδηση ότι οι αντάρτες βρίσκονταν έξω αλλά στα όρια που ήταν τα χωράφια τους, έτσι έφτιαξαν ένα απόσπασμα με σκοπευτή έναν δεκαεφτάχρονο παιδί. Οι επικεφαλείς ήταν δύο σαραντάρηδες. Όπως προχωρούσαν προς το μέρος που υποτίθεται πως ήταν οι αντάρτες ένας από τους επικεφαλείς λέει στο δεκαεφτάχρονο – Χτύπα! και του δείχνει μια σκιά σε απόσταση πάνω σε ένα δέντρο. Μετά το πρώτο πυροβολισμό η σκιά ανέβηκε πιο ψηλά, οπότε λέει ο ίδιος στο δεκαεφτάχρονο «Ξαναχτύπα!» και τότε ο άλλος επικεφαλής τού σπρώχνει την κάνη και αστόχησε, σώζοντας έτσι τον αδερφό του πρώτου επικεφαλής. Αφού έφτασαν στο σημείο που ήταν ο παραλίγο χτυπημένος έστησαν σκοπιές και λέει ο πρώτος επικεφαλής στο δεκαεφτάχρονο:

— Να προσέχεις σε αυτή τη γωνία. Αν δεις κίνηση σε αυτή χτύπα, και του έδειξε το σημείο.

Ο δεκαεφτάχρονος με την προσοχή του στραμμένη στη γωνία ξαφνικά οπλίζει και σημαδεύει, αλλά την τελευταία στιγμή ο ίδιος που του έσπρωξε την κάνη πριν, κάνει το ίδιο και τώρα και ω! του θαύματος από τη γωνία πετάγεται ο πρώτος επικεφαλής.

— Εκείνη την ημέρα αν δεν ήμουν εκεί, ο δεκαεφτάχρονος θα είχε σκοτώσει και τα δύο αδέρφια, έλεγε ο δεύτερος επικεφαλής.

Ας έρθουμε στα παλληκάρια του καπετάν Ηλιού που ξεκουράζονταν στις σκιές των ελάτων. Οι άντρες τώρα έπαιρναν έναν υπνάκο μετά τη μεταμεσονύκτια επιχείρηση. Τα πουλιά κελαηδούσαν και η μελωδία νανούριζε μαζί με το αεράκι τα κουρασμένα παλληκάρια. Η Κλεαγέτη τα κοίταζε με συμπόνια και τρυφεράδα. Πόσα παλληκάρια δεν είχε δει έτσι να κοιμούνται και μετά τα έβλεπε στον αιώνιο ύπνο που τα συνόδευε με μοιρολόγια μαζί με τις άλλες αντάρτισσες που δεν ήταν και πολλές. Αυτές δεν έκλαψαν το παλληκαράκι που θανατώθηκε, με τον πιο μαρτυρικό τρόπο, σε ένα χωριό πριν την πρωτεύουσα, όταν το κατηγόρησαν οι χίτες άδικα για ένα βιασμό που έκανε κάποιος από αυτούς, αλλά για να αποδείξουν την αθωότητά τους τυχαία κατηγόρησαν το παιδί που βρέθηκε μπροστά τους, χωρίς να ξέρουν ότι ήταν βαφτιστικός της γυναίκας που βίασαν, η οποία ωρύετο και έκλαιγε λέγοντας ότι δεν ήταν αυτός. Έτσι για να γίνουν πιο πειστικοί έδεσαν το παιδί από τα πόδια σε ένα καμιόνι, το οποίο το παρέσυρε στον πετροαυτοκινητόδρομο διαλύοντάς του το κεφάλι και τα κόκκαλα. Αυτά σκεφτόταν η Κλεαγέτη όλη την ώρα που έβλεπε τα παλληκάρια να είναι στην αγκάλη του Μορφέα. Ποιος ήξερε αν σε μερικές μέρες ή εβδομάδες θα τα ξανάβλεπε στην αγκαλιά του Μορφέα ή του χάρου.

Ο καπετάν Ήλιος την πλησίασε, την αγκάλιασε τρυφερά από τους ώμους και διαβάζοντας τη σκέψη της της λέει:

— Μην τα κοιτάς έτσι λυπημένα μη τους βγει σε κακό.

— Ό,τι και να βγει, καλό δεν θα 'ναι για κανέναν μας, λέει αυτή.

— Δεν έχεις άδικο, λέει ο καπετάν Ήλιος μισοβουρκωμένος, αλλά δεν είναι η πρώτη φορά ούτε η τελευταία, συνεχίζει και αλλάζοντας διάθεση με μάτια που λάμπουν λέει:

— Είναι σαν να θέλουμε να αλλάξουμε τη ρότα του ήλιου. Γίνεται; Μόνο αν τον κλέψουμε μπορεί να γίνει αυτό.

— Να τον κλέψουμε; λέει η Κλεαγέτη χαμογελώντας πονηρά. Μα αυτή η κλοπή θα είναι ανώτερη και από αυτές που γίνονται στις μαύρες τρύπες.

— Εδώ δεν μιλάμε ούτε για τρύπες, ούτε για μαύρες, αλλά για κλοπή σε επίπεδο κοινωνίας, καταλήγει ο καπετάν Ήλιος.

Μετά από δύο βδομάδες η νότια σκοπιά έριξε τον συναγερμό για εχθρική εισβολή. Αμέσως πήραν όλοι τα όπλα τους και ο καπετάν Ήλιος στο στρατηγείο, στη σπηλιά, προσπαθεί να καταλάβει τι έγινε από τον ασύρματο, ώσπου παίρνει την πληροφορία ότι μεγάλος όγκος χιτών έχει περάσει από τα χωριά και έχει φτάσει πάνω στα βουνά, πράγμα που καταλαβαίνει τώρα και ο ίδιος. Η μάχη είναι άνιση· μερικά παλληκάρια πέφτουν και κάποια άλλα λιποτακτούν στις βορεινές απάτητες κορφές. Ο καπετάν Ήλιος καλεί σε υποχώρηση τη νύχτα και δίνει διαταγή να φύγουν όλοι οι πολεμιστές και να μείνει μόνος του σαν άλλος Λεωνίδας. Τα παλληκάρια με δάκρυα, που δεν φαίνονται στο σκοτάδι, τον αποχαιρετούν με σπασμένη φωνή, μαζί και λίγες αντάρτισσες χάνονται μες στη νύχτα προς τα βορινά απάτητα βουνά. Η Κλεαγέτη όχι μόνο δεν φεύγει, αλλά ζητάει από τα παλληκάρια να έχει ένα όπλο, που της το δίνουν αμέσως. Οι δυο τους φεύγουν από τη σπηλιά και χώνονται σε μια σκηνή λίγο πιο κάτω μέσα στα έλατα σε μια ρεματιά. Περνούν τη νύχτα με τα όπλα στα χέρια. Το πρωί τούς βρίσκει το ξημέρωμα με τα όπλα τους να τα κρατούν χωρίς στόχο. Άξαφνα ακούγονται από τα γύρω υψώματα της ρεματιάς ομοβροντίες. Πώς έμαθαν τόσο γρήγορα οι χίτες πού βρίσκεται το στερνό τους καταφύγιο; Δεν υπάρχει άλλη εξήγηση, κάποιος από τους έμπιστους έπεσε στα χέρια των χιτών και για να σωθεί τους κάρφωσε. Ο καπετάν Ήλιος και η Κλεαγέτη δεν προλαβαίνουν να ρίξουν τουφεκιά και τους γαζώνουν τα αυτόματα και τα μυδράλια των χιτών. Σέρνουν έξω από τη σκηνή τα άψυχα κορμιά που τα πρόσωπά τους είναι άθικτα από τα πυρά.

— Πολύ ταιριαστό ζευγάρι, λέει ένας χίτης.

— Ναι! Είναι Ήλιος και Φεγγάρι.

— Κοίτα το πρόσωπό του είναι σαν ήλιος, λες και τον έκλεψε, λέει ένας τρίτος, πριν τους σηκώσουν και τους μεταφέρουν στον πετροαυτοκινητόδρομο για να τους πάνε στην κοντινή πρωτεύουσα σαν τρόπαια. ■

Αφιέρωμα στον Μίμη Φωτόπουλο

γράφει η Βασιλική Χρυσοστομίδου

Ο Μίμης Φωτόπουλος έζησε μια πολυτάραχη, όσο και δημιουργική ζωή. Βίωσε την ορφάνια, τη στέρηση και τη φτώχεια. Η ζωή τού επεφύλαξε πολλές περιπέτειες και πολλές δυσκολίες, αλλά με το εξαιρετικό ταλέντο και την εργατικότητά του, διέπρεψε στο θέατρο και στον κινηματογράφο, από όπου έγινε και γνωστός στο ευρύ κοινό. Χαρακτηρίστηκε «ο μάγκας» του ελληνικού κινηματογράφου.

Ωστόσο, ο Μίμης Φωτόπουλος υπήρξε ένας βαθιά ευαίσθητος άνθρωπος, ένας εξαίρετος καλλιτέχνης με εικαστικές και λογοτεχνικές δημιουργίες. Έγραψε 7 βιβλία (4 ποιητικές συλλογές: «Μπουλούκια» 1940, «Ημιτόνια» 1960, «Σκληρά τριολέτα» 1961 και «Ο θάνατος των ημερών» 1976) και 3 αυτοβιογραφικά («25 χρόνια θέατρο» 1958, «Το ποτάμι της ζωής μου» και «Ελ Ντάμπα - Όμηρος των Εγγλέζων» 1965) και 2 θεατρικά έργα («Ένα κορίτσι στο παράθυρο» 1966 και «Πελοπίδας ο καλός πολίτης» 1976) που έχουν παιχτεί. Οι πίνακες που φιλοτέχνησε, με την τεχνική κολάζ από γραμματόσημα, αποτελούν έργα τέχνης με μοναδική, ιδιαίτερη φυσιογνωμία.

«Ελ Ντάμπα»: Ο Μίμης στα σύρματα

Λίγοι, όμως, γνωρίζουν την ιστορία της αιχμαλωσίας του στα σύρματα. Ο Μίμης έζησε σαν φυλακισμένο πουλί σε κλουβί αιχμαλωσίας στο στρατόπεδο ομήρων της Ελ Ντάμπα στην Αίγυπτο. Πάνω από 8.000 Έλληνες, φίλοι ή μέλη του ΕΑΜ οδηγήθηκαν εκεί από τους Εγγλέζους κατά τη διάρκεια του Δεκέμβρη του 1944. Τον Μίμη τον κάρφωσε την παραμονή της Πρωτοχρονιάς του 1944 ένας ταξιθέτης, το πασίγνωστο τομάρι του θεάτρου, ο «Αποστόλης». Από το κρατητήριο - μπουντρούμι της οδού Αμερικής στο Γουδί κι από εκεί με υπερωκεάνιο στο Πόρτ Σάιντ. Επιβίβαση σε τρένο και ταξίδι μέσα στη σιδηροδρομική φυλακή ως τον τελικό προορισμό. Εκατόν πενήντα χιλιόμετρα μακριά από την Αλεξάνδρεια «οι αγκαθωτές πόρτες του στρατοπέδου της Ελ Ντάμπα άνοιξαν σαν το στόμα του Άδη».

«Μας χωρίσανε πεντακόσιους - πεντακόσιους και μας κλειδώσανε μέσα σε κάτς (έτσι λέγανε εκεί ελληνοαγγλικά τα κλουβιά). Γύρω - γύρω πηχτά σύρματα και σε κάθε γωνιά φυλάκια, σαν μικρές ταράτσες, με μαύρους οπλισμένους, που μας φρουρούσανε [...]»

Ο Μίμης έζησε στο κλουβί μέχρι τα τέλη του Μάρτη, παλεύοντας με τη λάσπη, το κρύο, την πείνα, την ατσιγαρία, τις ανακρίσεις, τα βασανιστήρια και τις ψείρες. Πάσχισε, όχι μόνο να επιβιώσει, αλλά και να κρατήσει ατόφια την ανθρωπιά του. Μέχρι και θεατρική παράσταση οργάνωσε μαζί με συγκρατούμενους, μέσα στο κλουβί των φυλακισμένων.

Στο χρονικό ΕΛ ΝΤΑΜΠΑ μας αφηγείται τη ζωή των ομήρων, τις άθλιες συνθήκες διαβίωσής τους, αλλά και την άσβεστη φλόγα της ελπίδας τους για επιστροφή στην Ελλάδα. Μέσα από την αφήγησή του ζωντανεύουν οι μορφές

των συγκρατουμένων του.

«Το τσαντίρι μας φιλοξενούσε, εμένα, έναν υπαστυνόμο, δύο πόλισμαν, έναν τραμβαγέρη, έναν βοηθό συμβολαιογράφου, έναν μηχανικό αυτοκινήτων, έναν λογιστή, τον χοντρό τον μουσικό και τον Κώστα... τον πουλοπιάστη [...] που έπιανε με ξόβεργες ωδικά πουλιά και τα πουλούσε.»

Ο Μίμης διασώζει από τη λήθη τον αρχιμανδρίτη που έψελνε λατινικούς ψαλμούς, όρθιος πάνω σε ένα βαρέλι, για να συγκινεί τους καθολικούς φρουρούς και να ανταμείβεται με βροχή από τσιγάρα, «τον Μήτσο τον καημένο» που επειδή είχε πάθει μαρασμό δεν έτρωγε ψωμάκι, μόνο κάπνιζε, τον δάσκαλο τον Νικολάου, που δεν κάπνιζε, αλλά δεν εκμεταλλεύτηκε ποτέ το μερίδιο των τσιγάρων του, και το μοίραζε διακριτικά σε αυτούς που υποφέρανε από την έλλειψη τσιγάρου, τον αρχειομαρξιστή ανάπηρο πολέμου που έκανε κηρύγματα υπέρ της χορτοφαγίας, τον καλόκαρδο Νοτιοαφρικανό λοχία που μάζευε ψωμί και το πήγαινε στο κλουβί που είχανε ομήρους παιδάκια δώδεκα - δεκατεσσάρων χρονών...

Μίλησε «για το μαρτύριο των οχτώ χιλιάδων που αποσιωπήθηκε», γιατί «μετά την Ελ Ντάμπα ακολούθησαν σκληρά χρόνια και ο κόσμος φοβόταν να πει ότι τον είχανε χωρίς λόγο όμηρο στην Αφρική».

Η επιστροφή του στην Αθήνα τον Μάρτιο του 1945, σημαδεύτηκε με περιφρόνηση και λιθοβολισμό. Γράφει με παράπονο: «Ξέρανε αυτοί οι άνθρωποι ποιοί είμαστε; Τι λέγανε οι ψυχές μας;»

Αλήθεια, τι μπορεί να λέγανε οι ψυχές των κατατρεγμένων, των τυραννισμένων της ιστορίας;

«Σταθήκαμε σε ένα σταυροδρόμι. Δεν ξέραμε ποιό δρόμο να πάρουμε... Σταθήκαμε σκεφτικοί, μπερδεμένοι στο σταυροδρόμι των ιδεολογιών, και δεν ήξερε η καρδιά μας

ποιό δρόμο να ακολουθήσει... Σταθήκαμε κερωμένοι στη μέση του δρόμου. Και ξαφνικά μια φωνή από μέσα μας είπε: Αγαπήστε, αγαπήστε τον άνθρωπο. Μέσα σε αυτή την αγάπη κλείνονται όλες οι ιδεολογίες».

Η αυλαία της Ελ Ντάμπα κλείνει με τη συνάντηση του Μίμη με τη μάνα του: «[...] η μάνα μου καθώς με αντίκρισε, έπεσε στα πόδια μου και με φιλούσε. Ντρεπόμουνα, μα όσο κι αν την παρακαλούσα, όση δύναμη κι αν έβαλα, δεν μπορούσα να τη σηκώσω από τα πόδια μου».

Είναι η στιγμή της κορύφωσης της βαθιάς αγάπης μιας πολύπαθης μάνας που έθρεψε αυτόν τον δημιουργό που τίμησε την υποκριτική, τη λογοτεχνία και τις εικαστικές τέχνες.

«Μάθε πως το Λελάκι πέρασε με ένα ποτήρι γάλα»: Ο Μίμης στα μπουλούκια

Δυο ποιήματα από την ποιητική συλλογή «Τα μπουλούκια»

Η ποιητική συλλογή τυπώθηκε το 1940 και κυκλοφόρησε στις 28 Οκτωβρίου του 1940, την ημέρα της κήρυξης του Ελληνοϊταλικού πολέμου. Το 1942 απέσπασε έπαινο σε πανελλήνιο κρατικό διαγωνισμό. Είναι καρπός της μακροχρόνιας θητείας του Φωτόπουλου στα μπουλούκια, τους περιοδεύοντες θιάσους που αλώνιζαν την ελληνική επαρχία με διαρκώς εναλλασσόμενο ρεπερτόριο. Το πέρασμά του Φωτόπουλου από τα μπουλούκια αποτέλεσε πολύτιμη πείρα στην επαγγελματική του ζωή. Με την πένα του αποτύπωσε τις θλιβερές ιστορίες και τα χαμένα όνειρα των περιπλανώμενων «αρλεκίνων», των άγνωστων θεατρίνων. Τα πενιχρά μεροκάματα, η πείνα, η φθίση θέριζαν τους νέους που ξεκινούσαν με όνειρα και κατέληγαν να παίζουν «πλήθος ρόλους –κωμικούς, δραματικούς– μπροστά σε θεατές που έτρωγαν πασατέμπο και νυστάζανε [...]». Οι «δον Κιχώτες» που τρέφονταν με χίμαιρες για δόξα, γερνούσαν και μαράζωναν στο καφενείο των ηθοποιών, στο «Στέμμα», περιμένοντας «έναν θιασάρχη να τους αγκαζάρει για κάποια θλιβερή επαρχία».

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

(Το έγραψε κάποιος νέος ηθοποιός που βγήκε για πρώτη φορά να παίξει στην επαρχία)

Παράξενο το γράμμα μου θα σου φανεί.
Σου γράφω βιαστικά μες στο καμαρίνι,
στο διάλειμμα. Σε λίγο βγαίνω στη σκηνή,
παίζω ένα καλό ρολάκι στο ''Μπουρίνι''.

Προχθές επαίζαμ' ένα δράμα Ιψενικό,
κι ήταν λιγοστός ο κόσμος μεσ' στη σάλα.
Μάθε πως το Λελάκι έμεινε νηστικό,
πέρασε μόνο μ' ένα ποτήρι γάλα.

Και βλαστήμησα την τέχνη την υψηλή,
όλους, τον Ίψεν, τον Σαίξπηρ, το Μολιέρο...
είν' αλήθεια πως πεινούσαμε πολύ,
μα και πότε θα χορτάσουμε δεν ξέρω.

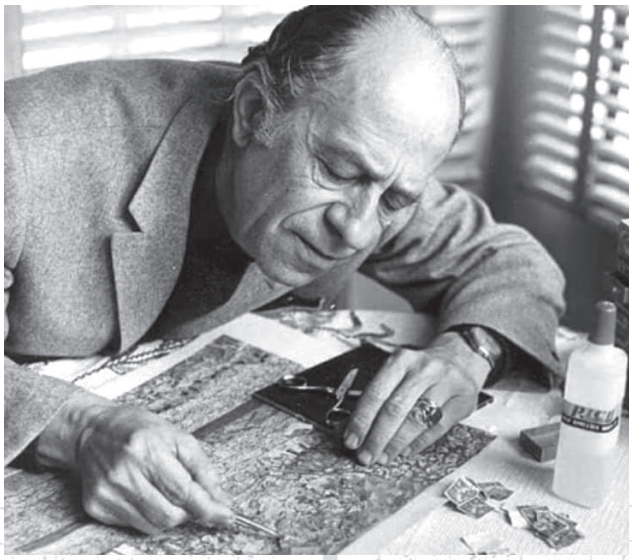
ΜΗ ΛΥΓΙΣΕΙΣ

Δηγούσης την 21ην Απριλίου της χειμερινής περιόδου φέρω εις γνώση των κ.κ ηθοποιών του θεάτρου [...] ότι δεν θα παραταθεί η μίσθωση των καλλιτεχνικών υπηρεσιών των κάτωθι [...]

Ο Διευθυντής
Η σκέψη μου λικνίζεται
ανάμεσα σε σένα
και στον αγώνα της ζωής.
Βλέπω τη χλωμή μορφή μου
να καθρεφτίζεται
στις καστανές λίμνες
των ματιών σου
και παίρνω θάρρος.
Οι άνθρωποι ξέρουν
να παιδεύουν ωραία.
Μη λυγίσεις. Είμαστε
ακόμα νέα παιδιά.
Βλέπω τη θέλησή σου
για να νικήσουμε
ριζωμένη στο σφίξιμο
των χειλιών σου.

Στο ποίημα « Μη λυγίσεις» ο ποιητής ζητάει από την αγαπημένη του να δείξει θάρρος μπροστά στην ανακοίνωση της απόλυσής τους από το θέατρο με ημερομηνία: 21η Απριλίου. Σαν από παιχνίδι της μοίρας, η ημερομηνία 21 Απριλίου στοιχειώνει και κυνηγά τον ποιητή. Με το πραξικόπημα των Συνταγματαρχών της 21ης Απριλίου 1967, ο Μίμης Φωτόπουλος περνά μια επιπλέον προσωπική δοκιμασία. Η γυναίκα του, Μαργαρίτα Τσάλα, δημοτική σύμβουλος της Αριστεράς στο Μαρούσι, εξορίζεται στη Γυάρο και έτσι ο Φωτόπουλος μένει μόνος με τις δύο κόρες του, την Άννα και τη Μαρία. Για να μπορέσει να πάρει δύναμη και να σταθεί όρθιος και να στηρίξει την εξόριστη γυναίκα του και τα δυο του κοριτσάκια, ξεκίνησε να δημιουργεί πίνακες με την τεχνική του κολλάζ, χρησιμοποιώντας γραμματόσημα. Συνέχισε την καλλιτεχνική δημιουργία και πραγματοποίησε δέκα εκθέσεις ζωγραφικής.

Όπως όλοι οι αγωνιστές της ζωής, είχε τη δύναμη να αντέχει και να μετατρέπει την οδύνη σε δημιουργία. ■

Για την κατάσταση του εργατικού συνδικαλιστικού κινήματος

γράφει ο Χρήστος Σάφρης

Η κυβέρνηση Μητσοτάκη συνεχίζει ακάθεκτη το αντιλαϊκό της έργο σε όλα τα μέτωπα. Η αστική αντιπολίτευση είναι ουσιαστικά ανύπαρκτη. Τα κόμματα της λεγόμενης κεντροαριστεράς ΠΑΣΟΚ και ΣΥΡΙΖΑ, βρίσκονται αντιμέτωπα με την πιο βαθιά και αξεπέραστη κρίση τους, αποτέλεσμα της μνημονιακής πολιτικής που επέβαλαν και υπηρέτησαν. Οι εργαζόμενοι σε όλους τους κλάδους του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα βρίσκονται αντιμέτωποι με την αντιδραστική πολιτική της κυβέρνησης ΝΔ. Η καλπάζουσα ακρίβεια, οι καθηλωμένοι μισθοί και οι συντάξεις, η 13ωρη εργασία, οι ιδιωτικοποιήσεις και ο μαρασμός της Δημόσιας Υγείας – Παιδείας – Πρόνοιας, η δυσωδία των σκανδάλων και της ρεμούλας, η καταστολή και ο αυταρχισμός συνθέτουν ένα δυσοίωνο τοπίο

Μέσα σε αυτό το τοπίο και όταν το σύνολο των αστικών κοινοβουλευτικών κομμάτων επί της ουσίας συμπλέουν, αναδεικνύεται εμφατικά πως ο μόνος που μπορεί να βάλει πραγματικά φραγμό σε αυτό τον κατήφορο, να αποτελέσει την πραγματική αντιπολίτευση, να υπερασπίσει γνήσια τα ζωτικά του συμφέροντα είναι ο ίδιος ο λαός με την οργανωμένη πάλη του. Η αναγκαιότητα αυτή όμως συγκρούεται με την παρατεταμένη υποχώρηση του εργατικού – συνδικαλιστικού κινήματος και την απογοήτευση που κυριαρχεί (προς ώρας τουλάχιστον).

Αναμφίβολα η κολοσσιαία εξαπάτηση του λαού από τον ΣΥΡΙΖΑ, η καπηλεία των μεγάλων παλλαϊκών – πανεργατικών αγώνων ενάντια στη μνημονιακή πολιτική, αποτέλεσε καταλύτη που οδήγησε σε μεγάλη οπισθοχώρηση το μαζικό κίνημα, που τα απόνερά της φτάνουν ως και σήμερα. Την ίδια ώρα η κυβέρνηση της Δεξιάς 7 συνεχόμενα χρόνια έχει κηρύξει έναν ανελέητο ιδεολογικό πόλεμο. Επιδίωξη της ΝΔ, του πιο σταθερού υπηρέτη των συμφερόντων της ολιγαρχίας και των ιμπεριαλιστών, είναι η κυριαρχία και ηγεμονία της Δεξιάς όχι μόνο σε πολιτικό επίπεδο, αλλά και σε ιδεολογικό. Η κυρίαρχη τάξη γνωρίζει καλά πως για να εδραιώσει ακόμα περισσότερο την αντιδραστική της κυριαρχία πρέπει να ριζώσουν οι ιδέες της. Και στην κατεύθυνση αυτή αξιοποιεί όλα τα μέσα που διαθέτει για να χειραγωγήσει τη λαϊκή συνείδηση, να την μπολιάσει με την αντιδραστική θεώρηση πως ήρθε το «τέλος της Ιστορίας», για να ρίξει λάσπη στον οργανωμένο συλλογικό αγώνα, στα ίδια τα συνδικάτα.

Δεν είναι τυχαίο ότι ακόμα και σήμερα η κυβέρνηση της ΝΔ χτυπά αλύπητα τα συνδικαλιστικά δημοκρατικά δικαιώματα και την απεργία. Το πρωτοφανές πογκρόμ ενάντια στους εκπαιδευτικούς που μάχονται συλλογικά ενάντια στην αξιολόγηση, υλοποιώντας την απεργία – αποχή, αποτελεί την πιο ισχυρή επιβεβαίωση πως το δικαίωμα στην απεργία απειλείται ευθέως. Απαγορεύει στους εργαζόμενους ακόμα και να διαπραγματεύονται συλλογικά, μέσω των συνδικάτων τους, τους όρους εργασίας τους. Ακόμα και το σκάνδαλο που αποκαλύφθηκε με τον Παναγόπουλο, τον ξεπουλημένο πρόεδρο της ΓΣΕΕ, αξιοποιείται από την κυβέρνηση και τα διατεταγμένα ΜΜΕ για να λασπωθεί και να σπιλωθεί συνολικά το συνδικαλιστικό κίνημα.

Ο κυβερνητικός συνδικαλισμός, το κύριο εμπόδιο

Ως και σήμερα οι δυνάμεις που συγκροτούν το μπλοκ του κυβερνητικού συνδικαλισμού, οι παρατάξεις της ΝΔ, του ΠΑΣΟΚ και του ΣΥΡΙΖΑ αποτελούν τον κύριο απολογητή της κυρίαρχης πολιτικής μέσα στο Σ.Κ. Η κυριαρχία τους, από τις τριτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις (ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ) ως και την πλειοψηφία των χιλιάδων πρωτοβάθμιων σωματείων, αποτελεί το βασικό εμπόδιο στην ανάπτυξη ενός μαζικού και ρωμαλέου κινήματος, ικανού να αναχαιτίσει και να ανατρέψει την κυβερνητική πολιτική. Αν ανατρέξουμε σε όλες τις κρίσιμες καμπές της τελευταίας μόνο περιόδου της διακυβέρνησης της ΝΔ θα διαπιστώσουμε ακριβώς την γραμμή της συνθηκολόγησης, της υποταγής και τελικά της χειραγώγησης που υπηρέτησαν. Στον επαίσχυντο ν. «Χατζηδάκη» που επέφερε το πρώτο συντριπτικό πλήγμα στο 8ωρο και στα συνδικαλιστικά δικαιώματα, στον αντεργατικό ν. «Κεραμέως» που έδωσε τη χαριστική βολή επιβάλλοντας το μεσαιωνικό μέτρο της 13ωρης εργασίας, στην πολιτική της διάλυσης και του ξεπουλήματος των δημόσιων αγαθών, στον αντιδημοκρατικό νόμο χουντικής κοπής και έμπνευσης για το «νέο» πειθαρχικό δίκαιο – που ούτε νέο, ούτε δίκαιο είναι. Σε όλα αυτά και σε άλλα τόσα μέτρα που επέβαλε η κυβέρνηση της ΝΔ, βρήκε αρωγούς τις συνδικαλιστικές αυτές δυνάμεις, οι οποίες, σε μια παράφωνη συγχορδία, αναπαράγουν την ίδια γραμμή, του συμβιβασμού και της συνθηκολόγησης.

Ακόμα και το τελευταίο διάστημα που οι αγρότες – κτηνοτρόφοι έδωσαν έναν ηρωικό αγώνα επιβίωσης αυτές οι δυνάμεις προσπαθούσαν να επιβάλουν σιγή ασυρμάτου, με το εργατικό – συνδικαλιστικό κίνημα καθηλωμένο, βουβό, να μην συναντηθεί σε κοινό απεργιακό μέτωπο με τους αγρότες.

Ο υπονομευτικός ρόλος του ΠΑΜΕ

Η ηγεσία του ΠΑΜΕ παίζει, επίσης, έναν ιδιαίτερα επιζήμιο ρόλο μέσα στο εργατικό κίνημα. Φορώντας άλλη αμφίεση, αυτή της συνεπούς ταξικής δύναμης, έρχεται να υπηρετήσει τελικά την ίδια συμβιβαστική γραμμή. Ούτε τα προηγούμενα χρόνια, αλλά ούτε και σήμερα, που έχουν αναβαθμισμένη παρουσία, κυριαρχώντας σε πρωτοβάθμια σωματεία, Ομοσπονδίες, Εργατικά Κέντρα, μέχρι και στην ΑΔΕΔΥ, ποτέ δεν έπαψαν να διακατέχονται από ένα πνεύμα συμβιβασμού, έλλειψης εμπιστοσύνης στη δύναμη του μαζικού εξωκοινοβουλευτικού αγώνα. Για να συγκαλύψουν την ηττοπαθή και συμβιβαστική γραμμή τους καταφεύγουν σε ακατάσχετους βερμπαλισμούς, κούφια ταξική λογοκοπία, διαστρεβλώνοντας με τον πιο προκλητικό τρόπο την πραγματικότητα.

Στην πρόσφατη διακήρυξη του ΠΑΜΕ για τη σύσκεψη στις 4 Απρίλη, αναφερόμενο στα συγκλονιστικά παλλαϊκά συλλαλητήρια για τα Τέμπη, στην προσπάθεια να τα οικειοποιηθεί, σημειώνει προκλητικά μεταξύ άλλων πως *«Αν δεν είχαν γίνει αποφασιστικά βήματα τα τελευταία χρόνια στην αλλαγή του συ-*

σχετισμού δύναμης στο συνδικαλιστικό κίνημα, δεν θα μπορούσαν να οργανωθούν αυτοί οι αγώνες. Αυτή είναι η μεγάλη συμβολή του ΠΑΜΕ». Παρουσιάζουν όλες τις κινητοποιήσεις, διαδηλώσεις, απεργίες ως αποτέλεσμα της «ακούραστης πάλης των συνδικαλιστών του ΠΑΜΕ».

Επειδή όμως πέρα από τη δημαγωγία και την παραπλάνηση, η πραγματικότητα είναι αμείλικτη, ας θυμηθούμε την στάση της «ακούραστης» ηγεσίας του ΠΑΜΕ/ΚΚΕ:

- Μπροστά στον πόλεμο που εξαπέλυσαν ΗΠΑ-Ισραήλ ενάντια στο Ιράν, η ηγεσία του ΠΑΜΕ αρνείται πεισματικά να συμβάλλει ώστε τα συνδικάτα να παίξουν προωθητικό ρόλο στην ανάπτυξη ενός πλατιού αντιπολεμικού-αντιιμπεριαλιστικού κινήματος. Αποκαλυπτική ήταν η άρνησή τους σε μια σειρά από πρωτοβάθμια σωματεία και Ομοσπονδίες μέχρι και στην ΑΔΕΔΥ. Εκκωφαντική είναι και η απουσία των εκατοντάδων συνδικάτων, ομοσπονδιών και εργατικών κέντρων που ελέγχουν. Συμβαδίζει αυτή η στάση με την προσπάθεια του ΚΚΕ να δραπετεύσει από το ζήτημα του πολέμου στο Ιράν, όπως φάνηκε και στα δύο μαζικά αντιπολεμικά – αντιιμπεριαλιστικά συλλαλητήρια (13/03 και 28/03) που έλαμψε δια της απουσίας του. Μάλιστα, πετώντας την «μπάλα στην εξέδρα», πραγματοποίησαν τη συγκέντρωση αλληλεγγύης στην Κούβα μια ημέρα νωρίτερα (12/03) από το πρώτο συλλαλητήριο. Την ίδια διασπαστική τακτική ακολούθησαν και στο αντιπολεμικό συλλαλητήριο στις 28/03, το οποίο είχε και διεθνείς διαστάσεις, αφού την ίδια μέρα πραγματοποιήθηκαν μαζικές διαδηλώσεις σε ολόκληρο τον πλανήτη. Η «ακούραστη» ηγεσία του ΠΑΜΕ εξήγγειλε το δικό της συλλαλητήριο για τις 27/03 με αιχμή τα οικονομικά αιτήματα!

- Για σχεδόν δύο μήνες οι φτωχομεσαίοι αγροτοκτηνοτρόφοι έδωσαν ένα μεγάλο αγώνα για να ικανοποιηθούν τα δίκαια αιτήματά τους. Οι δυνάμεις του ΠΑΜΕ, που -κατά τα άλλα- κλείνουν σε όλες τις πτώσεις τον μεγαλειώδη αγώνα των αγροτών, αποτέλεσαν ένα βασικό ανάχωμα στην ανάπτυξη ενός πλατιού ενιαίου μετώπου αγροτών-εργαζομένων ενάντια στην κυβερνητική πολιτική. Αλλά ακόμα και για την έκβαση του ίδιου του αγώνα των αγροτών, οι δυνάμεις του ΠΑΜΕ/ΚΚΕ έχουν σοβαρό μερίδιο ευθύνης, αφού στο όνομα της «ενότητας» συνέβαλαν στο κλείσιμο των αγροτικών κινητοποιήσεων. Έβαλαν κάθε είδους εμπόδια και τρικλοποδιές στα συνδικάτα απέναντι σε κάθε πρόταση απεργιακών κινητοποιήσεων, ώστε τελικά να μην συναντηθούν οι αγρότες με τους εργαζόμενους και τα πλατιά λαϊκά στρώματα. Πιο χαρακτηριστική ήταν η υπονομευτική στάση τους στην πανδημοσιοϋπαλληλική απεργία στις 16/12/2025 (προϋπολογισμός), όταν έβαλαν φρένο ακόμα και στην πραγματοποίηση απεργιακής συγκέντρωσης.

- Αλλά και μπροστά στον καταιγισμό των αντεργατικών μέτρων που ψηφίστηκαν την προηγούμενη περίοδο, στον αντιδραστικό νόμο για τις ΣΣΕ, στη 13ωρη εργασία, για το καυτό ζήτημα της ξέφρενης ακρίβειας, των απανωτών εργοδοτικών εγκλημάτων, όπως αυτό στη «Βιολάντα», ποια ακριβώς ήταν η συμβολή του ΠΑΜΕ; Πέρα από ορισμένες αποσπασματικές περιφερειακές κινητοποιήσεις, όπως στην περίπτωση της «Βιολαντα», ο αγωνιστικός σχεδιασμός του ΠΑΜΕ μοιάζει σαν δυο σταγόνες νερό με τα σχέδια του κυβερνητικού συνδικαλισμού. Η γραμμή της αδράνειας και της αναδίπλωσης που υπηρετούν στην πράξη προσφέρει σανίδα σωτηρίας στην κυβέρνηση της ΝΔ.

- Στα πανεπιστήμια πάνω από 300.000 φοιτητές απειλούνται με διαγραφές και οι δυνάμεις του ΚΚΕ στο φοιτητικό κίνημα όπου έχουν την πρωτοκαθεδρία, σφυρίζουν αδιάφορα καθηλώνοντάς το, ενώ θα έπρεπε τα ΑΕΙ σε ολόκληρη τη χώρα να συγκλονίζονται από τις μαζικές κινητοποιήσεις της νεολαίας.

- Πώς μπορεί να δικαιολογηθεί άραγε η απραξία της ΟΛΜΕ και της ΔΟΕ, των δύο μεγαλύτερων Ομοσπονδιών του Δημοσίου μπροστά στο πογκρόμ των διώξεων νεοδιόριστων εκπαιδευτικών, όταν μάλιστα οι δυνάμεις της ΑΣΕ/ΠΑΜΕ/ΚΚΕ έχουν ή και διεκδικούν τα πρωτεία; Παλεύουν μήπως για να μαζικοποιηθεί ο αγώνας ενάντια στις διώξεις, ο αγώνας ενάντια στην αξιολόγηση; Το ακριβώς αντίθετο. Θέλουν το εκπαιδευτικό κίνημα καθηλωμένο, ώστε να δικαιολογήσουν τη δική τους υποχωρητική στάση.

- Στο πρόσφατο συνέδριο της ΑΔΕΔΥ (Δεκέμβρης 2025) επισφραγίστηκε η πρωτιά της ΔΑΣ. Η ΔΑΣ/ΠΑΜΕ/ΚΚΕ αρκέστηκε σε ηχηρούς πανηγυρισμούς για την εκλογική της επιτυχία. Δεν βρήκε ούτε μια λέξη να πει για το πώς θα συμβάλει στην ανάπτυξη του πανδημοσιοϋπαλληλικού κινήματος με αιχμές τα ζωτικά αιτήματα των εργαζομένων στο δημόσιο, τους μισθούς, την υπεράσπιση της μονιμότητας απέναντι στην συνταγματική αναθεώρηση, την ανατροπή του αυταρχικού πειθαρχικού δίκαιου. Δείγμα και αυτό και παράλληλα οιωνός της συμβιβαστικής και νττοπαθούς γραμμής που θα ακολουθήσουν και από τη νέα θέση τους στην ηγεσία της ΑΔΕΔΥ.

Το πραγματικό περιεχόμενο της πολιτικής του ΠΑΜΕ στα συνδικάτα συμπυκνώνεται στην «αλλαγή του συσχετισμού δύναμης». Η πραγματική αγωνία της ηγεσίας του είναι η εκλογική ενίσχυσή του και όχι η πραγματική αναμέτρηση με την κυβερνητική πολιτική. Εκκινώντας από τη βαθιά νττοπαθή και συμβιβαστική αντίληψη πως οι εργαζόμενοι δεν μπορούν να βάλουν φρένο στην κυβερνητική πολιτική και να κερδίσουν τα ζωτικά τους αιτήματα, καταλήγει να δίνει τη μάχη της κάλπης, επενδύοντάς την με ταξικές κορώνες και ψευτοαντικαπιταλιστικά συνθήματα.

Χρειαζόμαστε εφόδια για να διασχίσουμε την έρημο

Απέναντι στην κυβερνητική πολιτική που κλιμακώνει την επίθεσή της σε όλα τα μέτωπα αδιακρίτως, χρειάζεται να αναπτυχθεί ένα μαζικό και ανυποχώρητο πανεργατικό κίνημα. Είναι ανάγκη να βγουν από το σημερινό τέλμα τα συνδικάτα και να αντιπαρατεθούν αγωνιστικά στην κυβερνητική πολιτική. Με την καθοριστική συμβολή όλων των ταξικών δυνάμεων, να παλέψουμε για τον ταξικό αναπροσανατολισμό του κινήματος και την πύκνωση των αγωνιστικών γραμμών, για την αλλαγή των συσχετισμών προς όφελος της πραγματικά αριστερής πτέρυγας, αντικρούοντας τη γραμμή του ρεφορμισμού και του κυβερνητισμού, που καλλιεργούν τον συμφιλιωτισμό και τον συμβιβασμό. Επιδιώκουμε να στρέψουμε και να μετατοπίσουμε τη συνείδηση και την πράξη των εργαζομένων σε ταξική κατεύθυνση. Ο δρόμος είναι δύσβατος όσο ποτέ αλλά αναγκαίος.

Ειδικά μπροστά στα συνέδρια των ΟΛΜΕ-ΔΟΕ, μόνο η καθοριστική ενίσχυση των δυνάμεων των Αγωνιστικών Παρεμβάσεων, μπορεί να συντελέσει στην αγωνιστική ανασυγκρότηση του εκπαιδευτικού κινήματος. ■

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟΝ ΚΥΚΛΩΝΑ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΗΣ

Σφοδρή η επίθεση κατά του συνδικαλιστικού κινήματος, των αγώνων και των αγωνιστών στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

γράφουν οι Γιάννης Μελιόπουλος, Παναγιώτης Αργυράκης

Σφοδρή είναι η επίθεση ενάντια στην εκπαίδευση, το συνδικαλιστικό κίνημα και τους αγωνιστές εκπαιδευτικούς. Πληθαίνουν οι διώξεις διαφόρων ειδών, τόσο κατά σωματείων εκπαιδευτικών, όσο και ενάντια σε συγκεκριμένα πρόσωπα. Όλα τα παραπάνω συμπληρώνουν το κρεσέντο πειθαρχικών διώξεων εκπαιδευτικών απεργών κατά της αξιολόγησης, που έχει εξαπολύσει η κυβέρνηση ΝΔ-Μητσοτάκη, μετατρέποντας την εκπαίδευση σε «ρωμαϊκή αρένα». Το εκπαιδευτικό τοπίο σκοτεινιάζει όλο και περισσότερο με την αντιεκπαιδευτική πολιτική να μαίνεται ασίγαστη. Η επίθεση κατά των αγωνιζόμενων εκπαιδευτικών συνεχίζεται με νέο κύμα διώξεων, με στόχευση τον συνδικαλισμό, την ανεξαρτησία του και τις συνδικαλιστικές κατακτήσεις των εργαζόμενων εκπαιδευτικών.

Δείγμα αυτής της επίθεσης η δίωξη και η προγραμματισμένη δίκη για το 2027 των μελών του ΔΣ του ΣΕΠΕ Αμαρουσίου και του ίδιου του προέδρου της Δ. Πολυχρονιάδη. Η αγωγή κατά του σωματείου εκ μέρους της διοίκησης αποτελεί νέο χαρακτηριστικό. Κατατέθηκε από τον Διευθυντή του 4ου Δημοτικού Σχολείου Μελισσίων, με αιτιολογία τη συκοφαντική δυσφήμηση! Γνωστές πρακτικές που ακολουθούνται από πολιτικούς αστέρες της κεντρικής αστικής πολιτικής σκηνής, υιοθετούνται και στον συνδικαλιστικό χώρο. Αφορμή της αγωγής αποτέλεσε ομόφωνη ανακοίνωση του ΣΕΠΕ Αμαρουσίου, με την οποία καταγγέλλεται η αντισυναδελφική - αντιεκπαιδευτική στάση και συμπεριφορά του συγκεκριμένου Διευθυντή. Ο οποίος προχώρησε στη διαγραφή τού συγκεκριμένου στελέχους από το σωματείο, πράξη που είναι απολύτως αποδεκτή καταστατικά, αλλά πολύ περισσότερο ηθικά. Ο ΣΕΠΕ Αμαρουσίου έχει προχωρήσει πολλές φορές σε παρέμβαση στη συγκεκριμένη σχολική μονάδα, έπειτα από καταγγελίες των εκπαιδευτικών για λαθροχειρίες και καταστρατήγηση εκ μέρους του Διευθυντή των συλλογικών αποφάσεων κατά της αυτοαξιολόγησης.

Η πρακτική αυτή, διευθυντές που εμφανίζονται βασιλικότεροι του βασιλιά, να αδιαφορούν για τη δημοκρατία στις αποφάσεις των Σ.Δ. όταν αυτές έρχονται σε αντίθεση με τις κυβερνητικές επιλογές, αποτελεί παράδειγμα του τρόπου που εξελίσσεται η αντιεκπαιδευτική επίθεση το τελευταίο διάστημα. Αποτελεί προσπάθεια εκφοβισμού των εκπαιδευτικών σε προσωπικό επίπεδο, αλλά και συλλογικό, επιχείρηση τρομοκράτησης και καθυπόταξης της πιο αγωνιστικής πτέρυγας του εκπαιδευτικού κινήματος και των αγωνιζόμενων εκπαιδευτικών σε μία κομβική στιγμή. Αποτελεί χτύπημα της αγωνιστικής συνδικαλιστικής αντίστασης και αγώνα, προσπάθεια ποινικοποίησης του συνδικαλισμού, αυτού που πραγματικά αγωνίζεται ενάντια στην αντιεκπαιδευτική επίθεση, χτύπημα του αγώνα κατά της αξιολόγησης. Αποτελεί παράλληλα ένδειξη και απόδειξη πως ο αγώνας των εκπαιδευτικών και των σωματείων και ομοσπονδιών τους κατά της αυτοαξιολογησης και αξιολόγησης κρατά και εξακολουθεί να δημιουργεί ανησυχίες και φόβους σε κυβέρνηση και υπουργείο.

Ενάντια στην αυταρχική αυτή πολιτική εκ μέρους του συγκεκριμένου στελέχους εκπαίδευσης, δημιουργήθηκε σημαντικό κύμα αλληλεγγύης προς τους διωκόμενους εκπαιδευτικούς, με δεκάδες ΣΕΠΕ και ΕΛΜΕ να την καταγγέλλουν.

Δεύτερο δείγμα, ανάλογου αυταρχισμού και επιθετικότητας ενάντια στο συνδικαλιστικό κίνημα και στους αγώνες των εκπαιδευτικών, αποτελεί η ΕΔΕ που διενεργείται κατά της προέδρου και του αντιπροέδρου τυ ΣΕΠΕ Νέας Σμύρνης. Ο διοικητικός αυταρχισμός και η τρομοκράτηση των εκπαιδευτικών περιλαμβάνει αφθονία αθέμιτων παρεμβάσεων από τον Διευθυντή Εκπαίδευσης της Δ' Αθήνας.

Η συνδικαλιστική δράση (επισημαίνουμε ακόμη μία φορά ότι αναφερόμαστε κυρίως στο αγωνιστικό κομμάτι που στρέφεται ενάντια στην αντιεκπαιδευτική πολιτική) επιχειρείται να ποινικοποιηθεί με εντολές άνωθεν! Στην περίπτωση μάλιστα αυτή υπονομεύεται και συκοφαντείται, όταν ο συνδικαλισμός παρουσιάζεται από την πλευρά της Διοίκησης ως «προνόμιο» λίγων, ελαχίστων και βολεμένων, που δεν έχουν καμία σχέση με την εκπαιδευτική βάση. Γενικεύεται έτσι μία πραγματικότητα που αφορά τις παρατάξεις του κυβερνητικού συνδικαλισμού, που επί έτη στηρίζουν ψυχή τε και σώματι αντιεκπαιδευτικές πολιτικές, τσουβαλιάζοντας όλους, σε μία προσπάθεια διάλυσης και περαιτέρω αποδυνάμωσης του συνδικαλιστικού κινήματος. Επιχειρείται με αυτόν τον τρόπο η διέγερση συγκεκριμένων αντανακλαστικών και αποκρύπτεται από την κοινή θέα η πραγματικότητα, ότι το συνδικαλιστικό κίνημα και η συνδικαλιστική δράση είναι κατάκτηση των αγώνων των εργαζόμενων και του εκπαιδευτικού κινήματος για την προάσπιση των δικαιωμάτων τους και αδιαπραγμάτευτο δικαίωμα. Η παρουσίαση της συνδικαλιστικής δράσης εκ μέρους της Διοίκησης –φερέφωνο και ιμάντα μεταβίβασης των κυβερνητικών πολιτικών– ως «προνόμιο» αποτελεί κατάφωρη διαστρέβλωση της πραγματικότητας, συκοφαντία των αγώνων των εργαζόμενων στο σύνολό τους και ειδικά των εκπαιδευτικών!

Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο Διευθυντής Δ΄ Αθήνας υποδύεται υποκριτικά τον υπερασπιστή των «απλών» εκπαιδευτικών, επιχειρώντας ξεκάθαρα να διασπάσει τους εκπαιδευτικούς, ακολουθεί εμπρηστική πολιτική παρεμβαίνοντας στα εσωτερικά του εκπαιδευτικού κινήματος, αδιαφορώντας για τις δημοκρατικές παραδόσεις , την ελεύθερη και ανεμπόδιστη ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των εκπαιδευτικών μέσω των σωματείων τους, χτυπώντας τη δράση τους. Προχωρά ακόμη περισσότερο, προκαταλαμβάνοντας το πόρισμα της διενεργούμενης ΕΔΕ και κάνοντας λόγο για ενοχή των συνδικαλιστών «που δεν έχουν το ακαταλόγιστο»! Επιχειρεί τη δημιουργία ενός κάλπικου άξονα αντιπαράθεσης ΣΕΠΕ με τους

Συλλόγους Διδασκόντων, δηλαδή με το κύτταρο των εκπαιδευτικών και αποκρύπτει τους πόλους της πραγματικής και ουσιαστικής αντιπαράθεσης μεταξύ αγωνιζόμενων εκπαιδευτικών και συνεπούς συνδικαλιστικού κινήματος από τη μία πλευρά και της αυταρχικής, «τρομοκρατικής», αντιεκπαιδευτικής κυβερνητικής πολιτικής.

Τα δύο αυτά χτυπητά παραδείγματα διώξεων είναι χαρακτηριστικά των πιέσεων όπως εξελίσσεται την τελευταία περίοδο στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Είναι χαρακτηριστικά για τον τρόπο με τον οποίο επιχειρείται η διάχυση και εμπέδωση αυτού του εργασιακού περιβάλλοντος, με όχημα την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών. Φανερώνουν ξεκάθαρα πως η κυβερνητική λαίλαπα κατά της δημόσιας εκπαίδευσης, του χαρακτήρα της και του μέλλοντός της δεν έχει σταματήσει. Αντίθετα συνεχίζεται με την αξιοποίηση νέων μεθόδων, ώστε να υποσκάψει και να κάμψει τις αγωνιστικές διαθέσεις και στάσεις.

Η περίπτωση της ΕΔΕ στη Ν. Σμύρνη, όπως και η ανάλογη στο Μαρούσι, αναδεικνύουν με επίταση σειρά θεμάτων:

- το αυταρχικό πλαίσιο διοίκησης που ορθώνεται με την εφαρμογή αντιεκπαιδευτικών πολιτικών επιλογών συνολικά, αλλά και συγκεκριμένα στη Διεύθυνση Δ΄ Αθήνας,
- την αυταρχική «από πάνω» επέμβαση στη λειτουργία και τις αποφάσεις των Συλλόγων Διδασκόντων, ως μέσο κι εργαλείο πίεσης, τρομοκράτησης και καθυπόταξης των εκπαιδευτικών,
- την ξεκάθαρη αμφισβήτηση των συλλογικών αποφάσεων, όταν αυτές δε συμβαδίζουν με τις κυβερνητικές βουλές και τις αντιεκπαιδευτικές κατευθύνσεις,
- την άσκηση «από πάνω» πιέσεων σε Διευθυντές σχολικών μονάδων και την άμεση και προσωπική επιβολή κλίματος φόβου,
- τη δημιουργία «έντασης» και σύγκρουσης ακόμα και με δικαστικά μέσα, όταν κάτι τέτοιο κριθεί αναγκαίο,
- το χτύπημα των αγώνων, την ποινικοποίηση και την ατομική στοχοποίηση αγωνιστών εκπαιδευτικών.

Απέναντι σε αυτήν την κατάσταση, στο συνεχιζόμενο κρεσέντο διώξεων κάθε είδους και επιθέσεων κατά της αγωνιστικής πτέρυγας του Σ.Κ. που εξαπολύουν ασταμάτητα κυβέρνηση και ΥΠΑΙΘΑ, υπήρξε μια μεγάλη αποδοκιμασία, ανακοινώσεις αλληλεγγύης και καταγγελίες από ΣΕΠΕ & ΕΛΜΕ, από Ενώσεις Γονέων κ.λπ. Σε επίπεδο Ομοσπονδιών ωστόσο, η αντίδραση είναι υποτονική ως μηδενική, με κύρια ευθύνη των κυρίαρχων παρατάξεων του κυβερνητικού συνδικαλισμού, ΔΑΚΕ-ΔΗΣΥ-ΔΙΚΤΥΟ. Όταν η κυβερνητική επίθεση μαίνεται, όταν η επίθεση αυτή οξύνεται και στρέφεται ενάντια στις εναπομείνασες εργατικές κατακτήσεις, όταν κυβέρνηση και ΥΠΑΙΘΑ εξαπολύουν πογκρόμ διώξεων απεργών εκπαιδευτικών, όταν η επίθεση αυτή παίρνει και νέες μορφές, πιο εξατομικευμένες, και χτυπά το κύτταρο των σχολικών μονάδων και τους Συλλόγους Διδασκόντων, όταν στοχοποιούνται και διώκονται (με την παρέμβαση Διευθυντών Εκπαίδευσης και σχολικών μονάδων) συγκεκριμένοι αγωνιστές, όταν επιχειρείται ξεκάθαρη διάσπαση στους κόλπους του συνδικαλισμού, όταν ορθώνονται κάθε είδους εμπόδια στη δράση των εκπαιδευτικών, τότε είναι ολοφάνερο ότι οι αντιδράσεις της ΔΟΕ απέναντι σε αυτού του μεγέθους την επίθεση είναι, εσκεμμένα, αναντίστοιχες ή και ανύπαρκτες. Δεν είναι άμοιρη ευθυνών βέβαια και η ΑΣΕ-ΠΑΜΕ που με την τακτική της, αυτή της υπονόμευσης της πραγματικής συσπείρωσης και της ενότητας των εκπαιδευτικών και της ανέξοδης επαναστατικής φρασεολογίας, της καλλιέργειας αυταπατών για την πρωτιά στην Ομοσπονδία, μεγαλώνει τις δυσκολίες που πρέπει να αντιμετωπίσουν οι εκπαιδευτικοί και το κίνημά τους. Η φετινή χρονιά, μάλιστα, χρονιά εκλογών για το συνέδριο της ΔΟΕ, αποτελεί πεδίο καλλιέργειας τέτοιων απόψεων, προσπάθειας ενίσχυσης λανθασμένων και αντισυνδικαλιστικών θέσεων στους κόλπους του συνδικαλιστικού κινήματος, που πρέπει να αντιμετωπιστούν έτσι κι αλλιώς.

γράφει ο Γιάννης Μελιόπουλος

Το φιάσκο των ηλεκτρονικών εκλογών, οι εκλογές στον Σύλλογο Δασκάλων & Νηπιαγωγών στη Νάουσα και η «άρον άρον» ακύρωσή τους

Είναι γνωστοί οι τρόποι παρέμβασης κυβέρνησης και ΥΠΑΙΘΑ στις εσωτερικές λειτουργίες του συνδικαλιστικού κινήματος –νόμοι, ρυθμίσεις, νομοθετικά εκτρώματα– ώστε αυτό να χειραγωγηθεί και να ελεγχθεί. Απέναντι στις προσπάθειες αυτές στέκεται το αγωνιστικό συνδικαλιστικό κίνημα στην εκπαίδευση, καταγγέλλοντας τις επιδιώξεις, αρνούμενο την παρέμβαση, ή σωστότερα την ξεκάθαρη επέμβαση, στην εσωτερική ζωή και στις διαδικασίες του.

Γνωστή, επίσης, η προσπάθεια επιβολής ηλεκτρονικών εκλογών, που ξεκίνησε από τις εκλογές για αιρετούς στα υπηρεσιακά συμβούλια, στη συνέχεια –με τη συνδρομή του κυβερνητικού συνδικαλισμού των ΔΑΚΕ, ΔΗΣΥ, ΔΙΚΤΥΟΥ– προβάλλεται ως αναγκαιότητα και στις εκλογές των πρωτοβάθμιων σωματείων, με τη μορφή των «υβριδικών» εκλογικών διαδικασιών (συνδυασμός διά ζώσης και ηλεκτρονικών εκλογών). Πολλά «επιχειρήματα» ακούγονται από τις παρατάξεις που στηρίζουν τις αντιεκπαιδευτικές πολιτικές, για να πειστούν οι εκπαιδευτικοί για την αξία των ηλεκτρονικών εκλογών. Είναι σχετικά πρόσφατες οι πρώτες «εκλογές» ανάδειξης υπηρεσιακών συμβουλιών με ηλεκτρονικές κάλπες, που γνώρισαν τη συνολική αποδοκιμασία του κλάδου. Στις επόμενες συμμετείχαν υποψήφιοι και παρατάξεις από το γνωστό κυβερνητικό τόξο, με την αποδοκιμασία της βάσης των εκπαιδευτικών να κινείται ξανά σε υψηλά επίπεδα. Παρ' όλα αυτά οι παρατάξεις του κυβερνητικού συνδικαλισμού εξακολουθούν να στηρίζουν την εκτρωματική διαδικασία των ηλεκτρονικών εκλογών, χρησιμοποιώντας «επιχειρήματα» βγαλμένα από τη φαρέτρα της κυβερνητικής προπαγάνδας και των νόμων που αποδομούν τη δημόσια, δωρεάν εκπαίδευση και χτυπούν το εκπαιδευτικό κίνημα. Κάνουν λόγο για αδιάβλητο σύστημα, όταν είναι παγκοίνως γνωστό πόσο διαβλητό είναι. Κάνουν λόγο για αύξηση της συμμετοχής στις εκλογικές διαδικασίες, όταν οι ίδιες στηρίζουν την πολιτική που διαλύει και αποδυναμώνει τα σωματεία και δεν πράττουν το παραμικρό για να συσπειρώσουν και να μαζικοποιήσουν τα πρωτοβάθμια σωματεία!

Χτύπημα στη λογική που επιχειρούν να εγκαθιδρύσουν στη συνείδηση των εργαζόμενων μέσω των ηλεκτρονικών «εκλογών» –με τα μάτια στραμμένα στις εκλογές ανάδειξης αντιπροσώπων για το συνέδριο της ΔΟΕ το ερχόμενο καλοκαίρι και στις εκλογές αιρετών εκπροσώπων την ερχόμενη σχολική χρονιά– και αποκάλυψη του ψέμματος που μεθοδικά καλλιεργείται, αποτέλεσε το φιάσκο των εκλογών για νέο ΔΣ στο Σύλλογο Δασκάλων & Νηπιαγωγών Επαρχίας Νάουσας 2/4, που τελικά ακυρώθηκαν. Οι εκλογές πραγματοποιήθηκαν με πραγματική και «ηλεκτρονική» κάλπη! Η απόφαση για τον τρόπο διεξαγωγής των εκλογών πάρθηκε κατά πλειοψηφία, καθώς στο απερχόμενο ΔΣ του Συλλόγου πλειοψηφούν οι δυνάμεις της ΔΑΚΕ, που στηρίζουν με νύχια και με δόντια τον τρόπο αυτό, εκμεταλλευόμενες και τις δυνατότητες παρέμβασης σε προσωπικά στοιχεία εκπαιδευτικών της περιοχής. Οι δυνάμεις της Συνεργασίας Εκπαιδευτικών κατήγγειλαν εξαρχής τη μεθόδευση αυτή. Με το κλείσιμο των καλπών, πραγματικής και "ηλεκτρονικής", και την έναρξη της καταμέτρησης διαπιστώθηκαν σημαντικές διαφορές αριθμού ψηφισάντων και ψήφων στην ηλεκτρονική ψηφοφορία! Όπως η Συνεργασία Εκπαιδευτικών καταγγέλλει: ***«... η διαδικασία ακυρώθηκε γιατί τα αποτελέσματα της ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ψηφοφορίας ήταν λανθασμένα, το άθροισμα των ψηφοδελτίων των παρατάξεων δεν συμφωνούσε με τον αριθμό των ψηφισάντων»***.

Η συνέχεια είναι χαρακτηριστική του τρόπου με τον οποίο χειρίζονται τα συνδικαλιστικά ζητήματα οι παρατάξεις του κυβερνητικού συνδικαλισμού, με προεξάρχουσα τη ΔΑΚΕ. Επιχειρώντας, μπροστά σε αυτό το φιάσκο, να αποκρύψουν την πραγματικότητα προσπάθησαν πρώτα να την υποτιμήσουν κάνοντας λόγο για «σφάλμα»! Το ίδιο το υποτιθέμενο αδιάβλητο σύστημα, το τεχνολογικό θαύμα, δεν έδινε καμία απάντηση για το «σφάλμα» επί ώρες! Όταν πια είχε γίνει αντιληπτό πως καμία αλχημεία δεν μπορεί να δικαιολογήσει τα αδικαιολόγητα, έστρεψαν την προσοχή τους σε αποδιοπομπαίους τράγους! Υπεύθυνος θεωρήθηκε από τη ΔΑΚΕ ο εκπαιδευτικός που «έστησε» το σύστημα, αδιάφορο αν ο συγκεκριμένος συνάδελφος ήταν και ο ίδιος υποψήφιος με το ψηφοδέλτιο της ΔΑΚΕ! Η Συνεργασία Εκπαιδευτικών υπερασπίστηκε την αλήθεια, υπερασπιζόμενη ταυτόχρονα τον συνάδελφο, όταν η παράταξή του τον κατηγορούσε [«... υπερασπιστήκαμε τον συνάδελφο (υποψήφιο της ΔΑΚΕ) που αφιέρωσε απεριόριστο κόπο και χρόνο στην ηλεκτρονική κάλπη, όταν η παράταξή του έλεγε ότι είναι δικό του λάθος»!]. Πραγματικό φιάσκο! Η Συνεργασία Εκπαιδευτικών απαίτησε την ακύρωση των εκλογών και τον ορισμό νέων, αποκλειστικά με διά ζώσης ψηφοφορία.

Σε μία «επείγουσα» ανακοίνωση του Συλλόγου, ειλημμένη ξανά με την πλειοψηφία της ΔΑΚΕ στο απερχόμενο ΔΣ, ενημερώνονται οι εκπαιδευτικοί όχι για τα γεγονότα και τα αληθινά ζητήματα που σχετίζονται με τις ηλεκτρονικές διαδικασίες, αλλά για την ακύρωση και επανάληψη των εκλογών αμέσως μετά τις διακοπές του Πάσχα, αποδίδοντας το θέμα σε «εσφαλμένη παραμετροποίηση» που αποτυπώθηκε λάθος από το ΖΕΥΣ! Ισχυρίζεται, μάλιστα, παραποιώντας την αλήθεια, πως το σύστημα είναι αδιάβλητο γιατί ... διαπιστώθηκε το λάθος άμεσα! Κάνει λόγο για «αναστάτωση» των εκπαιδευτικών και μεγαλόθυμα («γιατί δεν επιθυμεί να υπάρχει καμία σκιά») αποφασίζει και διατάσσει νέες εκλογές με τον ίδιο τρόπο!

Η ακύρωση των εκλογών στον Σύλλογο Νάουσας αποκαλύπτει με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο τι στ΄ αλήθεια σημαίνουν ηλεκτρονικές «εκλογές», μια φαρσοκωμωδία, μια προσπάθεια ελέγχου και διάλυσης των σωματείων. Αποκαλύπτει παράλληλα την αναγκαιότητα οι εκπαιδευτικοί μέσα από τα σωματεία τους να αντιπαλέψουν και να ακυρώσουν τέτοιες ξένες προς τα συμφέροντά τους επιλογές. ■

Μεθοδεύεται παράταση της αργίας της αγωνίστριας εκπαιδευτικού Χρύσας Χοτζόγλου

Η 29η Απριλίου δεν θα είναι απλώς μια ημερομηνία πειθαρχικής κρίσης. Θα είναι ένα σημείο αναφοράς για το πώς αντιλαμβανόμαστε τη σχέση ανάμεσα στην εξουσία και τη φωνή, ανάμεσα στη διοίκηση και τη δημοκρατία, ανάμεσα στον φόβο και τη συμμετοχή. Η περίπτωση της Χρύσας –μιας εκπαιδευτικού που βρίσκεται σε καθεστώς δυνητικής αργίας πάνω από ένα χρόνο και απειλείται με παράτασή της– μοιάζει να είναι ακριβώς μια τέτοια στιγμή. Η νέα συνεδρίαση του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου στις 29 Απριλίου, που θα κρίνει αν η αργία της θα συνεχιστεί για έναν ακόμη χρόνο, είναι μια κρίσιμη δοκιμασία για τα όρια της ελευθερίας έκφρασης μέσα στο σχολείο, για το δικαίωμα των εκπαιδευτικών να τοποθετούνται συλλογικά και δημόσια, αλλά και για το πώς αντιλαμβάνεται η Πολιτεία τη διαφωνία.

Η πειθαρχική δίωξη σχετίζεται με τη στάση της απέναντι στην αξιολόγηση και τη συμμετοχή της –μαζί με μαθητές– σε κινητοποίηση ενάντια σε αυτήν. Πρόκειται, δηλαδή, για μια πράξη που εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο συλλογικών αποφάσεων του κλάδου και όχι για μια απομονωμένη, αυθαίρετη ενέργεια. Και εδώ μπαίνει το πραγματικό ερώτημα: μπορεί η συλλογική στάση να μετατρέπεται σε ατομική τιμωρία; Η μέχρι τώρα εξέλιξη της υπόθεσης δείχνει ότι η απάντηση που επιχειρείται να δοθεί είναι καταφατική. Παρά την αρχική ομόφωνη αρνητική γνωμοδότηση του Πειθαρχικού Συμβουλίου, η απόφαση για τη δυνητική αργία επιβλήθηκε. Στη συνέχεια, η απόρριψη της αίτησης ακύρωσης από το Διοικητικό Εφετείο Πειραιά ενίσχυσε την αίσθηση ότι η υπόθεση δεν εξελίσσεται σε ένα ουδέτερο θεσμικό πεδίο, αλλά μέσα σε ένα φορτισμένο πολιτικό περιβάλλον.

Για πολλούς εκπαιδευτικούς, η εικόνα που διαμορφώνεται είναι ανησυχητική: μια υπόθεση που φαίνεται να χρησιμοποιείται ως μήνυμα προς ολόκληρο τον κλάδο. Ένα μήνυμα που λέει ότι η διαφωνία μπορεί να έχει κόστος. Ότι η συλλογική δράση μπορεί να οδηγήσει σε προσωπικές συνέπειες...

Κι όμως, η ιστορία της εκπαίδευσης –όχι μόνο στην Ελλάδα– δείχνει ότι το σχολείο δεν υπήρξε ποτέ χώρος σιωπής. Ήταν πάντοτε ένας ζωντανός οργανισμός, όπου οι ιδέες δοκιμάζονται, οι αντιθέσεις εκφράζονται και η δημοκρατία μαθαίνεται στην πράξη. Όταν αυτό το στοιχείο περιορίζεται, το σχολείο κινδυνεύει να χάσει κάτι βαθύτερο από την «πρεμία» του, χάνει τον παιδαγωγικό του πυρήνα.

Την ίδια στιγμή, η υπόθεση της Χρύσας φαίνεται να λειτουργεί και αντίστροφα. Αντί να καλλιεργεί φόβο, ενεργοποιεί αντανακλαστικά αλληλεγγύης. Τα ψηφίσματα σωματείων, οι κινητοποιήσεις και η προετοιμασία νέας συγκέντρωσης στις 29 Απριλίου δείχνουν ότι ένα σημαντικό κομμάτι της εκπαιδευτικής κοινότητας δεν αντιμετωπίζει το ζήτημα ως «υπόθεση μιας συναδέλφου», αλλά ως συλλογικό διακύβευμα. Και ίσως εδώ βρίσκεται και η πιο φωτεινή πλευρά αυτής της δύσκολης συγκυρίας, στην υπενθύμιση ότι οι κοινότητες –εκπαιδευτικές και κοινωνικές– δεν συγκροτούνται μόνο μέσα από αποφάσεις «από τα πάνω», αλλά κυρίως μέσα από τη στάση των ίδιων των ανθρώπων τους.

Αγωγή 30.000 ευρώ εναντίον σωματείου εκπαιδευτικών:

Όταν η σύγκρουση ξεπερνά τα πρόσωπα. Η αγωγή ύψους 30.000 ευρώ που κατέθεσε διευθυντής δημοτικού σχολείου κατά του Συλλόγου Εκπαιδευτικών Π.Ε. Αμαρουσίου και του προέδρου του, Δημήτρη Πολυχρονιάδη, δεν είναι μια προσωπική αντιπαράθεση ή μια νομική διαμάχη. Πρόκειται για μια εξέλιξη που έχει ήδη προκαλέσει κύμα αντιδράσεων σε ολόκληρη τη χώρα, με δεκάδες εκπαιδευτικούς φορείς –από την Κέρκυρα έως τη Σάμο και την Ικαρία, από τη Αλεξανδρούπολη έως τα Χανιά και το Ηράκλειο– να εκφράζουν τη στήριξή τους και να μιλούν για ένα ζήτημα που αγγίζει τον πυρήνα της συνδικαλιστικής ελευθερίας.

Από μια τοπική υπόθεση σε πανελλαδικό ζήτημα. Η αφετηρία της υπόθεσης βρίσκεται σε μια απόφαση του σωματείου να διαγράψει τον συγκεκριμένο διευθυντή από το μητρώο μελών του, μετά από καταγγελίες συναδέλφων που σχετίζονται, μεταξύ άλλων, με ζητήματα λειτουργίας του σχολείου και στάσης απέναντι σε συλλογικές αποφάσεις. Αντί η διαφωνία να εξελιχθεί στο πλαίσιο ενός θεσμικού διαλόγου ή μιας δημόσιας αντιπαράθεσης, η απάντηση ήρθε μέσω της Δικαιοσύνης –και μάλιστα με μια οικονομική απαίτηση που ξεπερνά κατά πολύ τα δεδομένα της εκπαιδευτικής κοινότητας. Και κάπου εδώ, η συζήτηση αλλάζει επίπεδο.

Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει το δικαίωμα οποιουδήποτε πολίτη να προσφεύγει στη Δικαιοσύνη, όταν θεωρεί ότι θίγεται. Όμως, όταν μια τέτοια κίνηση στρέφεται εναντίον σωματείου και του προέδρου του, με ένα ποσό που για έναν εκπαιδευτικό ισοδυναμεί με δυσβάσταχτο οικονομικό βάρος, τότε το ζήτημα αποκτά άλλη διάσταση. Δεν είναι μόνο νομική, αλλά και βαθιά συμβολική. Το μήνυμα που εκπέμπεται είναι ότι η δημόσια κριτική και η συλλογική δράση μπορεί να έχουν σοβαρό προσωπικό κόστος...

Το «αόρατο» αποτέλεσμα. Ίσως το πιο κρίσιμο στοιχείο τέτοιων εξελίξεων δεν είναι η ίδια η αγωγή, αλλά το κλίμα που δημιουργείται γύρω της. Ένα κλίμα όπου η συμμετοχή σε ένα σωματείο, η έκφραση άποψης ή η καταγγελία ενός προβλήματος αρχίζει να συνδέεται με τον φόβο πιθανών συνεπειών. Ποιος εκπαιδευτικός θα νιώσει άνετα να μιλήσει δημόσια, αν γνωρίζει ότι μπορεί να βρεθεί αντιμέτωπος με μακροχρόνιες και δαπανηρές δικαστικές διαδικασίες; Ποιος θα αναλάβει ενεργό ρόλο σε ένα Διοικητικό Συμβούλιο, αν η συνδικαλιστική δράση μπορεί να μετατραπεί σε προσωπικό ρίσκο; Η απάντηση, για πολλούς, είναι αυτονόητη: όλο και λιγότεροι. Και αυτό είναι ίσως το πιο ανησυχητικό.

Ένα ευρύτερο μοτίβο. Η συγκεκριμένη υπόθεση δεν εμφανίζεται σε κενό. Εκπαιδευτικοί φορείς κάνουν λόγο για μια γενικότερη τάση αύξησης των εντάσεων στον χώρο της εκπαίδευσης: πειθαρχικές διαδικασίες, καθαιρέσεις, αγωγές, μηνύσεις. Από διαφορετικές περιοχές της χώρας καταγράφο-

νται περιστατικά που, ανεξάρτητα από τις επιμέρους ιδιαιτερότητές τους, συνθέτουν μια εικόνα όξυνσης. Όταν οι διαφωνίες μεταφέρονται όλο και πιο συχνά από το πεδίο του διαλόγου στο πεδίο των δικαστηρίων, τότε το πρόβλημα δεν είναι πια ατομικό, αλλά συλλογικό.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η σημασία των συλλογικών οργάνων αναδεικνύεται ακόμη περισσότερο. Ο Σύλλογος Εκπαιδευτικών Π.Ε. Αμαρουσίου, όπως και άλλοι αντίστοιχοι φορείς, δεν περιορίζεται σε τυπικές ανακοινώσεις. Αποτελεί έναν χώρο όπου οι εκπαιδευτικοί συζητούν, διαφωνούν, αποφασίζουν και παρεμβαίνουν. Έναν χώρο που μεταφέρει τη φωνή της τάξης προς τη διοίκηση και την κοινωνία. Οι παρεμβάσεις του αφορούν ζητήματα καθημερινότητας –ελλείψεις προσωπικού, συνθήκες εργασίας, λειτουργικά προβλήματα– αλλά και ευρύτερα θέματα εκπαιδευτικής πολιτικής. Και αυτό ακριβώς είναι που καθιστά τον ρόλο του κρίσιμο: λειτουργεί ως γέφυρα ανάμεσα στο σχολείο και τη δημόσια συζήτηση. Το πραγματικό διακύβευμα είναι αν οι εκπαιδευτικοί θα συνεχίσουν να έχουν τον χώρο και τη δυνατότητα να εκφράζονται συλλογικά, χωρίς τον φόβο ότι αυτή η έκφραση μπορεί να οδηγήσει σε προσωπικές συνέπειες.

Το πραγματικό διακύβευμα. Σιωπή ή διάλογος; Ένα σχολείο χωρίς εντάσεις μπορεί να φαίνεται πιο «ήσυχο». Όμως η απουσία φωνής δεν σημαίνει απαραίτητα και ποιότητα. Η κριτική, η αμφισβήτηση και η συλλογική διεκδίκηση δεν είναι εμπόδια. Είναι στοιχεία μιας ζωντανής εκπαιδευτικής κοινότητας. Η αγωγή των 30.000 ευρώ, τελικά, δεν αφορά μόνο ένα σωματείο ή έναν πρόεδρο. Αφορά το αν η φωνή των εκπαιδευτικών θα παραμείνει ενεργή ή αν θα περιοριστεί μέσα από έμμεσους μηχανισμούς πίεσης. Και αυτό είναι ένα ερώτημα που ξεπερνά κατά πολύ τα όρια μιας αίθουσας δικαστηρίου. Γιατί στο τέλος της ημέρας, το ζητούμενο δεν είναι απλώς η επίλυση μιας διαφοράς, είναι το είδος του σχολείου που θέλουμε. **Ένα σχολείο με φωνές ή ένα σχολείο σιωπηλό...**

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ το καινούργιο βιβλίο της Βασιλικής Χρυσοστομίδου

Ποιος είναι, όμως, ο Σκυλόμορφος;

Ο Τζέι ζει στην εποχή που η κυριαρχία της τεχνολογίας και της τεχνητής νοημοσύνης εξαναγκάζει σε ανεργία ολοένα και περισσότερους ανθρώπους, που είναι πλέον άχρηστοι και ανεπιθύμητοι και στοιβάζονται σε ένα περίκλειστο γκέτο διαβίωσης, τη ζώνη των φτωχών.

Οι πλούσιοι άνθρωποι ενδιαφέρονται, κυρίως, για την ομορφιά τους και είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικοί με τις συναναστροφές και τις σχέσεις, που συνήθως οδηγούν σε απογοητεύσεις και ματαιώσεις. Επιπλέον, ζουν κάτω από τον φόβο της τοξικότητας που, σύμφωνα με τις προειδοποιήσεις και τα διαγγέλματα του life coach πρωθυπουργού τους, ελλοχεύει παντού και εμποδίζει τον καθημερινό επίπονο αγώνα τους για αυτοβελτίωση και αυτάρκεια. Αταλάντευτοι σύμμαχοι και συνοδοιπόροι τους στον αγώνα αυτόν αποδεικνύονται μόνο τα σκυλιά τους.

Όταν, όμως, η ιατρική επιστήμη ανταποκρίνεται με επιτυχία στην πρόκληση της δημιουργίας μεταλλαγμένων κατοικιδίων υψηλών προδιαγραφών, που διαθέτουν ανθρώπινη νοημοσύνη και σκυλίσια συμπεριφορά, η μόνη ευκαιρία των εξαθλιωμένων ανθρώπων για αξιοπρεπή διαβίωση είναι η μετάλλαξή τους σε ανθρωπόσκυλους, σε pets νέας γενιάς στην υπηρεσία του πλούσιου ανώτερου ανθρώπου.

Ο Τζέι δηλώνει εθελοντής ανθρωπόσκυλος, προκειμένου να αποδράσει από την παραγκούπολη της ζώνης των φτωχών κι έτσι ξεκινά μια πολυπρόσωπη αφήγηση που διερευνά τα όρια της σχέσης μεταξύ αφέντη και υποτακτικού, την προβολή ανθρώπινων χαρακτηριστικών και αναγκών στα ζώα και την υποκατάσταση των ανθρωπίνων συναισθηματικών σχέσεων με σχέσεις στοργικής ιδιοκτησίας και φαλκιδευμένης εξουσίας. Μπορούν, άραγε, να συγκριθούν και να εξομοιωθούν η ανθρώπινη και η σκυλίσια ψυχοσύνθεση και πώς μεταφράζονται η αγάπη και η αφοσίωση στην ανθρώπινη και στη σκυλίσια καρδιά;

Είναι, τελικά, ο σκύλος ο καλύτερος φίλος του ανθρώπου;

ΕΡΓ.Α.Σ.

Οι Συλλογικές Συμβάσεις στο στόχαστρο κυβέρνησης και εργοδοσίας

Α. Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας: Μία ιστορική κατάκτηση του διεθνούς και ελληνικού εργατικού κινήματος

Οι Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας (ΣΣΕ), ως συμφωνίες που συνάπτονται μεταξύ των εργαζομένων και των εργοδοτών μέσω των οργανώσεών τους, καθορίζουν τους βασικούς όρους εργασίας, όπως μισθούς, ωράριο και συνθήκες απασχόλησης.

Η ιστορία των ΣΣΕ πηγαίνει πίσω στον 19ο αιώνα, σε μια εποχή που οι εργαζόμενοι, στην προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν την άγρια εκμετάλλευση από τους εργοδότες, επέλεξαν τη συλλογική πάλη. Συνεπώς, συνδέεται με την ανάπτυξη του εργατικού κινήματος και την προσπάθεια θεσμοθέτησης των εργασιακών δικαιωμάτων μετά τη Βιομηχανική Επανάσταση. Σημαντικός σταθμός της διεθνούς ιστορικής εξέλιξης των ΣΣΕ αποτέλεσε η νομιμοποίηση των συνδικάτων στη Βρετανία (με το νόμο Trade Union Act του 1871), μέσα από τα οποία οι εργαζόμενοι διεκδικούσαν καλύτερους μισθούς και συνθήκες εργασίας.

Στην Ελλάδα οι πρώτες εργατικές διεκδικήσεις σημειώνονται με την ανάπτυξη της βιομηχανίας και του εργατικού κινήματος. Το 1918 ιδρύεται η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ), ενώ δύο χρόνια αργότερα ψηφίζεται ο νόμος 2112/1920 για την προστασία των εργαζομένων και τη ρύθμιση εργασιακών σχέσεων, σε μια περίοδο που εμφανίζονται οι πρώτες συλλογικές ρυθμίσεις μισθών. Το διάστημα μετά την Κατοχή και τον Εμφύλιο (1949-1967) χαρακτηρίζεται από έντονο κρατικό παρεμβατισμό και αντικομμουνισμό στα συνδικάτα. Το δικαίωμα των συλλογικών διαπραγματεύσεων είναι περιορισμένο. Ο νόμος 3239/1955 επέβαλε την κρατική παρέμβαση στη διαδικασία της σύναψης ΣΣΕ (υποχρεωτική διαιτησία κλπ.). Στην περίοδο της Δικτατορίας (1967-1974) τα συνδικάτα διαλύονται ή τίθενται υπό πλήρη κρατικό έλεγχο, με αποτέλεσμα οι ΣΣΕ στην πράξη να καταργηθούν. Ο νόμος 3239/1955 καταργήθηκε το 1990 και αντικαταστάθηκε από το νόμο 1876/1990 για τις «Ελεύθερες Συλλογικές Διαπραγματεύσεις και άλλες διατάξεις», που θέσπισε η κυβέρνηση συνεργασίας ΝΔ-ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ.

Β. Τι ορίζει ο νόμος 1876/1990 για τις Σ.Σ.Ε.

Ο νόμος του 1990 ορίζει τη διαδικασία συλλογικών διαπραγματεύσεων για όλους όσοι εργάζονται με σχέση εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου. Ο νόμος αυτός ενσωμάτωσε ορισμένα αιτήματα του εργατικού κινήματος, αλλά διατήρησε αρκετούς περιορισμούς για τις ΣΣΕ: Δεν επιτρέπει διαπραγματεύσεις για συνταξιοδοτικά θέματα. Δεν καλύπτει ειδικές κατηγορίες εργαζομένων, όπως οι ναυτεργάτες. Δεν συμπεριλαμβάνει τους εργαζόμενους που συνδέονται με το κράτος με σχέση δημοσίου δικαίου (μόνιμοι δημόσιοι υπάλληλοι) κ.ά. Ας σημειωθεί ότι με τον νόμο 2738/99, που φέρει τον ψευδεπίγραφο τίτλο «Συλλογικές Διαπραγματεύσεις στο Δημόσιο» απαγορεύεται ρητά οι Ομοσπονδίες των εργαζομένων στον δημόσιο τομέα να διαπραγματεύονται στα κρίσιμα ζητήματα των αποδοχών, των συντάξεων κλπ. Οι μισθοί καθορίζονται μονομερώς από το κράτος. Ακόμα και στην ΑΔΕΔΥ δεν εκχωρείται ουσιαστικός ρόλος. Οι Ομοσπονδίες των εργαζομένων στον δημόσιο τομέα μπορούν να διαπραγματεύονται μόνο επί μέρους θέματα (υγιεινής, ασφάλειας, επιμόρφωσης, αδειών, χρόνου εργασίας, μεταθέσεων, συνδικαλιστικά, κ.ά.) και μόνο με την προϋπόθεση ότι δεν έχουν γίνει αντίστοιχες διαπραγματεύσεις με την ΑΔΕΔΥ.

Κατ' αρχάς, στη σύναψη ΣΣΕ συμμετέχουν από τη μία πλευρά οι συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων και από την άλλη οι εργοδοτικές οργανώσεις ή μεμονωμένοι εργοδότες.

Οι Συλλογικές Συμβάσεις προκύπτουν από συλλογικές διαπραγματεύσεις και, με την υπογραφή τους, οι όροι τους δεσμεύουν τους εργαζόμενους και τους εργοδότες που υπάγονται σε αυτές (οι όροι αυτοί εφαρμόζονται στις ατομικές συμβάσεις εργασίας). Έχουν συγκεκριμένη χρονική διάρκεια, μετά το πέρας της οποίας θα πρέπει να ανανεωθούν ή να αντικατασταθούν. Σε περίπτωση που δεν υπάρξει συμφωνία μεταξύ των δύο μερών, μπορεί να γίνει από τους εργαζόμενους προσφυγή για μεσολάβηση ή διαιτησία στον ΟΜΕΔ (Οργανισμός Μεσολάβησης και Διαιτησίας).

Οι Συλλογικές Συμβάσεις καθορίζουν συνήθως: βασικούς μισθούς και επιδόματα, ωράριο εργασίας, άδειες και αργίες, συνθήκες υγείας και ασφάλειας, δικαιώματα και υποχρεώσεις εργαζομένων και εργοδοτών.

Στη χώρα μας υπάρχουν διάφορα είδη ΣΣΕ και συγκεκριμένα:

- Η Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας (ΕΓΣΣΕ) που υπογράφεται από τις ανώτερες εργοδοτικές οργανώσεις και τη ΓΣΕΕ, και ρυθμίζει τον κατώτατο μισθό και βασικούς όρους εργασίας για όλους τους εργαζόμενους.
- Οι Κλαδικές Συμβάσεις, που συνάπτονται από πρωτοβάθμιες ή δευτεροβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις και αφορούν τους εργαζόμενους ενός συγκεκριμένου κλάδου (π.χ. τουρισμός, τράπεζες).
- Οι Ομοιοεπαγγελματικές Συμβάσεις, που αφορούν τους εργαζόμενους της ίδιας ειδικότητας σε διαφορετικούς κλάδους.
- Οι Τοπικές Ομοιοεπαγγελματικές Συμβάσεις που αφορούν τους εργαζόμενους συγκεκριμένης ειδικότητας σε συγκεκριμένη πόλη ή περιφέρεια.
- Οι Επιχειρησιακές Συμβάσεις, που υπογράφονται ανάμεσα στους εργαζόμενους και στην εργοδοσία μιας συγκεκριμένης επιχείρησης.

Σύμφωνα με την ίδια νομολογία, οι κλαδικές, επιχειρησιακές και ομοιοεπαγγελματικές συμβάσεις δεν επιτρέπεται να περιέχουν όρους εργασίας δυσμενέστερους για τους εργαζόμενους από τους όρους εργασίας της Εθνικής Γενικής ΣΣΕ.

Γ. Η εποχή των μνημονίων και ο αντίκτυπος στις ΣΣΕ (2010-σήμερα)

Οι άγριες νομοθετικές διατάξεις των μνημονίων ήρθαν να καταφέρουν καίρια χτυπήματα (και) στις ΣΣΕ. Τα προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής εφαρμόστηκαν απαρέγκλιτα από τις κυβερνήσεις της ΝΔ, του ΠΑΣΟΚ και των ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ με γνώμονα *«την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας και τις προοπτικές της για ανάπτυξη από την άποψη της παραγωγικότητας, των τιμών, της ανταγωνιστικότητας, της απασχόλησης, του ποσοστού της ανεργίας, των εισοδημάτων και μισθών».*

Συγκεκριμένα, με τα μνημόνια:

- Πρώτα και κύρια, καταργήθηκαν οι ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις για τον κατώτατο μισθό (ΕΓΣΣΕ). Το κράτος πλέον όριζε τον κατώτατο μισθό, ύστερα από διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους. Έτσι, στην πρώτη του εφαρμογή ο νόμος πετσόκοψε τον κατώτατο μισθό κατά 22% για όλους τους εργαζόμενους και επιπλέον 10% (συνολικά 32%) για τους νέους κάτω των 25 ετών.
- Σε αυτό το διάστημα πρακτικά έπαψε η επεκτασιμότητα των ΣΣΕ.
- Όλες οι συμβάσεις μπορούσαν να έχουν χρονική διάρκεια από 1 έως 3 έτη και όχι παραπάνω.
- Έπαψαν να ισχύουν οι τριετίες της ωρίμανσης (με τις αντίστοιχες αυξήσεις των μισθών), μέχρι η ανεργία να πέσει κάτω από το 10%.
- Καταργήθηκε η αρχή της ευνοϊκότερης ρύθμισης, με διάταξη που όριζε ότι η επιχειρησιακή ΣΣΕ υπερισχύει της κλαδικής ΣΣΕ.
- Η μετενέργεια της ΣΣΕ, δηλαδή η «μεταφορά» και η διατήρηση των όρων της ΣΣΕ στην ατομική σύμβαση εργασίας των εργαζομένων, αφότου λήξει η Συλλογική Σύμβαση, περιορίστηκε σε μικρότερη χρονική διάρκεια (από έξι σε τρεις μήνες) και μόνο για ένα τμήμα των όρων της ΣΣΕ, κόβοντας δικαιώματα των εργαζομένων στο διάστημα της μετενέργειας και αφήνοντας αυτούς, σε σύντομο χρονικό διάστημα, ακάλυπτους και έκθετους σε πιέσεις για ατομικές συμβάσεις με χειρότερους εργασιακούς όρους.
- Η προσφυγή στη διαιτησία δεν μπορούσε να είναι μονομερής, αλλά απαιτούσε τη συμφωνία και των δύο συμβαλλομένων μερών. Οι αιτήσεις για μεσολάβηση και διαιτησία αφορούσαν αποκλειστικά στον καθορισμό του βασικού μισθού (και όχι άλλους όρους της ΣΣΕ), ενώ κάθε απόφαση του ΟΜΕΔ πρακτικώς βασιζόταν σε χρηματοοικονομικά και παραγωγικά δεδομένα των επιχειρήσεων.

Βασικές αντεργατικές διατάξεις των μνημονίων για τις ΣΣΕ:

- ✖ Καταργούνται οι συλλογικές διαπραγματεύσεις για την ΕΓΣΣΕ και το κράτος ορίζει τον κατώτατο μισθό.
- ✖ Δεν αναγνωρίζονται μισθολογικά οι τριετίες ωρίμανσης.
- ✖ Παύει να ισχύει η αρχή της ευνοϊκότερης ρύθμισης.
- ✖ Η μετενέργεια μειώνεται από έξι σε τρεις μήνες.
- ✖ Η προσφυγή στη διαιτησία απαιτεί τη συμφωνία και των δύο μερών.

Δ. Οι πρόσθετες νομοθετικές ρυθμίσεις που έφερε η κυβέρνηση της ΝΔ ενάντια στις ΣΣΕ

Στο όνομα της ανταγωνιστικότητας και της οικονομικής ανάπτυξης, η ΝΔ, από την άνοδό της στην εξουσία, ακολούθησε ακραία νεοφιλελεύθερη πολιτική, η οποία επέβαλε τρεις βασικούς διαδοχικούς αντεργατικούς νόμους: Νόμος Χατζηδάκη 2021, νόμος Γεωργιάδη 2023, ο νόμος Κεραμέως 2025. Με αυτούς τους νόμους, η κυβέρνηση της ΝΔ όχι μόνο διατήρησε ό,τι ακριβώς προβλεπόταν από τις αντεργατικές διατάξεις των μνημονίων, αλλά νομιμοποίησε και όλες τις εργοδοτικές αντεργατικές ασυδοσίες: το ωράριο ξεχείλωσε μέχρι τις 13 ώρες, οι ημέρες εργασίας έφτασαν τις επτά, η αργία της Κυριακής σε μεγάλο βαθμό καταργήθηκε, η «ευελιξία» στις σχέσεις εργασίας κορυφώθηκε.

Όσον αφορά στις ΣΣΕ, θεσπίστηκαν τα εξής:

- Ψηφίστηκε νόμος (5163/2024) που ενσωμάτωσε οδηγία της ΕΕ για τον καθορισμό του κατωτάτου μισθού από την κυβέρνηση με μαθηματικό τύπο, που λαμβάνει υπόψη έξι παραμέτρους: την οικονομική ύφεση, τον πληθωρισμό, την ανισορροπία του ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών, τις εξελίξεις στην παραγωγικότητα, την υπέρβαση δημοσιονομικών δυνατοτήτων και τις «έκτακτες περιστάσεις».
- Νομοθετήθηκε η επεκτασιμότητα των συμβάσεων να μπορεί να ισχύσει σε περιπτώσεις που οι εργοδοτικές οργανώσεις που την υπογράφουν καλύπτουν το 50% των εργαζομένων του κλάδου ή του επαγγέλματος και μπορεί να τεκμηριωθεί ότι δεν πλήττει την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων.
- Νομοθετήθηκαν εντελώς περιοριστικοί, ουσιαστικά απαγορευτικοί, όροι για την άσκηση του δικαιώματος μονομερούς προσφυγής στη διαιτησία.
- Νομοθετήθηκε ότι όλες οι συνδικαλιστικές οργανώσεις αν δεν εγγραφούν στο κρατικό Γενικό Μητρώο Συνδικαλιστικών Οργανώσεων Εργαζομένων (ΓΕΜΗΣΟΕ) και δεν υποβάλουν εκεί αναλυτικά στοιχεία τους δεν θα έχουν το δικαίωμα για συλλογικές διαπραγματεύσεις και σύναψη ΣΣΕ.
- Ψηφίστηκε ο νόμος της «Εθνικής Συμφωνίας» για τις Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας, που διαιωνίζει αντεργατικές διατάξεις των μνημονίων.

Οι αντεργατικές ρυθμίσεις της κυβέρνησης της ΝΔ για τις ΣΣΕ είναι οι εξής:

- Καθορίζεται ο κατώτατος μισθό με μαθηματικό τύπο, που λαμβάνει υπόψη παραμέτρους της οικονομίας (δημοσιονομικές δυνατότητες, παραγωγικότητα κ.ά.)
- Η επεκτασιμότητα οι εργοδοτικές οργανώσεις εφαρμόζεται μόνο αν οι εργοδότες που υπογράφουν τη ΣΣΕ καλύπτουν το 50% των εργαζομένων του κλάδου και υπό τον όρο ότι δεν βλάπτουν την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων.
- Θεσπίζονται περιοριστικοί όροι για τη μονομερή προσφυγή στη διαιτησία.
- Νομοθετείται το ΓΕΜΗΣΟΕ για υποχρεωτική και λεπτομερή καταχώρηση των συνδικαλιστικών οργάνων σε μητρώο του κράτους.
- Ψηφίζεται η «Εθνική Κοινωνική Συμφωνία» για τις ΣΣΕ, που διατηρεί βασικές διατάξεις των μνημονίων.

Ε. Οι συνέπειες από τα νομοθετικά μέτρα κατά των ΣΣΕ

Είναι ενδεικτικά τα στοιχεία για τις Συλλογικές Συμβάσεις πριν και μετά τα μνημόνια, και μετά τα νομοθετήματα της τελευταίας κυβερνητικής εξαετίας της ΝΔ: Στην Ελλάδα, το 2018, μόλις το 25,8% των εργαζομένων καλύπτονταν από ΣΣΕ, ενώ το 2010 το αντίστοιχο ποσοστό ανερχόταν σε 65,1%. Επιπλέον, το 2023 βρίσκονταν σε ισχύ μόλις... 18!

Παράλληλα, η κατάργηση της διαπραγμάτευσης της ΕΓΣΣΕ και ο καθορισμός του κατώτατου μισθού με κυβερνητική απόφαση έπληξε σε μεγάλη έκταση τους μισθούς και τα μεροκάματα των εργαζομένων. Η ΕΓΣΣΕ επιδρούσε σε όλες τις συμβάσεις αναφορικά με το ποσοστό των αυξήσεων των μισθών, ενώ με τη διάλυση των συλλογικών συμβάσεων από τα μνημόνια και τη μεγάλη επέκταση των ατομικών συμβάσεων, οι παλιοί μισθοί συμπιέστηκαν προς τα κάτω και «εκτοξεύτηκε» ο αριθμός των εργαζομένων που αμείβεται με κατώτατο μισθό. Σημειώνεται ότι μέχρι το 2010 περίπου 160.000 εργαζόμενοι αμείβονταν με τον κατώτατο μισθό, αριθμός που σήμερα έχει εκτοξευθεί στους 650.000 εργαζόμενους.

Ο νόμος της «εθνικής κοινωνικής συμφωνίας» για τις Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας ενσωματώνει τις βασικές αντεργατικές διατάξεις των μνημονίων

Ο νόμος με τίτλο «Εθνική Κοινωνική Συμφωνία για την Ενίσχυση των Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας» (ν.5728/2026), που ψηφίστηκε στη Βουλή από την κυβέρνηση της ΝΔ, με το ΠΑΣΟΚ και τον ΣΥΡΙΖΑ να υπερψηφίζουν διατάξεις του, αποτέλεσε προϊόν συμφωνίας κυβέρνησης, εργοδοτικών οργανώσεων και της κατάπτυστης ηγεσίας της ΓΣΕΕ.

Με την ανακοίνωση της «κοινωνικής συμφωνίας» από το υπουργείο Εργασίας στήθηκε μία εκστρατεία παραπλάνησης των εργαζομένων για τον πραγματικό χαρακτήρα του νέου νόμου. Κυβέρνηση και εργοδοτικές οργανώσεις, σε αγαστή συνεργασία, επιχείρησαν να «χρυσώσουν το χάπι» και να παρουσιάσουν την εργασιακή ζούγκλα και τη διάλυση των Συλλογικών Συμβάσεων σαν «νέα εποχή» για τη χώρα και τους μισθωτούς.

Ο Μητσοτάκης εξύμνησε την αντεργατική «κοινωνική συμφωνία» κάνοντας λόγο για «εξαιρετικά θετική εξέλιξη», η επίτροπος Εργασίας της ΕΕ «συνεχάρη δημοσίως» την Ελλάδα για την «έμπνευση που δίνει για την ενεργοποίηση του ευρωπαϊκού κοινωνικού διαλόγου», ο πρόεδρος του ΣΕΒ στοχοποίησε τις αυξήσεις των μισθών που «δεν έδιναν τη σημασία που έπρεπε σε παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα» ως «μια από τις αιτίες που δημιούργησαν την κρίση». Παρουσίασε τους εργαζόμενους και τους εργοδότες ως «δυνάμεις της εργασίας», ισχυριζόμενος πως «εργαζόμενοι και εργοδότες εξ όψεως μόνον, έχουν αντίθετα συμφέροντα»(!), για να προβάλει τα «αμοιβαία οφέλη» που φέρνει ο «διάλογός» τους.

Η υποταγμένη και ξεπουλημένη ηγεσία της ΓΣΕΕ φέρει βαρύτατες ευθύνες, καθώς συνυπέγραψε την «κοινωνική συμφωνία», κάτι που «διαφημίζει» και στην ιστοσελίδα της. Ο πλήρως συνεργαζόμενος με την κυβέρνηση και την εργοδοσία πρόεδρος της ΓΣΕΕ Παναγόπουλος δήλωσε πως *«ανοίγει ένα τεράστιο παράθυρο ευκαιρίας, όχι απλώς για να επανέλθουμε σε μια κανονικότητα στο ζήτημα των συλλογικών συμβάσεων, αλλά με πολύ καλύτερους όρους πριν ακόμα από το Μνημόνιο»*! Η ηγεσία της ΓΣΕΕ εγκωμιάζει ουσιαστικά τη διατήρηση του μνημονιακού καθεστώτος για την ΕΓΣΣΕ, τις ΣΣΕ και την επέμβαση στα συνδικαλιστικά των οργανώσεων. Συναινεί στην αφαίρεση της κυριότερης αρμοδιότητας της ίδιας της ΓΣΕΕ, δηλαδή τη συλλογική διαπραγμάτευση της ΕΓΣΣΕ και στην υπονόμευση συνολικότερα των ΣΣΕ.

Τι φέρνει στην πραγματικότητα ο νέος νόμος για τις ΣΣΕ;

Ο νέος νόμος της λεγόμενης «εθνικής κοινωνικής συμφωνίας» φέρνει σειρά ρυθμίσεων που καθορίζουν το πλαίσιο των Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας, οι οποίες μόνο κατ' επίφαση μπορούν να χαρακτηριστούν «φιλεργατικές». Πιο αναλυτικά:

1. Παγιώνεται η κατάργηση των συλλογικών διαπραγματεύσεων για την ΕΓΣΣΕ. Συγκεκριμένα, διατηρείται η μνημονιακή διάταξη του 2012 που κατάργησε τις συλλογικές διαπραγματεύσεις για την ΕΓΣΣΕ και ο κατώτατος μισθός καθορίζεται με Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου (ΠΥΣ), δηλαδή απευθείας με κυβερνητική απόφαση. Διατηρείται, έτσι, η αφαίρεση της αρμοδιότητας της ΓΣΕΕ να διαπραγματεύεται και να συνυπογράφει τον γενικό κατώτατο μισθό μέσω της ΕΓΣΣΕ. Το απαράδεκτο αντιδραστικό καθεστώς του κυβερνητικού υπολογισμού του κατώτατου μισθού με έναν ακραίο τεχνοκρατικό τρόπο μέσω «αλγορίθμου» παραμένει απείραχτο και στον νέο νόμο για την «κοινωνική συμφωνία».

Σημειώνεται ότι το ποσοστό αύξησης του κατώτατου μισθού επηρεάζει και τις διαπραγματεύσεις για τις ΣΣΕ και τις αμοιβές στους επιμέρους εργασιακούς κλάδους. Και αυτό, διότι οι εργοδότες χρησιμοποιούν πάντα ως επιχείρημα το ύψος και το ποσοστό αύξησης του κατώτατου μισθού όταν κάθονται στο τραπέζι. Η διατήρηση της κατάργησης των ελεύθερων συλλογικών διαπραγματεύσεων για την ΕΓΣΣΕ έχει συνολικότερη αρνητική επίδραση για τους μισθούς και τις ΣΣΕ όλων των εργαζομένων.

2. Η ΓΣΕΕ μπορεί να υπογράφει ΣΣΕ αλλά όχι την ΕΓΣΣΕ. Με βάση τον νέο νόμο, δημιουργείται το εξής παράδοξο: Η ΓΣΕΕ δεν έχει τη δυνατότητα να υπογράφει ΕΓΣΣΕ, αλλά μπορεί να υπογράφει ΣΣΕ στους επιμέρους κλάδους. Ουσιαστικά το τριτοβάθμιο πανελλαδικό συνδικαλιστικό όργανο των εργαζομένων δεν έχει τη δυνατότητα να εκπληρώσει έναν από τους βασικούς όρους για τους οποίους δημιουργήθηκε. Όμως ο νέος νόμος τής δίνει τη δυνατότητα να υπογράφει κλαδικές συλλογικές συμβάσεις. Πρόκειται για μία ύπουλη ενέργεια που αποδυναμώνει τις κλαδικές ομοσπονδίες από την κύρια αρμοδιότητά τους να διαπραγματεύονται και να υπογράφουν αυτόνομα ΣΣΕ για τους εργαζόμενους των κλάδων που καλύπτουν, δίνοντας τη δυνατότητα στην ηγεσία της ΓΣΕΕ να υποκαθιστά τις κλαδικές ομοσπονδίες σε αυτό το ρόλο και να τις χειραγωγεί.

Έτσι, από τη μία, 3 στους 10 εργαζόμενους στην Ελλάδα (περίπου 700.000 σε απόλυτο αριθμό) που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό, βρίσκονται «δεμένοι» από τις υπουργικές αποφάσεις που τον καθορίζουν. Από την άλλη, η ΓΣΕΕ παραμένει χωρίς το δικαίωμα να υπογράφει τη μεγαλύτερη ΣΣΕ της χώρας (ΕΓΣΣΕ), αλλά θα έχει τη δυνατότητα να υπογράφει ΣΣΕ σε επιμέρους κλάδους, καπελώνοντας τις καθαυτό αρμόδιες ομοσπονδίες και σωματεία. Και η παροχή αυτής της δυνατότητας στην ΓΣΕΕ έχει σαφώς την κυβερνητική σκοπιμότητα να ελεγχθεί η υπογραφή των κλαδικών συλλογικών συμβάσεων από την απολύτως φιλοκυβερνητική και φιλεργοδοτική σημερινή συνδικαλιστική ηγεσία της ΓΣΕΕ.

3. Παραμένει ο περιορισμός της επεκτασιμότητας των ΣΣΕ. Επεκτασιμότητα σημαίνει ότι οι όροι που συμφωνήθηκαν μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών κατά τις διαπραγματεύσεις για τη ΣΣΕ μπορούν να επεκταθούν σε όλο τον κλάδο, ακόμα και για εργαζόμενους και εργοδότες που δεν είναι μέλη των οργανώσεων που κάθισαν στο τραπέζι και υπέγραψαν.

Τα μνημόνια οδήγησαν σε πρακτικό «πετσόκομμα» της επεκτασιμότητας, καταρχάς διότι μείωσαν δραματικά τον ίδιο τον αριθμό των συμβάσεων. Από το 2018 για να εφαρμοστεί η επεκτασιμότητα, έπρεπε οι εργοδοτικές οργανώσεις που την υπογράφουν να καλύπτουν το 50% των εργαζομένων του κλάδου. Ωστόσο, με τη δυνατότητα που έχουν δωρίσει όλες οι προηγούμενες κυβερνήσεις στους εργοδότες να μην καταθέτουν τα στοιχεία τους στα μητρώα των κλάδων, το αποτέλεσμα είναι να μην είναι δυνατόν να διαπιστώνεται αν πράγματι καλύπτουν το 50% των εργαζομένων. Το ίδιο το υπουργείο Εργασίας, επίσης, συνεργεί στη μη εφαρμογή της επεκτασιμότητας, καθώς καθυστερεί και εξετάζει πάρα πολύ αραιά τα όποια αιτήματα σωματείων και ομοσπονδιών για επέκταση.

Ο νόμος της «κοινωνικής συμφωνίας» προβλέπει ότι το απαι-

τούμενο ποσοστό των εργαζομένων ενός κλάδου που θα πρέπει να καλύπτουν οι εργοδότες για την επεκτασιμότητα ορίζεται σε 40%, ενώ το ποσοστό θα μηδενίζεται αν τη ΣΣΕ υπογράψουν η ελεγχόμενη ηγεσία της ΓΣΕΕ και η τριτοβάθμια εργοδοτική οργάνωση. Με αυτόν τον τρόπο, διατηρείται η ποσόστωση, ενώ δεν υπήρξε καμία πρόβλεψη για την προστασία της επεκτασιμότητας από την τακτική των εργοδοτών να αποχωρούν από τις συνδικαλιστικές τους οργανώσεις, για να ρίξουν το ποσοστό εκπροσώπησης και να καταστήσουν ανενεργή την αρχή της επεκτασιμότητας. Επιπλέον, ενισχύεται παραπέρα ο ρόλος της ποδηγέτησης των κλαδικών ομοσπονδιών από τη σημερινή φιλεργοδοτική και φιλοκυβερνητική συνδικαλιστική ηγεσία της ΓΣΕΕ με το να τής παρέχεται το «προνόμιο», όταν αυτή υπογράφει μια κλαδική ΣΣΕ, να μην ισχύει το ποσοστό 40% για την επεκτασιμότητα.

Ο νέος νόμος ισχυροποιεί τον προϋπάρχοντα «κόφτη» στην επεκτασιμότητα, καθώς ζητείται από τα συνδικάτα τεκμηρίωση των επιπτώσεων της επέκτασης της ΣΣΕ όχι μόνο στην... «ανταγωνιστικότητα», την απασχόληση (όπως ήταν μέχρι σήμερα), αλλά επιπλέον και στις... τιμές των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών και τον πληθωρισμό! Ακόμα, οι επιχειρηματίες θα μπορούν να εξαιρούνται από την επεκτασιμότητα, όχι μόνο «για τη λήψη μέτρων προστασίας των υφιστάμενων θέσεων εργασίας», όπως ίσχυε μέχρι τώρα, αλλά και «για τον περιορισμό της ακρίβειας και τον έλεγχο του πληθωρισμού»!

4. Χωρίς ουσιαστική αλλαγή η μνημονιακή ρύθμιση για τη μετενέργεια. Μετενέργεια είναι η «μεταφορά» και η διατήρηση στο ακέραιο του συνόλου των όρων της ΣΣΕ ενός εργαζομένου στην Ατομική Σύμβαση Εργασίας του, μετά τη λήξη της Συλλογικής Σύμβασης. Ο νόμος για την «κοινωνική συμφωνία» διατηρεί την μνημονιακή διάταξη που μείωσε τον χρόνο της μετετενέργειας από 6 σε 3 μήνες, με αποτέλεσμα οι συνδικαλιστικοί φορείς να έχουν ελάχιστο χρόνο προετοιμασίας και διαπραγμάτευσης για σύναψη νέας ΣΣΕ. Ταυτόχρονα, σε αυτό το διάστημα θα πρέπει να θεωρούνται δεδομένες οι τεράστιες πιέσεις της εργοδοσίας προς τους εργαζόμενους για ατομικές συμβάσεις, με δυσμενέστερους όρους, οδηγώντας σε περαιτέρω ελαστικοποίηση των σχέσεων εργασίας (βλ. νόμο για το 13ωρο κτλ.). Αποτελεί ξεκάθαρη παραπλάνηση των εργαζομένων να προβάλλεται ως επιτυχία το γεγονός ότι ο εργοδότης δεν μπορεί μονομερώς να αλλάζει τους όρους της σύμβασης που έληξε, καθώς οι αντεργατικές διατάξεις μπορούν να εφαρμοστούν πιο εύκολα στο τραπέζι της ατομικής διαπραγμάτευσης. Γιατί ο εργαζόμενος και ο εργοδότης δεν έχουν τη ίδια δύναμη και δεν κάθονται στο τραπέζι επί ίσοις όροις. Ο εργαζόμενος υπό την πίεση της ανεργίας βρίσκεται στη θέση του αδύναμου, εκτεθειμένος στα συμφέροντα και στις απαιτήσεις των εργοδοτών με την πλήρη στήριξη της κυβέρνησης.

5. Παραμένει η κατάργηση της αρχής της ευνοϊκότερης ρύθμισης στις ΣΣΕ. Πριν τα μνημόνια εφαρμοζόταν η αρχή της ευνοϊκότερης ρύθμισης. Αν για παράδειγμα, έναν εργαζόμενο το κάλυπτε μια κλαδική και μια επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση τότε υπερίσχυε συνολικά η ΣΣΕ που τού ήταν ευνοϊκότερη. Τα μνημόνια ωστόσο, με νομοθετική ρύθμιση έκαναν ανεφάρμοστη την αρχή της ευνοϊκότερης ρύθμισης. Καθόρισαν την επιχειρησιακή ΣΣΕ ενός εργαζόμενου ως υπερισχύουσα της κλαδικής που τον καλύπτει, ακόμα και αν είναι η δεύτερη ευνοϊκότερη γι' αυτόν. Ο νόμος της «κοινωνικής συμφωνίας» για τις ΣΣΕ δεν άλλαξε ούτε αυτήν την αντεργατική μνημονιακή διάταξη.

6. Πλήγμα στο δικαίωμα μονομερούς προσφυγής στη διαιτησία. Ο νόμος για την «κοινωνική συμφωνία» φέρνει μία «μεταλλαγμένη» μορφή της παρεμπόδισης της μονομερούς προσφυγής στη διαιτησία, προβλέποντας τη σύσταση τριμελούς επιτροπής τεχνοκρατών στον ΟΜΕΔ, με αντικείμενο τον έλεγχο των προϋποθέσεων για μονομερή προσφυγή των εργατικών οργανώσεων. Πρόκειται στην πραγματικότητα για συγκαλυμμένη μορφή. για να κόβεται το δικαίωμα της μονομερούς προσφυγής.

7. Διατηρείται το ΓΕΜΗΣΟΕ. Ο νόμος για την «κοινωνική συμφωνία» διατηρεί, επίσης, το περιβόητο ΓΕΜΗΣΟΕ που θεσμοθετήθηκε με τον ν. 4808/2021 (νόμος Χατζηδάκη) και καταγγέλθηκε από την πρώτη στιγμή από το συνδικαλιστικό κίνημα ως μια προσπάθεια φακελώματος και ελέγχου της συνδικαλιστικής δράσης. Μάλιστα, για να επιβληθεί η εφαρμογή του φακελώματος, η άρνηση συνδικάτου να καταχωρήσει τα στοιχεία στο ΓΕΜΗΣΟΕ συνδέθηκε με την αφαίρεση του δικαιώματός του να συνάπτει ΣΣΕ. Ο πραγματικός σκοπός είναι η παρέμβαση στο συνδικαλιστικό κίνημα, με στόχο να αρθούν οι εργατικές αντιστάσεις και να επιτευχθεί η εφαρμογή της διάταξης που δυναμώνει τον κρατικό έλεγχο των συνδικάτων.

Όμως, έπειτα από πιέσεις που ασκήθηκαν η κυβέρνηση προχώρησε σε «ελιγμό» και υποχώρηση, τροποποιώντας με την «κοινωνική συμφωνία», σε κάποια σημεία, τη διάταξη για το ΓΕΜΗΣΟΕ. Ενώ για τη σύναψη Συλλογικών Συμβάσεων απαιτούνταν από τα συνδικάτα και τα σωματεία να εγγραφούν στο ΓΕΜΗΣΟΕ, τώρα δίνεται η δυνατότητα συλλογικής διαπραγμάτευσης και χωρίς εγγραφή στο μητρώο. Ενώ πριν έπρεπε να δηλώσουν τη σύνθεση των ΔΣ, με το νέο νόμο ζητείται η δήλωση της σύνθεσης των ΔΣ να γίνεται «εφόσον συνοδεύεται από ρητή συγκατάθεση των μελών». Καταργείται, επίσης, η υποχρέωση κατάθεσης των οικονομικών στοιχείων των συνδικάτων.

Ο νόμος για την «κοινωνική συμφωνία» εξακολουθεί ωστόσο μέσω του ΓΕΜΗΣΟΕ να θέτει φράχτες για τις ΣΣΕ: Το δικαίωμα επέκτασης μίας ΣΣΕ δεν εφαρμόζεται εάν το συνδικάτο δεν εγγραφεί στο ΓΕΜΗΣΟΕ. Το δικαίωμα προσφυγής στη διαιτησία αναστέλλεται όσο το συνδικάτο δεν εγγράφεται στο ΓΕΜΗΣΟΕ.

Γιατί παλεύει η ΕΡΓ.Α.Σ

Με τον νέο νόμο ο πυρήνας των μνημονιακών διατάξεων και πολιτικών στα εργασιακά διαιωνίζεται. Η ΕΡΓ.Α.Σ καλεί τους εργαζόμενους με μαζικό πανεργατικό αγώνα να παλέψουν για την ανατροπή του. Αγωνιζόμαστε για την επαναφορά των ελεύθερων συλλογικών δραπραγματεύσεων για τον κατώτατο μισθό, την επαναφορά της αρχής της ευνοϊκότερης ρύθμισης για τις ΣΣΕ, το δικαίωμα της επεκτασιμότητας των ΣΣΕ χωρίς κανέναν περιορισμό, το δικαίωμα της συνέχισης της ισχύος των όρων της ΣΣΕ μέχρι την υπογραφή νέας, την υπεράσπιση του δικαιώματος των συνδικαλιστικών οργανώσεων να διαπραγματεύονται και να υπογράφουν αυτόνομα ΣΣΕ, την επαναφορά του δικαιώματος μονομερούς προσφυγής στη διαιτησία, για συλλογικές συμβάσεις στο Δημόσιο, για να καταργηθεί ο νόμος που τις απαγορεύει, για να καλύπτονται όλοι οι εργαζόμενοι με Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας, για την κατάργηση του νόμου της «εθνικής κοινωνικής συμφωνίας» και όλων των αντεργατικών διατάξεων για τις ΣΣΕ. ■

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΟΠΟΣ

Πώς φτάσαμε να παρακολουθούμε επί δύο χρόνια σε ζωντανή μετάδοση από τη Γάζα την πρώτη γενοκτονία του 21ου αιώνα;

Πού οδηγεί τον κόσμο η σύγκρουση Ρωσίας-ΝΑΤΟ στην Ουκρανία; Ποιοι και γιατί καλλιεργούν κλίμα ψυχροπολεμικής παράνοιας στην Ευρώπη;

Πώς κατέληξε ο γάμος συμφέροντος των δύο οικονομικών υπερδυνάμεων, ΗΠΑ και Κίνας, σε ένα άγριο διαζύγιο;

Τι προοιωνίζεται ένας Τραμπ που βλέπει τον εαυτό του ως σερίφη της οικουμένης, όπως έδειξε με την πειρατική επιδρομή στη Βενεζουέλα;

Γιατί ένα παγωμένο νησί μόλις 57.000 κατοίκων έγινε εστία αντιπαράθεσης μεταξύ όλων των μεγάλων δυνάμεων;

Στο νέο του βιβλίο, ο Πέτρος Παπακωνσταντίνου εξετάζει την ανησυχητική εκτροπή των διεθνών εξελίξεων στον δρόμο του επιθετικού εθνικισμού, του μιλιταρισμού και του πολέμου. Υποστηρίζει ότι η τοξική ατμόσφαιρα δεν οφείλεται στα καπρίτσια κάποιων απολυταρχικών ηγετών, αλλά σε βαθύτερα και μονιμότερα αίτια. Η δίδυμη κρίση της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας και της αμερικανικής παντοδυναμίας φέρνει τον κόσμο του Νταβός στο τέλος του. Στη θέση του, αναδύεται ένας πλανήτης ρηγματωμένος, πολυπολικός και συγκρουσιακός, πάνω στο κοινό υπόστρωμα ενός είδους «πολεμικού καπιταλισμού». Ανατέλλει μια δεύτερη Εποχή των Αυτοκρατοριών, ύστερα από εκείνη του κλασικού ιμπεριαλισμού, που οδήγησε την ανθρωπότητα στα σφαγεία δύο παγκοσμίων πολέμων, αλλά και σε κοσμογονικές επαναστάσεις και ανατροπές.

αντιτρόπια
της εκπαίδευσης

